

MITOLOGIE CLASICĂ

CREDINȚELE RELIGIOSE ȘI LEGENDELE EROICE

ALE GRECILOR ȘI ALE ROMANILOR

CU 26 DE ILUSTRATIUNI

PENTRU USUL ȘCOLELOR SECUNDARE

DE

LAZĂR ȘAINEANU

INSTITUTUL DE EDITURĂ

Ralian și Ignat Samitca, Craiova

1898

DICTIONAR FRANCESO-ROMÂN

COPRINDÂND:

1. VOCABULARUL COMPLET AL LIMBEI FRANCESE CU NUANTELE CUVINTELOR, LĂMURITE PRIN EXEMPLE.
2. ETIMOLOGIA VORBELOR ȘI PRONUNȚAREA LOR EXCEPȚIONALĂ.
3. IDOTISME USUALE ȘI PROVERBE.
4. EXPLICATIUNEA TERMENILOR TECHNICI.
5. FORMELE NEREGULATE ALE VERBELOR.

DE

MARIU ȘAINEANU

DOCTOR IN LITERE

Ortografia Academiei pentru partea românescă

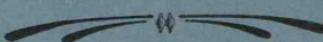

Un volum de peste 700 pag. pe 2 colóne

PREȚUL

Broșat Leu 5

Legat Leu 6

INSTITUTUL DE EDITURĂ

RALIAN și IGNAT SAMITCA
CRAIOVA.

MITOLOGIE CLASICĂ

DE ACELAŞI AUTOR :

BASMELE ROMÂNE ÎN COMPARAȚIUNE CU LEGENDELE ANTICE CLASICE ȘI ÎN LEGĂTURĂ CU BASMELE POPORELOR ÎNVECINATE ȘI ALE TUTUROR POPORELOR ROMANICE. Operă premiată și tipărită de Academia română. Bucurescă, 1895.

STUDIU FOLKLORIC. Cercetări în domeniul literaturii populare. Bucurescă, 1896.

428291

MITOLOGIE CLASICĂ

CREDINȚELE RELIGIOSE ȘI LEGENDELE EROICE

ALE GRECIILOR ȘI ALE ROMANILOR

CU 26 DE ILUSTRĂȚIUNI

PENTRU USUL ȘCOALELOR SECUNDARE

DE

LAZĂR ȘAINEANU

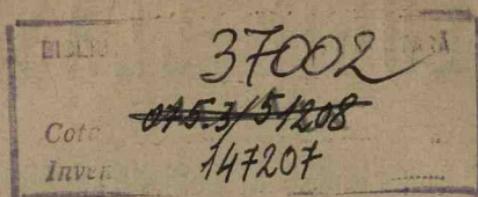

INSTITUTUL DE EDITURĂ

Ralian și Ignat Samitca, Craiova

1898

1956

rc 5/09

B.C.U. Bucuresti

C147207

P R E F A T Ă

Cartea de față resumă datele principale relative la credințele religiose și la legendele eroice ale Gre-cilor și ale Romanilor. Aceste tradițiuni se prezintă sub forma lor antică, aşa cum le-a transmis în mare parte poesia epică, și în primul rînd Homer și Hesiod. Am evitat cu tot dinadinsul ori-ce adaos de interpretare modernă, căci resultatele erudițiunii mitologice comparative ni s-au părut prea nesigure și problematice spre a putea fi introduse într-o carte destinată școlei. Pe de altă parte, explicațiunile de asemenea natură tind să răpi gingăselor creațiunii ale fantasiei elenice tot farmecul lor poetic și să înlătuiască frăgedimea lor neperitore cu sérbedele abstracțiunii ale învățătilor moderni. Priceperea fenomenelor mitice se degajeză mai firesc din simpla lor expunere de cât prin comentare sistematice, al căror principal inconvenient este de a nu ținea semă de procedura obișnuită a imaginațiunii, substituind spontaneitatea maselor reflexiunie individuală și adesea tendențiösă.

Am acordat o atenție egală miturilor propriu-dise și legendelor eroice. În reproducerea frumoselor povestiri mitologice, imortalizate de poesia clasică, am ținut semă de caracterul lor eminentemente popular. Indelungata mea preocupare cu producțiunile spiritului

popular mi-a făcut posibilă, sper, brodarea unei forme narrative, care să ţie mijlocul între stilul literar și graiul basmului. N'am avut, altminterea, de cât a păși pe urmele răpoșaților Odobescu și Ispirescu, cari cei dințâi au aplicat la noă idea justă de a reda naivitatea concepțiunilor mitice prin dicțiunea înrudită a poveștilor.

Seria intitulată *Lecturi mitologice* e menită a scăde în relief frumusețile încântătoare ale acelei lumii «care gândia în basme și vorbia în poesiă». Citirea acestor fragmente, direct reproduse (și uneori condensate) după textele originale va inspira de sigur mai mult interes de cât enunțarea de etimologii greco-sanscrite sau citarea teoriilor subiective despre interpretarea miturilor.

Un alt mijloc de a face interesant studiul mitologiei este menționarea capodoperelor artistice, cari s'au inspirat din izvorul ei nesecat. Cadrul acestei cărți n'a permis, negreșit, de a trage în sferă ei enumerarea creațiunilor admirabile în domeniul poesiei, picturei și sculpturii moderne, cari au fost direct influențate de spiritul mitologiei. Ne am mărginit de obicei a cita numai producțiunile principale ale statuariei antice (cele mai multe reproduse ca ilustrații la text), dar în totdeauna am căutat să ne folosim de comentariile luminose ale eminentului nostru scriitor și archeolog, regretatul Al. Odobescu.

Prin forma ei populară, cartea se adresază nu numai celor ce fac studii clasice, ci ea va aduce acelăși folose și celor ce nu se consacră unor asemenea studii, ca școalele secundare de fete și școalele speciale de băieți. Pe ori-ce om cult cată să-l intereseze mitologia atât prin conținutul ei poetic, cât mai ales prin acțiunea profundă ce a exercitat asu-

pră vieții antice și moderne, sub raportul literar și artistic.

Cele patru capitole ale *Adaosului* se adresază în special profesorilor și profesorelor. Primul capitol oferă o analisă critică a variatelor sisteme de interpretare mitică, ce s'aș succedat în secolul nostru, spre a ajunge în cele din urmă, prin sterilitatea rezultatelor sale, la punctul de plecare: considerarea miturilor ca producțiuni naive ale imaginațiunii, iar nu ca alegorii, simbole sau erori de limbă. Al doilea capitol caută a ilustra acest mod de a vedea, care pentru întâia oară figurază într'un manual de mitologie. Al treilea capitol cercetă urmele lăsate de mitologie în limbile culte ale Europei, și deci și într'a noastră. Ultimul capitol enumerează izvoarele antice ale mitologiei (mai ales cele poetice) și dă o scurtă bibliografie a operelor moderne, ce s'aș consultat în elaborarea acestei cărți. Întru cât privesce expunerea faptelor, am recurs adesea la opera lui Decharme, iar sub raportul cultului și al reprezentățiunilor artistice la cartea lui Ramorino.

În privința ortografiei numelor mitice, s'a conservat în principiu forma lor originală: Artemis, Mars, Venus (Genit. Artemidei, Marte, Venerei)... Numele deiilor greci și romani se prezintă sub vestimentul lor particular, fără ca această distincție formală să influențeze caracterul comun al studiului lor.

LAZĂR ȘAINEANU

București, 1 Mai 1898

TABLA DE MATERII

	Pag.
Introducere	1

Partea întâia: Deii

Cap. I. ORIGinea LUMII și a DEILOR.	
Primele elemente. Epoca lui Uranos și a lui Cronos	5
Epoca lui Zeus. Titanomachia. Gigantomachia	6
Cronos italic	7
Reprezentări artistice	9
Clasificare deilor	10

DEII CERULUI

Cap. II. ZEUS-JUPITER.	
Caracterul său fizic și moral. Raporturi cu ómenii	12
Legendele despre Zeus. Cultul său	14
Jupiter. Reprezentări artistice	15
Cap. III. HERA—JUNO.	
Caracterul ei fizic și moral. Cultul ei. Juno	18
Reprezentări artistice	19
Cap. IV. PALLAS ATHENA—MINERVA.	
Caracterul ei fizic. Medusa și Nike	20
Caracterul ei moral	21
Cultul ei. Parthenonul	22
Panathenee	23
Minerva. Paladie. Reprezentări artistice	24
Cap. V. APOLLO.	
Elementul legendar. Hyacinthus Daphne	26
Caracterul său moral. Marsyas. Deu al profetiei	27
Apollo roman. Reprezentări artistice	28
Cap. VI. ARTEMIS—DIANA.	
Caracterul ei fizic. Orion și Acteon	30
Caracterul ei moral. Hecate. Cultul ei	31
Diana. Reprezentări artistice	32
Cap. VII. ARES—MARS.	
Caracterul său brutal. Cycnus și Diomede	35
Cultul său. Mars	36
Reprezentări artistice	37
Cap. VIII. HERMES—MERCURIUS.	
Legendele și atribuțiile sale	39
Hermes psychopompos. Cultul său	40
Mercurius. Reprezentări artistice	41

	Pag.
Cap. IX. HEPHESTOS—VULCANUS.	
Legenda sa. Cyclopii	42
Raporturile sale cu Athena. Cultul seu	43
Vulcanus. Reprezentări artistice	44
Cap. X. HESTIA—VESTA.	
Caracterul și cultul ei	45
Vesta. Reprezentări artistice	46
Cap. XI. APHRODITA—VENUS.	
Elementul legendar	47
Originea-i orientală. Deița frumuseții	48
Judecata lui Paris. Deița amorului. Eros	49
Cupido	50
Cultul Aphroditei	52
Venus. Reprezentări artistice	53
Cap. XII. CORTEGIUL OLYMPIC.	
Themis. Hore	55
Charite. Iris	56
Hebe. Ganymed	57
Muse	58

DIVINITĂȚI SECUNDARE

Cap. XIII. Corpuri și fenomene ceresci.	
HELIOS—SOL.	
Concepțunea și personificarea sórelui	60
Cultul seu. Reprezentări artistice	63
SELENA—LUNA.	
Concepțunea mitică. Endymion	64
Eos—AURORA.	
Elementul legendar	65
Cap. XIV. ASTRELE.	
Phosphorus și Hesperos. Orion și Sirius	66
Pleiade și Hyade. Arctos	67
Cap. XV. VÎNTURILE.	
Boreas și Notos. Zephyrus și Euros	68
Reprezentări artistice	69
Cap. XVI. DIVINITĂȚILE NASCERII ȘI ALE SĂNĂTĂȚII.	
Illityia. Asclepios. Cultul seu	70
Reprezentări artistice	71
Cap. XVII. DIVINITĂȚILE DESTINULUI.	
Moire sau Parce. Nemesis	72
Tyche (Fortuna). Demonii (Genii)	73

DEIÎ MĂRII ȘI AI APELOR

Cap. XVIII. OKEANOS ȘI FAMILIA SA.	
Okeanos și Oceanidele	74
Fluviiile. Nimfele	75
Cap. XIX. PONTOS ȘI FAMILIA SA.	
Nereus și Nereidele. Thaumas	78
Phorkys. Proteus. Glaucos	79
Cap. XX. POSIDON—NEPTUNUS.	
Concepțunea-i mitică. Caracterul seu	80
Arion. Elementul legendar	81
Cultul seu. Neptunus. Reprezentări artistice	82
Cap. XXI. AMPHITRITA.	

Pag.

Amphitrita și Triton	84
Ino Leucothea.. Sirene	85

DEIİ PĂMÎNTULUI

Cap. XXII. GEA. RHEA—CYBELA.	
Cap. XXIII. DEMETER—CERES.	
Cultul Demetrei	91
Ceres. Reprezentări artistice	92
Cap. XXIV. DIONYSOS—BACCHUS.	
Nascerea și crescerea sa	93
Răsbunările deului	94
Erigona și Ariadna. Colindările deului	95
Cultul său	96
Bachus roman. Reprezentări artistice	98

DEIİ CÂMPULUI

Cap. XXV. DIVINITĂȚI ELENICE.	
Satyră. Silen	101
Pan	103
Aristeos	104
Cap. XXVI. DIVINITĂȚI ITALICE.	
Silvanus. Faunus	105
Vertumnus. Pomona. Flora. Pales	106
Terminus	107

DEIİ INFERNULUI

Cap. XXVII. HADES—PLUTON.	
Caracterul său fioros	108
Infernul	109
Descinderi în Infern	110
Pedepse infernale	112
Erinye (Furi)	113
Somnul și Mórtea. Visele	114

Partea a doua: Eroi

Cap. XXVIII. MITOLOGIA EROICĂ.	
Concepțiunea și numărul eroilor	116
Cultul lor	117
Cap. XXIX. NĂSCEREA OMULUI și TRAIUL SEU.	
Originile umanității. Diluviu. Deucalion și Pyrrha	118
Prometeu	119
Pandora	120
Cap. XXX. HERACLE—HERCULE.	
Nascerea și tineretele eroului	121
Muncile lui Heracle	124
Isprăvi secundare	128
Dejanira. Mórtea lui Heracle	130
Apoteosa. Caracterul său moral	131
Hercules. Reprezentări artistice	132

LEGENDE DIN ATICA

Pag.

Cap. XXXI. THESEU.	
Viața eroului	134
Minotaурul	135
Alte isprăvī	136
Mórtea sa. Reprezentări artistice	137
Cap. XXXII. CECROPS. ERICHTHONIOS. PANDION	138

EROI TEBANI

Cap. XXXIII. CADMOS. AMPHION și ZETOS.

Aedon	142
Niobe. Reprezentări artistice	143
Cap. XXXIV. EDIP.	
Profeția fatală. Sfînxul	146
Pedepșa divină. Cei șepte în contra Tebei	147
Epigonii	148

LEGENDE DIN ETOlia

Cap. XXXV. MELEAGRU.

Nascerea-i minunată. Mistrețul din Calydon	149
Mórtea eroului. Atalanta	150
Reprezentări artistice	151

LEGENDE DIN TESALIA

Cap. XXXVI. CENTAURI și LAPITI.

Lupta lor faimosă. Chiron	152
Reprezentări artistice	153

Cap. XXXVII. ALCESTA—PELEU.

Devotamentul Alcestei. Viața lui Peleu	155
Căsătoria sa cu Thetis	156

Cap. XXXVIII. EXPEDIȚIUNEA ARGONAUTILOR.

Phrixos și Helle	158
Argonautii	159
Medea	160

LEGENDE DIN TRACIA

Cap. XXXIX. ORPHEU și POETI MITICI . . . . .

161

LEGENDE DIN CORINT

Cap. XL. SISYPH. GLAUCOS. BELLEROPHON . . . . .

163

LEGENDE DIN ARGOS

Cap. XLI. IO. DANAIDELE. PRETIDELE . . . . .

166

Cap. XLII. PERSEU.

Nascerea și tinerețele eroului. Medusa	168
Andromeda	169

Cap. XLIII. PELOPS și PELOPIDI . . . . .

171

LEGENDE DIN LACONIA

Cap. XLIV. DIOSCURI (CASTOR și POLLUX)	173
---	-----

LEGENDE DIN CRETA

Cap. XLV. MINOS.

Europa	175
Minotaur. Dedal și Icar	176

CICLUL TROIAN

Cap. XLVI. EROI GRECI.

Agamemnon și Menelaos	180
Achile	181
Ajax. Diomede. Idomeneu. Nestor	183
Ulysse	184
Polyphem	184
Circe	188
Calypso	191

Cap. XLVII. EROI TROIENI.

Paris. Hector	194
Eneas	196

Cap. XLVIII. INCIDENTELE RĂZBOIULUI TROIAN.

Mânia lui Achile	197
Mórtea lui Hector	198
Laocoön	199
Imitațiuni literare și artistice	200

A D A O S

I. Interpretarea miturilor	204
II. Note paralele	210
III. Mitologia și Limba	227
IV. Izvóre și Imitațiuni	233
Index	243

Lecturi mitologice

	Pag.
Cele patru epoce mitice	8
Philemon și Baucis	13
Arachne	21
Amor și Psyche	50
Phaeton	61
Răpirea Persephonei	90
Dionysos și Pirații	94
Midas	102
Descrierea Infernului	110
Legenda lui Prometeu	119
Apologul lui Prodicos	122
Muncile lui Heracle	124
Polyphem	185
Umbrele din Hades	189
Hector și Andromacha	195
Achile și Priam	198
Laocoön	199

ILUSTRĂIUNI

Fig.		Pag.
1	Cronos și Rhea (Museul Capitolin, Roma)	9
2	Gigantomachia (Museul din Berlin)	10
3	Zeus din Otricoli (Museul Vatican, Roma)	16
4	Hera Ludovisi (Villa Ludovisi, Roma)	19
5	Parthenon (restaurat)	22
6	Athena Promachos (Museul Capitolin, Roma)	25
7	Apollo din Belvedere (Museul Vatican, Roma)	29
8	Diana din Luvru (Museul Luvru, Paris)	33
9	Ares în răpaos (Villa Ludovisi, Roma)	37
10	Hermes de Praxitele (capul)	41
11	Hephestos	44
12	Vesta (Palatul Giustiniani, Roma)	46
13	Venus din Milo (Museul Luvru, Paris)	53
14	Thalia (Museul Vatican, Roma)	58
15	Melpomena (Museul Vatican, Roma)	59
16	Erato	59
17	Asklepios (Museul din Neapole)	71
18	Hygieia	71
19	Posidon	82
20	Ceres	92
21	Dionysos de Praxitele (capul restaurat)	99
22	Pluton	109
23	Atlas (Museul din Neapole)	127
24	Niobe (Galeria Uffizzilor, Florența)	141
25	Centaur (Museul Capitolin, Roma)	153
26	Laocoön (Museul Vatican, Roma)	202

MITOLOGIE CLASICĂ

INTRODUCERE

Mitologia coprinde istoria miturilor sau a poveștilor născute din închipuirea popórelor în prunca lor.

Acstea tradițiuni fură baza religiunii greco-romane și ele deveniră mai târziu un izvor de inspirație pentru literatura și artele antice și moderne. Cunoșcerea acestor idei religiose și a legendelor mitice ne dă putința de-a pătrunde mai adânc în spiritul poesiei și în domeniul artelor: e cheia ce ne deschide înțelegerea vieții intelectuale, morale și artistice a lumii păgâne și arată totdeodată, ce puternică influență avu imaginaționa antică asupra geniului modern.

Acste creații ale fantasiei elenice sunt într'atâtă de duiose și pline de viață, în cât au exercitat un farmec nespus în toate timpurile. Ele sunt întipărite de acea fragedime de cugetare, de acea naivitate a concepțiunii, când omul primitiv vedea natura cu ochii de copil, când totul părea că suride intr'insa, când toate luate formă și ființă în închipuirea lui. Abstracțiunile se însuflețiau, puterile naturei căpătau viață și înțeles, și astfel se închiegă acea lume fantastică, plină de încântare și de taină.

Câte în natură nu atrageau și nu absorbiau atențunea omului primitiv! Căldura bine-făcătoare a sórelui, urmarea regulată a dilelor și a nopților, revîrsatul ziorilor, răsărirea și apunerea sórelui, fețele lunei, îngânatul luminei cu întunericul; apoii atmosfera sbuciumată de trăsnete și fulgere, de vînturi și ploii; anotimpurile cu bogata lor varietate, marea cea imensă, vulcanii cei grozavi,

munți, pădurile, văile, izvórele — totē aceste arătări mărețe, tainice și spăimântătoare, se impuneau și impresionau adinc imaginațiunea sa. Cerul, pământul, aerul, apa și totē manifestațiunile naturei deveniau puteri reale și concrete, ființe superioare, deși sauqîne.

Un prisos de viață circula în totă creațiunea și, sub pașii sprintenei imaginațiunii a Grecilor, totul arăta urma unui deu.

Poetii greci, mai ales Homer (acel «ocean nețîrmurit din care izvorau și în care se revîrsau totē păraiele») și Hesiod îmbogățiră acest fond primitiv cu totē plăsmuirile unei imaginațiuni fecunde și strălucite. Dându-se deilor o formă omenescă, ei fură apoii intru totē asemănări cu ómenii. Li se împărtăși în grad mai înalt nu numai calitățile fisice și intelectuale ale omului — înțelepciune, frumusețe, putere — dar și lipsurile și patimile omenesci. Deși se iubiau și se urau, se certau și se împăcau întocmai ca cei-lalți muritori; li se dete o familie, o genealogie, etc.

Astfel caracterul esențial al mitologiei grecescă este *antropomorfismul*, adică plăsmuirea deilor după chipul și asemănarea ómenilor, îngăduindu-le însă și un grad de superioritate spre a justifica în acest mod venerațiunea și cultul pentru dinșii. Zeus, de pildă, era conceput ca un om de o minunată putere și maiestate, dar residând în mijlocul norilor cără s'adunau la glasul lui, ținând în mâna-îi puternică fulgerul și putând sgudui lumea dintr'o singură clintire a capuluî său. Sorele nu era pentru Greci o massă inertă de foc, ci maiestosul Helios și încura dînic caii săi focoși pe bolta cerescă.

Acăstă personificare sauă însuflețire a puterilor naturei și înlanțuirea lor laolaltă au dat nascere la un sir de legende sauă povești, menite a explica raporturile și ierarchia acestuia complicat Panteon.

Bărbați vestiți prin isprăvile și faptele lor, binefăcători ai omenirii, Domnii, legislatori sauă războinici, fură ridicăți la rangul de semiđei sauă eroi, povestindu-se că s'ar fi născut dintr'un deu și dintr'o muritore. Dar chiar virtuți, pasiuni și viții fură divinizate, ridicându-li-se temple și altare. Minerva se identifică cu Prudență, Venus cu Frumusețea, iar Ecoul deveni o nimfă duiosă, care jelia pe

Narcis. Idei abstracte ca JUSTIȚIA (Dike), LEGEA (Themis), PACEA (Irene) și VICTORIA (Nike) le aflăm deja divinizate la cei mai vechi poeti greci.

Pe lângă această continuă înmulțire de dei cu formă omenescă, pe lângă această mitologie tradițională și religiune oficială a deiilor olympici, Grecii și Romanii, ca totale popoarele înrudite, aveau o religiune mai pură și credințe mai nobile: cultul sufletelor răposate (numite DEMONI sau MANI), religiunea morților și a focului domestic, simbolul de existență și de perpetuitate a familiei. După aceste credințe, sufletele străbunilor trăiau după mórte nevădute și ascunse sub pămînt: ele deveniau genii, spirite binefăcătoare și dei (de unde inscripțiunea pe monumentele funerare: *Deilor Mani!*), mormintul lor devenia un templu, care reclamă adorațiune. În fie-care casă grăecă sau romană, ardea și noapte focul pe un altar, ca providența familiei: foc stins și familie stinsă erau expresiuni sinonime. Această religiune a familiei există mult timp alătura de religiunea Statului, dar ea slăbi treptat cu înmulțirea miturilor și cu introducerea de noi divinități.

Mitologia grăecă a exercitat asupra celei române o influență atât de covîrșitoare, în cit ambele se confundă aproape.

La Romanii, popor de plugari, dei își erau mai toti de origine câmpenescă; apoi, în loc de ființe pline de viață și de poesie ca la Greci, dei își lor erau simple abstracții, cari exprimau spaimele și misterele naturei: fără genealogie, fără legende, fără forme precise. Caracterul religiunii române era o repugnanță seriösă pentru antropomorfism și o mare porning către abstracții. De aceea mitologia grăecă, prin caracterul ei simpatic, prin aspectul ei incantător, reușî să transforme cu desăvîrșire vechea religiune vagă și prosaică a Romanilor.

În răstimpul de la Tarquinii până la răzbările Punice mai toti dei naționali italicî fură asimilați cu divinitățile Greciei, pierdându-și caracterul lor primitiv agricol și îmbrăcând exteriorul rîndator al fantasiei elenice.

Astfel Saturn, deul semenăturilor, dobîndi atribuțiunile lui Cronos, deul timpului; divinități câmpenesce ca Mars și Minerva deveniră atunci identice cu Ares și

Athena. Mitologia romană, diferită la început, se confundă în acest mod cu cea grécă.

Studiul lor nu trebuie separat și, păstrând numele șeilor în ambele limbă, am căutat să le presentăm într'un cadru comun, în același studiu.

Pentru o mai bună înțelegere, alăturăm aci tabloul paralel al divinităților greco-romane:

APHRODITA	—	VENUS	HELIOS	—	SOL
ARES	—	MARS	HEPHÆSTOS	—	VULCANUS
ARTEMIS	—	DIANA	HERA	—	JUNO
ASCLEPIOS	—	ÆSCULAPIUS	HERACLES	—	HERCULES
ATHENA	—	MINERVA	HERMES	—	MERCURIUS
CRONOS	—	SATURNUS	HESTIA	—	VESTA
DEMETER	—	CERES	LETO	—	LATONA
DIONYSOS	—	BACCHUS	MOIRA	—	PARCA
Eos	—	AURORA	PERSEPHONA	—	PROSERPINA
ERINYE	—	FURIAE	POSIDON	—	NEPTUNUS
EROS	—	AMOR	SELENA	—	LUNA
HADES	—	PLUTON	ZEUS	—	JUPITER

PARTEA ÎNTÂIA

D E I I

CAP. I

ORIGINEA LUMII ŞI A DEILOR

Primele elemente. — In legendele Grecilor, primele principii divine se confundă cu elementele primitive ale universului. «Inainte de tōte, dice poetul grec Hesiod, fu CHAOSUL (Spațiul gol), apoī GEA (Pămîntul) cu sînul eî cel larg, sprijinul etern și neclintit al tuturor lucrurilor, și în fine EROS (Amor), cel mai frumos dintre nemuritori, care pătrunde cu doru-î lânged și pe deî și pe ómeni, care îmblânășce inimile și trece peste sfaturile înțelepte.» Din împreunarea primelor două principii divine, a Chaosulu și a Pămîntului (la Greci și la Romani personificat în femei, Gea și Terra), se născură *Intunericul* (EREBOΣ) și soră-sa *Nóptea* (NYX); iar din acești din urmă *Aerul* înfocat (AETHER) și *Diua* luminosă (HEMERA). Atunci se creară treptat *Cerul* înstelat (URANOS), *Munții* cei mari și *Marea* cea imensă (Pontos).

Epoca lui Uranos. — Din unirea lui Uranos cu mama sa Gea a u provenit TITANU, divinități gingatice și adesea monstruoase, ca CYCLOPI, nisce uriași cu un singur ochiu rotund în mijlocul frunții (erau în număr de 3: Brontes, Steropes și Arges adică Tunetul, Trăsnetul și Fulgerul personificat) și HECATONCHIRI, monștri cu 50 de capete și 100 de brațe (iarăși în număr de 3: Briareu, Kottos și Gyes), copii grôzniici cări de la nascere fură urgisiți de părintele lor Uranos.

Titaniī eraū în număr de 12, formând mai multe perechi divine, ca: OKEANOS, părintele fluviilor, care face ocolul pământului, cu soția sa Thetys, mama oceanidelor, «nimfe cu picioare drăgălașe cari umplu pământul intreg și adîncul lacurilor»; apoī HYPERION, deul rătăcitor al luminei, cu soția-ă radiosă Theia, mama celor trei ființe dătătore de lumină: Helios, Selena și Eos (Sorele, Luna și Aurora). În fine CRONOS cu soția sa Rhea, precum și unele personificațiuni de idei morale, ca *Legea* (THEMIS) și *Memoria* (MNEMOSYNA), cari dovedesc caracterul în parte speculativ al Teogoniei hesiodice.

Epoca lui Cronos. — Uranos înfundâ pe ultimii copii născuți, pe Cyclop și pe Hecatonchir, în măruntaiile pământului. Gea, indurerată, provocă pe Titanī să se ia la luptă cu părintele lor. Dar numai Cronos, cel mai tiner și cel mai vitez, avu curagiul să atace pe Uranos, să-l rânescă cu o cosă și să-l silesea a-ă lăsa lui domnia lumii.

Epoca lui Zeus. — Dar aceiași sortă a fost rezervată lui Cronos. Si dinsul își înghiția copiii de la naștere, «căci aflase, dice Hesiod, că era ursit să fie odată învins și răsturnat de propriul seu fiu». Așa făcuse cu Hestia, Demeter, Hera, Hades și Posidon. Cind veni rîndul celui din urmă născut, lui Zeus, mamă-sa Rhea îl ascunse și presentă lui Cronos în locu-ă o piatră infășată, pe care tatăl păcălit o înghițî. Astfel scăpând, Zeus fu crescut în taină de nimfe într-o peșteră și când se făcu mare, sili pe părintele seu să scotă din pântece pe copii înghițiti și începu împotriva-ă lupta grozavă, care făcu din Zeus la rîndul seu stăpânul lumii ceresci.

Titanomachia. — Acăstă luptă crâncenă între copiii lui Uranos și ai lui Cronos, între Uranidă și Cronidă, se numi TITANOMACHIA. De dece ani de când cei dintâi aşedați pe muntele Othrys și cei d'al doilea pe Olymp duceaū o luptă invierșunată, care părea a nu se mai sfîrși. Izbînda veni numai, când Zeus scose din adîncul pământului pe monștri uriași cei infundați de Uranos, pe Cyclop și pe Hecatonchir, și cu ajutorul lor reîncepu lupta. Înarmați cu stânci enorme, vuful încăerării lor răsbătea cerul, pământul și marea. Zeus însuși asvirlia mereu fulgerele-ă nimicitore, făurite de acei monștri: «Pămîn-

tul cel frumos, dice Hesiod, arde înfiorându-se; pădurile cele întinse se aprind, totul clocoțesc: pămîntul întreg, apele Oceanulu și marea cea nemărginită; în jurul Titanilor se respândesc un fum năbușitor și un aer înflăcărat; privirile lor semețe sunt orbite de lucirea fulgerelor. Focul ajunge până în Chaos; după ceea ce vedea ochii și audia urechile, s'ar fi șis că pămîntul și cerul se amesteca laolaltă, unul sguduit din temelie și celălalt prăbușindu-se, aşa de mare era vuful bătăliei dată de deă!»

Titani îvinși fură închiși în TARTAR, «o prăpastie subpămînteană cu porțile de fier și cu pragul de aramă, depărtată de Hades cât cerul de pămînt;» în opoziție cu *Olympul*, partea superioară și luminosă a lumii, rezervată de acum înainte șeilor învingători, Cronidilor sau filor lui Cronos.

Gigantomacie. — Uniți poeti vorbesc și de o GIGANTOMACHIE adică de o luptă între Zeus și Gigantii, copii ai pămîntului, născuți din picăturile de sânge versat de Uranos după lupta-ă cu Cronos. Ei se încercără să ia cerul cu asalt, grămadind muntele Ossa pe Pelion. Ajutat de toți cei-lalți deă, Zeus răpuse pe Giganti, cari împărtășiră sôrta Titanilor.

Zeus, devenind stăpânul lumii, împărți domnia cu frații săi, rezervând sie-și Cerul, lăsând lui Posidon Marea și lui Hades Tartarul (Pămîntul rămânend neutru). Înainte însă de a se bucura de liniște, el mai avu să susție o luptă înfricoșată cu TYPHOEUS, monstru cu 100 de capete de balaur, dar Zeus il dovedi cu fulgerele sale și-l închise sub muntele Etna, unde și arăta urgia verând mereu foc și pară.

Cronos italic. — Mitologia romană nu cunoștea la început nicăi un deă ca părinte al lui Jupiter; mai târziu Cronos fu identificat cu SATURN, veche divinitate italică a semenăturilor, pote fiind că Cronos era reprezentat cu o cosă în mâna și fiind că serbătorile lui aveau orecare asemănare cu ale lui Saturn, aşa numitele *Saturnali*, cari se serbau în fiecare an timp de o săptămână, la finele lui Decembrie: timp de pace și de egalitate, când execuțiunile erau amâname și când robi mâncă la masă cu stăpânii lor. Se povestia adică că, răsturnat de Jupi-

ter, Saturn găsise un adăpost în Lațiu, unde domnia regale italic JANUS, divinizat mai târziu și reprezentat ca deu cu două fețe, una privind la răsărit, iar alta la apus, și căruia era consacrată prima lună a anului, Ianuarie.

Cele 4 epoce mitice. — Sub domnia lui Saturn omeni se bucurați de un vîc de aur, trăind în pace și în frătie, după care urmă un timp de vrajbă și de nenorocire. Față cu miseria presentului, omului îi place să transportă, într-un trecut îndepărtat, fericirea ideală, după care ar fi urmat o degenerare treptată, simbolizată prin numele celor 4 metale, aurul, argintul, arama și fierul. De aci legenda celor 4 vîrste ale omenirii, atât de frumos povestită (după Hesiod) de poetul roman Ovidiu.

Vîrsta de *aur* se născu cea dintâi. Ea păzia de bună voie dreptatea și buna credință, fără să aibă trebuință de legi și de judecători; pedepsele și frica îi erau necunoscute; hotărîri amenințătoare nu se vedeaau săpate în aramă și o mulțime rugătore nu tremura dinaintea judecătorilor: omenii trăiau în pace fără ajutorul lor. Toporul nu smulsese încă pinul din munți spre a-l arunca pe câmpia lucie să cutreere o lume străină: omenii nu-și cunoșteau de cât hotarul lor. Șanțuri adânci nu împrejmuau cetățile; nu aușiai nici trîmbiți nici timbale; nu vedeaai nici coifuri nici săbi, iar popoarele, trăind în liniște și pace, fără oștiri, se bucurați de odihnă cea mai fericită. Pămîntul însuși, neatins de greblă și nebrăzdat de plug, da de la sine totă rôdele. Mulțumiți de hrana ce o producea nesilit, omenii culegeau pome, cörne și fragi din munți, mure de pe măceșii spinoși și ghinde ce cădea din arborele cel mare al lui Jupiter (stejarul). Pe atunci domnia o primăvară vecinică, iar zefirii cei linii îngânau cu dulcile lor adieri florile născute fără semință. Pămîntul nearat da înădăta seceriș și ogorul neîmprospetăt cărunția sub spice bogate. Aci șerpuiau riuri de lapte, dincolo păraie de nectar, iar mierea cea bălaie picura de pe verdele tufan.

După ce Saturn fu aruncat în negrul Tartar, lumea trecu sub domnia lui Jupiter. Vîrsta de *argint* începe, o vîrstă mai rea de cât cea de aur, dar mai bună ca cea de aramă. Jupiter scurtă lungimea vechiilor primăveri și anul se împărți în patru anotimpuri: iarna, vara, toamna cea schimbăciosă și primăvara cea scurtă. Aerul se aprinse întâia oră de căldură mistuitore, iar apa, înghețată de vînturi, se prefăcu în sloiuri. Atunci, pentru întâiași dată, căutără omenii adăpost: casele lor fură peșterile, crîngurile stufosé și crengile implete ale arborilor. Atunci, întâia oră, semințele de grâu fură îngropate în brazele lungi, iar boii gemură sub povara jugului. După aceste două vîrste veni vîrsta de *aramă*, a cărui fire era sălbatică și gata de lupte crâncene, dar nu era încă nelegiuță.

Vîrsta din urmă a fost cea de *fier*; tôte fără de-legile deteră năvălă în acest vîc ticălos. Atunci fugiră departe rușinea, adeverul, buna credință, iar în locul lor veniră înselăciunea, violența, trădarea, sila

și păcătiosa lăcomie de avere. Corăbierul și lăsă pânzele în voia vînturilor, ce nu le cunoștea încă bine; iar catartele, după ce steteseră multă vreme pe vîrfurile munților, înfruntară valurile necunoscute. Plugarul prevădător și hotărnicii ogorul pe pămîntul, ce până atunci fusese al tuturora, ca aerul și lumina. Nu era de ajuns, că pămîntul mănos dedea seceriș și hrana trebuințiosă; omenii pătrunseră până în măruntaiile lui și scoseră din ele comorile, ce le ținea ascunse pre lângă umbrele Styxului, comori cări sunt tot atâtea îmboldirî la rele. Fierul ucigaș și aurul și mai vinovat se iviră; veni și războiul, care se luptă cu ajutorul amîndurora și care cu o mâna săngerösă izbesce armele răsunătoare. Lumea trăiesc din jafuri. Un ospete se teme de altul și socrul de ginere; unirea este rară între frați; bărbatul urzesce mărtea soției sale și soția pe a bărbatului ei. Grozavele mame vitrege amestecă otrăvuri ucigașe. Fiul caută să afle dinainte sfîrșitul vieții tatălui seu. Pietatea zace învinsă și fecioră Astrea (Justitia) părăsesce cea din urmă dintre deî pămîntul stropit cu sânge.

Reprezentări artistice. — Pe vechile monumente figurate Cronos e rare-ori reprezentat. De obicei ș

e înfățișat cu figura tăpănă și sprincenată, cu capul acoperit pe dinapoï cu un vîl și cu o mică cosă în mâna. In Museul Capitolin din Roma se conservă un bassorelief (fig. 1), care reprezintă pe Cronos sedând și pe soția sa Rhea în

Fig. 1.

picioare oferindu-i ceva înfățișat, ce dînsul apucă cu mâna drăptă: e păcălăla cu piatra în locul lui Zeus celuî de curînd născut.

Intre operele de artă s'aă conservat multe picturi pe vase și relieve în marmură, ce reprezintă cutare sau cuture scenă din gigantomachie. La început, figura gigantilor nu se deosebia de a deilor și de a eroilor; de la epoca alexandrină însă, li se înlocui picioarele cu doi șerpi. In

grupul reprodus (fig. 2) după un basso-relief pe un altar al lui Zeus din Pergam (adă în muzeul din Berlin), se vede Zeus cu vulturul în mâna stângă și cu fulgerul în

Fig. 2.

cea dréptă, în momentul de a trănsni pe unul din giganți, pe când la stânga un altul, deja trăsnit, se ridică cu a-nevoie de jos cu gândul de a-i cere îndurare.

Clasificarea deiilor. — Divinitățile Panteonului elenic se împart de obicei în 3 mari grupuri:

DEI CERULUI, în frunte cu ZEUS, părintele deiilor, și cu HERA, sora și soția sa, din cari s'aș născut ARES, deul războiu, și HEPHESTOS, deul foculu. Zeus a scos din creerii sei pe ATHENA, deita înțelepciunii și a născut cu Leto pe APOLLO și pe ARTEMIS, Sorele și Luna; cu Maia, pe HERMES, vestitorul deiilor; cu Diona, pe APHRODITA, deita iubirii și a frumuseții. Celealte divinități cresc fură *Themis*, personificarea legii, și HESTIA, deita căminului domestic.

DEI APELOR și anume: *Nereus*, deul vechiul mării, căruia urmă Posidon, fratele lui Zeus; apoi *Okeanos*, părintele fluviilor.

DEI PĂMÎNTULUI erau: *Gea*, soția lui Uranos și *Rhea* sau *Cybele*, mama deiilor și soția lui Cronos; apoi DEMETER, deita secerișului și fiică-sa *Persephona*, soția lui

HADES, fratele lui Zeus și deul infernului; în sfîrșit, DIONYSOS, fiul lui Zeus și al Semelei, deul viței.

Mați prejos de Dei sunt Eroii sau *Semi-dei*, cari ocupă locul intermedian între dei și între omeni.

CAP. II

ZEUS—JUPITER

Caracterul său fizic. — Deul suprem al lumiř era pentru Greci ŽEUS și pentru Romani JUPITER. Numele însuši însemnă «cerul luminos» și diferitele atribuțiuni ale lui Žeus derivă tóte din acésta concepțiune de deuř cresc: el aduna și împrăștia norii (de unde epitetul homeric «adunătorul de nori»), făcea să tune și să fulgere, și în mânia sa svîrlia cu drépta-ř puternică trăsnetul nimicitor; pe de altă parte, tot el trimitea plória binefăcătore să îndrăscă pămîntul (Grecii diceau «Zeus plouă»). La aceste atribuțiuni se raportă și *Egida* sau scutul deuluř, făcută din pielea caprei Amalthea și împrejurată cu șerpă, în mijlocul căreia Žeus întepenise îngrozitorea față a Medusei.

Caracterul său moral. — După aceste atribuțiuni fisice ale deuluř suprem vin cele morale. El a fost numit «Părintele deilor» (Jupiter însemnă «Părintele Joie») și recunoscut ca autoritatea lor supremă, ca deul prin excelență. Intr'insul residă înțelepciunea și, atot-puternic, el singur între toți deii, lucrăză în totă libertatea, voîntă sa nefind îngrădită de cât de neinduplecata putere a Destinuluř. Ca stăpânul lumiř și păzitorul ordinii în univers, el locuște în Olymp, înconjurat de toți ceilalți deii: în acel locaș domnesc o primăvară și o lumină eternă și acolo deii trăiesc o viață fără de mórte.

Raporturile sale cu ómenii. — Zeus este tot deodată Părintele ómenilor și dînsul le împarte bunurile și retele: «Deii torcând destinele sirmanilor muritori, ař vrut ca ómenii să trăiască în trude și numař dînșiř să fie lipsiř de griji. Două butoie stař la pragul locuinței lui Žeus și ele sint pline de tóte darurile: într'unul sint bunurile și într'altul retele. Si Žeus tunătorul, amestecând darurile,

trimite unuia bine și altuia rău. Iar cel ce a avut parte de daruri rele cade pradă ocarei: fomea blestemată îl răde pe pământul cel mănos, el rătăcesce necinstit de de ei și necinstit de omeni.»

Fiind că jurământul contribue mult la păstrarea ordinii, în calitatea-ă de cheaz al jurămintelor (*Deus Fidius* la Romanii), Zeus pedepsia pe sperjură. El avea sub paza sa pe cerșetori și pe călători, cari cereau ospitalitate (ca Zeus *Xenios*): un ospete era un trimis al cerulu, un protejat al lui Zeus, care, coborindu-se printre muritori, răsplăția cu prisos sufletele primitore de străin și pedepsia cu asprime pe omenii cei nelegiuți. Astfel a prefăcut în lup pe LYCAON, regele Arcadiei, care iî adusese la masă corpul unui copil, și înncase prima generație într'un potop, din care nu scăpă de cât o singură perche de omeni, Deucalion și Pyrrha.

Philemon și Baucis. — Frumosa legendă despre Philemon și Baucis, povestită în versuri duiose de Ovidiu, menită să confirme acesta răsplăția dumnedeoescă a operei darnice și să dovedească în același timp puterea nemărginită a deilor.

Nu departe de muntele Frigie se află un lac, odinioară teră populată, iar acum adăpostul pescăreilor și liștelor. Zeus cercetă aceste locuri sub chip de muritor, întovărășit de Hermes lipsit de aripă. El se duseră în sute de case, cerând ospetie, și tōte iî respinseră.

Una singură, o colibă acoperită cu paie și stuf, iî primi.

Acolo bătrâna evlaviosă Baucis și unchiașul Philemon s'au unit în tinerețele lor și tot acolo au îmbătrânit împreună. Umilința le ușurase povara săraciei. Locuitorii ceresci abia trecuă pragul bordeiului și Baucis iî îmbiă să se odihnească, aşedându-se pe o laviță; apoi aprindând focul cu vrăseuri smulse din acoperiș, ea găti o fieritură de legume, pe când Baucis băga în apa fierbinde o felie de slănină. În vremea aceea unchiașul se puse la vorbă cu ospetii săi, cari își încăldiră picioarele cu apă încropită. Apoi sedură cu toții pe o rogojină în mijlocul bordeiului și harnica babă le așternu masa și le aduse bucate și vin. Dar urcioul golit se umplea de la sine și vinul sporia în loc să scădă. La vederea acestei minuni, bătrâni uimiți și sfioși se rugări de zeilor să le ierte săracul ospet: «Da, suntem de ei, răspunseră ei, vom pedepsi nelegiuirea vecinilor voștri, numai voi veți fi ferici de ori-ce reu; dar lăsați acest bordeiu și urmați-ne pe vîrful acestuui munte.»

Ajunsî acolo târîș-grăpiș, priviră înapoi și vîdură tot satul cufundat în baltă. Numai bordeiul lor rămăsese locului și pe când se mirau de acea minune și plângăeau sîrta vecinilor, acea colibă strîmtă se prefăcu într'un templu: stilpi împodobiți se înălțau în locul fur-

cilor, stuful se făcu aur și îngrădirea se pardosi eu marmoră. Atunci Părintele șeilor le grăi astfel: «Tu, unchiaș iubitor de dreptate, și tu, femeie vrednică de un asemenea bărbat, spuneți: ce dorîți?» Bétrâni schimbară câteva vorbe și Philemon tălmăci dorințele lor comune: «Cerem să fim preoții și păzitorii templului vostru și fiind că ne-am petrecut vîcul în unire, acelaș cîs să ne ia pe amîndoi, ca să nu vîd rugul soției mele, nici să fiu înmormînat de dînsa.» Dorințele lor se împliniră și bétrâni păziră templul totă viață. Într-o din qile, pe când, înaintași în vîrstă, își povestiau, sedând pe trepte templului, întimplarea acelor locurî, Philemon și Baucis se pomeniră schimbându-se în frunde și ramuri, și o scîrță rece îi infășură încet-încet. Cât timp putură vorbi, își spuseră vorbe gingeșe de despărțire și gurile lor dispărură sub tufișul ce-i acoperi.

Legendele despre Zeus.—Zeus era fiul Iuî Cronos (de unde epitetul homeric de *Cronion*) și al Rheeîi, care viclenesce îl scăpă de crudițea tatăluî seû. El fu crescut apoî tainic într-o peșteră din insula Creta de nimfa Adrastea, alăptat fiind de capra Amalthea (al cării corn devine apoî *Cornul îmbelșugării*) și hrănit cu ambrosia adusă de porumbițe de dincolo de Ocean; și ca vajetele copilului să n'ajungă la auful Iuî Cronos, Cureții sau preoții Rheeîi izbiau laolaltă pavezele lor. La vîrsta de un an, veni în ajutorul părinteluî seû răsturnat de Titanî, pe cari îi trăsni cu fulgerele sale.

Legendele, diferite după localități, povestiau mai departe că, făcîndu-se mare și puternic, Zeus îndrăgi mai multe dame și femei muritore, provocând astfel gelosia soției sale legitime Hera. Mai întâi avu de soție pe oceanida METIS, pe care înghițind-o scose din creerî, frumosă și înarmată, pe Pallas Athena; apoî avu cu DIONA pe Aphrodita, cu MAIA pe Hermes, cu DEMETER pe Persephona, cu MNEMOSYNA pe Muse, cu LETO pe Apollon și pe Artemis: iar cu HERA, sora și soția-îi totdeodată, avu pe Ares și pe Hephestos. Zeus îndrăgi apoî mai multe femei muritore și, silit de gelosia Herei, se ascundea sub diferite forme. Astfel, sub chip de taur, răpi pe feniciană EUROPA, mama judecătorilor infernali Minos și Radamante; luând apoî chipul regelui teban Amphitryon, se furișă în palatul seû și amăgi pe soția sa ALCMENA, mama lui Heracle; în fine, ca o plăie de aur, se introduce la DANAE, mama eroului Perseu.

Cultul seû.—Ca deu universal al Greciei, cultul lui Zeus pan-elenic se întinse în toate provinciile Heladei. Dar unele localități dobîndiră o importanță deosebită și

între tòte cea mai veche era Dodona, cetate în Epir. Acolo era o pădure de stejară bătrâñă, ale căror frunze bătute de vînt șoptiau tainic oracolele divine, tălmăcîte apoî de preoți. Cel mai vestit centru pentru cultul lui Zeus deveni însă cetatea Olympia în Elida, unde la fiecare 4 ani (interval de timp numit *olympiadă*) se adunau Greci din tòte provinciile spre a sérbaitori Jocurile olympice în onórea șeului.

Jupiter.—La Romană, JUPITER era întru tòte identic cu Zeus, cât privesce atribuțiunile sale fisice. Cu dînsul se confundă la început șeul TERMINUS, care păzia hotarele ogorelor. Mai târdi se adaose și caracterul moral de șeul suprem al lumii. El purta epitetele de *Optimus Maximus* adică «Prea bun și Prea mare», avea un templu pe muntele Capitolin și în onórea lui se instituia spectacole și jocuri, aşa numitele *Ludi Romani*, cari se compuneau dintr'un sacrificiu și un ospet, apoî de jocuri executate în circ.

Reprezentări artistice.—Figura lui Zeus-Jupiter o întâlnim des în operele literare și artistice. Celebra e descrierea lui Homer: «Fiul lui Cronos și plecă negrele-i sprîncene în semn de aprobare, cîma-i plină de ambrosie unduléză pe capu-i nemuritor și marele Olymp se cutremură.» Din aceste versuri ale străvechiului poet s'a inspirat genialul sculptor grec Phidias spre a săpa în aur și în fildeș cea mai mărîră imagine a lui Zeus Olympios. Acea statuă colosală, capodoperă a artei grecesci, obiect de admirațîune a întregei anticități, s'a pierdut (dar ea exista încă în templul din Olympia la sfîrșitul sec. IV d. Cr.). O descriere însă destul de precisă s'a conservat de călătorul grec Pausanias: «Sede pe tron șeul, lucrat de aur și de fildeș; pe cap pôrtă o cunună, ce imită frunzișul de măslini. În mâna dréptă ține o Victoria și dînsa de aur și de fildeș, cu cordelile în mâna și pe cap cu o cunună. În mâna stângă a șeului se află un sceptru, înflorat cu tot felurî de metaluri; pe d'asupra lui stă aquila. De aur sunt și încăltămîntele șeului și mantia lui; pe acel veșmînt sunt închipuite animale și florî de crin. Însuși tronul este o împestrițare de aur și de pietre scumpe, o imbinare de abanos și de fildeș... (trad. ODOBESCU). Se povestia că, după ce Phidias și terminase opera, el se rugă lui Zeus să-i arate un semn

de mulțumire și țeul svîrli fulgerul prin acoperișul des-

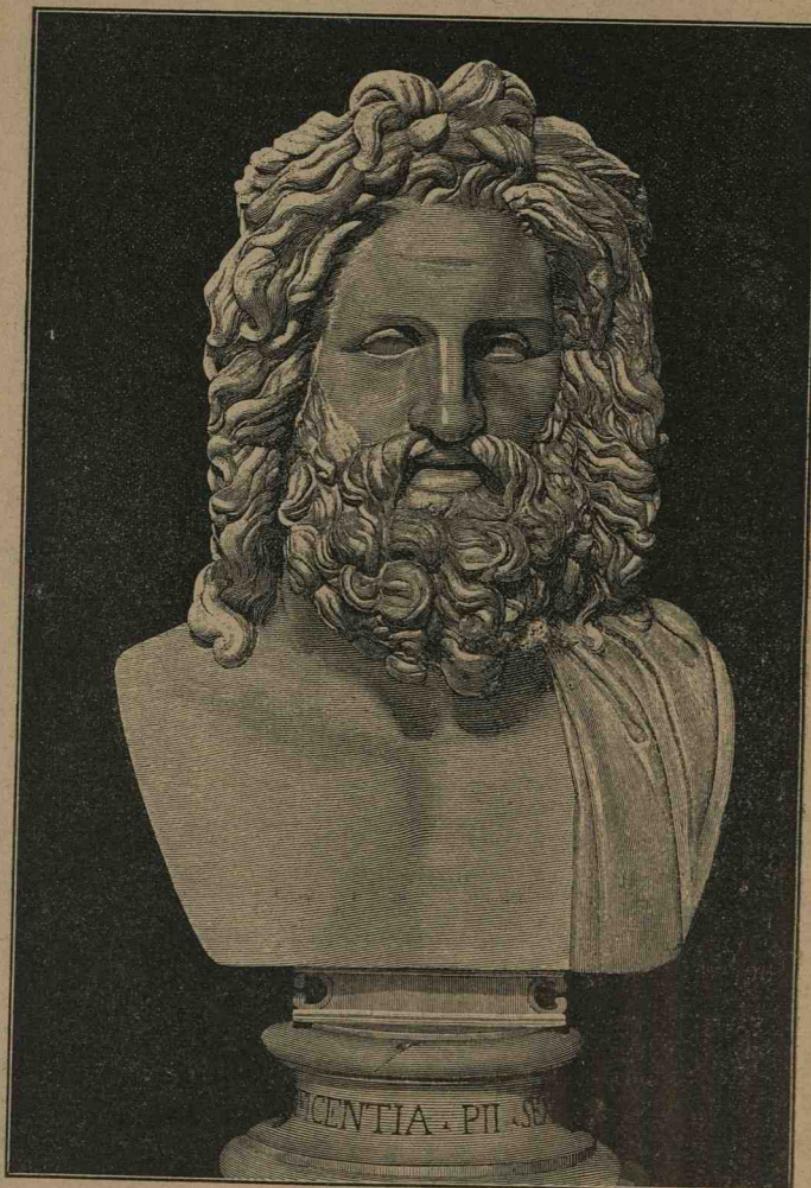

Fig. 3.

chis al templului, trăsnind lespedea pavimentului chiar dinaintea chipului seū. «Duceți-vă la Olympia, îndemna

Epictet, ca să vedeți opera lui Phidias și să priviți ca o nenorocire de a muri înainte de a fi văzut' o.»

Tipul ideal, fixat de Phidias, fu modificat de artiștii posterioři, cari tindeař la o perfecțiune mai mare în ameneunute. Astfel este bustul de marmoră, numit *Zeus din Otricoli*, adă in Vatican, (fig. 3). Cîma cea bogată, ce se ridică pe frunte și se cobořă de ambele laturi, dă feței un aspect maiestos, pe când gura ușor deschisă și trăsurile senine ale fisionomiei trădăză o dulce blândețe.

Atributele lui Zeus sunt: fulgerul în mâna-ř drăptă și sceptrul în cea stângă; apoi vulturul, împăratul paserilor; uneori capul seū pără o cunună de stejară, arborele seū consacrat.

147 207

CAP. III

H E R A — J U N O

Caracterul ei fizic.—Fiică mai mare a lui Cronos și a Rheeī, sora și soția lui Zeus, HERA era divinitatea femeiască a ceruluī și atrbutele ei corespundeau întocmai cu ale lui Zeus: și dinsa deslănțuia furtunile, și dinsa era Dómna ceruluī. Ea avea însă o fire arăgósă și legendele povestesc adesea certurile perechiī divine; căci, gelosă și răutăciosă, ea persecuta cu învierșunare pe femeile iubite de Zeus și pe copiii lor. Așa schimbă dinsa pe Io în vacă și o dete în paza lui ARGUS cel cu o sută de ochi; dar Hermes răpuse pe acel paznic neindurat și scăpă pe nenorocita femeie.

Caracterul ei moral.—Dar caracterul ei moral covîrși pe cel fizic. Hera era venerată ca modelul femeiei credințiose, ca tipul soției divine, în fine ca protectoarea căsătoriei și a maternității: fiica ei ILITHYA era chiar divinitatea nascerilor.

Cultul ei.—Légănul cultului Herei era cetatea Argos și în templul d'acolo s'afla frumosa și scumpă statuă a deitei, făcută de artistul grec Polyclet, în aur și în fildes, ca și statua chriselefantină a lui Jupiter Olympianul de Phidias. Artistul nimerise admirabil imaginea ideală a Herei, deita cu brațele albe și cu ochii de juncă, cum o numește Homer: Hera, ședînd pe un tron înalt, ținea în mână o rodie, simbolul fecundității și un sceptru în vîrf cu un cuc, paserea primăverii; pe cap purta o diademă, pe care erau lucrate în relief imaginile Charitelor și ale Horelor.

Juno.—La Romană, Hera se identificase cu JUNO, protectoarea matronelor romane, pe cară le ajuta în toate momentele vieții. Serbătoarea ei principală se numea *Matronalia* și se ținea la 1 Martie. Dintre epitetele romane ale

deitei amintim pe *Juno Moneta*, invocată din recunoscință pentru sfaturile date Romanilor într'un războiu și care mai târziu fu confundată ca o protectore a monetelor. Juno era și deita națională a întregului popor roman și ei îi erau consacrate famósele gâsce din Capitoliu, cări, prin strigătele lor, ar fi scăpat Roma de invasiunea Galilor.

Reprezentările artistice. — Dintre statuile deitei cea mai desăvîrșită, afară de aceea a lui Polyclet mai sus amintită, pare a fi bustul colosal al *Herei din villa Ludovisi* (fig. 4), adevărat tip de frumusețe feminină, plină de grătie și demnitate, pe care Göthe obicinuia să compare cu un cântec al lui Homer: capul de un oval perfect e încununat cu o diademă bogată, părul impletit cu artă încadréază o frunte înaltă și nobilă, fața este liniștită, gura seriösă, bărbia pronunțată și ochii mari anunță pe regina nemuritorie de o frumusețe incomparabilă, sora și soția gloriösă a puternicului Tunător.

Fig. 4.

CAP. IV

PALLAS ATHENA — MINERVA

Caracterul ei fizic.—Se povestia, că PALLAS ATHENA eșise gata înarmată din creerul lui Zeus și că la nascerea ei natura întrégă se sguduise. «Zeus cel dibaciū la sfat, cântă un imn homeric, o născu din capul său venerabil, acoperită tótă cu arme războinice, cu arme daurite și strălucitore. La acéstă vedere, toți deii fură coprinși de uimire și de respect. Deodată ea s'avîntă repede din capul deului purtător de egidă, învîrtind în mâna-ř o lance de oțel. Marele Olymp se sgudui adinc de acel aprig avînt al deieței cu ochii scânteatorii: pămîntul răsună grozav, marea se clăti și valurile-ř intunecate se ridică. Pe cer fiul cel strălucit al lui Hyperion și opri în loc telegarii cei sprinteni la picior, până ce feciora Pallas Athena luă armele divine de pe umerii ei nemuritori.» Născută cu armele în mâini, Athena era în primul rînd o divinitate războinică. În acéstă calitate, ea purta epitetele de *Promachos* adică luptătoarea și de *Hippia* sau îmblânđitorie de caș (cum figuréză pe frontonul Parthenonulu), și era considerată ca inventatoarea trîmbiței și a flautului.

Medusa.—În calitate de deieță războinică, ea purta ca arme, într'altele, coiful, pavêza și egida, avînd în mijloc capul nenorocitei MEDUSA. Acesta fusese, după legendă, o mândră fecioră, care cutezase să se compare în frumusețe cu Athena și deieța și răsbunase cumplit: șerpî îi înlocuiră părul și solzi îi s'alipiră de cap, iar privirea-ř gróznică împetria pe orii-cine se uita la dînsa.

Nike.—În relațiupe intimă cu Pallas Athena era NIKE, personificarea victoriei, cu care uneori se identifică. Acestei divinități triumfătoare Atenienii îi închinărau pe laturea stângă a Acropolei un templu grațios, quis «Nike

Apteros» adică Victoria lipsită de aripă, aşa încipuită ca să nu pótă părăsi niciodată cetatea. Victoria ținea o rodie în mâna dréptă și un coif în cea stângă. La Romană deia VICTORIA era fórte venerată. Arta greco-română o reprezenta întraripată cu o ramură de curmal sau cu o cunună de dafin.

Caracterul ei moral.— Athena era în același timp deia inteligență și protectórea artelor pacinice. Ea reprezenta inteligență, ce conduce pe ómeni în războiu și în pace. Spre deosebire de Ares, deul luptelor brutale, ea însufla porniri mai domole și stratageme isteșe. De aceea jocă un rol însemnat în Iliada, epopeea războinică a Greciei. Pe când Zeus privesc din piscurile Olymпуlui luptele de sub zidurile Troiei, Athena se pogoră în mijlocul războinicilor, protejând pe unii din eroi ca Achile, Diomede, Ulysse. Când Titanii vor să ia cu asalt cerul, Athena vine în ajutorul lui Zeus și, acoperită cu egida și înarmată cu o lance, ea se luptă alătura de părintele ei.

Athena, deia păcii.— În timp de pace, Athena este protectórea cetăților și a țărilor (numită atunci Polias), favoriséază cultura, inventéază pentru om lucrurile cele mai folositore vieții (ca plugul, războiul de țesut etc.) și îl învață artele și industriile.

Arachne.— Legenda despre ARACHNE, atât de frumos povestită de Ovidiu, se raportă la Athena în calitatea-î de țesătoare divină (*Ergane*).

Arachne era fiica lui Idmon din Colophon, care scia să văpsescă lâna în purpură. Ea se făcuse faimósă în țara ei, în Lidia, pentru marea ei dibacie ca țesătoare și cusătoră: pânza de sub degetele ei era mole ca un nor și par că colorată de natură. Se dicea că Athena însăși o învățase, dar, în desertaciunea ei, Arachne se credea mai presus de căt deia și hotără să se ia la întrecere cu dînsa. Athena î se înfață și înțâi sub chip de babă cu toiaugul în mâna și o sfatui să se lase de gândul ei semet; dar fata înfumurată rise și răspunse, că nu se teme nici chiar de deia însăși. Atunci Athena îi s'arata deodată sub adeveratul ei chip și lupta începe. Minuni de artă es de sub degetele lucrătorilor îndemânatice. Pallas cōse pe o pânză daurită luptă-i cu Posidon pe Areopag pentru domnia Atenei: deii sed împrejurul lui Zeus, Posidon izbesce cu furca-1 pămîntul, din care ese calul; iar deia, înarmată cu pavăza și lancea, cu coiful și egida, izbesce și dînsa pămîntul și deii uiimiti ved răsărind măslinul cel gălbui cu rôdele sale. Tote acestea le brodase Atena, iar Arachne în-

fătișă, la rîndul ei într'un sir de cusături, amorurile deilor, răpirea Europei, pe Leda, Alemena, Danae, Mnemosyna și brodase de jur împrejur un chenar aburos cu un amestec potrivit de iedere și flori. Deja, de ciudă că nu putea găsi nici un cusur acelei pânze minunate, o rupse și prefăcu pe nenorocita țesătoare într'o insectă, ce-i părtă numele (păiajin se dice grecesc *Arachne*).

Cultul ei. — Cultul Athenei era fără respândit în Grecia, dar mai ales în cetatea ce-i părtă numele, în Atena. O legendă ateniană povestea că Posidon, zeul mării, disputase deieți posesiunea cetății și că Zeus hotărise să fie a aceluiia, care va face orașului darul cel mai folositor. Atunci Posidon, izbind pămîntul cu tridentul seu, făcu să ésa un cal ager și incordat; iar Athena făcu să răsară un pom verde și stufoas, smochinul. Acesta păru deilor un dar mai folositor ómenilor și domnia cetății rămase a deieți, care și detine numele ei.

Parthenonul. — Pe Acropole s'afla PARTHENONUL, templul grandios al Athenei *Parthenos* (epitet care, ca și *Pallas*, însemn z  grecesc «feci r »), împodobit cu sculpturi din dalta lui Phidias și unde trona celebra statuă a deieți (fig. 5).

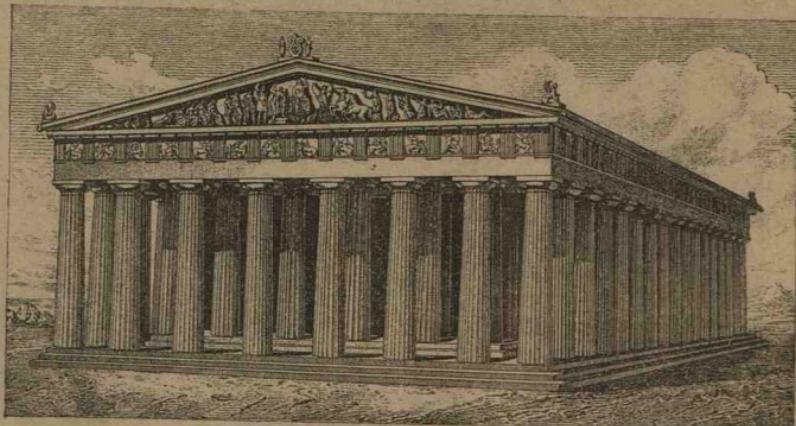

Fig. 5.

Parthenonul, adică locuința Fecioarei (statua Athenei ocupând sanctuarul templului), cel mai celebru monument architectonic al anticității, a fost zidit sub Pericles pe Acropole în marmură pentelică de arhitecții Ictinus și Callicrat sub înalta direcțune a lui Phidias (447 — 437). Mai târziu fu prefăcut de Bizantini într-o biserică a sfintei Fecioare, iar sub Turci, Parthenonul servi de giamie. Când cetatea Athenei fu impresurată de Venetieni (1687), o ghidulea cădu în prafără a aşedată în Parthenon și tot mijlocul templului sări în aer. De la 1801—1814 lord Elgin transportă o parte a sculpturilor la Londra, unde s'află și acum la British-Museum. Astăzi clădirea măreță, deși în ruină, are totuși încă un aspect impunător: o parte din sfârămaturile ei s-au întrebuințat pentru edificii moderne, iar prețiosele-i ornamente sculpturale sunt parte împărtășiate în diferite musee, parte grozav ciunte. Să dăm o idee de acea bogătie plastică, în mare parte restaurată. Pe frontonul oriental figură nașterea Athenei, iar pe cel occidental deîța după victoria-î împotriva lui Posidon. Pe metope era reprezentat, la răsărit, lupta Titanilor: Athena repeșindu-se la luptă; la sud, Centaurii și Lapiții: Atenienii cu Theseu vin în ajutorul lui Pirithous; la apus: victoria lui Theseu în contra Amazonelor; la nord, dărămarea Troiei cu alușiuni la înfrângerea Perșilor. Pe frisă, procesiunea Panatheneelor: sir lung de figuri admirabile, călăreți, conducători de care, victime duse la altar, femei și fecioare purtând uneltele de sacrificiu..

Afara de acest splendid sanctuar, Athena Polias mai avea un alt templu, *Erechtheion*, consacrat în același timp și lui Posidon: întrănsul s'affla imaginea de lemn a deităi (numită *xoanon*) ce se credea cădută din cer. Si acest templu, ca și Parthenonul, a trecut prin cele mai curiose transformări: el a servit mai târziu ca biserică și apoi ca arsenal sub Turci.

Panathenee.—Venerația Atenienilor pentru deită lor tutelară se manifesta splendid în serbătorile PANATHEENE, celebrate în al treilea an al fie-cării olympiade, în onoarea Athenei Pallas. Atunci, pe lângă jocuri gimnastice, incurări pe jos, alergări de căi și de care, concursuri musicale și poetice, se făcea în ultima di o procesiune solemnă, la care lăuaă parte reprezentanți din toate triburile atice și din toate clasele societății. Fecioare alese purtau mantia cea albă (*peplos*) a deităi, țesută de ele, la Acropole, unde îmbrăcau vechea statuă de lemn a Athenei. Alaiul se compunea din bătrâni și bătrâne purtând ramuri de măslin, războinici călare, flăcări și fete (canefore) purtând în coșuri prințiosele de sacrificiu, servitoré încărcate cu ibrice și cu jeturi, iar în frunte pășiau preotii tărinđ victimele oferite de metropola și de coloniă. Intregul acest cortegiu figurăză pe admirabila frisă a Par-

thenonuluī. Sérbătorile se terminaū cu o ecatombă și cu un ospăt.

Minerva.— La Romană, MINERVA fu din capul locului deită înțelepciuniī și de aceea fu de timpuriū identificată cu Pallas Athena. Dar Minerva conservă mult timp caracterul exclusiv de divinitate pacinică, protectoare artelor și a sciințelor ca și a industriei casnice: numai târdiū, și prin analogie cu Athena, Minerva dobîndi și un caracter războinic. În onoreea ei se celebrau la Roma, mai ales în Martie, serbătorile de 5 dîle numite *Quinquatrus*, la cari luaū parte tóte profesiunile liberale, oratorii, artiști, medici, mai ales școlari și profesorii (cari primiau atunci onorariul lor sau *minerval*) ; tot atunci se dedeaū și lupte de gladiatorii.

Paladie.— Primele imaginii ale Athenei Pallas fură de lemn și, sub numele de PALADIE, se venerau ca o garanție și ocrotire a cetății în contra dușmanilor ei. Se scie că Troienii pierduseră ori-ce speranță de scăpare, când paladiul le fu răpit viclenesce de Greci. Si la Roma, în templul Vestei, se conserva un asemenea paladiu «zălogul măntuirii romane și al patriei.» Până astăzi vorba paladiu s'aplică lucrurilor, ce sint o garanție și o ocrotire pentru existența unei națiuni.

Reprezentări artistice.— Phidias, care a creat tipul Zeus Olympios, a compus și minunata statuă a Athenei Parthenos. Deită sta acoperită cu lunga ei tunică, având pe piept egida cu capul Medusei; în partea de dinainte a coifului se vedea un sfinx și pe de lătură scriptori; mâna dréptă purta o Victorie înaripată și cea stângă ținea lancea dealungul corpului, pe când la picioarele statuie, se incolăcia sărpele consacrat deitei, iar pe jos era pavăza, pe care era sculptată o luptă de Amazone (unde figura Pericles și Phidias) și o gigantomacie. Reliefurile basei reprezentau nascerea Pandorei în prezența a două-deci de divinități. Tóte părțile góle erau de fildeș, iar hainele, încălțamintele, aripile Victoriei și o parte a basei erau de aur; în fine, nestemate în locul ochilor săcanteietorii ai deitei («cea cu ochi azuri»).

Statua chriselefantină a Athenei Parthenos s'a pierdut ca și statua colosală de aramă a Athenei *Promachos* de

pe stâncă Acropolei, făcută tot de Phidias în amintirea

Fig. 6.

victoriilor Atenei asupra Persilor: Deița era reprezentată în picioare cu coiful în cap, cu pavăza în mână dréptă și cu cea stângă învîrtind o lance. Vîrful lancei și coiful se puteau vedea din largul mării, statua fiind înaltă de cel puțin 70 de picioare.

Ca o imitație posterioară se poate considera statua (fig. 6) din museul Capitolin: atitudinea-ă plină de vioiciune aduce aminte de aceea ce figură pe frontonul Parthenonului și care înfățișa ivirea neașteptată a deiței în mijlocul țeilor.

CAP. V

A P O L L O

Elementul legendar.—PHOEBUS APOLLO era fiul lui Zeus și al Latonei. Persecutată de gelosia Herei, sîrmana Leto fusese nevoită să rătăcescă din loc în loc, până ce găsi un adăpost în insula Delos, unde născu pe Apollo (de aceea numit *Delios*) și pe Artemis. De copil, șeul avu să lupte cu șerpele uriaș PYTHON, balaur cu 100 de capete și o sută de guri ce vîrsau foc, pe care Apollo îl repuse cu săgețile sale (de unde numele de *Pythianul*) și cetatea Delphi, ale cării imprejurimi au fost bântuite de acel monstru, deveni centrul cultului său, ca Delos și Claros. Alt epitet *Lycianul* îi vine ca învingător al lupoiu, precum porecla de *Smintheus* îi se dedese ca șeul distrugător al șoareciilor cari rod grânele. Legenda mai povestia, că Apollo servise timp de 9 ani ca păstor la Admet, regele Tesaliei (sau la regele Troadei Laomedon), păzindu-i turmele pe povîrnîșul muntelui Ida.

Hyakinthos.—Apollo pe de o parte fecundeză cu căldura sa rôdele pămîntului, iar pe de alta usucă și arde plantele. În legătură cu acest caracter distrugător stă legenda despre HYACINTHUS, flăcău spartan, înbit de șeul pentru rara-î frumusețe și ucis de el din greșelă pe când amindoi jucau cu discul. Șeul făcuse să răsară din sângele celuui ucis florea ce-î portă numele (*hiacint* sau «zambilă»).

Daphne.—Legenda povestia mai departe, că Apollo îndrăgise pe nimfa DAPHNE. Frumoasa și curata fecioră fugia dinaintea șeului alungător și, aprópe să fie ajunsă, ea imploră pe părintele-î Peneu, șeul apelor. «Abia își isprăvi rugăciunea, cântă Ovidiu, și membrele ei înțep-

nesc; o căjă ușoră înfășură pieptul ei delicat; părul se preface în frunze și brațele ei în ramuri; picioarele ei, adineaoară aşa de repezi, prind rădăcină și rămân lipite pământului; un vîrf de arbore îi răsare pe cap și nu mai rămâne dintr'insa de cât strălucirea frumuseții trecute». În locu-l răsare un *dafin*, care devine arborele favorit al lui Apollo.

Caracterul său moral.— Atribuțiunile morale ale lui Apollo sunt variate și numeroase: caracterul său este când binefăcător, când funest omenirii. El trimit ciumă și cauză morți neașteptate cu săgețile-i înveninate (de aci epitetele homerice «deul cu arcul de argint» și «care nimeresce de departe»), cum făcuse la Troia Greilor, cari necinstise pe preotul său. Dar tot el scie să vindece, și nu numai corpul ci și sufletul, prin purificare și armonie. De aceea luî îi se atribue inventiunea muzicei și a chitarei, cu al cărui viers măngâia la ospete pe deii nemuritori. El conducea și coral Muselor, de unde titlul de Apollo *Musagetul*. «Fiul blondei Leto, dice imnul către Apollo, făcând să răsune lira-î armoniosă... se repede ca gândul către Olymp și intră în palatul lui Zeus, unde sunt adunați ceilalți dei. Indată nemuritori nu mai au alt păr de cât chitara și cântecul. Tote Musele, laolaltă sau pe rînd, cântă cu glasul lor frumos eterna fericire a deiilor și suferințele oménilor, cari sub puterea deiilor nemuritori trăiesc nesocotați și slabă, fără să potă afla un lec morți și un sprijin bătrânetelor. În vremea aceea Charitele pletose și Horele binevoitoare, Harmonia, Hebe și Aphrodita, fiica lui Zeus, învîrtesc hora, ținându-se de mâna... Iar Phoebus Apollo cântă din liră, pășind grațios și mandru: o lumină radiosă îl înconjură, picioarele îi strălucesc ca și tunica-î fin țesută. La această priveliște, Leto cea cu pletele de aur și prevăzătorul Zeus sunt coprinși de bucurie, vîzând pe dragul lor fiu cum jocă cu deii nemuritori».

Marsyas.— Deu al armoniei, Apollo nu suferă rivali. El pedepsi cumplit pe MARSYAS, care cu flautul său cutesezase să se ia la intrecere cu lira deulu: legându-l de un brad înalt, Apollo jupui de viu pe nenorocitul cântăreț, aşa cum fusese învoiala învingătorului.

Deu al profetiei.— Dar cea mai mare importanță

o dobîndi Apollo sub raportul divinațiunii. Ca șeū al luminei, el vedea și cunoștea tot ce se petreceea în lume, de aci puterea-ă profetică. El inspira în același timp pe profeti și pe poeti, al căror nume se identifica la Greci și la Romanii (*vates* aplicându-se deopotrivă ghicitorului și cântărețului). Amîndoî erau organele lui Apollo: unora le sufla torente de armonie și cântări sublime, iar prin gura celorlalți vestia nemuritorilor tainele viitorului.

Oracolele sale erau considerate ca expresiunea infailibilă a voinței secrete a lui Zeus și ele căpătară o influență însemnată atât în politica Statelor cât și în destinele familiei. Cel mai celebru din aceste oracole era cel de la Delphi: acolo PYTHIA, preotesa șeului, sedând pe un triped la deschidetura peșterii de unde eșia un abur amețitor, era apucată de un fel de extas și, în mijlocul convulsiunilor corpului și cu spune la gură, șoptia nisice vorbe intunecate restămăcîte apoī de preotî.

Tot la Delphi, ca centru al cultului apolinar, era un templu splendid, unde, prin ofrandele credincioșilor, se grămadise cu timpul avuții imense socotite ca la 10000 de talenti sau 60 milioane lei. Prin împrejurimile cetății, în al treilea an al fie-cărei olympiade, se celebrau Jocurile *pythice*, în onoarea șeului învingător al șerpelui Python.

Apollo roman.—Apollo grec pătrunse în mitologia romană, prin mijlocirea coloniilor grecescî din Italia meridională, mai întâi ca șeū al divinațiunii, apoī al medicinei și al musicei. De dînsul se creîră inspirate oracolele sibylene și în onoarea-ă se instituiră jocurile *Apolinare*, după imitațiunea celor Pythice.

Reprezentări artistice.—Apollo era tipul frumuseții juvenile, plină de grație și de energie, și era reprezentat cu o cîmă bogată («șeul cu pletele de aur») fluturând pe umerii sei cei largi.

Dintre statuile șeului cea mai celebră e *Apollo din Belvedere*, adă în muzeul din Vatican. (Fig. 7). Descoperită la începutul sec. XVI, acea statuă de marmură în parte restaurată a fost considerată ca una din minunile statuariei antice. «Statul șeului, dice Winckelmann, e mai înalt de cât al omului și atitudinea-ă respiră maiestatea. O primăvară eternă, aşa cum domnește în câmpiile fericite din Elysiu, întineresc formele bărbătescî ale corpului seu și

strălucesce cu blândețe pe mândra structură a membrilor sale... El a urmărit pe Python, împotriva căruia și-a

întins pentru întâia óră arcul său îngrozitor; în alergarea-î repede, l'a ajuns și i-a dat lovitura de mórte. De la înălțimea bucuriei sale, privirea-î divină, pătrunzînd în infinit, se întinde dincolo de victoria sa. Disprețul residă pe buzele lui, indignarea îi umflă nările; dar o pace neschimbată e întipărîtă pe fruntea sa și ochiu-î e plin de blândețe, ca și cum ar fi în mijlocul Mu-selor, cari îi împărtășesc dragosteile lor».

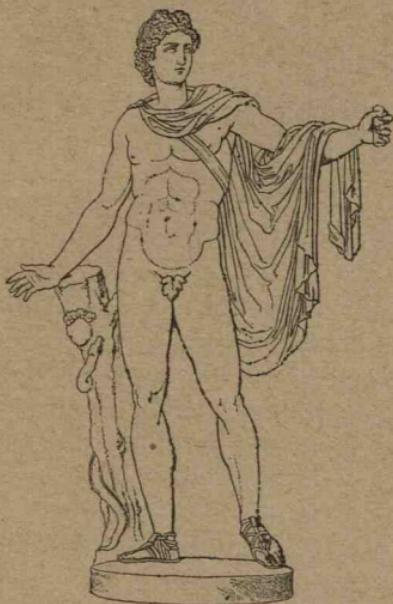

Fig. 7.

din isprăvile deuluî în pruncia sa), despre care există la Vatican o imitațiune descoperită în 1727. Deul are înfățișarea de copilandru cu forme svelte și delicate, un zîmbet vielen îi se zăresce pe buze; el se pregătesc să săgețeze șopîrlă, ce se cățără dealungul arboreluî, de care se sprijină deul.

Renumită era și statua lui Apollo *Citaredul*, sau Cân-tărețul din chitară, de artistul grec Scopas, despre care se crede că Apollo *Musagetul* din Vatican ar fi o imitațiune: deul, încununat cu lauri și acoperit cu o lungă mantie, cântă din chitară cu capul sus și cu ochiî ridicați la cer, iar corpul însuflețit de o ușoră mișcare de danț, cu tóte semnele inspirațiunii și ale entuziasmului. E deul musicanților și poeților, izvorul divin al tuturor armo-niilor.

CAP. VI

ARTEMIS – DIANA

Caracterul ei fizic.—Fiica lui Zeus și a Latonei, ARTEMIS, ca sora lui Apollo, era deită lunei. Ea era o divinitate când binefăcătoare și când funestă: pe de o parte, favorisa agricultura prin roua-î de nopte și prin ploile ce însotesc adesea fazele lunei; pe de alta, înarmată cu arc și tolbă, săgeta pe cei ce-i ură și ucidea mai ales pe femei.

Deită a vînătorii. — Artemis se desfășa mai ales cu vînătorea. Divinitate de natură câmpenescă, locașul ei favorit era Arcadia, ținutul cel mai sălbatic al Greciei. Prin munți umbroși și locuri pustiști, însorită de o cătă de nimfe și precedată de o haită de câini, ea gonia ferele și le străpungea cu săgețile-î fără greș. «Piscurile înalților munți se cutremură, dice un imn homeric, și codrul cel des răsună de sgomotul grăznic al dihăniilor; un fior cutreeră pămîntul și marea cea plină de pesci, când deită cu inima vîțeză răsbate pretutindenea și prăpădesce nîmul fărelor sălbatici».

Orion și Acteon. — Artemis și răsbuna cumplită supra vînătorilor semetii, cari se luau la întrecere cu dînsa. Astfel săgetă ea pe marele vînător cretan ORION și-l prefăcu în constelația unea, ce-i portă numele. Un alt vînător vestit, ACTEON, avu nenorocirea să surprindă pe deită, când se scălda cu nimfele ei într-o vale din munții Beoției. Desarmată și în lipsă de săgeți, Artemis îl stropi cu apa din fintână și-l prefăcu în cerb. Dulaii vînătorului nu mai recunoscuseră pe stăpânul lor și, numeroși ca o armată, dederă năvală asupra-î: el vru să strige și nicăi un glas nu ești din pieptul seu; nu se mai audiau

de cât urlete fioroșe și nenorocitul muri sfâșiat de prii se ei caini. Tovarășii lui de vînătore sosiră în grabă și credând că sfâșie un cerb adevărat, îl tăiară în bucăți și 'și împărțiră prada.

Caracterul ei moral. - Sub raportul moral, Artemis deveni deita castitatei. Ea era protectoarea fetelor până la măritiș și uneori a flăcăilor. Înțeleptul HIPPOLYT, fiul lui Theseu, era unul din protejații ei: tiner cu inima curată, ce n'o putea atinge nică o frumusețe de femee, vena pe Artemis și ducea o viață sălbatică ca și dinsa, în sinul munților și pădurilor. El rămase surd la rugămințile amăgitore ale Phedre și muri victima castității sale, nu însă înainte de a fi fost măngaiat de deita, care îl înmormântă cu onoruri divine, răsplătindu-i astfel nobila sa virtute.

Apoī Artemis e pusă în legătură cu Apollo și cu Musele, împărtășind jocurile și cântecele lor. «Când vînătorea divină, dice același imn homeric, și-a înveselit sufletul, ea 'și destinde arcu-ă mlădios și intră în spațiosa locuință a fratelui ei, a lui Phoebus Apollo, în țara bogată din Delphi, spre a intona frumosul cor al Muselor și al Charitelor. Acolo ea 'și atîrnă arcul și săgețile și, frumos gătită, se pune în fruntea corului. Tote, cu un viers dumneesc, cântă pe Leto cea cu pașii ușor și povestesc, cum a născut nisce copii faimoși între ómeni prin cugetele și faptele lor.»

Hecate. — Artemis a fost confundată cu o altă deita a lunei, de un caracter mai trist și mai intunecat: HECATE cea cu 3 capete (după fețele lunei). Aceasta era deita vedeniilor de nopte, la ivirea căreia cainii urlau jalnic, iar vrăjitorele 'și căuta buruienile fermecate. Ea era adorată prin respânti (de unde epitetul de *Trivia*) și socotită uneori printre deii infernali. Cultul Hecatei, devenind punctul de plecare a tot felul de apucături magice, se furișă adinc în sufletul Romanilor, cari aveau o aşa mare pornire către superstiționi.

Cultul ei. — Afară de templul comun cu Apollo, la Delos și la Delphi, Artemis avea un cult special în Arcadia, o țară cu munți înalți, cu văi adinți, cu ape repezi și cu lacuri liniștite. În unele localități, sub numele de *Orthia*, îi se aduceau și sacrificii umane. Cu acea divi-

nitate săngerosă sta în legătură legenda IPHIGENIEI, fiica lui Agamemnon, care trebui să fie junghiată în Aulis, înainte de pornirea Grecilor la Troia. Și fiind că Scitii din Tauris onorau pe o deită a lor cu jertfe omenesci, acesta fu confundată cu Artemis Orthia. De aci legenda că deita însăși scăpase pe Iphigenia în momentul de a fi jertfită, punând în locu-ă o cerbionică, și o transportase în Tauris, unde o făcu preotesaie. De acolo, ajutată apoii de fratele ei Oreste, Iphigenia ar fi răpit și dus în Grecia statua deitei.

Cu totul diferită de elenica Artemis era cea adorată la Ephes, în Asia-Mică. Ea nu era fecioră, ci mama universală a naturei, care exercita o acțiune fecundătoare asupra nașcerii și vieții plantelor, animalelor și omenilor. Pieptul ei era acoperit de numerouse tîțe, iar pe corpul ei, în formă de téca, era un sir de brâne ce conțineau capete de leu, cerbi, tauri. Statua de aur a deitei era aşedată în templul ei la Ephes, cel distrus de Erostrat (356 a. Cr.). Acest templu era considerat ca una din cele 7 minuni ale lumi antice,¹⁾ împodobit fiind cu capodopere de arhitectură, de statuarie și de pictură.

Diana. — Artemis se identifică la Romanii cu Diana, care la început era forma feminină a lui Janus, iar apoi fu venerată ca deita vinătorii. Astfel e invocată de poetul roman Catul, în celebra-ă odă adresată Dianei, «ca Dómna munților, a pădurilor înverdite, a căilor lăturalnice și a păraielor sgomotose.» Templul ei cel mai vechi se afla într-o dumbravă de lângă orașul Aricia, în Latium, de unde numele de Diana Nemorensis sau păduratică. Dar cel mai celebru fu templul ridicat de Serviu Tulliu pe muntele Aventin. Mai târziu, italică Diana se confundă pe deplin cu elenica Artemis.

Reprezentări artistice. — Artemis e totdeauna reprezentată ca o vinătore tinerească, cu figura liniștită și mândră. Astfel este celebra-ă statuă, numită Diana din Louvre : (Fig. 8). Deita, sprintenă și grațiosă, încălțată cu sandale și acoperită cu o tunică sumesă, pare că se repede

¹⁾ Cele-lalte minuni artistice erau : Statua lui Zeus de Phidias, Colosul (statuia enormă) de la Rhodos, Mormântul lui Mausol, Farul din Alexandria, Grădinile suspendate ale Semiramidei și Piramidele Egiptului.

ținând de cărne cu o mână o căprioră ce alergă cu dinșa, pe când și întorce capul spre a scăde cu cea-laltă o săgeată din tolba ei. Mândrețea feței, mlădiera corpului și

Fig. 8.

fuga-ă sprintenă trădăză pe divina vinătore din munții Arcadie.

A fost fără îndoială un vînător inspirat și a scut să mânuiască bine arcul și săgețile artistul, subt a căruia daltă s'a mlădiit statua Dianei de la Luvru, acea mândră și sprintenă fecioră de marmură, care s'avîntă, ageră și ușoră, sub crețurile dese ale tunicei ei spartane, scurtă în pôle și larg-despicată la umeri. O mișcare vie și grațiosă a grumazului a înălțat capu-ă, cu perii sumești la céfă în corimb, și pe fruntea-i, coronată cu o îngustă diademă, se strecoră ca un prepus de mânie. Pieptul îi înfașoră, ca un brâu, talia sveltă și cutele veșmîntului ascund sănu-i fecioarește; dar brațele-ă gôle, unul se încovoie în sus ca să scotă o săgătă din cucura de pe umeri; celălalt se rezemă pe creștetul cornut al ciutei. Ce neastîmpér va fi făcend pe șeită să calce așa iute pămîntul, sub crepidele-i împletite pe picior ca opinile plăieșilor noștri? Pe cine amenință ea cu darda împenată, ce ea atinge cu degetele-i delicate? Trimită ea ore în câmpii etolici ai Calydonului pe mistrețul uriaș, care va muri înjunghiat de mâna regescului vînător Meleagru? Urzesce ea o crudă resbunare în contra nenorocijilor fii ai nesocotitei Niobe? sau că, încruntată, se gătesee a da pradă cainilor pe îndrăznețul Acteon, care, vinând prin dumbravă, a cetezat să și desfăzeze vederile cu uimitoarea priveliște a castei șeite, scăldându-se în pârâu?... Cugetul ei e o divină taină. Artistul a scut numai să împetrăscă, în repede și mândra pornire a mersului șeiei, acel vers caracteristic al piosului cântăref: «Cu inima vîțeză, ea trece pretutindeni prăpădind odrasla fêrelor sîlbaticе.» Astfel a izbutit a crea un ideal sublim al artei vînătoresci! (ODOBESCU)

CAP. VII

A R E S — M A R S

Caracterul său brutal.—Fiul cel dintâi născut din Zeus și Hera, ARES e deul războiu, turbat și săngerios, spre deosebire de Athena, chibzuită și pricepută, care îl și învinge în luptă. Proporțiunile corpului său sunt colosale ca și tăria sa: când cade lovit de Athena, el acoperește pogone de pămînt și când e rănit de Diomede, scote un strigăt, cum ar răsună glasul a dece mii de ostași gata de a se încăiera, și acel strigăt îngheță de spaimă pe Greci și pe Troieni. Lui nu-i plăcea de cât strigătul sălbatic de războiu: înarmat din cap până în picioare, cu coiful pe cóma-ř undulătore, învîrtind lancea și îmbrățișând pavéza, el alerga pe câmpul de bătaie, semenând pretutindenea măcel și mórte și având ca sotie pe Deița bătăliilor și pe Discordia (*Enyo* și *Eris*), iar ca tovarăși pe Frica și Spaima (*Dimos* și *Phobos*). De aceea era urgit de ceilalți de ei și chiar de părintele său. Ares intra în Olymp asemenea unui nor întunecat și furuncică. «Dintre toți deii caru locuiesc Olympul, îi dice Zeus, tu-mi ești cel mai uricios; căci într'una te desfătezi cu vrajba, cu răzbóie și cu lupte.»

De un caracter mai bland se prezintă Ares în raporturile sale cu Aphrodita, trecând, după legende, când ca soțul și când ca iubitul ei. Hephestos surprinde perechea nesocotită și o înfășură într'o retea cu ochiuri invisible, făcând-o astfel de risul întregului Olymp.

Cycnus, Diomede.—In legătură cu acesta fire sălbatică staț legendele, care fac pe Ares părintele lui Cycnus și al lui DIOMEDE. Cel dintâi, învins de Heracle, fu prefăcut de Ares într'o lebedă; cel d'al doilea, rege mi-

tic al Tracilor, care 'și hrănia iepele cu carne de om, fu dovedit de același eroū și devorat de propriū seī caī.

Precum Ares fu învins de Heracle, tot aşa o pății cu niște monștri uriași, numiți ALOADI, fiī gemeni ai lui Posidon, cari, spre a lua cerul cu asalt, aruncără grămadă unul peste altul munți Ossa și Pelion. Ei încătușară pe Ares și-l ținură rob 13 lunī într'o temniță dearamă, până ce fu scăpat de viclénul Hermes.

Cultul seū.—Cultul lui Ares, ca divinitate sălbatică și brutală, nu era mult răspândit în Grecia; orașul Atena iī ridicase un templu ca fundator al Areopaguluī (colina lui Ares), faimosul tribunal ce judeca crime de omor. Din contră, el era fórte venerat in Tracia, locuită de ómeni barbari și porniți la răzbóie. Sub formă de sabie, unul din simbolele deului, Ares era adorat de Sciți, precum lancea era la Romanī imaginea însăși a lui Mars.

Mars.—Ares fu identificat la Romani cu MARS, la început deul primăverii, căruia s'atribuia fecunditatea pămîntului și a vitelor. Mai târđiu ocupă un loc însemnat în cultul Italiei războinice, venind imediat după Jupiter. Preoții seī se numiau *Salii*, în număr de 12, cari la întâiul Martie (luna consacrată deului) purtau în procesiune prin Roma, jucând și cântând, cele 12 pavuze ce se credeaū cădute din cer și a căror păstrare era legată cu sîrta Romei. El deveni protectorul special al armatelor în mișcare (*Mars Gradivus*): era invocat când se întreprindea vr'o expedițiune militară și-i se aducea un sacrificiu după victorie. Sora lui Mars era BELLONA (modelată după elenica Enyo), deîța războiului, și *Câmpul lui Mars*, o piață întinsă pe malul stâng al Tibruluī, destinată pentru exercițiū militare, era consacrată deului, al căruī nume îl purta.

Un fel de Mars sabin era vechea divinitate italică QUIRINUS (de la cetatea sabină Cures), al cărei sanctuar s'affla pe muntele Quirinal. Mai târđiu deul războinic al Sabiniilor fu confundat cu Romulus divinizat, în onorea căruia se celebrau pe fie-care an serbători anumite, *Quirinalia*, în luna lui Februarie.

Reprezentări artistice.—Există pușine statue ale lui Ares. Deul e obicînuit reprezentat sub figura unuī

tinér voinic, înarmat cu coif, lance și pavăză, de o infățișare adesea sălbatică și neinteligentă. Subt un alt aspect

Fig. 9.

îl prezintă colosala statuă a lui *Ares in repaos*, adă in

villa Ludovisi, la Roma (fig. 9): Deul se odihnesce după bătălie și are o înfățișare mai blândă ca de obicei; fața e imberbă, părul scurt, fruntea îngrijată; mâinile sunt încrucișate pe o sabie răzemată de genuchiul stâng; pavăza se rotunjesce d'alungul stâncei pe care săde deul, iar sub picioru-i drept se jocă un mic Amor, cu totul radios de a fi subjugat până și pe sălbaticul Mars.

CAP. VIII

HERMES – MERCURIUS

Legendele sale.—HERMES, fiul lui Zeus și al Maiei, fiica lui Atlas, se născu în Arcadia, într-o peșteră din muntele Cylen. Legendele povestiau minunății despre copilăria sa și că, îndată după nascere, ar fi dat dovedi de o fire deșteptă și dibace. Așa, născut dimineta, Hermes ești la prânz din légăn și zărină o broscă testosă înaintea peșterei, și făcu o liră din țesta-î și se puse pe cântat. Spre séră, porni în Pieria, unde Apollo păscea turmele șeilor, și fură 50 de vaci și le ascunse așa, ca să nu le dea de urmă; apoi încet-încet se întorsee în peșteră și se furișă în légăn. Apollo află de furt și se duse la Hermes să-i înapoieze vacile, dar «căpitanul de hoți» (cum îl numesce imnul homeric) tăgădui cu nerușinare. Atunci Apollo îl luă în brațe și-l duse înaintea tronului lui Zeus, care-i porunci să caute împreună vacile și să-i le dea înapoi. Așa se făcu și ca să potolescă mânia lui Apollo, Hermes și cântă din liră. Deul, răpit de viersul melodios al micului cântăret, și dărui vacile și bâta-î în schimbul lirei: astfel Apollo se făcu deu Ichtarei, iar Hermes deul protector al turmelor. Altă legendă povestia, cum a ucis pe monstrul ARGUS, paznicul nimfei Io; ispravă pentru care dobîndi porecla de *Argiphonte* adică omoritorul lui Argus.

Atribuțiunile sale.—Atribuțiunile lui Hermes sunt variate și numerose. El era, înainte de toate, crainicul sau vestitorul șeilor și executorul ordinelor lor. Mai repede ca vîntul, cu sandale inaripate, străbătea într-o clipă mări și țări spre a vesti omenilor voința lui Zeus și a celorlați șeii. Astfel fu trimis de Zeus la Hades cu ordinul să înapoieze pe Persephona; la nimfa Calypso,

ca să libereze pe Ulysse; la Egist, să nu ucigă pe Agamemnon; la Enea, să pornescă îndată din Cartagine. Tot el fu însărcinat să lege pe Ixion de rótă și să ferice de Caucas pe Prometeu, să ducă înaintea lui Paris pe Hera, Aphrodita și Athena, și să ucigă pe Argus. Ca pristav al șeilor, Hermes purta totdeauna *caduceul*, adică bâta dată lui de Apollo, schimbătă la urmă într-o vargă înaripată și încolăcită de doă șerpă. Acea vargă, ca ori-ce baghetă magică, avea o putere minunată: ea adormia și deștepta pe omeni (Hermes fiind asemenea șeului viselor și al somnului), ea ademenia după dînsa sufletele morților și prefăcea în aur tot ce atingea. Sandalele de aur ale șeului nu erau mai puțin minunate: ele îl purtau pe mare, pe pămînt și pe adierea vînturilor.

Hermes era încă venerat ca patronul păstorilor, al comercianților și, ca meșter de şireticuri, al pungașilor. Ca protector al drumurilor și al călătorilor, îi se ridică prin colțul răspântiilor aşa-numitele HERME, adică pietre hotărnicice purtând d'asupra unul sau două capete ale șeului. El trecea de inventatorul palestrei sau al exercițiilor gimnastice și al sacrificiilor oferite șeilor. În fine ca șeul orator (Homeric numesce «eloquentul nepot al lui Atlas»), el inspira eloquence și sugera invetășilor descoperirile lor. Filosofii greci făcură în cele din urmă dintr'insul, sub numele de Hermes *Trismegistos* sau de Trei ori prea mare, revelatorul universal al tuturor artelor și al tuturor sciinelor.

Hermes psychopompos. — În calitatea-ă de conducător al sufletelor (*psychopompos*), Hermes călăuzia sufletele răpoșășilor în locașul umbrelor. «Precum liliieci, cântă Homer, filfăe cu un vuet řuerător în fundul unei peșteri sfinte, când unul dintr'înși cade de pe stâンca de care se țin laolaltă; astfel sufletele filfăind sburaș cu tótele după Hermes, șeul binefacător, care le duce pe căile cele întunecosite. Ele trecură apele curgătoare ale Oceanului și stâнca Leucada, trecură și porțile Sórelui și Țara viselor; și îndată ajunseră la livedea de asfodel, unde locuiesc umbrele celor ce nu mai sunt.»

Cultul seū. — Hermes era venerat mai ales în Arcadia, locul seū natal, apoi în Atica și în alte locuri bogate în turme și în pășuni, ca insulele Lemnos și Samotracie, unde era considerat ca șeul al fecundității.

Mercurius.—La Romană, MERCURIUS era pur și simplu șeul comerțului și patronul hoților, unicele atrbute ce le avea comune cu Hermes. Mai târziu, ambele divinități se confundară într'una singură, fără însă ca acăstă totală identificare să pătrundă în religiunea romană: Fetișii saū pristavi romană n'aū purtat niciodată caduceul, simbolul lui Hermes.

Reprezentări artistice.—Statuile lui Hermes au luat diferite forme după atrbutele numeroselor sale funcțiuni: ca conducător de suflete, pôrtă caduceul și sandale intraripate; ca șeul al eloquencei, ridică brațul drept; ca șeul al comerțului, ține o pungă; ca șeul al lirei, brôsca țestosă e la picioarele lui; în fine, ca șeul al păstorilor și ca iscoditorul jertfelor, el e reprezentat cu un berbec pe umeri saū cu o pateră (vas de sacrificiu).

La început, Hermes era figurat ca un bărbat în plină vigore a puterilor sale; mai târziu, era înfătișat în flôrea tineretelor, ca tipul ideal al efebului saū flacăului grec. Așa îl arată celebra statuă de Praxitele descoperită, în 1877, la Olympia și astă-dîi restaurată la picioare și la părțile anterioare ale brațelor cari lipsiau: Șeul, în plina vigore a tineretelor, cu forme robuste și elegante, pôrtă pe brațul stâng un mic Dionysos, pe cînd se rezemă cu cotul de un trunchi; în mâna stângă ține un ciorchine de struguri ce-l arată copilului, către care se întorce cu privirea zîmbitor. Trăsurile fetișei (fig. 10) sunt întipărite de o mare fineță.

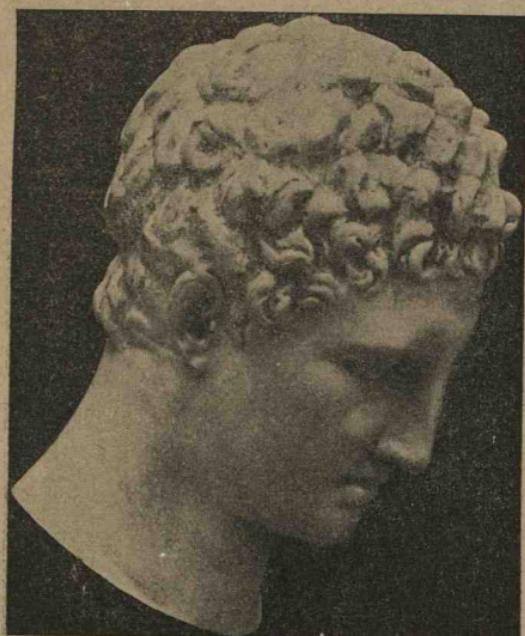

Fig. 10.

CAP. IX

HEPHESTOS—VULCANUS

Legenda sa. — HEPHESTOS, fiul lui Zeus și al Herrei, era șeul focului. Importanța acestui element pentru cultura omenirii și pentru desvoltarea artelor a împins de timpuriu pe omenii recunoscători să-l diviniseze; apoi focul venind din cer, Hephestos fu considerat ca fiul lui Zeus. Legenda povestea, că șeul era șchiop din nascere și că mamă-sa Hera, de ciudă pentru uriciunea lui, îl aruncase din cer în mare, în fundul căreia rămase 9 ani subt îngrijirea a două oceanide. Altă legendă atribuia acăstă prăvălire lui Zeus, supărat pe dinsul că voiă săjute pe Hera pedepsită de soțul ei: nenorocitul, după ce rătăci în spațiul o di întregă, cădu în insula Lemnos.

Cyclopii. — Focul vulcanilor era pus în legătură cu Hephestos. În interiorul acestora, în insula Lemnos sau în Etna din Sicilia, șeul și avea vastele sale făuriști pentru lucrarea metalelor. Dar mai înainte atelierul seu s'afla într'un splendid palat de bronz, ce și făurise însuși în Olymp. Meșterul șchiop și fabricase ca ajutore doară de aur făcuți cu atâtă măiestrie că parcă erau vii, înzestrăți cu minte și cu grai. Tovarașii lui de muncă, calfele sale erau Cyclopi, monștri uniochi, cari făuriau arama cu atâtă putere, în cât Sicilia și insulele învecinate se sguduiau de loviturile ciocanelor lor. Ajutat de dinșii, meșterul divin a putut săvârși lucrări minunate, célébrate de poeti și destinate șeilor sau eroilor. Astfel era: carul lui Helios, platoșa de aur a lui Heracle și a lui Diomede, armura lui Achile cu scuturi minunat, sceptrul și egida lui Zeus precum și tronu-i de aur, jețu-

rile deilor și întregul palat din Olymp; apoī tridentalul lui Posidon, sceptrul lui Agamemnon și sculpturile minunate ce împodobiau palatul Sórelui.

Dar Hephestos nu se mulțumia să facă numai opere artistice din metale brute, ci se pricepea să creeze chiar ființe însuflătite. Astfel a făurit el regelui Alkinoos nisce câini de aur înzestrăți cu mișcare și cu viață; de asemenea, tauri de aramă ce vărsau foc, puși să păzescă Lâna de aur. În locuința-îi olympică se vedea și, într'altele, nisce fete de aur, servitore ale țăruilui, înzestrăte cu prișcere, glas și mișcare. Dar puterea lui creatoare a mers și mai departe, căci el a plăsmuit prima femeie, pe Pandora, și-i a insuflat putere de viață.

Raporturile lui Hephestos cu Athena.—Deul focului, meșterul atâtore minunătii în fier și în bronz, era considerat ca protectorul artelor și în special al lucrării metalelor, pe care el o iscădise și o învățase pe omeni. Hephestos era astfel patronul tuturor artiștilor și meșterilor, cari lucrăză cu focul. De aceea era pus în legătură cu Athena, țeia artelor, și ambele divinități aveau un cult comun în orașul Atena. Se povestia că, înarmat cu o secure, Hephestos spintecase capul lui Zeus, ca Athena să potea ești dintr'insul. Unele legende îi dau de soție pe Aphrodita, pe când altele îl asociază cu una din Charite, și anume cu Aglaia.

Cultul său.—Cultul lui Hephestos nu prea era răspândit în Grecia. Centrul său era în insulele vulcanice Samotracie și Lemnos, unde și se dedea că ajutore de muncă pe CABIRI, genii vulcanici cari corespundeau Cyclopilor din Etna. Cabirii erau divinități teribile și reușătore, cari păziau metalele în fundul pământului, iar cultul lor era misterios și simbolic. El erau reprezentăți ca vase cu pântecele larg. Tot genii de foc, asemenea Cabirilor, erau și TELCHINI, adorați în insula vulcanică Rhodos și uneori închipuiți ca vrăjitori periculoși. Într-înălțările vulcanice din occident, consacrate cultului lui Hephestos, era în primul rind, afară de Etna, insula Lipari; acolo s'afla o mare fâuriște, unde cică se audia pe Cyclop, cum bătea cu ciocanele și cum atiațau văpaia focului.

Vulcanus.—La Romanii, Hephestos fu identificat cu

deul vulcanilor, *VULCANUS*, care sub numele de *Mulciber* adică Topitorul-de-metale, era patronul meșterilor fierari. Acest deu binefăcător era în vechile legende italice soțul Maiei, de-îtă serbată în luna lui Maiū. Serbătorile lui Vulcan, *Vulcanalia*, se țineaau în luna lui Cuptor și sanctuarul seu principal la Roma era un focar public d'asupra Comițiului, unde se făcea adunările poporului.

Reprezentări artistice.— Hephestos e totdeauna reprezentat ca un om matur și bărbos, cu brațele nervoase și pieptul pěros. Obicinuit artilistul nu ține séma de defectul deulu, defect a căru vedere ar fi fost neplăcută. El e tipul ideal al meșterului ferar și de aceea costumul seu corespunde acestei ocupații (fig. 11): o căciulă ovală, o tunică scurtă de lucrător și uneltele meșteșugului seu, ciocanul și clesete.

Fig. 11.

CAP. X

HESTIA – VESTA

Caracterul ei.—HESTIA era personificarea căminului casei. Mult timp cultul ei a fost confundat cu al focarului domestic, cu vatra, pe care ardea și și noptea focul, în semn de venerațune pentru sufletele strămoșilor reprezentați. Hestia constituia astfel temeiul religiunii primitive și numai târziu dobîndi ea o personalitate distinctă și o legendă proprie. Într'adevăr, Homer nu o cunoște încă și Hesiod o pomenește cel dintâi ca fiică mai mare a lui Cronos și a Rheei, deci soră cu Zeus și cu Hera. Ea formează transițunea între mitologia primitivă și cea tradițională.

După ce cultul focului ești din us, Hestia fu adorată ca dea vatrei, ca dea principală a casei, ca protectoare familiei și a Statului. Fie-care cetate greacă avea un cămin public, consacrat acestei divinități, iar la Delphi era focarul comun, unde dea era adorată ca patrona întregei națiuni; cei ce mergeau să colonizeze alte țări luană de acolo puțin foc spre a exprima menținerea legăturilor cu patria mamă.

Cultul ei.—Cultul Hestiei era fără răspândit în Grecia și în colonii, dar nu avea temple speciale, de ore-ce fie-care casă și fie-care cetate era un templu pentru dinsa. Ea și avea partea în toate sacrificiile și ceremoniile religioase. Hestia era concepută curată ca și focul, de o eternă virginitate, și preotesele ei trebuiau să fie asemenea fecioare sau cel puțin femei de o viață castă.

Vesta.—La Romani, dea corespunzătoare se numea VESTA și era venerată odată cu Penati, dea de casă ce

purtau grijă de aprovisionarea familiei sau a cetății. Vesta era considerată ca protectoarea familiei și mai ales a Statului. Pe căminu-î public de lângă For ardea mereu focul sacru, simbolul de existență al naționalității însăși, și întreținerea lui era încredințată fecioarelor Vestale, cări nu-l lăsau niciodată să se stingă.

Reprezentări artistice.— Hestia e figurată ca o femeie cu expresiunea severă și impunătoare. Ședând sau în picioare, ea e totdeauna într-o completă imobilitate ca și gravitatea neschimbată a fizionomiei sale. Astfel este cea mai bună statuă conservată a deiței, *Vesta din palatul Giustiniani*, la Roma (fig. 12): tunica cea lungă ce o acopere până jos, vălul ce-î cade pe umeri și fața-î severă produce o impresiune de gravitate religiosă.

Fig. 12.

CAP. XI

APHRODITA—VENUS

Elementul legendar. — După Homer, Aphrodita era fiica lui Zeus și a Dionei; după altii, ea s'ar fi născut din spuma mării (grecesc «aphro» însemnând spumă), de unde și numele de *Anadyomene* adică cea eșită din mare. Legenda povestia, că borea umedă a Zephyrului o transportase prin talazurile vuitore pe țîrmul insulei Cipru și că acolo Horele o luară în primire, îmbrăcând'o cu haine măndre, punându-i pe cap o cunună de aur și la gât un colan de aur. Așa gătită o duseră în Olymp, unde nemuritorii rămaseră uimiți dinaintea acestei frumuseți divine: «Ea, cântă un imn homeric, face să nască doruri gingăse în pieptul șeilor, ea subjugă semințiile ómenilor, ale paserilor aeriene și ale animalelor numeróse ce nutresce pămîntul sau marea: tuturor acestora le pasă de Cytherea cea cu frumósa cunună.»

Puterea ei dar nu se mărginia la început numai asupra inimiei omenesci, ci ea însuflația și fecundă întréaga natură. Așa o celebră încă poetul roman Lucretius în măreția invocațiune către nașcătorea Venus, fecunda și neobosita preînnoitorie a generațiunilor lumii: «Dinaintea ta, o deită, fug vînturile și norii de pe cer; sub tine, pămîntul împestrișat așterne florii drăgălașe; tie 'ti zimbesc valurile mării și cerul, înseninat de tine, lucesce de o lumină peste tot împrăștiată. Căci îndată ce primăvara deschide șirul frumóselor dile și îndată ce suflările instrunate ale Zephyrului reîncep a deștepta puterile fecundării, maî întâi sburătorele cu inima străpunsă de a ta virtute, vestesc, o deită, a ta venire; apoî turmele îndîrjite saltă cu veselie prin păsună și străbat innot ră-

peile riuri; astfel aprinsă de frumusețea și de farmecele tale, totă firea însuflată te urmăză cu infocare pe tine, ori-unde o mînă a se duce» (trad. Odobescu).

Originea-ř orientală.—In realitate, Aphrodita nu era de căt forma grecizată a deiței feniciene ASTARTE, divinitate asiatică a fecundităři și a amoruluř, al cărei cult se respândi odată cu comerăul Fenicienilor și se stabili in special la Cythera (de aci epitetul *Cytherea* sau deița din Cythera), de unde se introduceșe apoi in Grecia. Legenda despre iubirea Aphroditei către ADONIS («Domnul primăverii» la Sirieni) dovedește asemenea provenința-ř orientală. Se povestia adică, că mândrul flăcău, pe care îl îndrăgise deița, murise la vînătore, ucis fiind de un mistreț, și dînsa, îndurerată, se rugase lui Zeus să-ř redea viața. Dar în vremea aceea și Persephona îl îndrăgostise și nu mai voia să-l înapoieze din locașul umbrelor. Atunci Părintele deiilor hotărî, ca o parte a anului să rămâne în Hades, iar restul anului să-l petrăcă între cei vii. Această reinviere provisorie era salutată (în serbătorile instituite de femei în onorea lui Adonis) cu strigăte de bucurie, pe când mórtea-ř era deplânsă cu suspine și cu tipete pătrundătore.

Deița frumuseții.—Aphrodita era tipul grației și al frumuseții, care exercita un farmec iresistibil asupra tuturor ființelor umane și divine. Dulcele ei zîmbet, ochii ei scânteiori, capul ei împodobit cu o înaltă dia-demă și corpu-ř divin acoperit cu haine mândre țesute de mâna Charitelor excita admirăriunea pasionată a ómenilor și a deiilor. Cingătorea Aphroditei era «o țesătură bogată împodobită cu cusături, în care erau adunate tóte farmecale ademenitoré, dragoste, dorul, vorba dulce și cuvintele lingăsitore cari amăgesc până și mintea chibzuită a înțeleptilor.» Soțul ei era, după legende, când Ares și când mai ales Hephestos: deul șchiop alăturea de frumoșa deiță era un contrast din cele mai ademenitoré. In cortegiul ei figurau Horele, Charitele și Pithe, deița înduplecării atrăgătore

Judecata lui Paris.—Cea mai frumosă dintre deițe, Aphrodita, obținu premiul frumuseții, disputat de Hera și Athena. Se povestia adică, că Eris, discordia personificată, sora și sóța lui Ares, iritată că nu fusese po-

tită la nunta lui Peleū cu Thetis, nuntă la care fură che-mați toți deiī, și răsbună aruncând pe neașteptate în mijlocul ospățului un măr de aur cu inscripția «Celei mai frumose». Hera, Aphrodita și Athena, cari erau de față, incepură să se certe și să pretindă mărul *Discordiei*. Zeus ordonă atunci lui Hermes să le conducă la păstorul Paris, fiul regelui troian Priam, care să hotărască cuī se cuvine mărul fatal. Câteși trele deițe se întrecură care de care a face promisiuni tinérului păstor, ales ca judecător: Hera îi făgădui domnia Asiei și bogății numerozate, Athena înțelepciune și glorie, iar Aphrodita să-î dea pe cea mai frumoasă femeie, pe Helena, soția lui Menelaos. Paris nu stete mult în cumpenă și dete mărul Aphroditei. Rivalele ei, furișe de judecata lui Paris, făcură să izbucnescă războiul troian, care era menit să causeze ruina lui Priam și a poporului seu.

Deița amoruluī. — Dar Aphrodita era, înainte de tot, deița amoruluī, fie vulgar și sensual (numită atunci Aphrodita *Pandemos*), fie nobil și pur (ca Aphrodita *Urania*). Ea prigonia cu ura-î inversată pe eroinele nenocite, ca Phedra, Helena, Medea, Pasiphae, cari, dominate de fatala ei influență, deveniră perfide și criminale. Ea însăși îndrăgise pe Anchise, principe troian, și avu cu el pe Enea, eroul Eneidei lui Virgiliuī.

Eros. — Ca fiu al Aphroditei se consideră Eros, deuł amoruluī, pe când legenda primitivă despre nascrea lumii, raportată de Hesiod, îl numără între primele elemente și-î atribue un rol preponderant în formațiunea universului și a omului. De aci îndoita concepție despre puterea-î atrăgătoare: la început asupra naturei întregi și la urmă numai asupra omeniri. Acțiunea-î universală și irresistibilă a fost cântată mai ales de poetii tragică și în special de Sophocle: «Eros, neînvinsule Eros, tu subjugi pe cei puternici și te odihnesci pe obrajii delicați ai feclor; tu stăpânesci peste mără și în coliba păstoruluī; nimeni printre deiī nemuritori și printre ómenii trecători nu scapă de săgețile tale...» Poetii îl descriu ca un copil crud și nemilos, care tiranisează pe dei și pe ómeni, ca un copil sglobiuī și răutăcios care și bate joc de victimele sale. El nu cunoște pe nimeni, căci un vîl îi acopere ochii. E infățișat sub chipul unui băiat într'a-

ripat, minunat de frumos și înarmat cu săgeți cari stră-pung inimile, sau cu o fâclie aprinsă care le consumă. O statuă celebră de Praxitele fixase tipul șeului-copil, plin de grație și de frumusețe.

Se mai pomenesc de un frate al lui Eros, numit ANTEROS, geniu răsbunarător al dragostei desprețuite, și de HYMENÆUS, șeul căsătoriei, invocat de Catul într-o odă cu refrenul «o Hymen, Hymenæe!»

Cupido.—La Romană, șeul iubirii era AMOR sau CUPIDO, ambele nume simple traduceri după elenicul Eros. În cultul roman a dobîndit o mai mare însemnatate un alt fiu al Aphroditei, PRIAPUS, șeul de origine asiatică, personificarea puterii fecundătoare la animale și plante, care nu ajunsese niciodată popular la Greci, căci și preferară tipul ideal al lui Eros. În Italia, din contra, el devine unul din șeii favoriți ai poporului roman. Considerat mai ales ca protectorul grădinilor și al viilor, statua grosolană a lui Priapus se punea în grădină ca o sperietore de paseri și de hoți. Ca simbol al forței regeneratoare a naturei, chipul lui Priapus se punea și pe mor-minte.

Amor și Psyche.—Sufletul omenesc în puterea iubirii a fost personificat în PSYCHE, fecioră frumoasă închipuită cu aripi de fluture, care, câud gême și când se desfăță cu Eros. Frumoasa poveste despre Amor și Psyche, care formează episodul cel mai admirabil dintr'un roman al lui Apuleius, a trecut mult timp drept o alegorie, ca unirea ideală a sufletului cu amorul ceresc. În realitate, lăsând la o parte amănuntele filosofice cu care a îmbrobodit-o Apuleius, acea pretinsă alegorie nu-i de cât o poveste băbescă (cum o numesce însuși autorul), un basm în totă puterea cuvîntului, ale căruia elemente se regăsesc în poveștile populare de la tôte popoarele.

A fost odată un împărat și o împărătesă, cari aveau trei fete, toate frumose, dar fata cea mică, Psyche, era de o frumusețe fără se-men. Locuitorii din acea țară sau străinii, cari veniau p'acolo atrași de acea minune, își perdeață mintile, de cum priviau la acea frumusețe dumnejelască și se încchinău la dînsa ca la a doua Venus. Deîta frumuseții, mâniösă pe protivnica-i pămîntescă, chemă pe într'ariaptul ei fiu și lăcrămând de ciudă, îl rugă s'o răsbune, inflăcărând ini-ma feciorei pentru un om nevrednic, ticălos și prăpădit.

In vremea aceea, fie-care din surorile Psychei, logodite după fe-
siori de împărați, făcuse căte o nuntă strălucită; numai ea, sîrmană,
deși totă lumea era uimită de frumusețea ei și i-o lăuda, numai ea
rămânea fată mare și nu s'afla nimeni — împarat, fecior de împarat
sau măcar om de rînd — care să vie s'o céră. Tatăl ei, desesperat și
temându-se de urgia șefilor, se duse să intrebe pe oracolul din Milet,
care dede următorea hotărîre: «Fecioră, gătită ca de nuntă, să fie
părăsită pe o stâncă prăpăstiosă și acolo își va afla un soț nu din
nem de muritor, ci o dihanie din soiul șerpilor.»

Părinții, cu inima obidită, căutără să împlinescă voința ursitei și
urmați de un popor în jale, o duseră la locul arătat și o lăsără sin-
gură pe virful stâncei. Acolo ea se simți ridicată în vezduh de dul-
cele Zephyr, care o duse într'o vale, unde pe o pajiște verde ea se
lăsă în voia somnului. Deșteptându-se, se pomeni într'o pădure désă,
în mijloc cu o fântână, și nu departe un mândru palat, zidit nu de
vre un muritor, ci de un măiestru dumnețesc: stilpii de aur spriji-
niau o boltă pardosă cu fildeș și cu cedru, podela era de pietre
scumpe și pereții, căptușiți cu aur, scânteiau ca un sóre. Dar o mi-
nune! Psyche nu găsi acolo nici závor, nici îngrădire, nici vr'un pă-
zitor.

Pe când privia încremenită la atâtea comori, un glas nevăđut îi
dise, că tóte acele minuni erau ale ei. Si tot atunci se pomeni cu bu-
catele cele mai gustose, deși nu vedea pe nimeni și audia numai
nisce glasuri cari o serviau. După ce ascultă, tot pe nevăđute, vier-
surile cele mai dulci, Psyche se dede odihnei. Atunci veni soțul ei
necunoscut și peri la revîrsatul zorilor.

In vremea aceea nenorocitii părinți erau cufundați în nesfîrșită
durere. Fiicele lor cele mai mari, cu inima măhnită, își lăsără casele
și veniră să-i măngâie. Apoi porniră în căutarea surorii pierdute și
nimeriră la pôlele stâncei, unde s'afla palatul Psychei. Cupidon îi dede
voie să-și vadă surorile și să vorbescă cu ele, dar o opri în diferite
rinduri și o îngrozi, ca nu care cumva, sfâtuitor de surorii, să caute
să-i vadă chipul, căci o asemenea neleguită dorință ar prăvăli-o din
culmea fericirii într'o prăpastie de nenorocir și ar lipsi-o de apu-
rarea de dragostea sa.

Surorile Psychei, aduse de Zephyr în palatul minunat, rămaseră
încremenite de atâtea bogății și pizma începu să încolțescă în inimile
lor. Înțelegînd din răspunsurile ei îndoilenice că Psyche nu văduse
încă nici odată fața bărbatului ei, ele îi spuseră că un șerpe îngro-
zitor venia năpteala pe furiș la dînsa și o sfâtuiră să ia un bricuă as-
cuțit și o lampă plină de ulei și când va vedea pe soțu-i adormit, să
se arunce asupră-i și să-i taie capul.

Si când făcu cum o învățase surorile, ce să vadă? In loc de un
șerpe, ea vădu pe însuși Cupidon deul drăgălaș. Uimită, ea privi mult
timp acel chip încântător, când o picătură de ulei sărbinte cădu de
pe lampă pe umărul drept al șefului. El sări în sus, înțelese cele pe-
trecute și fără să spue o vorbă, își luă sborul. Desperată, ea porni să-l
caute.

Pe când Psyche colindă lumea în căutarea lui Cupidon, el, bolnav
de arsura căpătată, gemea pe patul mumei sale. Dar o pasere vesti

deitei cele petrecute și dînsa căută să găsească pe Psyche, cloind în mintea-ăi cea mai cumplită răsbunare.

In vremea aceea Psyche rătăcia și și năpte, căutându-și soțul. Alungată din tōte părțile, ea hotără să se predea însăși deitei. Venus chemă pe servitorile ei Grija și Tristețea și o dede pe mâinile lor. După ce o bătură și o chinuiră în tot chipul, Venus o puse la încercare, dându-i felurite sarcini. Mai întâi, deita o puse s'alégă diferite soiuri dintr'un morman de grâne și până séra să le aşeze în grămeđi diferite. Unei furnici i se făcu milă de Psyche și, strîngând pe celelalte ale ei tovarășe, le puse la muncă și într-o clipă întreg acel morman era ales, împărțit și rînduit în grămeđi.

Apoi îi porunci să aducă un fulg din lâna de aur a oilor, cari păsceaú singure într'o dumbravă apropiată. O trestie verde din matca apei începu să-ă vorbescă și s'o sfătuiască, ca nu cum-va să se apropie de turmă la nămeđi, căci atunci oile sănt turbate. Dar îndată ce vremea se recoresce, se scutură crăcile pomilor și cad fulgi din lâna de aur. Si aşa i-o aduse.

In urmă, îi porunci să aducă un urcior din izvorul cu apă negriosă, ce pornia din stâncă înaltă a muntelui și uda bălțile Styxului. Pe amîndouă malurile se vedeaă capete de balauri cu pleópele nemiscate, dar cu ochii neîncetat deschisi. Apele însăși strigaă: «Inapoi! Ce faci? Ia séma, fugă! Vei muri!» Pe când ea sta încremenită, iată un vultur răpitor îi luă urciorul și i-l aduse plin cu acea apă.

In cele din urmă deita o trimise în iad, în palatul intunecos al lui Pluton, să céră într'o cutie de la Proserpina puțin din frumusetea-ăi divină. Cum să se pogore, sirmana, în locașul morților? Ea apucă spre un turn înalt, cu gândul să-și facă séma, când din susul turnului auđi un glas, care o sfătuí, cum să facă s'ajungă la Proserpina, care îi va împlini cererea. Dar să nu care cumva să deschidă cutia și să privescă la tainica comoră a frumuseții dumnejesci. Ea făcu tōte, întocmai cum fusese învățată. La întorcere, nu se putu însă împotrivi dorinței de a afla și deschise cutia. In aceeași clipă un aburdătător de mörte îi coprinse simțurile și o întinse țepenă în mijlocul drumului. Acolo o găsi Cupidon și o deșteptă atingând-o cu una din sagețile lui. Apoi o trimise la Venus cu darul Proserpinei.

Jupiter, rugat de Cupidon, făcu pe Psyche nemuritoră și o uni cu iubitul ei înaintea tuturor deiilor. Din căsătoria lor se năseu o fiică, Voluptatea.

Cultul ei. — Fiind de provenință asiatică, cultul Aphroditei se stabili mai întâi în insulele din Marea Egee, la Cipru (Homer o numește *Kypris* sau Cipriana) și mai ales în cetățile Paphos și Amathunt, cari s'aflau în raporturi intime cu Fenicienii. De aci cultul ei se întinse în Asia-Mică, în Ciclade, apoī în Atica și Beotia. Alt centru era insula Cythera, de unde se respândi în interiorul Peloponesulu, și Corintul, de unde se introduce în cetățile învecinate.

Venus.—La Romană, VENUS (numită și LIBITINA sau deița plăcerii) era o veche divinitate italică, deița primăverii, cării era consacrată Apriile, luna florilor.

Ea fu apoi identificată cu Aphrodita și concepută ca *Venus Genitrix* sau născătoare, așa cum o cântă Lucretius. Când Iuliu Cesar pretinse, că se trage din Venus, prin străbunul său Enea, fiul Venerii, și când Virgiliu consacră mai târziu prin Eneida acea tradiție poetică, cultul deitării fu stabilit de împărați ca un cult domestic al familiei Iulia, căreia îi supraviețuia.

Reprezentări artistice
— Statuile Aphroditei se împart în două categorii, după cum ele reproduc caracterul ideal al deitării *Urania* ori caracterul sensual al deitării *Pandemos*. Sculptorul Praxitele fixase tipul Aphroditei sen-

Fig. 13.

suale într'o faimósă statuă făcută pentru orașul Cnid: deîța era reprezentată în tótă frumusețea formelor góle, în momentul de a ești din undele mării. În legătură cu acest capodoperă a lui Praxitele și inspirate de dinsul său: *Venus din Capitoliu*, așă în museul din Neapole, și celebra *Venus de Medicis* din Galeria Uffiziilor în Florența.

Dar cea mai minunată din aceste inspirațiuni plastice este *Venus din Milo* (fig. 13), descoperită în 1820 în insula Milo, una din Ciclade, și aflată astăzi în museul Luvrului din Paris. Deși ciuntită de brațe, ea rămâne totuși un capodoperă a artei antice. «Vădută într-o dată ochiul omenește o formă mai perfectă? Perseu, înnodat cu neglijență, undulăză ca valurile unei mări în repaos. De sub panglică, fruntea-i apare niciodată prea înaltă sau prea joasă. Ochiul se infundă sub arcada adincă a sprâncenelor. Nasul se prinde de frunte prin acea trăsură dreptă și pură, care este linia chiar a frumuseții. Mișcarea-i ușoară arată rotunjimea mărăță a bărbiei. Frumusețea curge din acesta față divină și se respândește pe corp în chip de lumină. Gâtul este drept, tăpân, aproape rotund ca un trunchi de colonă ce sprijină un bust. Umerii înguști desvoltă, prin contrastul lor, liniile armonioase ce se desenează sub gât... Gura dreptă și prelungesc undulațiunile în draperia lunecosă, ce genuchiul scos afară face să caată în cute maiestosite. Prin ce cuvinte s-ar putea exprima maiestatea acestei marmure, atracțiunea amestecată cu grăzoa ce inspiră, idealul superb și naiv ce revelază? Priviți-o în față: figura potolită nu exprimă de cât incredere victoriösă, fericirea deplină.»

Cel mai mare pictor al anticității, Apelles, a compus o *Venus Anadyomene*, destinată pentru templul lui Esculap din Cos și transportată apoi de August la Roma în templul lui Iuliu Cesar, pretinsul descendenter al Venerei.

Atributele deîței fac aluziune la însușirea ei fecundătoare: dintre plante îi erau consacrăte mirtul, trandafirul și rodia; dintre animale, tapul și iepurele; dintre pasări, vrabia și mai ales drăgăstosă porumbiță.

CAP. XII

CORTEGIUL OLYMPIC

Pe piscurile Olympului țeiilor, adunați în familie, trăiau o viață ideală asemenea aceleia, ce o ducea regii patriarcali în palatele lor. Ca și aceștia, țeiilor cei mari erau înconjurați de divinități secundare, însărcinate să le execute ordinele, să le pregătesc ospețele, să le ofere nectar și ambrosie, să-i încânte cu muzica și cu jocul. Astfel întîlnim în Olymp o vestitore a țeilor ca Iris, paharnică ca Hebe și Ganymed, cântărețe și jucătoare ca Musesele și Charitele.

Themis.—În fruntea acestor divinități secundare figurăză THEMIS, personificarea ordinii stabilite, fiica lui Uranos cu Gea și una din soțile lui Zeus, la ordinul căruia convocă consiliul țeilor. Ea era reprezentată ca o femeie cu înfățișarea severă, ținând în mâină cornul îmbelșugării și o cumpănă, simbol al dreptății. Fiicele ei fură: Horele, Moirele sau Parcele și Astrea, cu care Themis se confundă uneori. ASTREA era țeita justiției, care locuia pe pămînt în vîrsta de aur și care apoi se retrase în cer, vîdînd neleguiurile omenilor.

Hore.—Fiice ale lui Zeus cu Themis, HORELE reprezentă succesiunea anotimpurilor. Ele păzesc porțile cerului, închiindu-le și deschidîndu-le. Divinități binefăcătoare, ele fac la timp să răsară florile și să se coccă fructele. Poeții le descriu ca fecioare delicate cu picioare gimnașe, împodobite cu colane de aur și îgătite cu flori și pome, invîrtind hora cu Charitele, cu Hebe și cu Aphrodita. Arta le reprezintă sub chipul a 3 fecioare grațiose în floră vietii și purtând prinosele diferitelor anotimpuri: una o ramură înflorită, alta un spic și a treia o viață de vie.

Ele erau la început în număr de 3, ca și anotimpurile primitive, și anume (după Hesiod): Eunomia, Dike și Irene adică Ordinea legală, Justiția și Pacea, «fiicele de aur ale prudentei Themis». Și când mai târziu Horele fură complet identificate cu anotimpurile, numărul lor se urcă la patru, devenind atunci fiice ale lui Helios și ale Selenei.

Dintre Hore, cea mai iubită fu IRENE (*Pax*, la Romanii), venerată ca dătătoare de pace și de bogătie. August iși închină un altar în Câmpul lui Mars, iar Vespasian un templu splendid în vecinătatea Forului. Celebră era statua Irenei sculptată de atenianul Cephisodot, de la care se consideră ca o imitație opera ce se află în gliptoteca din München: o femeie nobilă și frumosă și rezemă dréptă de un sceptru înalt și ține în stânga un copilaș, care îi intinde mâna în semn de dragoste. Grupul trădează o intimitate drăgălașă și o duiosă gingăsie maternă.

Charite.—Fiice ale lui Zeuș cu titanida Eurinome, CHARITELE reprezentați tot ce e grațios în natură și în viața omului. Ca și Horele, ele erau în număr de 3: Aglaia, Euphrosina și Thalia adică Strălucitoarea, Bucuria și Flórea vieții. Charitele erau venerate (cum le arată și numele) ca dătătoare de tot ce împodobesc și face viața plăcută. Fără ele nicăieri nu se puteau bucura de o felicire deplină. Adesea ele sunt puse în legătură cu Apollo și cu Musele, în a căror tovărășie obiceinuiau să cânte și să jocă; dar mai ales formați ele cortegiul Aphroditei. De la ele veniau apoii tôte însușirile ce fac pe om simpatice semenilor sej: «Cu voi, cântă Pindar, totul devine încântător și dulce; prin voi omul e înțelept, omul e frumos, omul e renumit.»

Romanii venerau Charitele sub numele de GRATIÆ, care nu-i de căt o traducere a vorbeî grecescî. Arta le reprezenta ca feciore de totă frumusețea, cără se țin de brațe și de mâini, în cări portă flori, instrumente muzicale sau zară de joc. E cunoscutul grup al celor 3 Gratiî, care a inspirat lui Rafael celebrul seu tabloî.

Iris.—Personificarea curcubeului, care pare a pune în comunicație pămîntul cu cerul, IRIS era vesteiroa divină, care transmitea ómenilor ordinele deilor. Feciore sprintenă la picior, ea sărbătorește ca vîntul sau ca suflarea

viscolulu; deită cu sandale frumose și cu aripă de aur, e acoperită cu rouă, prin ale cărei picături sōrele o zugrăvesce cu miș de colori. Cu o minunată repergiune ea cucerirea lumea de la un cap la altul, pătrunde în adincul mării și chiar până la Styx, de unde scote într-un ibric de aur apa, pe care jură nemuritorii. Mai târziu, Iris trecu în serviciul special al Herei, iar Hermes îi luă locul de cranic al deilor. Si statuaria o reprezentă înaripată, forte asemenea Nikei, de care se deosibesc prin caduceul, simbolul funcțiuni sale.

Hebe.—Fiica Herei, HEBE era personificarea junești și avea în Olymp aceeași ocupație ca o fată din epoca eroică în casa părintilor ei. Ea turna deilor nectarul și ajuta pe mama ei să înhame caru-ă ceresc. Pe vase este reprezentată ca o fecioară ce ține în mâna un ibric, din care tornă nectar. Mai târziu, ea devine soția lui Heraclie, primit în Olymp; dar numele-i rămase tot al tinerețelor frumose și înfloritore.

La Romană, deita corespunzătoare JUVENTAS simboliza eterna județe a Statului și avea pe Capitoliu o capelă specială în templul lui Jupiter.

Ganymed.—Adevăratul paharnic al deilor era însă GANYMED. Legenda povestia că, flăcău de o rară frumusețe, fiul unui rege troian, el fusese răpit de nemuritorii în Olymp, unde turna ambrosia deilor, fermecăți de frumusețea lui. Mai târziu se spunea, că părintele deilor ar fi trimis pe vulturul său să răpescă în cer pe minunatul flăcău; sau că Zeus însuși, îndrăgind pe judele păstor, l-ar fi răpit sub chip de vultur. Această răpire miraculosă a fost adesea tratată de arta antică și o statuă, conservată aici în Vatican, reprezentă pe Ganymed în momentul când vulturul, trimis de Zeus, vine să-l răpescă. Pasarea divină, cu aripile destinate, pare că se jocă cu frumosul tiner: ea se înalță în sfat ținându-l cu ghiarele de chlamida ce-i proteje carne. Fața lui Ganymed nu exprimă spaimă, ci un fel de bucurie lăuntrică pentru sora ce-l aşteptă; jos a rămas fluerul ciobănesc și câinele, care privesc în sus lătrând. Artistul, ca să reprezinte figura pluitind în spațiu, a dat grupului ca sprijin un trunchi de arbore, la piciorul căruia pare că se odihnia păstorul, când vulturul veni să-l înhaite.

Musele.—Fiicele lui Zeus cu titanida Mnemosyne, personificarea memoriei, MUSELE erau divinități binefăcătoare, iubitore de cântece și de veselie. Ele sciau să cânte prezentul, trecutul și viitorul, și cu dulcele lor viers, însotit de chitara lui Apollo, înveseliau inima șeilor adunați în Olymp: «Musele, cântă Hesiod, se ducea la atunci de la Helicon spre Olymp și făcea să răsune grațios glasul lor nemuritor. Pământul întunecat repeta în depărtare cântarea lor și un viers dulce se înălța sub piciorul lor, pe când se ducea la Părintele lor, șeul care domnește în cer, stăpânul trăsnetului și al fulgerului cu luciri primejdiose, puternicul învingător al tatălu lui se Cronos.» Cultul lor era respândit în munții Pindulu, Heliconulu (care avea pe piscul sef faimosa Hippocrena sau fintâna calulu, izvorită din călcăiul calulu Pegas) și în aii Parnasulu (cu fintâna sacră Castalia).

La început concepute ca un cor ilimitat, numărul lor fu apoi mărginit la 9 surori, purtând fie-care căte un nume ce exprima funcțiunea și puterea lor inspiratoare: *Clio, Euterpa, Thalia, Melpomene, Terpsichora, Erato, Polymnia, Urania și Calliope*. Tovarășe ale lui Apollo, ele inspirau pe poeti primitivi, pe aedi, de aceea poeti epic obiciuiau (și obiciuiesc încă) să invoce pe Muse, la începutul poemelor lor. Dar puterea lor se întinse în tot domeniul inteligenței, al sciințelor și al artelor. Atribu-

tele lor se precisără mult mai târziu și ele nu apar definitiv fixate de căt pe picturele din Herculaneum și pe statuile din epoca romană. Romanii le identifică cu ale lor CAMENE, nimfe italicice ale cântării și divinațiunii, printre cari nimfa Egeria a rămas faimosă pentru întîlnirile ce ar fi avut cu regele Numa, într-o dumbravă consacrată Camenelor din imprejurimile Romei.

CLIO («gloriosa») cântă isprăvile falnice: ea e Musa istoriei și e reprezentată ținând în mâna un volum și uneori o trîmbiță spre a proclama faptele mari.

Fig. 14.

EUTERPA («încântătorea») e o divinitate veselă, personificând musica, și ține în mâna un flaut dublu.

THALIA («bucuria vieții») e Musa comediei: capul ei este împodobit cu iedera lui Bachus și ține în mâna stângă o mască comică (fig. 14).

MELPOMENA («cântărăța»), Musa armonieă, apoi a tragediei: având o infățișare asemenea eroilor ale căror dureri le exprimă, capul ei e încununat cu o viață de vie și ține în mâna stângă o mască tragică, rezemându-și drépta de măciuca lui Hercule (fig. 15).

TERPSICHORA («care se desfășă la joc») e Musa dansului și are ca atribut lira, ale cărei cérde le atinge.

ERATO («iubita»), Musa poesiei amoröse, reprezentată cu o lauta și cu haina filifiitóre (fig. 16).

Fig. 15.

Fig. 16.

POLYMNIA («cea cu multe cântări»), adesea confundată cu Mnemosyna, e Musa imnurilor în onoarea deiilor și a eroilor: ea n'avea un atribut special, dar se recunoscea după haina ei sumesă și după infătișarea-ă seriosă.

URANIA («ceresca») e Musa astronomieă și avea ca attribute un glob înstelat și o vargă cu care însemna pe glob pozițunea astrelor.

CALLIOPA («cea cu glasul frumos»), cea mai nobilă dintre Muse, e deia poesiei epice și a eloquencei. Ea e reprezentată ședînd într-o stare de meditație: capu-i se rezemă de una din mâinî, cu cotul pe genuchi, ținînd un condeiu și tăblițe de scris.

DIVINITĂȚI SECUNDARE

CAP. XIII

CORPURILE ȘI FENOMENELE CERESCI HELIOS — SOL

Concepțiunea unui deu—sore. — HELIOS se consideră ca fiu al titanului Hyperion și al Theieī sau Euryphaeseī («care strălucesc de departe»), cu care au pe surorile lui Selena și Eos, Luna și Aurora. Dar păriștele se confundă adesea cu fiul seu și de aceea Helios e numit de poeti «Titanul». Concepțiunea mitică la Homer e încă foarte simplă: în fie-care dimineață, Sórele ese din partea răsăritenă a Oceanuluī, cutreeră bolta cerescă în totă intinderea ei, ajunge la amiajă în mijlocul ceruluī și spre seră se coboră pe pămînt, unde se cufundă în partea apusenă a Oceanuluī. Helios avea și o parte morală: era deul care vede și audе tōte; nimic nu scăpa ochiului său imens, de aceea era uneori invocat la jurăminte, alătura de Zeus. Cu lumina sa pătrundeau tōte tainele și descoperia cele ascunse. El denunță lui Hephestos amorul Aphroditei cu Ares și tot el descoperi Demetrei numele răpitoruluī fiicei sale Persephona.

Personificarea sorelor. — Grecii și-l închipuiau pe Helios ca un flăcău în totă vigoreea tinerețelor și cu capul acoperit cu o cămă abundantă, ce se resfira în miș de răde. Ovidiu il descrie astfel: «Acoperit cu o haină de purpură, Phoebus sedea pe un tron strălucitor de smaragde, la drepta și la stânga steteau la aceiași depărtare Diua și Luna, Anul și Vîcoul odată cu Horele. Alătura este Primăvara, încinsă cu o coronă prospătă de floră;

Vara cea golașă purta o cunună de spice, iar Tómna era mânjată de struguri și Iarna ghețosă 'și sbirlia peri încăruntiți».

Poetii povestiau de un mareț palat al lui Helios, de unde se avînta dimineta pe un car tras de 4 telegari de foc. Stând în caru-i și minându-și caii, șeul arunca priviri grozave de sub coiful seu de aur, pe când luma na țisnia dintr'insul în depărtare, iar mândra-i haină fălfăia la borea dimineței. «Palatul Sórelui (cântă Ovidiu) se înalța pe stîlpă de aur scăpătând de pietre scumpe. Un fildeș strălucitor s'afla pe culmea-i și canaturile porților de argint resfrîngeau o lumină orbitore. Arta covîrșia materia. Dalta lui Vulcan închipuise pe Oceanul care înconjura pămîntul, pămîntul însuși, bolta nemărginită a cerului, pe șeii marii, pe armoniosul Triton, pe schimbăciosul Proteu, pe Egeon care strîngea în brațe nisce namile de balene, pe Doris și pe fiicele ei... Pe pămînt înfățișase ómeni, orașe, păduri, fiare, rîuri, Nimfe și tote divinitătile câmpenesci. D'asupra se ridică bolta strălucită a cerului cu șese zodiî la drepta și șese la stânga».

Phaeton.—Fiul lui Helios și al oceanidei Clymene, PHAETON («Luminosul», în Iliada încă simplu epitet al sôrelui) cere voie părintelui seu, să-i mîne o di carul de foc; acesta se împotrivi mai întâi, iar apoi consumți. Phaeton porni, dar neputînd înfrîna pe caii cei de foc, slobodi hățurile și telegarii prăvăliră la pămînt carul înflăcărat: munți se aprinseră, apele secără și Zeus, ca să scape lumea de prăpădire, trăsni pe semetul conducător, care cădu în apa Eridanului. Acolo îl înmormîntară surorile lui, Heliadele, cari îl jeliră până se schimbară în plopî albi, iar lacrimile lor inchiegate se făcură chihlibar. Legenda lui Phaeton, povestită (după Hesiod) de Ovidiu, e bogată în aménunte și plină de vioiciune.

Fiul Clymenei suise cărarea ce duce la palatul Sôrelui, dar se opresce la óre-care depărtare, ca să nu fie orbit de strălucirea lui. Părintele seu îl privesce cu acei ochi ce coprind o lume și Phaeton îi cere o doavadă de iubire, că e într'adever fiul seu. Sorele jură să-i o dea și atunci dînsul cere voie să-i mîne o di carul și pe sprintenii lui telegari. «Rugămintea ta, fiș răspunse șeul, mi-a făcut cuvîntul semet. O, de lăs putea lua înapoi! Mărturisesc, fiule, că acesta e

singurul lucru, ce nu ţi lăs îngădui. Te sfătuiesc să n'o faci. Dorința ta nu-ți fără primejdii. Phaeton, năzuința ta e mare și nu se potrivesc niciodată cu puterea și nici cu vîrstă ta. Ursita-ți e omenescă, nu însă și rîvna ta. Fără scire, vrei să-ți însușeșci un drept, ce nu-l așa niciodată măcar de ei. Ei se pot făli cu ale lor, dar nimenei altul afară de mine nu are dreptul să șește pe carul meu de foc. Chiar și stăpânuл marelui Olymp, care cu mâna-își puternică svîrle fulgerul grozav, nu l'ar putea mîna; și totuși, cine-i mai mare ca Jupiter? Calea e la început rîposă și d'abia o pot suia dinineața caii mei înviorați de odihnă; la mijlocul cerului, ea se face foarte înaltă și eu însuși mă înfior câte odată, când 'mî arunc privirea pe uscat și pe mare; la coborîș, drumul se face prăpădios și e nevoie de o cărmă sigură. De altminterea, caii mei, arși de focul ce scuipe din piept, din gură și din nări, nu sunt lesne de mînat. Când se înfierbîntă, d'abia mă rabădă pe mine și grumazul lor se impotrivește frinelor. Ia séma, fiule! să nu-ți împărtășești un dar nenorocit; căt mai e timp, potolesc-ți dorința!»

Dar Phaeton nu ascultă glasul părintelui său, ci stăruie în hotărîrea lui și arde de pofta de a mîna carul. După multă sovăire, Sôrele duce pe fiu-său la carul cel mîndru, un dar al lui Vulcan. Osia era de aur, de aur și oîștea și cercul rôtelor, iar spîtele de argint. Topa-zuri și nestemate așezate cu rînduială pe jug resfrîngeau lumina strălucitoră a lui Phoebus. Pe când mărinimosul Phaeton se miră de acel lucru măiestru, iată că Rêsărîtul se înroșește de foc și Aurora veghetore și deschide porțile purpurii și încăperile-i asternute cu trandafir. Stelele pier și Lucéférul adună roiu lor, apoi pieră cel din urmă de pe bolta înstelată. Sôrele vede pâmîntul și cerul înroșindu-se și luna perind. Atunci Titanul poruncese Horelor sprintene să-i înhame caii și ele în grabă îi împlinesc porunca: scot din iesle și pun frîne rîsunătoare telegariilor scuiptători de foc și nutriți cu am-brosie. Părintele unge atunci cu o alifie sfîntă fruntea fiului său, ca să pótă răbdă arsurile focului, și-i incunună capul cu rade... Phaeton s'avîntă cu tot focul tineretelor pe carul ușor și stă de asupra-i. Se bucură că atinge cu mânile frînele încredințate lui și mulțumește părintelui său, care îl lasă fără de voie.

In vremea aceea, telegarii cei sprinteni și de foc ai Sôrelui, Pyro-eis, Eous, Ethon și Phlegon, umplu aerul cu nechezatul lor și izbesc stavile cu picioarele lor. De abia i-a împins înapoi Tethys, nesciutore de sărta nepotului ei, și le a deschis drumul pe cerul cel nemărginit, că dinși și iaă vînt. Mișcându-și picioarele în văzduh, despică norii și ridicându-se cu aripile lor, întrec în fugă vînturile ce au pornit din același loc. Dar carul era ușor și caii Sôrelui nu-l puteau recunoaște, iar jugului îi lipsia greutatea obișnuită. Precum alunecă o corabie lipsită de balastul trebuincios și e purtată pe mare mereu sbuciumată de o prea mare ușurință; astfel saltă în aer carul Sôrelui, lipsit de povara-i obișnuită, și se clatină în adîncime asemenea unui car deșert. Cum o simțiră telegarii, se rîped, părăsesc drumul bătut și numai alergă ca înainte cu rînduială. Phaeton se însăpămintă și nu scie încotro să intorce frînele încredințate lui; nici nu-și mai cunoaște drumul și, dacă l'ar cunoaște, le ar mai putea porunci ore?... Ca eșit din minti și înghețat de spaimă, tînărul slobode hă-

țurile. Cum le simțiră caii atingându-le spatele, o luară la fugă și neopriți de frâu, apucără aprigii pe căi năeunoscute: ei s'avîntă până la stelele înspite pe bolta cerescă și tîresc carul prin prăpastii; când se urcă până în slava cerului și când se prăvălesc în locuri învecinate cu pămîntul. Luna se miră vîdend pe caii fratelui alergând mai jos de căt ai ei și norii aprinși fumegă. Piscurile cele mai înalte sănt coprinse de flacări, pămîntul despicate și usucă față, păsunile căruțesc, copaci ard cu frunzele lor și semănăturile uscate dău focului hrană spre a lor prăpădire.

Părintele a-tot-puternic, luând de marturî pe deî și chiar pe cel ce și a dat carul, că dacă nu va veni într'ajutor, tôte vor peri de o sorte cumplită, se urcă în partea cea mai înaltă a cetății crescî, de unde obiceiulcesc să acopere pămîntul cu nori, să bubue cu tunetul și să asvîrle cu fulgerul. Dar nu găsesce nici nori cu cari să pótă acoperi pămîntul, nici apă cu care să trimîtă ploî. Tuna și, cumpenind fulgerul în dreptul frunții, îl svîrle în conducător, răpindu-i în aceeași timp și viața și carul, și satură focul cu focul crâncen. Caii, speriați, saltă impotriva, și smulg gâtul din jug și rupînd hătjurile, le lasă. Ici zace frîul, colea osia smulsă din oîștea, colea spîtele rôtelor sfărămate, iar departe stau risipite țandările carului. Phaeton, cu perul înflăcărat, se prăvălesc în prăpastie. O dîră lungă de lumină în aer arată căderea lui. Marele Eridan îl primesc, departe de patrie, într'o altă lume și-i spală față fumegosă. Feciorele Hesperiei aşedără într'un mormînt corpul seu înnegrit de fulger și scriseră pe piatră aceste versuri:

Aci zace Phaeton, conducătorul caruluî părintesc ;
El nu l'a putut mînă, dar a perit de o ispravă seméță.

Cultul seū.—Helios era venerat în multe localități din Grecia, în Corint și mai ales în insula Rhodos, unde sărbătorea-î anuală avea aceiași importanță ca Panatheneele la Atena și ca Jocurile olympice în Elida. În insula Trinacia (Sicilia) s'aflaă 7 cireșî de boi și tot atâtea turme de oî, fie-care de căte 50 capete, consacratae șeului. Ele erau păzite de cele două fiice ale lui Helios, de HELIADELE, Phaethusa («Luminosa») și Lampetia («Strălucitora»). La Romanî, ca și la Grecî, Helios fu aprope confundat cu Apollo. Sub împărați, el fu adorat ca *Sol invictus* (Sôre neînvins) odată cu șeul persan al luminei Mithra, ale cărui mistere se bucuraă de o mare vađă.

Reprezentări artistice.—Arta plastică recurse uneori la Helios și la carul seū ca motiv de decorațiune: astfel, pe frontonul oriental al Parthenonului, era sculptat la o extremitate caii șeului eșind din unde, iar la extremitatea opusă caii Selenei, cari dispar în mare la ivirea șilei. Celebreu e aşa numitul *Colos de la Rhodos*,

ce reprezenta pe șeul sórelui, una din cele 7 minuni ale lumii antice, opera sculptorului grec Chares: era o statuă colosală de bronz, ridicată în anul 291 a. Cr. și admirată pentru proporțiunea justă a membrelor sale (înălțimea era de 35 metri, iar depărtarea între picioare de 12). Ea fu distrusă de un cutremur, 66 de ani abia după ridicarea ei.

SELENA—LUNA

Concepțiunea mitică.—Sora lui Helios, SELENA era luna personificată. Poesia gréacă o închipuia ca o femeioră, care covărșia în frumusețe cele-lalte astre, cu brațele dalbe și cu capul acoperit cu o diademă de rađe. După ce se scăldă în valurile Oceanului, se îmbrăca cu haine strălucitore și străbătea bolta cerescă într'un car tras de doi căi albi. Mai târziu, Selena fu identificată cu Artemis și cu Hecate. Arta o reprezenta pe caru-i tras de căi sau boi, ca în figura pomenită de pe frontonul oriental al Parthenonului; alte ori, o închipuia ca o frumosă călăreță, cum o săpase Phidias în basa lui Zeus Olympianul.

Endymion.—Cel mai faimos dintre iubiții deieței a fost mândrul păstor (sau vinător) ENDYMION. Obosit de o lungă colindare, el adormise adinc într-o peșteră din muntele Latmos. Selena îl zări și, fermecată de frumusețea lui, se coborî să sărute pe cel adormit. — După o altă legendă, Endymion adormi somnul vecinieci, căci, doarind nemurirea și o eternă frumusețe, fu cufundat de părintele deilor într'un somn fără de sfîrșit. În fiecăruia era vizitat de divină lui iubită, care s'apropia și admira în tacere frumusețea-îi grațiosă.

EOS—AURORA

Concepțiunea mitică.—Soră a lui Helios, ea și Selena, Eos era o deită frumosă, care cu degetele-îi trandafiri deschidea porțile Răsăritului. Ea se scula voiosă în fie-care dimineață din patul ei și, îmbrăcată cu o mantie de aur, cutreera lumea într'un car tras de doi căi albi; sau, intraripată, împrăștia, dintr-o urnă aplecată,

rouă în calea ei. Înaintea cailor pășia fiul ei Phosphoros, luciferul de diminetă, sub chipul unui geniu îmari pat cu fruntea radiosă. Pe marele relief al altarului lui Zeus din Pergam, ce reprezintă Gigantomachia (adă în muzeul din Berlin) se vede Eos călare, alergând înainte și prevestind pe tinerul ei frate Helios.—La Romană, ca și la Grecă, AURORA n'a fost obiectul unui cult; ei adorați pe vechea divinitate italică înrudită, *Mater Matuta*, deița dimineții și a nascerii.

Elementul legendar. — Frumusețea strălucită a deiței și atrase iubirea unui mare număr de muritori: Kephalos, Orion, Klytos, dar cel mai faimos fu Tithon. Eos, îndrăgind pe acest frumos rege troian, îl luă de bărbat și-l duse în Etiopia, la locuința-î strălucită de pe marginile Oceanului. Ea rugase pe Zeus să-î dăruiescă nemurirea, dar uitând să céră în același timp și o tinerețe vecinică, părul începu să-î cărunțescă și fruntea-î se acoperi cu sbircituri. În zadar Eos căuta să-și întinerescă soțul, hrăndu-l cu ambrosie și gătindu-l cu haine mândre, Tithon cădu într-o gârbovire deplină și nu-i mai rămase de cât glasul, un glas țiuitor ca al greerelui în care se prefăcu în cele din urmă.

Din însotirea lui Tithon cu Eos se născuse un fiu, MEMNON, regele Etiopianilor, care, venind în ajutorul Troienilor, fu ucis de Achile. De atunci, Eos jelesce neconcenit pe fiul pierdut și lacrimile ei cad pe pămînt în formă de rouă. Printre monumentele ridicate în onoarea lui Memnon, cel mai vestit era un templu imens la Teba, în Egipt, îndărătul căruia s'afla o statuă colosală, ce scotea sunete armoniose cu ivirea primelor rađe ale sôrelui.

CAP. XIV

A S T R E L E

Phosphoros și **Hesperos**. — Dintre planete, numai Venus a dat nascere unei legende mitice. Si de orice s'arata inainte de resaritul solelui si dupa apunerea lui, ea a fost descompusa in doue fiinte divine considerate ca fratii: PHOSPHOROS, Luciferul de dimineata, si HESPEROS, Luciferul de sera (numiti la Romanii Lucifer si Vesper). Primul se dicea nascut din Astreos si Eos, din Cerul instelat si din Aurora: Aphrodita indragindu-l, il rapi in florea tineretelor, ca sa-l faca pazitorul templului ei. Dimineata, Phosphoros porneste din adincul Oceanului catre cer spre a vesti omenilor apropierea luminei. Sera portă numele de Hesperos, stea cea mai stralucita de pe bolta cerescă, fiul lui Atlas si parintele Hesperidelor: el avea menirea speciala de a conduce cortegiul nuptial si de a introduce pe tinera soție in casa soțului ei. — Arta reprezinta aceste doue astre sub chipul a doi frumoși genii cu făclia in mana.

Orion si **Sirius**. — Dintre stelele fixe, ORION, stea stralucita a verii, a fost deja mentionat cu ocasiunea rivalitatii sale ca vinător cu deita Artemis, care il ucise cu săgețile ei, dupa care ar fi fost schimbat in zodia ce-i portă numele. Era inchipuit ca un urias cu sabia de aur, pasind in mijlocul valurilor marii, iar cu capul atingend stelele. O legendă povestea nascerea-i minunata: Bétrânlul Hyrieus fu dăruit de dei cu un copil, drept resplată pentru stralucita ospătare a lui Zeus, Posidon si Hermes: fecundând o piele de boiu, deii porunciră lui Hyrieus s'o bage in pămînt si să n'o scotă de cât după 9 luni, când dede nascere lui Orion.

Câinele vinătorului Orion era stăuă luminosă SIRIUS, (numită de popor *raliță* «plugușor») a cărei ivire în toiul verii vestia timpul cel mai cald al anului, aşa-numitele dile caniculare sau cînesci (zodia având chipul unui câine furios).

Pleiade și Hyade. — Constelațiunea PLEIADELOR ajunse asemenea obiectul unei legende mitice. Ele răsar prin mijlocul lui Maiu, vremea culesului, și apoi la sfîrșitul lui Octombrie, vremea semînatului. Înainte de a se schimba în cunoșcutul grup de 7 stele (numite de poporul nostru *Cloșca cu puie*), Pleiadele erau fecioare surori, fiice ale uriașului Atlas, cari fură transportate de Zeus pe cer și puse între stele, ca să scape de prigozirile vinătorului Orion. Cea mai bătrână și mai frumoasă dintre Atlantide sau fiice ale lui Atlas era Maia, care avu cu Zeus pe Hermes. Cele-lalte surori fură tóte iubite de dei afară de ultima, Merope, care luă de bărbat pe un muriitor și de aceea lumina-î se întunecă câte-odată.

Nu mai puțin faimose erau HYADELE, constelațiunea ploilor și a furtunelor. După legendă, ele ar fi fost 5 surori, cari jeliră atâtă mórtea fratelui lor Hyas, ucis la vînat de o fiară, în cît Zeus le schimbă în stele.

Arctos. — În fine, URSA (Arctos), numită de popor și *Carul cu boi*, zodia fiind compusă din 7 stele dispuse în chip de car. Legenda o identifică cu CALLISTO, frumoasa nimfă din suita deiței Artemis: iubită de Zeus și prigoñită de Artemis, fiindcă călcase legea castității, ea fu schimbată în ursorică și transportată de Zeus pe cer. — Romani îi numiau acest grup *Septem triones*, cei șépte boi arători, fiindcă rotirea acestor stele în jurul centrului polar se asemănă cu ocolul, ce fac boii când ară un camp.

CAP. XV

VÎNTURILE

Boreas și Notos. — Cele patru vînturi principale (Boreas, Zephyros, Euros și Notos) se considerau ca fiți lui Astreos și aī Eos sau Aurorei. Cel mai temut era BOREAS, regele vînturilor, numit de Romană *Aquilon* (sau Crivățul), vîntul muntos de la miață-nópte, a cărui suflare făcea să se cutremure pământul și să se clatine suprafața mării. De aceea era privit ca răpitor de copile, cum făcuse cu fecioara ORITHYIA, fiica lui Erechtheus, pe când se juca pe malurile lui Ilissos, și o duse în muntii Riphei din Tracia, locașul seu favorit. Nu mai puțin puternic și minunat se credea vîntul de la miață-dîi, Notos sau *Austrul*, aducătorul de ploî și de furtuni, cari impediau navigațunea și înfâșurau lumea cu întunecime.

Zephyros și Euros. — Din contra, ZEPHYROS, vîntul de apus, vestitorul primăverii, a cărui suflare favorisa agricultura (și de aceea numit de Romană *Favonius*), era venerat ca un deu bine-făcător. In fine EUROS, vîntul de răsărit, bătea obicinuit în vremea iernii.

După legendă, câtești patru aceste vînturi locuiau la un loc în Tracia, închise într'o peșteră din insula Eolia, sub paza regelui lor EOLUS, care, după ordinul vr'ului deu, le da drumul să se deslănuescă asupra pământului.

Reprezentări artistice. — Arta gréacă îl reprezenta pe Boreas ca un bărbat voinic, cu statura impunătoare, în plină vigore a vîrstei, cu barba stufoasă, cu părul lung și ciufulit și cu aripă mari la umeri.

Până astăzi s'a păstrat la Atena monumentul cunoscut

sub numele de *Turnul vinturilor*: un turn octogonal de marmură albă, pe a căruī frisă s'află sculptate 8 figură, cară reprezentă cele 4 vînturi principale și alte 4 secundare. Vînturile sunt închipuite ca bărbați întraripați la cap și la umeri, cu gura pe jumătate deschisă și cu buile umflate de suflare.

CAP. XVI

Divinitățile nascerii și ale sănătății

Ilithyia.—La Greci șeîta nascerilor, ILITHYIA, era considerată ca fiica Herei, care pôrtă uneori acest nume ca simplu epitet; alteori e confundată cu Artemis. În Iliada se vorbesc de mai multe Ilithyie, cără personifică durerile facerii. Ea era venerată mai ales în insulele Creta și Delos; de unde cultul ei s'a răspândit în restul Greciei. La Romanii, ca șeîta a facerii, îi corespundeau LUCINA, unul din supranumele Junonei. — Arta gréacă reprezenta pe Ilithyia ca o femeie drapată de sus până jos, cu o mâna întinsă ca spre ajutor, iar în cealaltă ținând o făclie, simbol de lumină a vieții nouului născut.

Asclepios (Aesculapius).—Deul sănătății, ASCLEPIOS, se credea născut din Apollo și din Coronis, fiica regelui tesalian Phlegias. Se povestea că mama-sa, osindită să moră, din propria ei vină, de săgețile șeîtei Artemis, înainte încă de a-l fi născut, părintele seu Apollo îl scăpă în viu din sinul mamei aproape mistuită de foc și-l îndreptă pe muntele Pelion centaurului Chiron, care îl învăță să vindece tôte bôlele. Apoi dînsul află de la un șerpe buruiana vieții, cu care învia morții. Zeus, mâniat de aceste lecuiri minunate, îl trânsni și Apollo, ca să-și răsbune fiul, ucise pe Cyclop, fauri fulgerului. Între fiicele lui Asclepios se numera HYGIEIA sau Sănătatea (*Salus* la Romanii), PANACEIA («Care vindecă tot») și ÆGLA («Minunata»).

Cultul seu.—Centrul principal al cultului lui Asclepios era Epidaur, în Argolida, unde s'affla un templu faimos. De aci se răspândi în Atena, Pergam și la Roma, unde (sub numele de *Aesculapius*) s'a introdus în anul

291 a. Cr. cu ocasiunea unei ciume. Alătura de templele șeului se înființase spitale, unde alergați bolnavii să se vindece. Intre lăcuri figurați descântecele și *incubatiunea*: bolnavul era dus în templu, unde rămânea peste noapte și șeul îi se arăta în vis și-i descoperia lecul bôlei. Venerațiunea lui Asclepios-Esculap dură până în timpurile din urmă ale păgânismului și ultimii apărători ai religiunii mórte opuneau figurei lui Crist pe acest șeū binefăcător și mântuitor al ómenilor (*Soter*) cu tămaduirile-î minunate, cu aparițiunile și oracolele sale.

Reprezentări artistice.—Arta plastică reprezinta pe Asclepios (fig. 17) ca un bărbat matur, bărbos

și cu trăsurile nobile. Atributul său obicinuit era un șerpe, încolăcindu-se în jurul toiagului ținut de șeul; alteori o cupă cu doftorii, iar ca jertfă îi se aducea un cocoș. În templu-î din Epidaur s'afla o statuă mareță de aur și fildeș, opera lui Thrasy mede: șeul sedea pe un tron, cu o mână rezemată de capul unui șerpe și ținând în cea-laltă un toiag, iar un câine sta ghemuit la picioarele sale. Fiica sa Hy-

Fig. 17.

Fig. 18.

gieia era închipuită ca o femeie tinerească, sănătosă și voinică, dând de mâncare unui șerpe (fig. 18).

CAP. XVII.

DIVINITĂȚILE DESTINULUI

Moire sau Parce. — După credințele celor vechi, viața omului, din legăn până la mormint, era supusă Urșitei sau Destinului (numit la Romană *Fatum*, cuvînt divin): putere órbă, surdă, neîndupăcată, înaintea căreia se pleca chiar și Părintele ñeilor. Moira (saú *Aisa*) era destinul hotărît omului, partea fie-căruia, bucurile sau du-rerile rezervate vieții. Mai târziu Destinul, unic la Homer, se descompuse în 3 ființe divine, în 3 Moire (numite la Romană *Parce* sau *Fate*), «cele 3 fiice ale Ananghiï», și anume: CLOTHO («Torcëtorea»), care urzia firul vieții, LACESIS («Ursitorea»), care da fie-căruia partea sau norocul seú, și ATROPOS («Neclintita»), care tăia firul vieții. Câ-tești trele asistaú la nascerea copilului și-i hotărău sôrta viitoré. Nimic în lume nu mai putea schimba sau zădăr-nici decretele Moirei, nicăi chiar atot-puternicul Zeus, «peste capul căruia staú Horele și Moirele.» — Arta le închipuia ca 3 femei în vîrstă matură și cu față severă: una torcênd, a doua trăgênd la sort și a treia desfâcênd un sul, pe care s'aflau scrise hotărîrile fatale.

Nemesis. — NEMESIS exprima indignarea sfîntă în contra orí-cării desordini, revolta împotriva exceselor de orí-ce fel: era mai mult un sentiment moral de cât o ființă divină. Târziu numai îi se adaose concepțiunea de rësbunâtore a neleguiurilor și a fărădelegilor omenesci. Atunci ea ajunse un obiect de veneraþiune și se consideră ca fiica luí Okeanos și ca mama Helenei.

Nemesis exprima une-orí gelosia ñeilor de fericirea ó-menilor: orí-ce om norocos era considerat de dînsiú ca un rival de temut și mai curind sau mai târziu căutaú

să-l dobore, confundându-ă trufia într'un noian de nenorociri. Herodot dă o sumă de pilde despre urgia deilor împotriva falei și mândriei omenesci, ilustrându-le cu sfîrșitul tragic al unui Cresu, Ciru, Dariu, Xerxe, tot atâtea exemple despre nestatornicia lucrurilor omenesci.

Tyche (Fortuna). — Norocul era personificat sub numele de TYCHE, la Romanii *Fortuna*, care împărtășia bunurile ei orașelor și ómenilor puși sub protecțiunea sa. Ea era deita îndestulării și a bogătiei și ținea în mâna Cornul îmbelșugării. Pe lângă acest atribut esențial și primitiv, figurăză mai târziu și o rótă, simbolul firii schimbătore a Norocului. La Romanii, fie-care oraș din vechea Italia și avea Fortuna sa particulară și faimóse erau, între altele, templele deitei din Preneste și din Antium.

Demoni (Genii). — Grecii și închipuau că ómenișint călăuziți, în diferitele împrejurări ale vieții, de dei anumiți, un fel de îngerii tutelaři, numiți de dinși *Demoni*. Tot așa casele, cetățile și satele și aveau fie-care un geniu bun (*agathodemon*), de la care venia mana ródelor pămîntului.

Și la Romanii, fie-care om, fie-care casă și fie-care loc și avea divinitățile sale tutelare : GENII, reprezentăți une-oră sub forma de șérpe, și LARI sau sufletele divinizate ale străbunilor, cari (ca și *Manii*) protejau familia și cetatea : erau reprezentăți ca flăcăi jucând și ținând în mâini vase de sacrificiu ; asemenea statuete se păstrau într'un loc anumit al casei (*lararium*). În fine, PENATI, deii căminuluř domestic sau public, cari purtau grijă de provisiunile necesare familiei și cetății : statuetele lor se păstrau asemenea în nisice firide aprópe de cămin. După o veche tradiție, Enea ar fi scăpat din incendiul Troiei, odată cu bătrânul seu tată Anchise, și Penati, deii tutelaři ai Troienilor, cari fură aduși întâi la Lavinium, apoi la Roma.

Romanii mai aveau, afară de acesta, o sumă de divinități alegorice ca *Libertas*, *Concordia*, *Pietas*, *Providentia* (adică Libertatea, Unirea, Pietatea, Prevederea deilor), cari erau tot atâtea abstracțiuni personificate, avându-și fie-care templul ei particular.

DEII MĂRII și ai APELOR

CAP. XVIII

Marea și fluviile ocupă un loc însemnat în viața și în credințele Grecilor, popor eminentă maritim, care de timpuriu a început să cutureze căile umede ale Oceanului. Grecia, țară bogată în ape curgătoare și ocolită din toate părțile de mare, deștepta într-o atenție locuitorilor ei asupra minunilor marii: aspectele-î schimbătoare, colorile ei variate, liniștea și furia ei deteră nascere la o sumă de legende, cari împopulară marea, ca și cerul, cu ființe divine adorate mai ales de insulari.

OKEANOS și familia sa

Okeanos și oceanidele. — Cel mai vechi deu al apelor era OKEANOS, primul dintre Titanii, care locuia la marginea Apusulu, unde se credea începutul lumii. Cei vechi închipuindu-și pământul rotund și lat, cerul acoperit se atingea cu suprafața lui. Okeanos era un fluviu imens, ce ocolia tot pământul și din care izvorau toate cele-lalte fluviu. Sorele și stelele răsăriau din sinul seu și apuneau într-o insulă. De o parte a fluviulu, trăiau Etiopianii cei iubiți de deu; iar în partea opusă, Cimerienii cari nu au vedut niciodată rațele sorelor, locuind în vecinătatea lui Hades și aproape de Țara viselor; pe malurile sudice ale fluviulu trăia poporul minunat al Pygmeilor.

Unit cu Tethys, Okeanos a dat nascere la 3000 de fluvi și la 3000 de nimfe, OCEANIDE, între cari mai celebre au fost Calypso, găzduitorea lui Ulysse; Clytia, adoratoarea lui Helios; Clymena, mama lui Phaeton; Dione și

Metis, soțiiile lui Zeus; Doris, mama Nereidelor; Electra, soția lui Thaumas; și mai ales Styx, pe ale cării ape de ei jurați într'un mod irevocabil.

Fluviile.—Fluviile erau fișii lui Okeanos, din care izvorau și în care se revărsa. Ca fecundători ai pământului, fluviile erau în mare venerație la Greci, cari le consacrau temple și altare. Nu era permis de a trece apă lor fără a rosti o rugăciune, niciodată clădi un pod fără a aduce jertfe. Toate fluviile erau sacre, dar cele mai mari erau obiectul unui cult special: în primul rînd Acheloos (adăpostit Aspropotamo), regele fluviilor Greciei, apoi Asopos în Beotia, Alpheios în Pelopones; iar afară din Grecia: Nilul, Istrul, Eridanul. Deiile fluviilor personificații au tot apucăturile omului: în Iliada, fluviul troian Scamandros se luptă cu Achile, iar Heracle învinge pe Acheloos (în chip de om-taur) și îi smulge unul din corne, care ajunge Cornul imbelüşgării. La Romanii, între toate fluviile, cel mai venerat fu Tibrul (*Pater Tiberinus*), la care se rugau pe fiecare an pontificii și auguri pentru mantuirea cetății.

Arta reprezenta fluviile când sub figura de animale (mai ales tauri), când sub cea de omeni robusti și bărbosi, cu două corne în frunte, rezemăți de o urnă din care se revărsa apă și tinând într-o mână Cornul imbelüşgării. Astfel este frumoasa statuă a Nilului, conservată în muzeul din Vatican: la picioarele și pe corpul maiestos al deului se schimbă 16 genii, simbolizând cele 16 brațe cu care fluviul sporesc pe fiecare an în momentul inundațiunii; unii sunt în mână spini, alții se jocă cu un crocodil și cu un ichneumon, iar pe soclu sunt sculptate plante și animale proprii Egiptului.

Nimfele (Nymphe).—La Greci, NIMFELE erau dîne cari locuiau în izvoarele apelor, în pădurile frumoase și în livezi cu pajiștea înverdită. Fecioare de o albete și de o frumusețe strălucitoare, ele erau vesele și săltărețe, iubitorie de jocuri și de muzică. Ele figurau când în cortegiul lui Bacchus, când în al Artemidei și Aphroditei. Nimfele trăiau în singurătate, evitând atingerea cu omenei; dar uneori se lăsau să fi îndrăgite de muritori, mai ales de eroi; alteori însă, ademeniau și fermecau pe oameni, zăpăcindu-le mintile și impingându-i la peire: un

asemenea nenorocit se numia la Greci «apucat de nimfe» (*nympholeptos*), iar la Romană *lymphanticus* (*lympha*=*nympha*).

Nimfele, după locul puterii lor, se pot împărți în 3 clase:

1. *Nimfe de ape*, sub care se înțelege, în sens strict, NAIADELE, dîne de izvóre sau de ape dulci: ele adăpaș plantele, animalele și pe om, de aceea erau fórte venerante; aveau darul divinațiuni și le plăcea musica și poesia. Intre Naiade se numără Cyrena, nimfa îndrăgită de Apollo, cu care avu pe păstorul divinizat Aristeos. Inzestrate cu un farmec iresistibil, Naiadele ademeniau pe cei ce s'apropiau de umedul lor locaș. Acest farmec tainic al apelor adînci asupra imaginațiuni îl exprima legenda lui HYLAS, dragul tovarăș al lui Heracle: trimis să aducă apă pentru ospetul eroilor argonauți, se aplecă pe fața unei fintină limpede, ca să-și bage urna, dar dînele din fundul apei, vădend pe frumosul tinér, îl ademeniră tirându-l în locuința lor strălucitoră.

2. *Nimfe de munți*, numite OREADE, dîne de munți, de văi și de peșteri. Cea mai famosă dintr'însele era Echo, personificarea ecoului ce s'aude așa de des prin adincimea văilor și prin sirul munților. Se povestia adică, că Echo îndrăgise la nebunie pe frumosul NARCIS, care însă o respinse. De rușine, dîna se ascunse în fundul peșterilor singuratrice, unde fu mistuită de durere și de ciudă: trupu-i se topî, sîngele-i se scurse și nu-i mai rămase de cât glasul: «De atunci (cântă Ovidiu), ea nu se mai vede pe munți; dar din pădurile unde se ascunde, se aude de toți: un sunet mai trăiesce într'însa.» Dar și Narcis fu pedepsit de Aphrodita: vrînd să-și stimpele setea într'o fintină limpede, se înamoră de propriul său chip resfrint în luciul apei și neputind dobîndi acea umbră deșertă, lângedî și muri. Numele său rămase flórei (*narcis* sau ghiocel), care primăvara și oglindesc frumusețea pe malul apelor, iar la începutul verii și aplecă cotorul și se ofilesce.

3. *Nimfe de arbori*, numite MELIADE, dîne de frasină, și DRYADE sau HAMADRYADE, dîne de stejari, a căror viață era strîns legată cu arborelu în care trăiau: ele gemeau când se rănia arborele și muriau odată cu dinsul.

«Ele trăiesc mult, cântă un imn homeric; brađii și stegarii cu creștetele înalte, născuți odată cu dinsele, cresc pe pămîntul hrănitor de ómení, în munții cei mari, frumoși și înfloritori. Dar când s'apropie ursitórea morții, atunci copaci și frumoși încep să se usuce de-a'n picioarele, ceea ce li se mistue, ramurile le cad și, odată cu ele, sufletul dînelor părăsesce lumina sôrelui.»

Arborii se considerau ca divini și nu se vătămau nepedepsit. Un tăietor de lemn, vrând să dobore un copaciu, audî glasul tânguios al Hamadryadei, implorându-l să crute arborele, în care trăise mult timp. Neascultându-i rugămintea, el și urmașii săi avură să suferă străsnice pedepse.

La Romaní, cea mai renumită dintre Nimfe fu EGERIA, tainica soție și inspiratoare a regelui Numa. Ea avea cu regele întîlniri misteriose în fundul dumbrăvilor sacre și la mórtea regesculu ei soț, Egeria umplu cu gemete și suspine întunecatele păduri ale Ariciei, până ce sora lui Apollo schimbă pe nimfă într'o fintină nesecată.

Nimfele erau venerate în multe locuri ale Greciei: peșterile se considerau ca sacre. Sacrificiile ce li se aduceau constau în capre, miei, lapte, ulei. Arta reprezenta Nimfele ca fecioare grațioase, ușor îmbrăcate și împodobite cu flori și cu coroane. Naiadele sunt înconjurate de pesci și țin în mâna o urnă, din care țîșnesce apa.

CAP. XIX

PONTOS și familia sa, PROTEUS și GLAUCOS

Pontos.—În cosmogonie s'a văzut, că Pontos a fost născut de Gea sau Pămîntul și tot cu Gea, Pontos a produs pe Nereus, Thaumas, Phorkys și Keto. Pontos nu era astfel de căt o simplă abstracțune cosmogonică, iar copiii săi reprezentați tot atâtea aspecte diferite ale mării.

Nereus și Nereidele.—NEREUS reprezenta aspectul placut și binefăcător al mării. Cei vechi și-l închipuau ca pe un moșnég mintos și pătit («Bătrânul mării»), care locuia într'un palat luminos în fundul apelor. Ca toți ceilalți de ei ai apelor, Nereus avea și darul de a predice viitorul.

Fiicele lui Nereus și ale oceanidei Doris, NEREIDELE, erau 50 la număr: «unele parcă înnoată; altele, sedând pe o stâncă, și usucă părul azuriu, iar altele plutesc pe nisce pesci; nu toate au aceiași față și totuși nu se deosebesc între ele, aşa cum se cuvine unor surori.» Nimfe ale mării, frumosе și grațiose, ele veniau într'ajutor navigatorilor în primejdie. Dintr'însele merită a fi pomenite Amphitrita, care deveni soția lui Posidon; Thetis, mama lui Achile, Galathea («Cea albă ca laptele»), iubită de Cyclopul Polyphem și Arethusa, îndrăgită de fluviul Alpheios.

Thaumas.—Al doilea fiu al lui Pontos, THAUMAS, reprezenta aspectul minunat al mării. Unit cu oceanida Electra («Radiosa»), născu pe Iris (adică Curcubeul), mesagera deiilor și pe cele două HARPYE («Răpitorele»), dînele viscolelor și vîrtejurilor, răpitore de copii. Ele se închipuau ca ființe întraripate cu față de femei și cu corpul împenat de pasare, cu ghiare lungi cu cari, nesătiose, și înhătau prada. Harpyele erau în număr de 3 și nu-

mele lor exprima firea lor repede și năvalnică: Aello («Vijeliósa»), Okypete («Impetuósa») și Keleno («Negurósa»).

Phorkys și Keto. — Acăstă pereche reprezenta aspectul monstruos și gróznic al mării. PHORKYS era părintele tuturor monștrilor mării, pe cari ți avu cu soția sa Keto, ca GRAIELE sau Babele mării, cari speriau pe corăbierii, și GORGONELE (intre cari era Medusa), cari locuiau la Apusul lumi, în vecinătatea Hesperidelor.

Proteus. — Un al deu al mării era PROTEUS, care împărtășia cu Nereus epitetul popular de «Moșnég al mării.» Era deul cu miî de forme, care se putea face pe rînd «leu cu căma frumosă, balaur, panteră, mistreț furios, apă limpede sau copac cu mândru frunziș.» Acest deu (probabil egiptean de origine) ajunse mai târziu servitorul lui Posidon, însărcinat cu paza turmelor sale de foce. Ca și Nereus, el avea darul profeției, însă nu se îndupla să răspundă de cât constrins cu de-a sila, deorece, ca să scape, lua metamorfosele mai sus pomenite.

Glaucos. — Deul popular al marinilor și al pescarilor, GLAUCOS exprima colorea mării când albastrul cerului se oglindia în talazurile ei. Înainte de a deveni deu al mării, Glaucos ar fi fost, după legendă, pescar la Antedon, cetate în Beotia. Intr-o zi, pescuind nisce pesci, îi aruncase mai morți pe iarbă și vădu cu uimire, cum, atingând o buruiană, acei pesci se reînsuflețiau și săltau înapoi în mare. Atunci gustă el însuși din acea buruiană și se pomeni tărit fără de voie spre mare, în care se prăvăli. Acolo fu primit de Okeanos și de Tethys, se curăți de slăbiciunile omenesci și fu pus între deii de mare. De atunci fu venerat ca protector al pescarilor și al naufragiaților. Legenda povestia mai departe iubirea-îi ne-norocită către o mândră fecioră de mare, anume SCYLLA, fiica lui Phorkys; dar vrăjitoarea Circe, îndrăgindu-l pe el însuși, schimbă pe fecioră, din gelosie, într'un monstru lătrător. Și de atunci sîrmanul Glaucos se făcu răutăcios și posac, iar Scylla deveni o deită rău-făcătoare, care, din peștera ei (aședată față în față cu prăpastia Charybdei), speria pe marinari, scufundându-le corăbiile. Astfel aceste două stânci, Scylla și Charybda, situate între Italia și Sicilia, fură închipuite ca ființe monstruoase, obiect de spaimă pentru navigatori.

CAP. XX

POSIDON — NEPTUNUS

Concepțiunea-ř mitică.—Toții de ei primitivii ai mării fură cu timpul subordonați unei divinități principale, șeul propriu-đis al apelor, Posidon, fratele lui Zeus.

Acest Domn al mării locuia în adîncimea apelor, într-un mândru palat scânteator de lumină, de unde se avînta pe un car tras de cai intraripați și năsdrăvană, care îl purtau pe fața mării: « Șeul (cântă Homer) înhâmă la oîștea carului său pe cei doi cai cu picioarele de aramă, cu sborul repede și cu cóma de aur lucitor; el însuși puse o armură de aur, luâ în mâină hățurile din fâșii de aur, se urcă în carul său și se repezi pe valuri. Monștri mării săriau în préjma-ř, eșind cu grămada din intunecatele lor vizuni: ei și recunosc stăpânul. Pătrunse de bucurie, valurile se dedeau în lătură și caii sburau cu un avînt minunat; iar, sub car, osia de aramă nu era nicăi măcar udată. »

Caracterul său.—Firea lui Posidon era când sâlbatică și când imblânđitore. Impetuos ca și elementul ce stăpânia, el putea cu tridentul său furca cu trei dinți, arma-ř favorită, să sgudue pămîntul, să răscole valurile și să deslănțuescă vînturile și furtunile. « Posidon sgudue măruntaiele pămîntului nemărginit cu piscurile înalte ale munților... În împărația-ř subpămîntenă, Hades, șeul umbrelor, se înfioră, sare de pe tronu-ř și strigă, ca nu cumva gróznicul Posidon, desfăcând pămîntul, să arate muritorilor și nemuritorilor locuințele grozave și întunecosé, de cără se tem chiar și deii... Vorbind astfel, Posidon adună norii și apucând tridentul cu amindouă mâinile, sgudui marea în adîncul ei. Tote suflările vînturilor se

deslănțuiră în același timp din tōte părțile; un věl de aburi deși infășură deodată pămîntul și marea, iar din cer se lăsă o beznă de intuneric. Euros și Notos năvăliră împreună pe valuri și odată cu dînșii Zephyros cel cu suflarea focosă și Boreas cel născut în partea cea mai înaltă a cerurilor, rostogolind înainte-î talazurile ingrămadite...»

Dar tot dînsul putea, cu o singură privire său cu un semn din parte-î, să îmblândescă marea sbuciumată și să liniștească valurile furișoare, făcând să apară pe suprafața lor cete de delfini, animale consacrate șeului, cu cari scăpa pe cei în primejdie pe mare.

Arion.— Ast-fel, când Posidon vădu pe cântărețul Arion prăvălindu-se în mare ca să-și scape viața de amenințările corăbierilor, îi trimise un delfin, care luă în spinare pe străvechiul poet și-l purtă până la capul Tenar.

Arion, cântăreț din insula Lesbos, a trăit câțiva ani la Curtea lui Periandru, rege din Corint; el trebu apoi în Sicilia și în Italia, unde făcu stare cu talentul seu poetic. Imbarcându-se la portul din Tarent spre a se întorce în patrie, nesocotitul expuse averile sale înaintea cătorva marinari lacomi, cari se hotărîră să-l arunce în mare și să-și împartă aurul seu. Dar Arion înțelese scopul lor nelegiuit și-i rugă să-l îngădue, înainte de a muri, să cante încă odată din lira sa. I se dete voie și, după ce umplu aerul cu dulcea-i melodie, se aruncă în mare. Un delfin, atras de acel viers duois, îl primi în spinare și-l duse la Tenar, în Laconia. De acolo poetul se duse la Periandru, care dete morții pe marinari și ridică un monument delfinului-măntuitor al lui Arion.

Elementul legendar.— După legendă, Posidon era părintele uriașului Polyphem, a cărui orbire atrase lui Ulysse urgia șeului; de asemenea, al gigantului Anteu, cu care avu să lupte Heracle. Se povestia mai departe, că Posidon făcea să ésa din mare monștri grozavi, cari păstiau locurile și ucideau pe ómeni. Ast-fel, în legendele despre Heracle și Theseu, el trimise taurul de la Creta și pe cel de la Maraton, precum și balaurul care înghiți pe Hippolyt, fiul lui Theseu. Dar Posidon nu era numai un șeū distrugător, ci și constructor: dînsul clădi zidurile Troiei și făuri porțile de aramă ale Tartarului. În mai multe locuri rivalizase cu alte divinități pentru domnia vr'unei localități, ca bună-óra pentru Atica cu Athena.

Cultul seū.— Posidon era forte venerat în Grecia, mai ales de comercianți, navigatori, pescari, toți omenei de mare cări nu întreprindeau vr'o călătorie înainte de a-și fi adus sacrifici. Cultul seū era răspândit mai ales în cetățile de la côte, într'altele Corintul, și în insule. În onorea șelui se celebrau, odată la 3 ani aprópe de Corint, jocurile *Istmice* (numite astfel după istmul d'acolo), cări ajunseră o sărbătoare națională a Greciei întregi, când se făcea alergări de ca și de care.

Animalul favorit al lui Posidon era calul, pe care l-ar fi creat cu ocasiunea disputei sale cu Athena pentru stăpânirea cetății Atena. Altă legendă făcea dintr'insul părintele calului întraripat PEGAS, care cu o lovitură de copită făcu să țîsnescă fintina Hippocrena, unde veniau poetii să se inspire. Un alt fiu al lui Posidon și frate cu Pegas era Chrysaor, șel cu armele de aur, a căruia fiică Echidna («Vipera»), monstru jumătate femee și jumătate șerpe, se însoții cu Typhoeus și avu, într'alții copii monstruoși, pe Chimera («capra»), fintă cu capul de leu, cu corpul de capră și cu coda de balaur; și pe Cerberos, câinele cu 50 de capete, păzitorul iadului.

Neptunus.— Șel roman corespondent lui Posidon era NEPTUN, care n'avea însă aceiași însemnatate la Romani, ca popor nemaritim. Cultul șelilor mari n'a existat

niciodată la dinși și când mai târziu Neptun fu identificat cu Posidon, el fu venerat mai ales ca șel al alergărilor de ca, înlocuind subiect acest raport pe vechiul șel italic CONSUS (numit de Titu-Liviu *Neptunus equester*). Ca soție a lui Neptun se considera SALACIA, șelita apei sărate a marii.

Reprezentări artistice.

Arta greacă reprezenta pe Posidon sub o figură asemănătoare cu a fratelui său Zeus, ca un bărbat în maturitatea virstei, cu corpul și mușchi puternici și cu pieptul larg; dar fața-și maiestosă avea o expresiune mai seriösă, fruntea-și

Fig. 19.

era sbîrcită și barba-ă aspră, iar căma-ă cea desă flutura în jurul feței acoperindu-ă urechile. Ca deu al marii liniștite (fig. 19), ține tridentul într-o mână și un delfin în cealaltă. Cea mai veche statuă a deului (fragmentar conservată) era cea de pe frontonul occidental al Partenonului, unde se reprezenta rivalitatea lui cu Athena.

CAP. XXI

AMPHITRITA și TRITON — INO — SIRENE

Amphitrita.—Una dintre Nereide, soția lui Posidon, AMPHITRITA («Care curge de jur împrejur») era Dómna mării, ca Hera Dómna cerului. Homer n'o cunoscă încă sau o consideră ca o personificare a valurilor mării : «faimoasa Amphitrita care nutresce miș de monștri în sinul ei, deîea cu ochii azuri, care gême când valurile se sfarmă cu vuet de stânci.» Tânără numai, ea fu pusă în legătură cu Posidon și venerată ca soția lui.

Arta reprezinta pe Amphitrita ca o femeie tineră și frumosă, călare pe un Triton cu tridentul în mâna, sau obiceinuit sedând pe tron alătura de Posidon. Nunta ambelor divinități s'află reprezentată pe un famos basso-relief, aă în gliptoteca din München : Amphitrita și Posidon sed într'un car în formă de scoică, tras de Triton și de Nereide, cără fac marea să răsune de sgomotul scoicelor și al lirelor armoniose ; Posidon, maiestos, ține hârturile, iar Amphitrita e acoperită cu vălul femeilor măritate. Centaurii bat apa cu aripele lor, amestecându-se cu balaurii, taurii, delfini și cai de mare ; iar înaintea carului călăresc oceanida Doris, mama Amphitrитеi, tînând în mâna făclile de nuntă.

Triton. — Fiul lui Posidon și al Amphitrитеi, TRITON locuia cu părinții săi într'un palat de aur în fundul mării. Poporul grec și-l închipuia ca om în partea de sus a corpului și ca pesce cu căda înfurcită în partea-ă de jos. El atribuia o mare putere acestei ființe monstruoase : când sufla cu tărie dintr'o scoică de mare, se clățiau valurile și se iscau viscole ; alte dăți, dinpotrivă,

eșia din scoică un viers dulce, care potolia sbuciumul mării.

In loc de un singur Triton, se născoci mai târziu o sumă de ființe asemenea acestui fiu al lui Posidon: de aci corul *Tritonilor*, cari în domeniul mării jocă același rol ca pe pămînt Satyri și Centauri. Împreună cu Nereidele, Tritoni serviau de cortegiu musical lui Posidon și Amphitritei.

Ino Leucothea. — Deița cea albă ca spuma valurilor, INO LEUCOTHEA, a fost mai întâi o fecioără frumosă, fiica lui Cadmos și sora Semelei, mama lui Dionysos. După mórtea nenorocită a Semelei, trăsnită fiind de Zeus, Ino luă asupră-și crescerea miculuи Dionysos, apoi se mărită după eroul Athamas. Hera, iritată în contra lor, rătăci mintea lui Athamas, care ucise pe propriul seu fiu Learchos și prigoni pe Ino, care fugise cu celălalt fiu MELIKERTE (forma grecizată a fenicianului Melkarth), până ce mama și copilul se aruncară în mare de pe o stâncă înaltă, între Megara și Corint.

De atunci, dobîndind nemurirea, Ino umple marea cu plânsul ei duios și, în chip de cufundar, vine într'ajutor navigatorilor în primejdie; iar Melikerte, sub nume de PALEMON («Luptătorul»), deveni un dei venerat în istmul de Corint și la Romană sub numele de Portunus sau deul porturilor. În templul d'acolo s'afla, într'alte opere artistice, un grup de sculptură chriselefantină, oferit de Herode Atticus: pe un car tras de patru căi de aur cu co-pitele de fildeș se ridicau statuile lui Posidon și Amphitritei cu junele Palemon, călare pe un delfin; dedesubt, pe basă, era reprezentată Thalassa, înconjurată de Nereide, purtând în brațe pe fiică-sa Aphrodita, scosă din sinul mării.

Sirene. — SIRENELE erau Musele mării, cari cu dulcele lor viers ademenau pe navigatori, făcându-i să-și uite de țară și de familie, prăpădindu-le firea și tărindu-i în adîncimea apei. Ele aveau capul de femei, iar corpul de pasere. Fără sémén era farmecul glasuluи lor, dar luându-se odată la întrecere cu Musele, fură dovedite de deițele armoniei. Locașul lor favorit era, dice-se, côtea apusenă a Italiei meridionale, pe lângă strîmtorea de Messina, unde le întîlnii Ulysse cu tovarășii lui. Cel ce era

atras de aceste ȳne perfide, afla o mórte sigură: pe pa-
ji tile lor înflorite se  n l au mormane de oseminte, r -
m si ele numer selor lor victime. Ele fură privite  i ca
geni  a  mor ii, de aceea figur z  pe monumentele fune-
rare. Sirenele s nt în genere inchipuite ca paser , cu ca-
pul  i pieptul de femei,  i  in nd în m n  un instrument
de m sic .

DEII PĂMÎNTULUI

CAP. XXII

GEA și RHEA—CYBELA

Gea.—In credințele poporului grec, pămîntul, divinizat ca și cerul, purta trei nume diferite după localități: un nume primitiv *Gea*, apoi *Rhea*, care se confundă de timpuriu cu *Cybela* (ambele aceste divinități de origine străină) și în fine *Demetra*, care a rămas numele grecesc cel mai obișnuit.

Deia primitivă a pămîntuluī, *GEA*, soția lui Uranos, era venerată pe de o parte ca mama tuturor ființelor și ca mormântul lor totdeauna deschis. «Voiū cântă Pămîntul cel trainic (dice un imn homeric), mama străveche dintre tòte, care nutresce tòte ființele răspândite în lume.» După legendă, Gea ar fi scos pe omul însuși din largul ei sin și acel om-copil al pămîntuluī era Erichthonios, părintele gintii atice. Unele monumente plastice reprezentă nascerea acestui întâiul locuitor al Aticei: Gea se vede ca o femeie cu partea de jos a corpuluī băgată încă în pămînt și cu brațele ridicate, prezentând Athenei, în fața lui Hephestos, pe întâiul ei fiu Erichthonios. — La Romanii, *TELLUS* corespundeau întru tòte Geei, era invocată la cutremure și în jurăminte ca *Mama Tellus*, alăturea cu Jupiter.

Rhea și Cybela.—Rhea, ca fiica Geei și soția lui Cronos, era venerată mai ales în insula Creta, unde deia aduse pe fiul ei Zeus și îl crescă într'o peșteră din muntele Ida. Ea ajunse astfel mama Croniilor (Zeus, Posidon, Hades), invocată apoi în genere ca Mama dei-

lor. Acest cult al Rheeř se răspândi și în alte ținuturi ale Greciei, dar mai ales în Asia-Mică, unde se identifică cu deită frigiană CYBELA, venerată ca Mama Mare, ca deită naturei muntose și sălbaticice. De aceea carul ei era tras de leň și de pantere, și era însorită de preoți (numiți *Corybanți* și corespunzător *Cureților din Creta*), cări execuția cu felurite instrumente o musică sgomotosă și jocuri furișoare.

Centrul cultului ei era Dindym, munte în Frigia consacrat Cybelei. Aici se raportă legenda despre ATTIS, care séměnă mult cu a lui Adonis: frumos flăcău frigian, iubit de deită și care din gelosie îi pricinui mórtea, prefăcându-l într'un pin. În onoreea lui se celebra primăvara o ceremonie funebră, ce simboliza mórtea și invierea lui Attis.—La Romană Rhea fu identificată cu Ops («Belșugul pământului»), soția lui Saturn, precum acesta a fost confundat cu Cronos. Cultul Cybelei se introduce la Roma (205 a. Cr.), unde se bucura de mare trecere: *Magna Mater* fu primul cult asiatic, care invadă Italia odată cu preoții frigieni, cări celebrau *Megalesiile* sau serbările în onoreea marei deitei.

CAP. XXIII

DEMETRA — CERES

Demetra.—Cea mai mare dintre divinitățile pământului, Demetra («Mater Terra»), fiica Rheeř și sora lui Zeus, era deită pământului cultivat, în special a grânelor. Fiul ei era PLUTOS («Bogăția»), adică belșugul rôdeilor. Ea învățase pe oameni agricultura și prin acesta îi ridicase de la starea de vinători și de păstorii la o viață mai așeată. Cel dintâi om inițiat în plugărie a fost pisosul eroū *Triptolem*, care ajunse apoi preotul templului deităi la Eleusis și principalul executor al misterelor practicate acolo. Pe un car tras de balauri, el colinda lumea, învățând pe toți agricultura și cultul Demetrei. Deită însăși pedepsia cumplit pe cei ce se împotrivau învățămintelor lui. Astfel suflâ o fome nepotolită în corpul regelui tesalian ERYSICHTON, care pângărise o dumbravă consacrată Demetrei. La acest rol civilisator al Demetrei se raportă și *Thesmophoriile*, sărbători instituite în onoarea deităi ca legislatore a căsătoriei (thesmophoros) și la care luană parte numai femeile măritate. Ele țineau 5 dile la începutul lui Noembrie și rivalizau la Atena în mândrețe cu Panatheneele.

Din însotirea-ă cu fratele ei Zeus, Demetra avu o fiică CORA («Copila»), numită și PERSEPHONA. În poemele homeric, ea n'are încă nică o legătură cu Demetra, ci împărătesce cu Hades peste locașul umbrelor; abia la Hesiod se închiagă tradițiunea despre filiațunea și răpirea ei. Demetra trăia liniștită în Olymp, când Hades îi răpi fiica și o duse în infern.

Răpirea Persephonei.—Acăstă răpire, subiectul

imnului homeric către Demetra, e una din legendele cele mai populare în anticitate.

Intr'o dî (povestia imnul homeric), Persephona se juca cu alte fete sătulale ei, pe o pajiște înflorită. Tot culegând la florii și împletind la cunună, adunase o mulțime de trandafiri, de sofrani, de viorele, de crini și de zambile, când zări deodată un ghiocel, ce covîrșea în frumusețe toate celelalte flori. Ea se repeđi în grabă să culégă minunata flóre, dar pe neașteptate pămîntul se deschise și Domnul infernului ești din împărăția-ă întunecosă. Nicăi n'apucase să atingă ghiocelul și Persephona se pomeni apucată de Hades, pusă cu de a sila în caru-i de aur, tras de ca și năsdrăvană, și împreună cu răpitorul ei se făcăru nevăduți în adîncul pămîntului. Strigătele desperate ale deiței se pierdură mai întâi în vînt și numai la urmă fură audite de nerocita ei mamă. «O jale mare și coprinse inima, ea sfâșiată cu măinile legăturile părului seu, se îmbrăcă cu un vestiment negru și, ca o pasere, se repeđi pe câmpii și pe ape, căutându-și pretutindenea fiica iubită. Timp de nouă dile și nouă nopți, deița cutreeră lumea totă cu făclii aprinse în măini și, adîncită în măhnire, nu gustase nicăi ambrosie nici nectar și nu-și scufundase corpul în baie.» Nimeni nu scie să-i răspundă, ce-i se făcuse fiica. A săcea dî, ea întîlni pe Hecate, care audise tipetele Corei, dar nu văzuse pe răpitorul ei. Însotită de dînsa, Demetra și urmă calea înainte, până se întîlni cu Helios, deul care vede toate, care și descoperi numele răpitorului: Hades, care luase pe Persephona cu consumîntul lui Zeus.

Plină de durere și de mânie împotriva Stăpânului ceresc, Demetra fugi departe de Olymp și, în chip de babă, colindă orașe și țări în căutarea dragei sale fiice, până ajunse la Eleusis. «Acolo șediu jos, îndurerată, lângă o fintă umbră de un măslin cu frunziș stufoș.» Fiicele lui Keleos, rege din Eleusis, cari tocmai veniau după apă cu urcioare de aramă, vădără pe biata bătrână și o întrebăram. Demetra nevrînd să se descopere, le ceru adăpost ca dădacă ori servitóre. Fetele alergară acasă să întrebe pe mama lor Metanira, care consumă să-i încredințeze crescerea fiului ei din urmă Demophon. Copilul crescea ca un deu «fără să se nutrească cu pâine și fără să sugă lăptă.» Deița îl ungea cu ambrosie și ținându-l în brațe, și sufla pe dăsupra, iar noptea îl ascundeau ca taciune în foc, fără să se scie parinții. Intr'o dî Metanira vădu pe Demetra punându-i copilul în foc și, speriată, tipă tare, credând că are să se prăpădescă. Deița scose copilul din foc și cu imputări blânde făcu pe mama să înțeleagă, că focul îl curăța de orice element pămîntesc și-l făcea nemuritor. Dar fiindcă mamă-sa s-a împotrivit, nu va dobîndi nemurirea; totuși neperitóre va fi gloria copilului, care s-a odihnit pe genuchii unei deițe. Apoi ea se descoperi Metanirei și lui Keleos, îndemnându-i să-i ridice un templu în Eleusis, iar deița însăși și înveță misterele cultului ei.

Durerea Demetrei nu era însă potolită și mânia îndărătnică a deiței se arăta prin semne grôznice. «Ea pregăti omenilor de pe pămînt un an grôznic și cumplit. Pămîntul nu încolții nici o semință, căci le ascunse Demetra cea cu frumosa cunună. În zadar boii trăgeau plugurile pe lanurile înțelenite și de geaba cădeau pe pămîntul sterp

grăunțele de orz.» Tot némul omenesc ar fi perit, dacă Zeus nu s-ar fi îngrijat. El trimise mai întâi pe Iris către Demetra, care îi răspunse, că nu va mai pune piciorul ei în Olymp și nu va da pămîntului voie să facă rôde înainte de a-i fi înapoiat pe iubita ei fiică. Atunci Zeus se vede nevoie să trimită pe Hermes în infern, ca să îndupleze pe Hades să înapoieze pe Persephona. Hades consumă, dar înainte îi dete să mânânce câteva bôbe dintr-o rodie minunată, ca să-i se facă dor de dînsul și ca să se întorcă înapoï. Apoi Persephona se urează împreună cu Hermes în carul soțului ei și telegării cei sprinteni o duseră repede la templul Demetrei din Eleusis. Vădând pe fie-sa, Demetra se repezi să o îmbrățișeze. «Copila mea, o întrebă dînsa, n'ai mâncaț ore nimic în locașul întunecat? Răspunde, dacă e aşa, vei putea trăi cu mine în Olymp; iar dacă ai mâncaț ceva, te vei întorce în adîncul pămîntului, unde vei locui una din cele trei vremi ale anului, iar celealte două le vei petrece cu mine și cu deii. Când pămîntul se va împodobi, primăvara, cu mii și mii de flori, atunci vei ești din nou din adîncimea întunericului, priveliște minunată pentru deii și pentru ómeni.»

Mânia deitei s'a potolit, de când Zeus a făgăduit, că draga ei fiică va petrece două treimi ale anului lângă mama ei. După stăruințele Rheeî, Demetra reintră în Olymp și și revîrsă din nou binefacerile asupra pămîntului. «Pămîntul cel întins se încarcă cu frunze și cu flori.»

Cultul Demetrei. — Adevăratul centru al cultului deitei era orășelul Eleusis, patru ore departe de Atena. Acolo se celebrău, în onoarea ei și a fiicei sale, sérbătorile numite *Eleusine*: cele mici se țineaau prin Februarie în amintirea întorcerii Persephonei pe pămînt; iar cele mari se țineaau prin Septembrie, în amintirea coborîrii Persephonei în infern. Aceste din urmă țineaau 9 șile și constau din ceremonii, rugăciuni și acte de pieitate. Momentul cel mai splendid al serbătoriilor era procesiunea cea mare ce se făcea în ziua a cincea, când luaă uneori parte nu mai puțin de 30000 ómeni: cu capetele încoronate cu iederă și mirt și cu făclii în mâna, ei părăsiau Atena spre séră și ajungeau la Eleusis în tăcerea nopțiilor și în mijlocul luminei a miilor de făclii.

Cultul Demetrei luă de timpuriu forma de *mister* adică de cult secret, la care nu puteau lua parte de căt inițiații. Cei primi făceau întâi un fel de noviciat, iar inițiații treceau prin anumite grade: de la simplu *mist* sau neofit trecea prin gradul de *epopt* sau spectator spre a ajunge la cel de *ierofant* ori preot suprem. Inițiaților se promitea fericirea după morțe și tainele se păstrau cu sfîntenie, sub pedepse forte aspre. Acăstă formă de religiune se-

cretă atrase partea cea mai intelligentă a națiunii greci (Romani rămaseră străini de aceste mistere) și templul din Eleusis ajunse centrul păgânismului elenic și rămasă astfel până la anul 381 d. Cr., când un edict al împăratului Teodosiu cel Mare închise pentru totdeauna acest sanctuar.

Ceres—Deița italică a grânelor a fost CERES, de timuri confundată cu Demetra, iar fiică-sa Persephona a-junse la Romani PROSERPINA. Legendele relative la Demetra fură repetitive la Roma și răpirea Persefonei se transportă în Sicilia (cum o descrie Ovidiu), iar Triptolem fu considerat ca fiu al lui Keleos, pe care deița l-ar fi vindecat de o boala grea și-l căștigă astfel pentru cultul ei. Serbările deiței, aşa-numitele *Cerealia*, se celebrau pe tot anul în Aprilie cu ceremonii solemnne și cu jocuri de circ.

Reprezentări artistice.—Arta reprezintă pe Demetra-Ceres ca o femeie cu expresiunea totdeodată maiestosă și blândă. Se recunoște ușor după mănușchiul de Spice ce-l ține în mână (fig. 20) și după cununa de Spice ce poartă obicituș pe cap; mai are o făclie și o cutie închisă. Statua ei cea mai veche și așa conservată e cea de pe frontonul oriental al Parthenonului, opera lui Phidias. Un tip mai recent oferă frumosă statuă a Atenei sedând din British-Museum, găsită lângă Cnid. Nu mai puțin frumosă e Ceres pictată la Pompei, așa în Museul din Neapole.

Fig. 20.

CAP. XXIV

DIONYSOS—BACCHUS

Nascerea și crescerea sa. — Unul din cei mai însemnați de ei ai pământului, Dionysos era deul vinului și al vieții. Cel mai tânăr dintre deii greci, el era fiul lui Zeus și al Semelei, una din fiicele lui Cadmos. Frumoasa muritoră ceru lui Zeus, după perfidul îndemn al Herei, să se înfățișeze înaintea ei în totă splendoarea-i divină, și nenorocita, mistuită de flacări fulgerătoare, peri victimă cutezării sale. Dar înainte de a muri, ea aruncă din măruntaie copilul nenăscut încă. Zeus îl luă, îl ascunse în căpsa lui și-l scose la lumină la timpul cuvenit: de aci tradițiunea despre îndoita nascere a lui Dionysos (originea epitetului *dithyrambos*). Abia născut, deul fu predat de Hermes nimfelor din muntele Nysa să-l crească (de unde explicarea populară a numelui său ca Deu din Nysa); după altă legendă, întâia lui dădăcă ar fi fost Ino, sora Semelei. Crescut în singurătatea pădurilor, Dionysos plantă viață și se îmbătă cu rodul ei curgător; apoi, încununat cu iederă și laur, colinda din loc în loc cu un cortegiu numeros de Nimfe, Satyri și Sileni, făcând pădurile și câmpurile să răsune de strigătele lor voioase. Prin influența binefăcătoare a rôdelor pământului, Dionysos contribuise la civilisarea și îmblânđirea societăților umane: de aci raportul său intim cu Demetra dătătore-de-legi; pe de altă parte, vinul excitând sufletul și trezind inspirațiunea poetică, Dionysos deveni iubitul Muselor, tovarășul Charitelor și al Aphroditei: de aci raporturile sale cu Apollo.

Răpirea-î de pirați. — O frumoasă legendă menită să învedereze eficacitatea vinului și puterea iresistibilă

a șeului viței e răpirea lui Dionysos de către pirății tirenieni, tradițiune conservată într'un scurt imn homeric.

Intr-o di (cântă acel imn), Dionysos, fiul falnicei Semele, se arătă pe țîrmul mării nesecate, la marginea răsarită a unui munte, în chip de flăcău, în flórea tineretelor: pîru-i negru flutura pe umerii lui voinicî, acoperită cu o mantie de purpură. Deodată, nisce ómeni de pe o corabie mândră, tâlhari de mare tirenieni, s'apropie repede prin valurile întunecate: o sîrte rea îi aduce. El aî vîdut pe șeul și și fac semn unul altuia, sărind pe uscat; îndată și înhață prada și o duc în corabie cu inima plină de bucurie: el îl socotiau vr'un fecior de împérat și voiau să-l lege tépan. Dar șeul nu se încătușeză și legăturile de răchită îi cad de pe mâini și din picioare, iar dînsul săde zîmbind cu ochii și cei negri. Cârmaciul, care l'a băgat de semă, îndemnă mereu pe tovarășii lui, dicîndu-le: «Nenorocîtilor, pe cine atî răpit și pe cine vreți să legeați? Cine e acest șeul puternic? Trai-nica nôstră corabie nu pote să-l pôrte. Cáci el e Zeus, sau Apollo cu arcu-i de argint, ori Posidon, fiindcă nu séménă cu ómenii muritorî, ci cu șeii locuitorî în Olymp. Haideți, să-l depunem fără zăbavă pe pămîntul cel negru și nu ve atingeți de dînsul, ca nu cumva urgia-i să-așteze vînturile aprigî și viscolele lungi.» El dice și căpitanul corăbiei îl mustră cu asprime: «Pecătosule, ia séma ca vîntul să ne ajute, întinde pânzele și vedî de ale corăbiei; iar cât privesce pe acesta, ómeni mei îi vor purta de grijă; sper că va ajunge în Egipt, sau la Cipru, sau la Hyperboream, ori și mai departe, și că la urmă ne va spune unde sînt ai lui și tîte averile sale, și părinții sei, fiindcă șeul l'a făcut să cađă în măinile nôstre.» La vorbele din urmă, ridică catartul corăbiei și întinse pânzele. Vîntul umfla pânzele și tîte funiile fură puse afară. Dar în aceiași clipă, ochii lor sînt loviți de minuni uimitoré. Mai întâi, de-alungul corăbiei întunecate și repeđi, curg valuri vîuitore de vin desfătător și frumos miroitor. La acéstă vedere, corăbierii remân încremenîți. Totdeodată se vede, cătărându-se până sus de pânza corăbiei o viță, de pe ramurile căreia atîrnă multe ciorchine; împrejurul catartului se împleticesc o iederă cu frunze negre, de tot înflorită, cu rîde gustosé; tîte glesnele vîslașilor sînt încununate. Vîând acesta, corăbierii poruncesc cârmaciului să tragă la uscat. Dar șeul s'a făcut leu, care răcnesce furios la marginea punctiilor; iar în mijlocul corăbiei, ca semn al puterii sale, el face să-éșă o ursocă furiósă cu gâtul pîeros. Corăbierii fug în partea dinapoia corăbiei, pe lîngă mintosul cârmaciului, și acolo se opresc nebuni de spaimă; atunci, deodată, leul sare și înhață pe căpitan. Ceilalți vî-dînd acesta și vrînd să scape de o sîrte fatală, săriră cu toții în marea cea sfîntă și se făcură delfini. Dionysos prinse milă de cârmaciului, îl scăpă și îl făcu fericit.

Răsbunările șeului.—Și în alte împrejurări, Dionysos a dovedit cât de cumplită era pedepsa celor ce nu-l recunoscă sau cari căuta să împiedice serbările sale. La asemenea răsbunări divine se raportă legendele des-

pre Lycurgos, despre Pentheus și despre fiicele lui Minyas.

Lycurgos era un rege din Tracia, fiul lui Dryas. El alungă odată din muntele Nysa pe nimfele, cari cresceaști pe Dionysos, și dinsele fugiră speriate, iar șeul insușit se aruncă în valurile marii, unde fu primit de Thetis. Dar Zeus, mâniat, îl orbi și-i scurtă viața.

Pentheus era rege din Teba, cu chip de uriaș și cu firea sălbatică. El vrut să se împotrivescă serbărilor dionisiace, ce corul Bachantelor le celebra pe muntele Citeron. Dar mama sa Agave, care se afla printre Bachante, fu apucată de o furie sfântă și-l ucise, lăudându-l drept un mistreț.

Fiicele lui Minyas, rege din Orchomena în Boeția (Leuconoe, Leucippa și Alcithoe), se încăpătânără să lucreze lana, pe când se celebrau serbările șeului. Dionysos și răsbună, prefăcându-le în lilieci.

Erigona și Ariana.—Dionysos, umblând prin lume, ajunse și la regele Aticei, Icaros, care îl primi bine. Ca răsplătită a ospitei, șeul lăsa regelui la plecare o viață de vie și-l înveță, cum s-o sădescă și cum să storcă struguri. La anul, după culesul viei, Icaros chemă pe vecinii săi, plugari și păstorii, de le dăruii vin. Dinspre băură fără măsură, se îmbătară și, credându-se otrăvită, uciseră în furia lor pe dumniciul Icaros. Fiica lui, ERIGONA, plecând să caute pe tatăl ei și, călăuzită de căteua ei Mera, ajunse la cadavrul lui Icaros: desesperată, ea se spînzură de copacul, sub care era îngropat părintele ei.

Ariana, fiica lui Minos, rege din Creta, îndrăgise pe Theseu, când eroul venise să repui Minotaurel și-i dedese firul conducător, ca să potă apoia eșii din labirint Theseu o răpi, ca să duca la Atena, dar o părăsi adormită în insula Naxos. Nenorocita, deșteptându-se și vădându-se singură într-o insulă pustie, scose tipete de desperare; dar Aphrodita reușită să măngâie și făcu să eșă dinainte-i pe Dionysos, care o luă de soție, după ce dobândise nemurirea de la Zeus.

Colindările șeului.—Tragedia lui Euripide, *Banchantele*, conține în prologul ei informații prețioase despre diferențele elemente, asiatici și greci, cari au format cultul complicat al lui Dionysos: «Am părăsit văile

din Lidia unde prisosesce aurul și câmpiiile Frigieř; am cutreerat șesurile arđetore ale Persieř și zidurile Bactrianeř, brumele Medieř și Arabia fericită și Asia întrégă, a cării mare sărată scaldă țîrmură acoperite cu cetăři înfloritore, împopulate și de Greci și de Barbari. Aci intrař în cel dintâi oraš grecesc, unde am condus jocurile sacre și am celebrat Misterele, spre a învedera ómenilor ființă mea dumneđeescă. Da, Teba e cel dintâi oraš al Grecieř, unde am făcut să se audă urletele Bachantelor...»

Dar nu numai până în Persia, Media și Arabia, ci și până în India s'ar fi propagat cultul șeului triunfător, aşa că, după expedițiunea lui Alexandru cel Mare în India, se născuse legenda despre un Bachus indian și cuceritor al Orientuluř. In Asia, Dionysos și-a schimbat profund forma și natura: în locul șeului bărbătesc al viței, ajunse aci un flăcău muieratic, cu față delicată, cu plete bălaie, cu haina lungă și cu umbletul molatic. El reprezenta atunci puterea productivă și îmbătătore a naturei și presida *orgiile* sau sérbătorile pline de o veselă destrăbălare.

Cultul seū.— Cultul lui Dionysos, forte răspândit în toate ținuturile Grecieř, în insule și în Asia-Mică, se celebra cu sérbători sgomotose și destrăbălate. Ele se țineaă la fie-care doi ani, în iocuri muntose și nóptea la lumina făcliilor. O sumă de femei și de copii (bărbații fiind excluduři), sub numele de Menade («Furiósele»), Thyade («Afumătorele»), Bachante («Sótele lui Bachus») și Lene («Storcetorele de struguri»), agitând în mâini făclii și tirsuri sau crăci acoperite cu viță și iederă, cu corpul încins cu șerpă, în mijlocul unei musici asurđitore de timpine și flaute, faceau o procesiune sgomotosă (numita *thiasus*), cu jocuri și mișcări destrăbălate. În vremea asta, ele cântau lui Dionysos imnuri sau ditirambe (numite aşa după epitetul șeului), chiind *Evoe! Evoe!* și invocându-l cu diferite epitete: *Bromios, Erios, Bacchos, Iacchos, Lyceos...* «Iacchos (cântă Aristophane), șeule venerat, alergă la glasul nostru, Iacchos, o Iacchos, vino în acéstă liveđe, diagul teř locaș; vino să învîrtesc horele sfinte ale inițiařilor teř... Mișcă făcliile arđetore și reinsuflăteșces-le lumina, Iacchos, o Iacchos, stea strălucită a misterelor noștre de nópte... Dirijéză corurile noștre, o șeule Bac-

chus, încununat cu iederă; către tine îndreptăm și cântările și jocurile noastre, o Evios, o Bromios, o fiule al Semeleei, o Bachos, care te amesteci bucuros în corurile de nimfe pe munți și care cântă jucând sfîntul ditiramb: Evios! Evios! In jurul teu răsună Citeronul și viersul teu face să se înfiore munții cei stufoși și stâncile păduri.

Acest caracter mistic al cultului lui Dionysos cu apucăturile sale orgiastice se datoră tradițiunilor trace și asiatice ale șeului. Sub numele frigian de ZAGREUS sau Stăsiatul (și sub cel trac de SABAZIUS), Dionysos era considerat în misterele Orphicilor ca primul Deu, născut din Zeus și din Persephona: destinat să fie Domnul suprem al lumii, frații lui, Titanii, îl tăiară pe copil în bucăți și îl mâncară. Dar Hera îi duse inima și o dete lui Zeus, care, îngrijitind-o, scose la lumină un alt Dionysos, pe cel din Teba, iar pe Titanii îi trăsni: din sângele Titanilor se născură ómenii și de aci lupta sufletească între binele și răul, binele venind ómenilor de la Dionysos, iar răul de la Titanii.

Serbătorile consacrate la Atena în onoarea lui Dionysos se numiau DIONYSIACE și se celebrau cu veselie extravagantă, cu betie și cu musică sgomotosă. Ele erau patru la număr:

1. *Micile Dionysiace*, sau serbătorile câmpenesci ale lui Dionysos, se țineaau la țară pe la sfîrșitul lui Novembrie, când flăcăii de săteni învîrtiau hore caraghiouse (ca jocul pe burdușe într'un picior numit *ascolia*), apostrofând multimea cu vorbe piperate și glumețe, cari deteră nascere dialogului comic.

2. *Leneele*, sau serbătorea tésculu, se ținea la Atena în Ianuarie, când se făcea o procesiune, apoi un ospet la care se bea must, cu străvestiri și mascarade însoțite de dialoguri dramatice.

3. *Anthesteriile*, ținute în luna florilor (Anthesterion, Februarie sau Martie), durau trei zile: întâia di se numia «Deschiderea butoielor,» când se da cep buștilor și urciorelor închise în celar spre a gusta din vinul anului trecut; a doua di se numia «Cupele,» căci la o masă mare fie-care ospete ținea în mână o cupă cu vin; a treia di purta numele de «Ólele,» deoarece se aduceau

în óle, ca prinóse luī Dionysos, floră, grăunțe sau legume.

4. *Marile Dionysiace*, sau serbătorile orășenesci, erau principala serbătoare a primăverii pentru Atenieni și se ținea cu mare pompă. Ea dura mai multe șile și venia lume multă din locurile învecinate. O procesiune grandiosă compusă din magistrați, preoți, fecioare și copii liberi, purtând o mică imagine de lemn a luī Dionysos, un vas de vin și un țap ce se înjunghia în onorea deeluī. Cortegiul intona imnuri de laudă sau ditirambe, celebrând pe Dionysos liberatorul. Mai târziu, ditirambele fură înlocuite cu dialoguri dramatice și reprezentări teatrale: tragedie (primitiv cântarea țapului înjunghiat) și comedie (primitiv cântarea procesiunii dionysiace). Astfel Dionysos însuflăția acele serbări strălucite, din cari s'aș născut treptat ditirambul, drama satirică, comedia, tragedia și teatrul întreg, ocupat la început să cânte laudele deuluī și să celebreze isprăvile-i minunate.

Bachus roman. — Pe acest deu, jumătate grec și jumătate asiatic, Romanii îl numără BACHUS și-l asimilăru cu vechiul lor deu italic LIBER, asociat în genere, ca protector al vegetațiunii, cu Ceres și cu Libera sau Persephona. În onorea aceluī deu se celebrau *Liberalia*, serbători de plină libertate (de unde și numele deuluī), însoțite de cântece și de vorbe înțepătore, dar lipsite de caracterul orgiastic al cultului dionysiac. Mai târziu însă se introduseră și la Roma ceremoniile misteriose și destrăbălate ale lui Bachus sub numele de *Bachanali*; dar crimele comise în acele ceremonii de nopte siliră Statul să le înfrîneze și Senatul roman (în anul 186 a. Cr.) suprimă Bachanalii și osindă la mórte pe cele trei miilor de persoane, cari se împărtășiau la acele ceremonii scandalouse.

Reprezentări artistice. — Imaginile artistice ale lui Dionysos se împart în două clase principale, cari corespund celor două perioade succesive ale artei grecescă. Tipul vechiū al deuluī e al unui om bărbos, cu față bărbătescă; mai târziu, concepționea asiatică a lui Dionysos-Bachus aduse o modificare profundă în reprezentările figurate ale deuluī. Începând de la Praxitele, el fu înfățișat ca un adolescent frumos (fig. 21), cu formele pline și cam molatrice, cu bucle bogate și încununate

cu iederă, învestită cu o tunică lungă până jos (*bassara*), sau abia acoperit cu o piele ușoră de mistreț (*nepbrida*), ținând în mâna tirsul și o cupă, parcă respirând o betie fericită.

Răpirea lui Dionysos de către pirați figurăză pe frumosa frisă a monumentului lui Lysicrat, numit obicinuit *Felinarul lui Demostene*, care există și astăzi la Atena: Deul săde liniștit pe țîrmul mării (artistul a modificat puțin tradițunea) și se jocă cu un leu, căruia îi prezintă o cupă; la dreptă și la stânga, se odihnesc ca și dînsul doi Satyrii tineri; doi alții în picioare scot apă din amfore puse în-

naintea lor, pe când Satyrii bătrâni se luptă cu pirații, lovindu-i cu tirsurile și cu făclile lor aprinse, îi ucid și-i aruncă în mare, unde vîdînd cu ochii se prefac în delfini.

O figură din cercul legendar al lui Dionysos, des produsă de artiștii greci, e Ariana. Forma cea mai obișnuită e următoarea: Ariana, adormită pe țîrmul din Naxos, are brațele, capul și pieptul găle; frumosul corp al deiței e rezemat de o stâncă, capu-i se odihnesc pe brațul stâng, pe când cel drept se îndoiescă grațios asupra ei și-i încadrăză ore-cum figura. La o mică depărtare stă Dionysos, care zărise tocmai pe Ariana și, nemîșcat, o contemplă, coprins de placere și de uimire; iar Satyrii și Bachantele, cari îl însotesc, par a împărtăși emoțiunea voluptosă a deulu.

Fig. 21.

Nu mai puțin desă e reprezentarea Bachantelor. Tipul artistului Scopas a rămas celebru: figura lui era agitată de betie, capul întors la drepta, părul sărălit, hainele în desordine și mâinile gata să sfâșie o căpriără, animalul consacrat deului. O asemenea reprezentare figurată se întâlnește des pe monumente și pe basso-reliefuri.

DEII CÂMPULUI

CAP. XXV

I. DIVINITĂȚI ELENICE

SATYRİ—SILENİ—PAN—ARISTEOS

Satyră.—Dionysos, afară de céta sacră a Bachantelor, avea un cortegiu numeros compus din Nimfe, din Pan, mai ales din Satyri și din Sileni. SATYRI erau genii sau spirite de dumbrăvă, de apă, de munți, frați cu Nimfele. Ei erau închipuiți ca ființe bestiale la făptură și la fire: corp pěros, nas cârn, urechă țuguiate, picioare cu copite și o codiță pe dindărăt, aducend astfel cu țapul, cu cari împărtășiau și pornirile-i desfrinate. Satiri și petreceau timpul jucând și běnd sau alergând după nimfe și spe riând lumea. Ocupațiunea lor cea mai onestă era musica și instrumentele lor favorite erau flautul și fluerul ciobănesc (syrinx).

Satyri dobîndiră o mare însemnatate în literatura gré că, fiindcă sub masca lor se parodiau în serbările Dionysiace șei și eroi, dând astfel nascere dramei satirice (ca Cyclopul lui Euripide). Imaginațiunea artistică le dete atunci o formă mai omenescă și mai nobilă. Pe când tipul antic reprezenta pe Satyri ca bărboși și bětrâni, chiar și diformi, tipul junei școle atice iși închipuia tineri și frumoși: cântând din flaut, jucând cu Menadele și cu Nimfele, culegând și storcând struguri, běnd și adormind într-o betie fericită.

Sileni.—SILEN era, după legendă, un Satyr bătrân, care îngrijii de copilăria lui Dionysos și ajunse apoi tovarășul credincios al șeuluī. Mai târziu fu închipuit ca

un moș bondoc, chel și burtos, totdeauna bêt și abia ținându-se pe spatele măgarulu'i seă. De aci două tipuri plastice: Silen ca educator și Silen în stare de beție.

Mitologia nu vorbesce de un singur Silen, ci de o sumă de *Sileni*. Pe când Satyrii (de origine grécă) erau mai mult spirite de dumbrăvă și de munți, Sileni (de origine asiatică), închipuiți cu urechi și cu căde de cal, erau genii de izvóre și de rîuri. Afară de pornirile bestiale ale Satyrlor, se atribuia Silenilor arta profetică și unele invențiuni musicale. Cu toate aceste deosebiră, ambele aceste ființe se confundără mai târziu.

Cel mai faimos dintre Sileni fu MARSGAS, inventatorul flautului și dibaciului cântăret, care, luându-se la întrecere cu Apollo, șeul chitarei, fu învins și suferi pentru trufia sa o pedepsă cumplită (p. 27). O statuă celebră (adă în muzeul Luvrului) reprezentă pe nenorocitul, suspendat de brațe de ramurile unui pin, în momentul de a fi jupuit de șeul.

Midas.— În legătură cu Silen se pune și un rege mitic din Frigia, nume MIDAS, putred de bogat și totuși poftitor de noue averi. Ospetând bine odată pe Silen, educatorul lui Bachus, tinerul șeul îi făgădui, ca recompensă, să-i împlinescă ori-ce dorință ar rosti. Midas, împins de lăcomia lui de banii, ceru ca pe ce va pune mâna, aur să se facă. Voia îi se împlini. Dar în curind acesta plăcere ajunse un chin nesuferit, căci pe ce punea mâna, numai aur se făcea, chiar și pâinea ce voia să mănânce, chiar și apa ce voia să bea. Midas rugă deci pe Dionysos să-i ia darul înapoi și șeul consimți, sfătuindu-l să se scalde în apa Pactolului, un râu în Lidia, al căruia nisip se făcu de atunci purtător de aur.

O altă legendă îl facea pe Midas arbitru într-o certă musicală între Pan și Apollo. Midas decise în favoarea lui Pan și Apollo, ca să-l pedepsescă, îi schimbă urechile în urechi de măgar. Regele le tot ascundeau sub căciula-ă frigiană, aşa că nimeni nu putuse afla nimic, până ce bărbierul seă descoperi taina. Neputând vorbi sub pedepsă de morțe și neputând iarăși ținea secretul, săpă în pămînt o grăpă în care șopti cuvintele: *Midas, regele Midas are urechi de măgar!* apoi astupă grăpa și plecă cu inima ușurată. Dar în același loc răsărîră nisecă trestii,

cărī, înzestrate cu darul vorbirii, repetaū, la bōrea vîntului, cuvintele șoptite și aşa tótă lumea aflâ, că regele Midas avea urechi de măgar.

Pan.—Veche divinitate grécă a dumbrăvilor și a păsunilor, PAN, șeul național al Arcadiei muntose, se considera ca fiul lui Hermes și al nimfei Penelopa, fiica lui Dryops. Se povestia că se născuse cu picioare de țap, cu două cōrne pe frunte, cu o barbă lungă și cu capul pēros. Mamă-sa se speria, când îl vēdu, dar Hermes îl luâ și, înfășurându-l într-o piele de iepure, îl duse în Olymp, unde toți șeii se bucurară la vederea copilului sglobiū. Crescut în Arcadia, șeul 'și petreceea viața, colindând șina cu Nimfele prin munți și văile locului, iar séra se retragea în văgăunile munților, unde juca voios ca păstorii și cânta din fluer, aşa că văile și copaci pădurii răsunau de acea armonie divină. De aceea trecea drept iubitul șinei Echo răsunetul personificat, și al nimfei Pitys, pe care Boreas din gelosie o prăvăli de pe o stâncă, iar Gea de milă îi schimbă corpul în arborele ce-i portă numele (*pitys* se chiamă grecesce pinul).

Pan a fost inventatorul fluerulu ciobănesc, al syrinxului, la care se raportă legenda despre nimfa SYRINX, cea îndragită de șeū: șina, urmărită de Pan, se aruncă în apă și în locu-î răsări trestia, din care șeul 'și facu instrumentul musical, căruia dete numele iubitei sale. El avea și darul profetiei și, sub raportul musical, era pus în legătură cu Apollo, cu care se luâ la întrecere (ca și Marsyas).

Dăr Pan nu era numai un șeul musical și pastoral, care îngâna audul ciobanilor cu viersul fluerulu seū, ci uneori devenia un geniu răutăcios și speria pe ómeni rătăciți în singurătatea munților: de aci expresiunea *frică panică* pentru o spaimă neașteptată și fără temei ce împinge năprasnic la fugă (cum o pățiră Perșii în bătălia de la Maraton). Mai târdiū Pan se confundă cu cortegiul lui Dionysos, cu Satyrii, și închipuirea poporului născoci o sumă de *Pani* sau Panisci, genii ai pădurilor, cu figura jumătate de om și jumătate de țap, cari necăjiau pe ómeni în tot chipul. In cele din urmă, prin influența ideilor filosofice, Pan (care grecesce însemnă «Totul»)

deveni pentru filosofii orphici Domnul universului, marele Tot. La aceiași interpretare populară a numelui Pan se raportă legenda transmisă de Plutarch despre mórtea șeului, sub domnia lui Tiberiu: «Pan, marele șeū a murit!»

Aristeos.—Geniul bun al câmpului lucrat, de o fire mai blândă ca Pan, ARISTEOS («Prea bunul») era fiul lui Apollo și al nimfei Cyrena. Crescut de nimfe și nutrit cu ambrosie, deveni nemuritor și să păscea turmele la pările muntelui Othrys, în Tesalia. Din însotirea lui cu Autonoe, fiica lui Cadmos, avu de fiu pe famosul vinător Acteon. Ca și părintele său, Aristeos poseda arta medicală și știința profetică; dar se ocupa mai ales cu vinătorea, cu crescerea turmelor și a albinelor, cu sădarea arborilor și a viței.

CAP. XXVI

II. DIVINITĂȚI ITALICE

Pe cât de săracă era mitologia romană în divinități ale apelor, pe atâtă era de bogată în șeî aî cîmpului căci Români î fiind un popor mai ales de plugari (precum Grecii erau o națiune de marinari), cea mai mare parte a divinităților italice are un caracter agricol pronunțat (p. 3) și de aci marele lor număr de șeî cîmpenescri.

Silvanus—Faunus—Vertumnus și Pomona Flora—Pales—Terminus

Silvanus.—Deul italic al pădurilor, SILVANUS, fu aî poi identificat cu Pan, protectorul păstorilor și al vinătorilor. Afară de păduri, Silvanus ocrotia plantațiunile și era considerat ca șeî al hotarelor de moșii (un fel de Terminus) și al grădinilor din Roma: în acăstă calitate, avea un templu pe muntele Aventin. Arta îl reprezenta ca un moș cu o cunună de pin pe cap, cu o ramură de pin în mâna stângă și cu un cosor în cea dreptă.

In legătură cu Silvanus se pune PICUS, vechiș rege italic, pe care vrăjitorea Circe îl prefăcu din gelosie în pasarea ce-i portă numele (*picus* însemnă latinesc «*gheonóie*»). De atunci petrece în singurătățile pădurilor, unde lovesc într'una cu ciocul seu ramurile și trunchiul copacilor.

Faunus.—Inrudit cu Silvanus, FAUNUS, identificat asemenea cu Pan, e unul din cei mai vechi și mai populari șeî aî Italiei. Era geniul binefăcător (numele lui însemnă «șeî favorabil») al munților, al cîmpilor și

al vitelor, de aceea fu venerat mai ales de păstorii ca fecundător al turmelor și ca preservator de lupi (de unde epitetul de *Lupercus*). Și lui iți plăcea să sperie iumea prin iviri neașteptate. Faunus avea darul profetiei și lui iți era consacrat un oracol celebru în pădurea din Tivoli, aproape de fintina Albunea, oracol consultat de bătrânu rege Latinus la venirea lui Enea în Italia. Cu timpul, în loc de un Faun unic, se născoci o sumă de *Fauni*, care fură identificați cu Satyrii. Sărbătoarea națională a lui Faunus era *Lupercaliile*, celebrate la Roma în 15 Februarie, luna expiațiunilor, de preoții Luperci. Sărbătoarea începea cu un sacrificiu de țapă, apoi preoții, alergând ca strechiați, loviau cu nisce curele pe ori-cine întâlniau în cale. Acea ceremonie de expiare se credea că aduce după sine belșug și noroc.

Luî Faunus, ca deu bărbătesc, iți corespundea FAUNA, deită favorabilă și bună, numită *Fatua* ca profetesa și *Maia* sau *Bona Dea*, ca deită care sporesce rôdele pământului și bogăția ómenilor. Ea și avea templul ei și în onórea-î se celebrau de matronele romane o sărbătoare anumită, în noaptea de 3 și 4 Decembrie, de la care bărbății erau cu totul excluși.

Vertumnus și Pomona. — VERTUMNUS era deul italic al anotimpurilor (numele seu însemnă «anul care se învîrtesc»), în special al tômnei și al rôdelor ei. El putea lua diferite forme: de fată, de oștén, de vînător, de grădinar, de pescar etc Legenda îți da de soție pe POMONA, deită pómelor. Ovidiu povestesc istoria grațiosă a iubirii lui Vertumnus către Pomona: deul o iubise mult timp și-i se arătase sub diferite forme, töte în zadar, până ce luâ chipul de babă și, imputându-i cu blândețe trufia ei, sciu să-i câștige dragostea.

Flora. — Veche divinitate italică, FLORA, adorată mai ales în Italia centrală, era deită florilor și a tot ce înfloresc, tinerețe și speranțe. În onórea ei se celebrau la Roma, de la 27 Aprilie până la 1 Mai, sărbătoarea florilor, *Floralia*, când domniă o mare libertate. Arta o reprezenta ca o fecioră în flórea vîrstei, cu o cunună de floră pe cap și cu buchete în mâna.

Pales. — Deită italică a păstorilor, PALES, dăruia turmelor mană și sănătate. Sărbătoarea ei anuală, sub nu-

mele de *Palilia*, se ținea la 24 Aprilie, ziua aniversară a intemeierii Romei: dimineta, păstorii curățau staulele și turmele, apoi implorați ocrotirea deitei și-i aduceau ca prinose lapte, vin fierb și mei; iar sera, se ardea paie și fin, peste care săriau de 3 ori păstorii și vitele lor.

Terminus. — Respectul proprietății individuale era așa de mare la Romanii, încât consacrația unui deu anumit hotarele moșilor: acesta era TERMINUS, ale căruia pieptre hotarnice (numite *termeni*) se considerau ca sfinte. La serbătoarea-î anuală din 23 Februarie, la așa numitele *Terminalia*, se încununau acei termini și se aducea deului ca prinos o turtă sau un miel ori un purcel.

DEII INFERNULUI

CAP. XXVII

H A D E S — P L U T O N

Caracterul seū floros.—HADES, fiuī luī Cronos și al Rheeī, deci frate cu Zeus, era Domnul Infernului. Când universul s'a împărțit la început între cei trei fiī aī luī Cronos, Hades dobîndi lumea sub-pămîntenă, lumea cea néagră, în opozițiune cu lumea cea albă care rămase luī Zeus. Soția luī Hades era PERSEPHONA și legenda răpirii sale a fost raportată mai sus. Caracterul acestuī Domn al umbrelor avea ceva misterios și întunecat: un coif albastrui il ascundea de privirile ómenilor (de unde și numele seū, *Hades* însemnând nev dut). Cu at t mai grozavă era ins  puterea sa și cine p sia odată peste pragul împ r tei sale, nu mai revedea niciodată lumina vie ti: sufletele morților, sub conducerea luī Hermes, filii  prin întunecime până la porțile loca ulu  infernal, unde le lua în primire Hades ospitalierul (sensul epitetului se  *Polydekes*).

Pluton (Dis). — Pe l ng  ac st  înf ti are cruntă, Hades mai avea un caracter bl nd și binef c tor. P m ntul, unde locuia, nu era numai loca ul morților, ci și tainicul izvor al r odelor ce hrănesc pe om. Dintr insul se scoteau bog tiile minerale, aurul, argintul etc., car  s aflau în st p nirea lui Hades și pe carĭ le dăruia ómenilor. De aici numele-  de PLUTON adică dătătorul de avu i, sau DIS PATER («Părintele bog tiei»), cum il numia  încă Romani .

Arta reprezentă rar pe Hades și obiceinuit i  dă o figură asem nat re cu a fratelui se  Zeus (Hades fiind

numit și *Zeus chthonios* sau subpămîntén). O statuă conservată în Villa Borghese din Roma îl arată ședînd pe tron și rezemându-și piciorul stâng pe o tréptă mai înaltă de cât cel drept; brațul stâng e în tors și ridicat în jurul unui baston lung, iar în mâna stângă ține un vas rotund. De desupt se ghemuesce Cerber cu gâtlejul pe jumătate deschis, rînjind cu colții și cu gâtul împrejurat de un șerpe (fig. 22).

Fig. 22.

epoca Odysseiei), intrarea Infernului se punea la marginea extremă a Apusulu: lumea cea negră era închipuită ca un spațiu deșert și întunecos, unde morții fără deosebire, bună sau rei, locuiau în formă de umbre și ca în vis. Acăstă lume era deosebită pe de o parte de Elysiu, care nu se concepea încă ca o parte a Infernului, ci era aședat la marginea pămîntului; și pe de altă parte de TARTAR, temnița de aramă a Titanilor, înfundat sub discul pămîntului la o depărtare egală cu a cerului de pămînt. Elysiul, numit de Hesiod «Insula fericiților», era un locaș desfătător, unde nu se sciea de zăpadă, nică de viscol, nică de plorie și pe care îl recoria necontenit borea dulce a Zephyrulu: acolo trăiau o viață senină cei iubiți de Zeus și eroi glorioși ai trecutului; din contra, Tartarul era locul de pedepsă pentru mari vinovați, cari păcatuise să împotriva țelilor și ale căror pedepse trebuiau să serve de pilde amenințătoare pentru omeni.

Dar concepționea primitivă a Infernului, ca un locaș întunecos în adîncimea pămîntului, a rămas cea mai populară în anticitate. Prin diferite căi se putea pătrunde într'insul și fie-care ținut al Greciei și avea câte o intrare în lumea infernală: peșteri în cîsta munților, gropi adânci, prăpăstii. Cele mai cunoscute din aceste «răsu-

Infernul. — După concepționea primitivă (representată în Iliada), INFERNUL se credea sub pămînt la o mare depărtare de suprafața sa, pămîntul având forma unui disc. Mai târziu (în

flători ale lui Pluton» erau : capul Tenar, în Laconia, o crepătură într-o stâncă, pe unde Heracle și Psyche pătrunseră în locașul morților; și lacul Avern, lângă Cume, pe unde Enea se coborî în Infern. Acest locaș era despartit de lumea celor vii prin nisce ape, cari îl înconjurau din toate părțile: Cocytus («gémétul»), Pyriphlegethon («rîul de foc»), Acheron («durerea»), Styx («ura») care ocilia de nouă ori Infernul și Lethe («uitarea»), din care sufletele sorbiau uitarea vieții trecute. Trecerea acestor ape se făcea cu ajutorul unui lunăș, moșnegul neimblânzit Charon, cel cu ochi de foc, care primia ca plata transportului obolul sau bănuțul, ce Grecii puneau în gura fiecărui mort. La poarta Infernului sta, ca paznic, grozavul Cerber, câinele cu 3 capete, care lăsa pe ori-cine să intre, dar speria lătrând pe cei cari voiau să-i calce înapoï pragul. Sufletele, odată în Infern, erau supuse judecății unui tribunal compus din Domnii legendari, fai-moși prin viața lor piösă: Minos, Rhadamant și Eacos. Sentația lor hotără, dacă sufletul trebuia să apuce pe calea celor bună sau pe a celor răi : cei dintâi erau trimiși la Câmpurile Elisee, unde ducea o viață fericită și fără de morte ; iar cei răi în Tartar, în partea-î cea mai întunecată sau Erebus, unde erau chinuți în diferite chipuri de Erini și de alți monștri infernali. Cei ce se judecau nicăi bună nicăi răi rămâneau în liveada de Asfodel, unde ducea o viață tristă și uitată.

Descinderi în Infern.— Mitologia antică cunoșce multe asemenea coboriri în locașul morților. Eroi lor, norocoși sau nenorocoși se numiau Bachus, Theseu, Pirithoos, Heracle și Orpheu. Dar mai faimosă de căt toate e evocarea prin sacrificiul făcut de Ulysse a umbrelor din Hades, cari trec pe dinaintea-î și dinsul le intrăbă de traiul lor după morte. Acăstă visiune, raportată în cartea XI a Iliadei, a inspirat lui Virgiliu frumosă descriere a Infernului, cu ocazia descinderii lui Enea. Piosul erou, călăuzit de Sybila de la Cume, întreprinde acăstă călătorie sub-pămîntenă :

Merg singuratici prin neguri acum și p' umbrósele drumuri,
Trec prin ținutul lui Dis și prin goluri și locuri deșerte...
Toamai în pragul dintâi și 'n gurile iadului, glota
Grijilor neiertătore sttea și cu dînsele Amarul,

Veștede Bôle 'mprejur și plina de chin Bêtânețe.
Fómea ce 'ndemnă la rele, și Gróza, și mult urgisita
Lipsă, grozave vedenii, și Mórtea, și Truda muncirii,
Somnul, cu Mórtea 'nfrântul, și lacoma Poftă ce'n inimì
Nasce pêcate; și plinul de ucideri Rázboiul cel jalnic.
Negre iatacuri de Furii se vêd și Vrajba îndrăcită:
Péru l curse, ca șerpîi, desprins din cîrdele crunte,
Gróznice ramuri, la mijloc, un ulm și le 'ntinde noptatec,
Braťe de sute de ani, și acolo deșerte visuri
Cuibul și-l aü, atipind câte-un vis pe sub fiece frunză...
Drumul acum îl apucă spre rîul cel negru din Tartar.
Tulbure aici de nămoiuri, vîrtejul se'nvolbură 'n valuri,
Vijăe surd, tăvălind spre Coeyt năvalnic nămolul.
Apele atâtori vîltori vuitore prin vaduri grozave
Charon le ține, luntrașul sbîrlit în vestminte murdere:
Surele-i șepi i se 'ncurcă pe obraz și-i scapereă ochii,
Haina-i atîrnă pe umeri, soiósă, din copciu desprinsă.
Luntrea împingînd'o cu lunga prajină, dă vîslelor umblet,
Umbre cu dînsul ducînd în luntrea cea 'n fața ruginii.
El e bêtân, dar voinic și verde 'n putere e deul.
Céta de suflete acum de pe maluri cu sgomot se'ndesa,
Mame și tineri bărbați și vietile stinse din trupuri
De ale vitejilor nobili, copii și copile fecioare,
Tineri pe rug aruncați, sub ochii părinților jalniči—
Fără de numer!..

Tóte se rögă cu plânset, dîntai să le tréca pe ele,
Mâinile 'ntind și se uită cu jale pe maluri dincolo.
Tristul luntraș îi alege de-aici și de-acolo pe unii,
Pe-alții alung' asvîrlind în ei cu nămoluri din baltă...
Cerber, trei guri ridicând, la praguri cu vuete latră.
Urlă și 'ntinde scârbosul seu trup în ponorele stâncii,
Gâtul cu șerpî incomat, sbîrlindu-l. Dar qîna-i aruncă
Bulzul cu miere gâtit și cu tarî pregatitele zemuri:
Dînsul trei gâturi căscând, turbat de flămînde, cu pocnet
Lacom înghitie, și-apoi își întinde grozava spinare,
Cască, și'n urmă lungit el de-alungul intrării se culcă.
Grabnic Enea, vîdîndu-l răpus de beție pe Cerber,
Intră și-alergă spre mal, spre vecinie nentorsele riuri.
Iată, de-odată 'mprejur scâncire s'aude și vaier;
Suflete'n prag, de copii, plâng jaluice plânsuri: pe dînsii
Cei ce la sînuri de-abia s'aü deprins să zîmbescă măicuței,
Nóptea 'ngropării i-a smuls aruncându-i eternelor neguri.
Cei mai de-aprōpe de-aici sint cei osîudiți prin năpaste
Insă locașu'l aü toti prin județ hotărît și prin sorte.
Minos ascultă și scôte din urnă sortirea și chiamă
Mutele glôte 'mprejur și le judecă fapta și totul.
Cei amâriți locuesc pe cîmpia din față, cei care
Singuri prin crime 'și curmară viața, și urîndu-și lumina
Sufletul 'n ei l'aü strivit. Si acum ei și muncă și lipsuri
Cât de cu drag le-ar trăi pe lumea din care fugiră!
Legea-i opresce! Si jalniči se uită la trista mocirlă:

Styxul cu nouă vârsări le 'nchide cărarea prin ape.
Nu 'n depărtare de-acolo, pe 'ntindere fără de margini,
Câmpii durerii se văd—asa se numesc ei pe nume.
Ceî ce din multă iubire aă perit, în aprinderea poftei,
Stău prin dumbrava de mirt, pe poteci singurătate alergă
Jalnici, prin umbră. Nică morți, durerilor n'află repaos...
Locul aici e, de unde se 'mpart cărările în două:
Drumul din drépta spre Dis și spre ziduri puternice plăca;
Noi ne vom duce pe-aici în Elysiu. Spre plinul de crime
Duce, spre Tartar, în stânga, că-ă drumul spăsirii de rele...
Fără de voie se uita vitézul 'ndărăt, și la stânga,
Vede-o cetate sub stânci; de trei ori cu ziduri încinsă,
Larg o 'mpresoră cu flacări de foc și cu apele repeedi
Phlegeton, rîul din Iad, și stânci vuitore tîrasce
Gem uriașele-ă porti, și de greu diamant ii sînt stîlpii:
Nică o putere de om, și nici de ei să n'aibă putere,
Ca să-i sfărime; și-un turn se ridică puternic în aer...
Gemet răsună de-acolo și plesnete crunte cu biciul,
Vaier și zîngăt de fiare și zornet de lanțuri tîrîte..
Ceia' ce, până aă trăit, pe frați prigoniți-ă urindu-i;
Ori aă gonit pe părinți, ori în curse vîrît-ă pe prietenî,
Ori lăcomind aă păstrat bogății cu sgârcenie adunate,
Singuri lăsandu-și pe-ai săi să cerșescă—și mulți sînt aceştia—;
Ceî ce prin dragoste case-ă stricat, ori acei ce porniră
Vrajbe mișele, și-acei ce vr'un bine-l plătiră cu rele:
Toți își așteptă pedepsele 'nchișă. Nu cere scuîntă,
Care pedepse amenință pe rei și care li-e chipul:
Unii de-a-dura daă stânci uriașe; iar spițe de rótă
Pe-alții-i desbină în bucăți.....
Intră 'n fericele locuri și 'n lunca cea verde de-apururi,
Codrii meniți desfătării, locaș al eternului bine,
Eteru 'nvăluie câmpul de-aici în lumină mai largă,
Purpură-i zăria; și sôrele-ă altul și altul e cerul.
Trupul o sémă la luptă-și deprind pe praturi cu iarbă,
Jocuri de 'ntrecere fac și frămîntă nisipul cel galben—
Altăi frămîntă pămîntul cu tropot de horă și cantică...
Ceî ce răniți s'au întors din războiu, apărându-și moșia,
Ceî ce trăind aă păstrat o curată chemare ca preoți,
Nobilă poetă ce cântară tot numai ce-i vrednic de-Apollo,
Inventatorii și acei ce prin școli luminéză poporul,
Ceî ce prin meritul lor aă lăsat amintire prin vîcuri.

Pedepse infernale. — Legendele mitice povestiau despre pedepsele rezervate în Tartar cătorva faimoși rău-făcători: Tityos, Tantal, Sisyph, Ixion și Danaide.

Tityos, fiul Terrei, uriaș al căruia corp acoperia nouă pogone, fiindcă insultase odată pe Leto, zacea intins pe pămînt și doi vulturi ii sfâșiau mereu ficatul ce crescea la loc, iar el nu putea să se apere.

TANTAL, rege asiatic, fiindcă ospătase pe deș cu membrele fierte ale fiulu său Pelops, era osindit să suferă de-a pururea fomea și setea: stând înfundat într-o balată până la bărbie, de căte ori se apleca să sorbă apă, ea peria dinaintea lui, iar pămîntul rămânea uscat sub picioarele sale; și de căte ori întindea mâinile la rôdele gustăse, ce spinzurău deasupra capulu său, vînturile le aruncau spre noră.

SISYPH, rege al Corintului, care și atrăsese urgia deilor prin viclenă-ř răutate, era osindit să împingă mereu o stâncă sus pe piscul unui munte; dar abia în virf, ea se rostogolia înapoi la câmpie. Si într-o trebuia să se apuce iarăși de acăstă muncă zadarnică.

IXION, regele Lapiților, fiindcă îndrăznise să îndrăgăsească pe Hera, a fost osindit să fie legat de o rôtă de foc ce se învîrtia fără încetare, chinuindu-l de-a pururea.

DANAIDELE, în fine, cele cinci-deci de fiice ale lui Danaos, fiindcă uciseră într-o nopte pe bărbății lor, fură osindite să umple mereu nisce butoie fără fund.

Erinye (Furi). — Deite ale răsbunării, grozavele ERINYE prigoniau neîncetat pe cei vinovați de crima uciderii. Ele pedepsiau deopotrivă nesupunerea către părinti, nerespectul către bătrâni, călcarea jurămîntului sau a ospeției și crudișimea către cei ce se rögă. Ca și Moirele, ele erau trei la număr: ALECTO («Ingrijata»), MEGERA («Urgisita») și TISIPHONA («Care pedepsesc omorul»). Poeții tragiči greci, și în primul rînd Eschyl, contribuiră să popularizeze despre aceste divinități o înaltă idee morală: niște o vină, diceau ei, nu scapă de agera lor privire și, odată aflată, se răped îndată pe urmele vinovatului și nu-i mai dau pace. Față lor fiorosă, părul lor împresurat de șerpă și ochii lor încruntați însuflați o spaimă nespusă. Cu haine cernite și cu faclii sau șerpă în mână, ele atineau până la moarte calea nefericitului. «Haide (cântă Eschyl în *Eumenide*) să înceiem horele și să descorerim într-o cântare grozavă, cum judecăm pe muritori și căt de drepte sunt sentințele noastre. Orice ridică spre cer o mâna curată, e ferit de urgia noastră și poate trăi în pace. Dar orice ucigaș... ce ascunde o mâna săngerosă, află în noi marturi adeverăți și răsbunători cumpliți ai uciderii... Moira cea puternică, torcându-ne sorrtea ne-

schimbăță, ne-a dat acéstă menire: ori-ce nesocotit, care a făptuit o crimă, e prigonit de noī până în Hades și nici acolo nu-l lăsăm liber...»

Ca și alte divinități infernale, Erinyele (numite de Români **FURIAE**), aveau une ori o fire mai blândă și aproape binevoitor. În acéstă calitate, ele se mai numiau **EUMENIDE** adică Bine-gânditore și erau venerate de Atenieni ca deite binefăcătoare către cei cari se căiau și către ómenii onești. Acest cult al Erinyelor era respândit în mai totă Grecia. Atributul lor era șerpele și ca jertfe li se aduceau oī negre.

Somnul și Mórtea. — Cei vechi au personificat mórtea în diferite chipuri. Mórtea violentă pe câmpul de războiu era reprezentată de **KERE**, divinită negre, fiice ale Nopții: fecioare înaripate, cu mânile crunte, ele năpădiau pe câmpul de bătaie și răpiau pe cei morți și pe cei răniți. Dar și altminterea, prin vrajbă și bôle, ele împresurau viața ómenilor. Un deu anumit al morții era **THANATOS**, frate gémén cu **HYPNOS** sau Somnul. Amindoi erau fiii Nopții, locuiau în Hades și d'acolo veniau să surprindă pe muritori: Somnul bun din fire și blajin către ómeni, iar Thanatos «având un suflet de fier și o inimă de aramă.» Mai târziu, frații gemeni se confundă și Hypnos devine imaginea lui Thanatos. — La Români, deul primitiv al morții era **ORCUS**, închipuit ca o ființă tacută ca și umbrele ce le lua în primire. — Arta primitivă reprezenta pe Thanatos și pe Hypnos ca doi copii, unul negru și altul alb, amindoi adormiți în brațele Nopții. Thanatos în special era înfățișat ca un bărbat voinic și înaripat, care răpesce și duce în brațe victimele sale. Mai târziu, Mórtea (grecesc de genul masculin) fu închipuită ca un frumos flăcău, **Endymion** sau Eros, înaripat sau nu, adormit și cu făclia stinsă.

Visele. — Odată cu Mórtea și Somnul, se venerau copiii lor, **VISELE**, cari locuiau (după Homer) dincolo de Ocean, la extremitatea Apusulu. Locuința lor avea două porți, una de corn și alta de fildeș: prin cea de fildeș, eșiau vise minciinoase și îndoieelnice; iar prin cea de corn vise adeverate și ușor de tălmăcit. O frumoasă descriere despre palatul Somnului o dă poetul român Ovidiu.

Palatul Somnului, unde locuiesce împăratul viselor, s'află într-o peșteră adâncă în cota unui munte din țara Cimerienilor, înconjurat de căță și cufundat în adâncă tăcere. În fundul peșterei curge cu săpte somnorouse rîul Lethe, iar la intrare cresc macul și ierburile adormitoare, pe cari năptea le sörbe și le respânzesc pe pămînt odată cu umbrele sale. Pe un pat de abanos odihnesc în puf móle membrele lângede ale deulu și împrejurul zac Visele cu forme deșerte, tot atât de numerouse ca spicile tómnei, ca frunzele pădurii sau ca nisipul de pe țîrmurile mari... Somnul are o mie de copii, și printre ei *Morpheus* poate lua chipul oră-cărui muritor. Nimeni n'ar sci să imiteze mai bine ca dînsul și umbletul, și fața, și glasul, și portul, și chiar vorbele cele mai obișnuite: dar el nu poate imita de cât pe ómeni. Un altul, numit *Icelon* sau *Phobetor*, ia chip de fiară, de pasăre, de șerpe cu lungi încolăcirî. Un al treilea, *Phantasos*, se preface în pămînt, în piatră, în apă, în lemn: el imită lucrurile neînsufilește.

PARTEA A DOUA

EROII

CAP. XXVIII

MITOLOGIA EROICĂ

Concepțiunea despre eroi. — După poemele homerice, caracterul primitiv al eroilor e încă fără simplu: ei formați generațiunea ce a precezut umanitatea actuală. Erau tot omene, dar superiori prin puterea, frumusețea și curagiul lor: ei muriau ca și ceilalți, dar duceau o viață fericită după moarte, în Elysiu. Mai târziu, la Hesiod, eroii constituiesc o clasă anumită, ca semi-dei, adică ca ființe divine și umane în același timp, datorindu-și nascerea unirii unuia deu cu o muritor sau unirii unuia muritor cu o deită. Ei sunt războinici faimoși odinioară, caruiai luptat vitejesc în viață fiind și caruiai, după moarte, locuiesc departe de deei și de omene, în Insula fericiților, unde duc un traiu desfătat. Un singur eroi, Heracle, izbuti să fie primit în rîndul deilor și să locuiască în Olymp.

Numărul eroilor. — Un popor cu imaginațiunea atât de bogată ca Grecia, care crease atâtea legende divine, a plăsmuit asemenea o sumă de povești relative la eroi. Ele erau menite pe de o parte să explice istoria primitivă a omenirii, iar pe de alta să glorifice pe străbuni și nemului și pe nenumerați fundatori de ținuturi, cetăți și insule ale Greciei. De aici numărul cel mare de legende, naționale sau locale, așa că mitologia eroică conținește cu mult pe cea religiosă. Aceste legende eroice pot fi clasificate după diferențele regiunii ale Greciei (Atica,

Teba, Etolia, Tesalia etc.), unde fie-care dintr'însele a luat nascere său a dobîndit o desvoltare particulară. Nu-mai Heracle, eroul-tip, n'are un caracter exclusiv local și cultul seu s'a bucurat de timpuriu de o răspândire generală.

Cultul eroilor. — Grecii credeaă că eroii nu înceau și după mórte să fie binevoitoră oménilor, printre cari trăiseră odinióră. Așa, din când în când, ei se iviau în mijlocul lor și-i luau sub ocrotirea lor. Fiecare cetate gréca se credea protejată de anume eroi, cari erau apoii venerați într'un mod particular. În chipul acesta cultul eroilor era fórte desvoltat în Grecia. — Mai târziu, eroii fură puși în legătură cu religiunea primitivă a morților, considerându-se ca morți iluștri venerați de familia sau de cetatea ce le purta adesea numele. Cu timpul, cultul eroilor se substitui celui al sufletelor răposeate și dobîndi o importanță din ce în ce mai mare. După răzbóiele medice, toți aceia cari aduseră servicii însemnante țările lor fură trecuți în rindul eroilor și venerați ca aceștia: Leonida, Miltiade etc. deveniră obiectul unui cult și li se ridicară altare.

CAP. XXIX

NASCEREA OMULUI și TRAIUL SEU

Originile umanității. — În privința originii nemului omenesc cele mai vechi legende făceau pe om să nască din pămînt, ca plantele și animalele: de aci numele de *autochtoni*, adică copii ai pămîntului, cum se credeați Grecii. Ba unele din aceste legende, asemănând viața omului cu a plantei, îl făceau să nască din arbori și anume scărța fagilor și trunchiul stejarilor deschișindu-se, lăsără să iasă pe primii muritori (de unde cultul dryadelor); sau chiar din stâncă, pote o amintire vagă despre viața ómenilor primitiv în fundul peșterilor. Alte legende atribuiau ðeilor, lui Cronos și lui Zeus, formarea și reinnoirea generațiunilor umane, așa-numitele epoce mitice (p. 8); mai târziu se atribui divinului Prometeu plăsmuirea din argilă și apă a ómenilor și a animalelor, cărora Athena le a suflat apoï viață.

Diluviu. Deucalion și Pyrrha. — Tradițiunea elenică a diluvialu, care ar fi nimicit aproape cu total pe cei dintâi ómeni, localisată mai ales în Tesalia, are o mare asemănare cu legenda biblică a potopulu. Ca și acolo, Zeus vrînd să prăpădescă un ném nelegiuit, deschise jghiaburile cerului și înneccă pămîntul Greciei.

Din acel naufragiu scăpă numai o singură pereche de ómeni, DEUCALION și PYRRHA, cară se închiseră într'o corabie și după ce plutiră pe apă 9 dîle și 9 nopți, se opriră pe muntele Parnas, în Beotia. Acolo, încețând ploile și apele începînd să scađă, Deucalion și Pyrrha se coborîră pe pămînt și se rugară la ðei să împopuleze iarăși lumea. Ei primiră răspuns că, pentru acesta, să-și

invelescă față și s'arunce pe dinapoī ósele mamei lor, vrînd să dică pietre din pămînt. Intr'adevîr, pietrele aruncate de Deucalion se făcură bărbați, iar cele aruncate de Pyrrha femei, și ast-fel pămîntul se împopulâ din noū.

Prometeu. — Intre legendele relative la traiul ómenilor primitiví cea mai frumósă e cea despre PROMETEÚ. Fiul Titanului Iapetos, deu el însuși, Prometeu răpi focul din cer și-l dete în dar ómenilor, cari învețăra prin acest mijloc artele și industria. Pentru acéstă binefacere el ajunse geniul tutelar al omenirii și reprezentantul progresului omenesc. Dar Zeus, supërat de acest furt, și răsbunâ cumplit: el puse pe Hephestos să ferece pe semetul răpitor al focului ceresc de unul din piscurile cele mai înalte ale Caucasului și acolo un vultur îi rodea dinua ficatul care renăscea năptea. Suferințele Titanului nu fură însă eterne. Urgia lui Zeus se potoli și victimă și recăpătâ libertatea: Heracle răpuse în cele din urmă vulturul și sfărâmâ lanțurile divinului rebel.

Legenda lui Prometeu inspiră marelui tragic grec Eschyl ideia de a compune frumósă-i trilogie, care reprezenta cele trei momente ale tradiționii: răpirea focului, pedepsa Titanului și liberarea sa. Numai a doua tragedie — *Prometeu ferecatul* — s'a conservat și dintr'însăputem vedea, ce înaltă idee și făcuse Eschyl despre Prometeu, ca un geniu bine-făcător al omenirii ce a inițiat'o în cunoșința tuturor artelor; care, deși pedepsit de Zeus, totuși, chiar în mijlocul chinurilor, înfruntă pe asupritorul seū. Pe când îl ferecă de piscul muntelui, Prometeu nu scôte un suspin, el suferă și speră. Deodata zăresce în aer pe oceanide, cari s'apropie de dînsul spre a-l măngâia Prometeu le povestesce causa nenorocirii sale, că dăruise ómenilor focul, cel mai prețios dintre bunuri. În mijlocul povestirii s'apropie prietenesei și Okeanos, călare pe un balaur înaripat, și Titanul îi explică la rîndul seū serviciile ce a adus omenirii: «Odinióră, dice el, ómenii vedeau, dar vedeau rêu; ei auțiau, dar nu pricepeau. Asemenea vedeniilor de vise, ei trăiau de vîcuri amestecând laolaltă tóte lucrurile. Ei nu sciau să se servescă nici de cărămidă, nici de lemn, spre a-și dura case luminate de sole. Ca și plăpînda furnică, ei trăiau sub pămînt, în peșteri adânci, unde nu pătrundeau lumina ăilei. Ei n'aveau nici un semn sigur cu care să deosebescă iarna de primăvara cea înflorită sau de vara cu secerișul ei îmbelșugat. Ei făceau tóte într'o doră și fără chibzuință. Ei îi învețări arta de a observa momentul când răsar stelele și când ele apun. Ei le ani descoperit sciința numerelor, cea mai nobilă dintre sciințe: pentru dînsii împreună eú literele și fixai memoria, care conservă tóte amintirile, ea mama Muselor. Tot eú împerechiala sub jug vitele mai înainte sălbaticice, iar de atunci blânde și supuse, și corpul ómenilor fu ușurat de povara

celor mai grele munci. Ești înhămai caii, cei supuși frînelor, la care mândre, trufia bogătașilor. Și apoi carele celealte cu aripile de in ce pe ape duc pe vîslaș, cine oare le-a descoperit? Nenorocitul de mine! Sîrguința mea a făcut totul pentru omeni și ești însumi nu aflu un mijloc să mă scap de chinuri! Odiniora, când un om cădea bolnav, nu mai spera în ajutor, niciodată hrana mantuitore sau la niscaiva lăcuri, și muria. Ești i-am învățat arta de a compune sucuri binefăcătoare și așa așă scăpat de bôle... Cu un cuvînt, Prometeu este îscoditorul tuturor măiestriilor de cari se bucură omenii. Okeanos vrea atunci să intervie în favoarea-i pe lângă Zeus, dar Prometeu nu primește. Atunci se arată Io, cea prigonită de Hera, care vine să-și asocieze reștrîștile ei cu ale Titauului. El îi predice sfîrșitul suferințelor sale și viitorul cădere a asupritorului său. Neliniștit de acăstă profetie, Zeus trimite pe Hermes să afle noima vorbelor lui Prometeu, dar acesta îl respinge. Și chiar când Hermes îl amenință cu vulturul care îi va rădeca fiacătul, el rămâne neclintit. Atunci Hermes dispără, pămîntul se cutremură, marea clocotește, vîntul șueră, fuigerul lucește, tunetul bubue și stânca se sfarmă în țandări.

Pandora. — În legătură cu legenda lui Prometeu este mitul despre PANDORA, menit să explice respîndirea în lume a retelelor necunoscute mai înainte de omeni. Zeus, înfuriat de răpirea foculu, nu mai vră să-l ia înapoi și căută să facă omenilor alt dar, care să ajungă pentru dinșii un izvor de suferințe nenumărate. Poruncă dar lui Hephestos să plăsmuiescă din lut muiat un frumos chip de femeie, întâia femeie în lume, și de teace statu glas și viață, făptură de șeiță și grății de fecioră. Dei se întrecuă apoii care de care s'au înzestreze cu diferite însușiri: Aphrodita împărtășă farmecul frumuseții, Athena o facă îndemnatică în orice artă, Hermes îi dăruiește rostul lesnicios și firea violenă, Horele și Charitele o împodobiră cu floră și vestimente ușore: astfel dăruită de toți, fusă chemată Pandora, adică femeie înfrumusetată cu toate darurile. După aceea Părintele șefilor încredință o cutie închisă ce coprindeau toate retele și trimise pe Pandora cu Hermes să o dea în dar fratelui lui Prometeu, nesocotitului EPMETEU, care o luă de soție. De atunci toate nenorocirile săpădiră asupra sîrmanilor muritoră, căci Pandora, curioasă, deschise cutia fatală: unde până atunci omenii trăiseră scuti de bôle și de dureri, de acum înainte miș și miș de rele începură să-și bântuiască. Cum vîdă gresala ce făcuse, Pandora puse numai de cât capacul la loc, așa că pe fundul cutiei mai rămase speranță, singura mângâiere pentru atâtea suferințe.

CAP. XXX

HERACLE — HERCULE

Nascerea și tinerețele eroului. — Născut din unirea lui Zeus cu Alcmena, fiica lui Electryon și soția regelui teban Amphitryon, HERACLE număra între străbuni și se î pe eroul Perseu și pe Alceu (de unde epitetul homeric *Alcid* sau nepotul lui Alceu). Stăpânul Olymпу lui, îndrăgind pe Alcmena, se introduce năpte, în lipsa soțulu ei, în palatul din Teba și o făcu mama lui Heracle. În aceiași zi ea avu de la Amphitryon un copil gémén, anume IPHICLE. Ca toti copii lui Zeus, născuți din femei muritore, Heracle, înainte încă de a se nasce, trase asupră-și dușmânia gelosei Hera. În ziua când Alcmena avea să nască pe cei doi gemeni, Zeus se făli în adunarea deiilor, că are să se nască un copil, cel mai vițez din nărul lui Perseu, care va stăpâni odată peste totă Grecia. Hera, ca deita nascerilor, căută atunci vicienesce să zăbovescă nascerea Alcmenei și grăbi dinpo-trivă pe a soției lui Stenelos, care născu pe EURYSTHEU. În acest chip, Eurystheu se făcu stăpân peste vărul seu Heracle și dînsul îi va impune un sir de munci grele.

Prigonirea Herei împotriva fiului Alcmenei nu se opri aci. Când Heracle era abia de 8 lună, deita trimise năpte de doi șerpă, cari să se furișeze în camera copilului și să-l omore. Dar micul ero (ca odinioară Apollo) se repezi din lăgan, și lepedă fașele și strinse până sugrumă pe cei doi șerpă. Alcmena, speriată de amenințările Herei, năpusti pe fiul ei și Hermes îl luă de-l dusă în Olymp. Regina cerului, înduioșată de voinicia pruncului, îi dete ea însăși să sugă. Dar Heracle supse aşa de tare, în cât mai multe riuri de lapte se revîrsără pe cer și

formară *Calea laptelui* (numită de poporul nostru *Calea lui Troian sau Drumul robilor*).

Copilul crescu apoī în putere și fu educat de învățători faimoși: regele cretan Rhadamanth îl instruî în întelepciune și în virtute, iar Linos, fiul lui Apollon, îl învățâ musica. Heracle însă ucise, în mânie, pe Linos cu lira sa și, ca pedepsă, fu trimis de Amphitryon să pască turmele pe muntele Citeron și rămase acolo printre păstorii până la opt-spre-dece ani. Atunci săvîrșii întâia sa izbîndă, răpunînd un leu care bântuia acel munte și se înveli cu pielea fiarei.

Heracle la răspântia vieții. — În acest timp cade celebrul apolog raportat de filosoful Prodicos: Heracle între Virtutea și Desfrinarea (ambele personificate de două femei, una fecioră curată, iar cealaltă muiere fără de rușine), eroul alegând firesce pe cea dintâi. Ideia alegoriei o conține următorul pasaj din Hesiod: E ușor să alegi *Răutatea*, cum o face glota, căci calea-ăi e netedă și e aprope de noi; dar înaintea *Virtuții* deii nemuritori au pus sudorea: calea spre dînsa e la început lungă, repede și aspră, dar când aî ajuns sus, ea devine ușoră cu totă greutatea de la început.

Heracle se făcuse din copil flăcău și ajunse la vîrstă când tinerii, stăpânî acum pe ei însiși, învederéză dacă vor urmă în viața lor calea Virtuții sau a Desfrinării. El ședea într'un loc singuratic, nedumerit, ce drum s'apuce din cele două ce se înfațișau înaintea lui. Deodată îi s'arătără două femei, finalte de stat, cari veniau către dînsul. Una, nobilă și frumosă, era împodobită de o firescă curătenie, cu ochii aplecați, cu înfațișarea smerită și sfiosă, cu hainele albe. Cealaltă era grasa și moleștită, sulimenită și spoită ca s'arate mai albă și mai rumenă de cum era aevea, călca înțepat și cu trupul tăpân; ochii îi stictau, hainele-ăi erau străvedii, se tot uită mereu asupra ei, trăgea cu căda ochiului, ca s'o bage în semă cei de prin prejur, și întorcîndu-se adesea ca să-și vadă umbra. Sosind ele mai aproape de Heracle, cea dintâi venia către el cu pasul potrivit, pe când cealaltă, vrînd să ajungă mai înainte, alergă către dînsul.

«Heracle, îi dise ea, te vîd că nu scii ce cale să apucă! Dacă vrei să-ți fiu prietenă, te voi călăuzi pe cărarea cea mai plăcută și cea mai lesnicioasă, în care vei gusta toate mulțumirile vieții, trăind fără munci. Si să nu crezi, că aî să te îndeletnicești cu războiul sau cu alte trebi; și totuși vei avea să-ți alegi bucatele și băuturile, ce-ți vor plăcea mai mult, lucrurile de cari să se veselescă ochii și urechile tale și de cari mirosol și pipăitul tău să se mulțumescă; drăgălașiiile, ce vor avea mai mulți nurî pentru tine, te vor mânăgai și

vei avea să dormă cu poftă și în cea mai mare moliciune. Pe lângă acestea, o să aibi la îndemână tōte bucuriile, fără să te ostenesci, ca să umblă după dînsele. Iar dacă vr'odată ar da ispita peste tine să te facă să simți, că are să-ți lipsescă ceva, ca să nu-ți poți face viață și mai drăgăstosă, să nu te temi, că te voiă pune să-ți obosesci trupul și mintea spre a le dobândi. Voiă face eū, cum să te foloseșci de munca altora și să nu aștepți în desert căștiguri de acolo chiar, de unde n'ai alergat; căci eū dau celor ce vin după mine darul de a fi pretutindeni în largul lor».

Heracle, după ce o ascultă, iî dise: «Muiere, cum te chiamă?» — «Prietenii mei, răspunse ea, îmi dic *Fericirea*; iar vrăjmașii îmi dic *Desfrinarea*.»

Atunci cealaltă femeie, înaintând, dise și dînsa: «Să eū viu către tine, Heracle; cunoște pe născătorii tei și am pătruns în ființa ta încă de copil. Eū așa cred, că de vei apuca poteca, care duce spre mine, vei ajunge odată să strălucesc prin fapte mărețe și frumosе, și atunci să eū însăși voiă fi mai omenită și mai băgată în semă de către oamenii cei bună. Eū nu te voiă ademeni cu făgăduielii, că o să dai numai și numai peste plăceri. Iți voiă spune pe față hotărîrile deilor asupra muritorilor: numai cu munci și cu trude dăruesc ei vieții omenesci fericirea și mărire. Dacă doresc, ca deii să-ți fie principioși, trebuie să te încchină lor; dacă voiesc, ca prietenii să te iubescă, trebuie să le faci numai și numai bine; dacă doresc ca țara ta să te cinstescă, trebuie s'o slujesci; dacă voiesc, ca pământul întreg să-ți dea rōde din belșug, trebuie să munceșci la arătura câmpului; dacă îți alegeri mai bine să te înavușesci având turme, trebuie să îngrijesci de ele; dacă cugeti să ajungi mare prin răzbōie, dacă vrei să-ți scapi prietenii din robia celor rei și să-ți izbîndesci asupra vrăjmașilor, trebuie să învețești meșteșugul războiuļ de la cei ce-l scriu mai bine și să te îndeletnicești mereu a te folosi de învățăturile lor; dacă vrei să dobîndesci putere în trup, trebuie să-l deprindi a se supune minții și a-i da mereu de lucru, ca să se hîrsescă cu munca și cu sudoreea.»

Desfrinarea ar fi adaos atunci: «Înțelegi tu acum, Heracle, căt de obositore și lungă este calea fericirilor, ce-ți arată acăstă femeie? Eū însă am să te duc la fericire printre cale mult mai scurtă și mai lesnicioasă.» Iar cealaltă femeie, care era Virtutea însăși, se răsti către Desfrinare, dicându-i: «Nemernico ce ești, ce bunățăi ai tu în stăpânire? Si ce plăceri poți cunoșce tu ore, dacă nu voiesc să faci nimic spre a ti le agonisi?... Deși ești fără-de-mórte, deii însă te-ău gonit din ceruri și omenii cei de trébă te desprețuiesc. Sunetul cel mai magulitor din tōte, acela adică al vr'unei laude, n'a ajuns niciodată până la urechile tale și n'ai stat cătuși de căt față la vr'o priveliște din cele ce farmecă pe om; pentru ca nică odată n'ai făcut vr'o faptă bună. Cine să mai voiască ore a crede cuvintele tale? Cine să te scotă din nevoi? Care om de trébă ar mai cuteza să se amestece printre desmățății, ce te urmăzează? Cei ce te însotesc, dacă sunt timeri, aū trupuri neputiniose; dacă sunt bêtreni, aū suflete prostite; îngreunați în tinerețele lor cu o grăsimă venită din trîndăvie, ajung slabănoși la nisice bêtrenete necajite; fiindu-le rușine de ceea ce au făcut, ei se gârbovesc de aceea ce aū să facă; ca unii ce aū gustat

din toate plăcerile la începutul vieții, și-a păstrat numai și numai trude pentru anii lor cei din urmă. Ești, din potrivă, trăiesc cu de ei; trăiesc cu ómenii cei de trébă. Nici o faptă bună nu se face fără de mine, nici în cer nici pe pămînt; mai mult de cît oră și cine, ești primesc de la ómeni cuvenitele laude, ca una ce însotesc cu iubire pe meșteșugar la lucrarea mânăilor sale și ca una ce sănătatea credințiosă a stăpânului, ocrotitorea cu voie bună a slujitorului, sănătatea drăgăstosă în ale păcii, surată statornică în ostenelile războiului, mijlocitoare supusă a prieteniei... După moarte pomenirea lor nu se uită, ci rămâne lăudată în veci de veci. Iată cum, Heracle, fiu al unor părinți bună la suflet, ai putea, prin muncă, să dobîndesci cea mai de căpetenie fericire.»

Muncile lui Heracle. — Heracle se hotărîse a păși pe calea Virtuții, dar hotărîrea lui nu ținu mult. Pe atunci Eurystheu, rege din Micena, îl chemă în serviciul seu. Heracle trebuia, după hotărîrea lui Zeus, să săvîrșească cele douăspredece munci impuse lui de acest rege și să dobîndească astfel nemurirea. Eroul consultă oracolul de la Delphi, care îi răspunse să se supuie sörtei. Apucat de furie pentru acest răspuns, ucise (după legendă) pe cei trei fiu, ce-i avuse cu Megara, fiica regelui Creon. Dar venindu-și în fire, se duse la Micena să-și împlină menirea, expiându-și crima. Acolo, ca rob al lui Eurystheu, fu însărcinat cu aducerea la îndeplinire a celor 12 munci tradiționale, ce le enumărăm în ordinea lor obișnuită.

1. LEUL DE LA NEMEIA. — Eurystheu porunci mai întâi eroului să-i aducă pielea leului, care bântuia valea Nemei din Pelopones. Heracle porni împotriva monstrului și descărcă asupra-îi toate săgețile din tolba sa, dar în zadar, căci pielea leului era vrăjitoare și nici o armă nu-l putea vătăma. Apucăt atunci măciuca și-l alungă în vizunia sa. Acolo lepedă armele, intră în vizunie și se luă la luptă drăptă cu leul, îl strânse în brațe și-l sugrumă. Apoi îl jupui de piele și-să făcu o pavă dintr'insa (prin care nu putea răzbi nici un fel de arme), iar din țesta leului un coif.

2. HYDRA DE LA LERNA. — Hydra era un balaur năprasnic cu 9 capete, care locuia în smârcurile de la Lerna, în Argolida, și bântuia coprinsurile, ucigând ómeni și vite, și molipsind toate cu suflarea-îi înveninată. Eurystheu trimise pe Heracle să repuieste acest monstru. Eroul porni într'acolo, însotit de nepotul său Iolaos, to-

varașul seū credincios. După ce sgorni cu săgetile-ī înflăcărate fiara din smîrcurile ei, se apropiâ de dinsa și se sili să-ī taie capetele cu paloșul, dar din fiecare capăt cresceaū alte două la loc. Voinicul chemâ atunci într'ajutor pe Iolaos, care dete foc păduriū vecine și cu tăciuniū d'acolo pîrli tóte capetele Hydreī până la cel din urmă, care era fără de mórte și pe care îl băgâ în pămînt. Apoi 'și muiā virful săgetilor în sângele veninos al monstruluī și le otrăvi, aşa că rănile ce făceaū nu se mai tămauduiaū.

3. MISTREȚUL DIN ERYMANT. — Aşa se numia un munte păduros între Elida și Arcadia, care era bântuit de un mistreț năprasnic. Heracle alungâ fiara, o prăvăli într'o văgăună, plină de zăpadă și prinđend'o într'un laț mes- teșugit, o duse vie lui Eurystheū. Acesta se speria într'atâta la vederea namilei, în cât se ascunse într'un chiub de aramă.

4. CERBÓICA DIN CERYNEIA. — Euristheū iī mai porunci lui Heracle să-ī aducă vie, din munți Arcadie, pe cerbóica cea cu cörnele de aur și cu picioarele de aramă, care fusese consacrată pe muntele Ceryneia deitei Artemis. Heracle o goni un an de qile și văđend că n'oputea prinde, fiindcă fugia iute ca vîntul, o săgetă la un picior, o înhăță pe umeri și o aduse stăpânului seū.

5. PASERILE DIN STYMPHAL—Un lac din Arcadia, Stymphal, era locuit de nisce paseră grozave: avênd capul, ciocul și aripile de fier, iar ghiarele încârligate și ascuțite. Ele se băteaū cu penele lor ca cu nisce suliți și eraū aşa de multe, că intunecaū lumina sôrelui, când se ridicau în sbor. Din smîrcurile Stymphale ele răpiaū vite și ómeni, cu cari se hrăniau și când umbla cineva să le răzbescă, se ascundeau în desele stufișuri din imprejurimile lacului. Heracle, pornind împotriva lor, ucise pe unele dintr'insele, iar pe celealte le speria cu o tobă de aramă, dăruită lui de Athena, aşa că nu se mai iviră.

6. GRAJDURILE LUÍ AUGIAS. — Acesta era un rege din Elida, forte avut în vite. Avea cireq̄i nenumărate de boi și turme de oř, grămadite în nisce staule, încârcate cu gunoi. Heracle trebui să curete într'o singură zi acele grajduri. Luí Augias însuși nu-ī venia să cređă, că va putea săvîrsi o ispravă aşa de grea și se îvoi să-ī dea

deciuială din tōte felurile de vite. Eroul se puse de abătu din matca lor două rîuri prin staulele îngrămădite cu băligar și undele apei spălară acea murdărie. Augias, vădend tréba făcută, nu vră să se tie de cuvint, fiindcă aflase că Eurystheu și poruncise acea faptă. Dar Heracle porni războiu asupra regelui sgârcit, și pustii țara și-l ucise împreună cu fiil săi (afară de unul, Phyleus, care fusese luat ca martur la acea învoială).

7. TAURUL DE LA CREA — Acest taur, eșit din mare, fusese dăruit regelui Minos de către Posidon. Deul, vădend că regele nu vroia să-i jertfescă acel taur, îl făcu turbat și aşa bântuia locurile de prin prejur. Heracle fu însărcinat de Eurystheu să-i-l aducă viu. După o luptă grea, izbuti să-l prinďă și să-l domesticescă, aducându-l stăpânului său, apoi și dete iarăși drumul.

8. IEPELE LUİ DIOMEDE. — Un rege al sălbaticilor Bistoni din Tracia, anume *Diomede*, avea nisce iepe turbate, cari sfâșiau în bucăți pe străini naufragiați și se nutriau apoii cu carneia lor. Heracle, însărcinat să le aducă lui Eurystheu, porni cu mai mulți flăcăi în Tracia, se duse la grajdul lui Diomede, ucise pe păzitorii și tirii iepele la țîrm. Bistoni, cari se încăierase cu eroul și cu tovarășii săi, rămăseră învinși, iar Diomede, ucis, fu dat pradă proprietăilor sale iepe. Apoi Heracle le legă și le aduse vii stăpânului său, care le dete drumul.

9. CINGĒTÓREA HIPPOLITEI. — Pe malurile unuia păriu din Asia-Mică locuiau nisce femei războinice numite *Amazone*. Impăratesa lor, Hippolyta, căpătase în dar de la Ares o cingătore scumpă și fără sémén. Admeta, fiica lui Eurystheu, dori să aibă acesta cingătore și Heracle fu însărcinat să o aducă. Eroul porni în țara Amazonelor, însotit de Telamon, Peleu și Theseu. Acolo, Hippolyta, aflând de scopul venirii sale, făgădui să-i dea cingătorea; dar Hera, în chip de Amazonă, se puse de împrăștiu svenul, că nisce străini au venit să răpescă pe împăratesa lor. Atunci Amazonele, înarmate și călări, deteră navală la țîrm. Eroul, credând vinovată pe Hippolyta, o ucise, și luă cingătorea și cu ajutorul tovarășilor săi alungă pe Amazone.

10. VACILE LUİ GERYON. — Aceasta era un uriaș monstruos cu trei trupuri, născut din Chrysaor și din nimfa

Callirrhoe. El avea, în insula Erythia de la marginea Apusului, o bogată ciréda de vacă, păzită de *Orthros*, câine cu 2 capete, și de uriașul păstor Eurytion. Heracle, însărcinat să puie mâna pe vacile lui Geryon, îl ucise împreună cu cei doi păzitorii și-i răpi ciréda, pe care Eurystheu o aduse apoī ca prinos Herei.

fig. 23.

11. MERELE DE AUR ALE HESPERIDELOR. — Aceste mere erau un dar de nuntă ce Hera căpătase de la Gea, când se căsătorise cu Zeus. Ele erau păzite la marginea apusenă a lumii de *Hesperidele*, nimfele Apusului, fiicele lui Hesperos; mai târziu, ele fură puse în vecinătatea muntelui Atlas și considerate ca fiice ale acestuia. Acolo s'aflau niște mândre grădini cu copaci încărcați cu pome de aur, iar păzitorul lor era un balaur grozav nume Ladon. Heracle fu însărcinat să aducă acele mere de aur, fără să scie unde locuiau Hesperidele. Porni dar în căutarea lor și ajungând în Iliria, întrebă pe nimfele Eridanului: ce cale să apuce? Ii se spuse să întrebe pe Nereus și eroul nu-l slăbi până ce nu află, că acea cale fi se va desco-

peri de către Prometeu ferecat pe muntele Caucas. Se îndreptă atunci către Libia și de aci în Egipt, unde ucise pe tiranul rege Busiris, care încătușa pe străinii și-i aducea jertfă lui Zeus. De acolo, prin Etiopia și India, ajunse la Caucas, unde scăpă pe Prometeu, repunând vulturul care îi rodea ficății. Aflând de la Prometeu calea către locuința lui ATLAS și a Hesperidelor, se duse într-acolo și ajunse la locul, unde uriașul ținea pe umerii sei lumea (fig. 23). Fiul Titanului Iapetos și al oceanidei Cly-

mena, Atlas fuse osindit de Zeus, învingătorul Titanilor, să pórte cerul înstelat pe capul și pe brațele sale. Uriașul fu apoi împietrit cu capul Medusei de Theseu, pe care nu voise să-l ospeteze, și schimbat în muntele ce-i pórta numele. În împărăția-î de la marginea lumii, el poseda acele mândre grădinî date în paza fiicelor sale, Hesperidele. Cum sosi p'acolo Heracle, Atlas primi să-i aducă trei mere de aur, dacă va sprijini în lipsa-î bolta cerulu. Dar odată scăpat de povara lumii, uriașul nu mai vru să se puie iar sub jug și Heracle nu-l putu îndupla de cât prin vicleșug (îl rugâ să-î dea răgaz numai până și-o face o pernă de pus pe cap); apoi luâ merele și purcese la Eurystheu. După tradițiunea mai veche însă, Heracle pătrunse însuși în grădina minunată, ucise balaurul și luâ de acolo câteva mere de le duse stăpânuil seui.

12. PRINDEREA LUI CERBER. — Acésta fu cea din urmă și cea mai anevoiosă din muncile impuse lui Heracle de Eurystheu. Eroul se coborî în Hades printr'o peșteră din capul Tenar, una din intrările Infernului păzite de Cerber. Acolo dete peste Theseu și Pirithoos, cari zacea încătușați, fiindcă se încercaseră să răpescă pe Persephona: liberă pe Theseu, dar când vru să deslege férele lui Pirithoos, pămîntul se cutremurâ și atunci îl lăsâ acolo. Hades îi dete voie să ia cu el pe câinele Cerber, cel cu 3 capete, dacă va putea să-l dovedească fără arme. Eroul înhățâ câinele de céfă, îl strînse cu putere și-l scose la lumină; iar după ce-l arâtâ lui Eurystheu, îl trimise înapoi în locașul întunecos. Cu acéstă muncă Heracle scăpă din robia lui Eurystheu.

Isprăvī secundare. — Afară de cele 12 munci impuse lui Heracle, eroul săvîrșî încă un șir de isprăvî de mai mică importanță (aşa-numitele *parerga*), din cari enumărăm pe cele mai cunoscute.

LUPTA CU CENTAURI. — Heracle, pornind să vîneze mistrețul din Erymant, fu ospătat în cale de Centaurul Pholos. Acesta dete óspetelu să bea dintr'o butie de vin vechiû, ce-i fusese dăruit de Dionysos. Dar mulțimea Centaurilor, mirosind vinul, se strînseră cu toții înaintea gădei și cerură cu amenințări să le dea și lor din acel vin. Inarmați cu bolovanî, cu copaci scoși din rădăcină și cu

tăciunii aprinși, deteră năvală asupra eroului. Heracle îi puse pe gónă și omorî o mare parte dintr'înșii.

SCĂPAREA HESIONEI. — Regele troian Laomedon, vădîndu-și țara pustită de ciumă și bântuită de un balaur cumplit, oferise (după spusa oracolului) pe fiică-sa *Hesiona* ca victimă de expiare: o legase vie de o stâncă, ca să fie înghiită de acel balaur. Heracle însă răpuse monstrul și scăpă pe nefericita domniță. Regele făgăduise eroului în schimb nisce ca și năsdrăvană, ce promise de la Zeus ca răsplată pentru răpirea lui Ganymed. Dar isprava odată făcută, nu vră să se ție de cuvint și Heracle porni cu războiu asupra Troiei: împresură Ilion, dărămă ceta-tea din temelie și se întorse în Argolida.

COLÓNELE LUİ HERCULE.—Pornind să răpescă vacile lui Geryon, Heracle ajunse la marginile Libiei. Acolo ridică, ca o amintire a trecerii sale din Africa în Europa, două colöne de ambele laturi ale strîmtorii Gibraltar. Aceste colöne purtă în urmă numele eroului.

LUPTA-Î CU ANTEU.—Acesta era un uriaș, fiul lui Posidon și al Terrei. El silia pe toții străinii, cări veniau în țara lui (în Libia), să se lupte cu dînsul, apoi îi omora și le atîrna capetele în templul părintelui seu. Anteu era neînvins, căci ori de câte ori atingea cu picioarele pămîntul, adică pe mama sa, câstiga puteri noui. Eroul, încăerându-se cu uriașul, îl trânti de trei ori la pămînt și de trei ori Anteu se sculâ împuternicit din nou. Atunci strîngîndu-l odată bine în brațe, îl ridică în sus și-l sugrumat.

Alți dușmani îvinși atunci de Heracle fură Erix în Sicilia și ALCYONEUS pe Istru.

LUPTA-Î CU EURYTOS.—Acest rege din Echalia, un oraș în Tesalia, era famos arcaș. El făgăduise pe frumosă-î fiică Iola de soție celuui ce l-ar dovedi pe dînsul și pe fiil seu în arta de a trage cu arcul. Heracle primi luptă de întrecere și eșii îvingător; dar Eurytos nu vră să se ție de cuvint și-l alungă din casa lui. Eroul fu nevoie să plece, dar își răsbună de o cam dată asupra lui Iphitos, unul din fiil lui Eurytos: pe când tînerul por-nise să caute vacile, ce Autolycos, fiul lui Hermes, furase părintelui seu, dete peste Heracle, care îl ucise vi-clenesce. Ca să se purifice de acăstă crimă, Heracle se

duse să întrebe oracolul de la Delphi, care însă îl respinse. Furios, vru să răpescă tripodul lui Apollo și era să se încaere cu însuși țeul, care îi s'arătase, dacă Zeus nu-i despărția, svîrlind fulgerul între dinșii. Spre a expia aceste fără-de-legă, oracolul îl osîndi să fie rob trei ani de dile și să dea lui Eurytos simbria, ca răscumpărarea săngelui fiului său.

ROBIA LUİ HERACLE. — Eroul fu vîndut de Hermes cu prețul de trei talanți Omphalei, regina Lidiei. O tradițiune de origină asiatică (raportată de poetii români) reprezenta pe Heracle ducând la Curtea acestei regine un traiu desfătat și moleștit: îmbrăcat muieresce și torcând lâna printre celealte rôbe ale Omphalei, el lăsase reginei să îmbrace pielea sa de leu și să pôrte măciuca-i de vitêz. Dar chiar și în mijlocul acelei moleșiri, el uimia uneori pe stăpâna sa prin bărbăția lui, aşa că-i redete libertatea.

Dejanira. — Heracle avu să mai susție o luptă crânceană spre a căpăta de soție pe frumosa Dejanira, fiica lui Eneus, rege al Etolienilor, și soră cu Meleagru. Înainte de eroul nostru, o pețise fluviul Acheloios și o luptă strănică se încinse între cei doi protivnici. Atcheloios lăua forme diferite, dar nu putu să scape de săgețile eroului; luând în cele din urmă chip de taur, el îi smulse unul din cîrne (care umplut eu florii și pôrme devine Cornul îmbelșugării) și-l sili să se ascundă în fundul fluviului, ce-i pôrtă numele. Heracle lăua de soție pe Dejanira și avu cu dinsa un fiu, pe Hyllos. Mai târziu, plecă cu Dejanira în țara Trachis, unde domnia amicul său Ceyx. Ajunseră la fluviul Evenos, peste care Centaurul Nessos trecea pe drumetă luându-i în spinare. Centaurul, fiind să tréca pe Dejanira, vru să fugă cu frumosa-i pradă, dar Heracle trase cu arcul și străpunse înima lui Nessos cu una din săgețile-i înveninate. Murind, Centaurul și răsună cumplit, spunând Dejanirei să facă cu săngele picat din rana-i un filtru, cu care și va putea asigura iubirea bărbatului ei. Acolo, la Trachis, se luptă cu Dryopii și cu Cycnus, fiul lui Ares, și nu numai că-l dovedi, ci răni încă și pe țeul războiului, care alergase în ajutorul fiului său.

Mórtea lui Heracle. — Cea din urmă ispravă a eroului fu răsboiul împotriva lui Eurytos, ca să răsbune

rușinea ce-i făcuse nedându-i pe fiică-sa Iola. El dărămâncetatea Echalia, ucise pe regele și pe fiu și luâ cu dînsul pe frumosa fecioră. La întorcere, înainte de a ajunge la Trachis, vrut să aducă mulțumiri lui Zeus și trimise pe tovarășul său Lichas să céră Dejanirei o cămașă albă spre a se găti pentru sacrificiu. Dinsa aflând de la Lichas despre Iola, din gelosie și ca să-și recapete dragostea soțului, îi trimise lui Heracle cămașa lui Nessos, înmuiată în sângele Centaurului. Cum o puse eroul, cămașa îi se lipi de piele și veninul ei se răspândi în tot corpul. În prada unor dureri cumplite, apucă pe Lichas de picioare și-l aruncă în mare. Dejanira, aflând de acăstă nenorocire, și făcu și ea séma. Nenorocitul dete să se desbrace de acea cămașă blestemată și vrut să smulgă de pe corpul său, dar ea se sfâșia cu carne cu tot în mânile sale.

Apoteosa.—Simțind că-i se apropie césul morții, se urcă pe muntele Oeta, unde dură pe piscul său un rug de pină și de stejar, se sui apoi pe dînsul și se rugă de tovarășii săi să-i dea foc. Valuri de fum se urcară la cer, dar când fu să se mistue corpul eroului, un nor se coboră, în mijlocul tunetelor și fulgerelor, îl înfășură și-l transportă în Oylmp. Acolo fiul lui Zeus dobîndi nemurirea, se împăcă cu Hera, care îi dete de soție pe fiică-sa Hebe, și gustă de acum înainte printre nemuritori fericierea cerescă și repaosul etern, răsplătită meritată pentru faimosa și trudnica lui viață.

Caracterul său moral.—Heracle devine simbolul puterii morale, ce luptă împotriva greutăților vieții și scie să le învingă prin tărie și stăruință, căștigând astfel o glorie eternă. Totă viața eroului a fost o luptă necurmată fie în contra unor monștri, fie în contra unor ființe cu puteri uriașe. El era idealul atletului ajuns în plina desvoltare a puterii sale musculare. Heracle devine astfel protectorul gimnasiilor; apoi (sub influența șeului fenician MELKARTH) este venerat ca bine-făcător al omenirii și invocat în momente de grea cumpănă. Cultul său era răspândit în totă Grecia. Îi se ridică temple și se instituia serbare publice, numite *Heraclee*, în diferite locuri ale Greciei.

Hercules. — Romanii aveau un vechiū deū agricol, HERCULES, pe care îl identificară cu numele lui Heracle și legendele eroului grec se respândiră ușor printre poporele italice, cari căutară să introducă în acest ciclu și unele elemente locale. Un asemenea caracter îl părtă tradițiunea romană (raportată în Eneida lui Virgiliu) despre *Hercule și Cacus*. Se povestia adică, că Hercule întorcându-se din Erythrea unde dovedise pe uriașul Geryon, fu ospătat la Roma de regele Evandru, care locuia pe Palatin. Eroul trecând cu turma-ī pe la pările muntelui, un tâlhar faimos anume CACUS, uriaș monstruos (Jumătate-de-om, cum îl numesce Virgiliu), care locuia într-o peșteră din Aventin, aprópe de Tibru, îi fură câțiva boi și ca să li se piardă urma, îi tiri de căde în fundul peșterei. Dar mugetul lor dete de scire lui Hercule, care porni asupra lui Cacus, se luptă cu dinsul și-l ucise. În amintirea acestei victoriilor, îi se închină în acel loc un templu, quis Ara Maxima, între Palatin și Aventin, și odată pe an, la 12 August, îi se aducea ca jertfă un ied sau o vacă.

Reprezentări artistice. — Arta plastică a lăsat despre Heracle mai multe monumente ca despre oricare alt personaj mitic. Caracterul general al statuelor sale exprimă o putere bărbătescă și aprópe supraumană: un cap mic și un gât scurt pe un corp de uriaș, numai carne și mușchi. Așa îl concepuse sculptorul Lysip și-l reprezentase atât în statua colosală din Tarent (transportată apoī la Constantinopol unde fu distrusă în 1204), cât și în grandiosa-ī compoziție ce închipuia cele 12 munci. Ca o copie sau imitație a statuei lui Lysip se consideră colosul, cunoscut sub numele de *Hercule Farnese*, opera sculptorului atenian Glycon (descoperită în 1404 în Termele lui Caracalla din Roma), adă în Museul din Neapole. Eroul se odihnesce după muncile sale, cu umărul stâng sprijinit de măciuca acoperită cu pielea leului, brațul stâng atîrnând în voie, pe când cel drept se rezemă îndărătul spatelui; capul se plecă obosit și gânditor, iar ochiul pironit la pămînt ca și cum ar trece pe dinaintea-ī muncile trecute și viitore. Superior sub raportul artistic, deși ajuns în stare forțe trunchiată, e aşa-numitul *Torso*

din Belvedere în Vatican (descoperit la Roma către sfîrșitul sec. XVI). Din figura primitivă n'aș rămas de cât pieptul și căpsele, dar formele grandiose și armonia trăsurilor fac din acéstă remășiță unul din monumentele cele mai perfecte ale statuariei antice.

LEGENDE DIN ATICA

CAP. XXXI

T H E S E U

Viața lui Theseu.—Viața eroului atenian are o mare asemănare cu a lui Heracle; și dînsul nimicesce monștri, pedepsesc pe tâlhar și liberază țara sa; și dînsul se coboră de viu în Hades și pierde de o moarte nenorocită. El este ôre-cum un Heracle al Aticei.

După tradițiune, THESEU se născuse la Trezen, în Argolida, din Ethra, fiica înțeleptului Pittheus, rege din Trezen, și din Egeu (sau din Posidon). Egeu, părăsindu-și soția însărcinată, și ascunse sabia și sandalele subt o stană de piatră cu porunca, ca băiatul născut să și însușească lucrurile ascunse, când va fi în stare să ridice acea stană și atunci să vie la dînsul, la Atena. Theseu crescea mare, educat fiind de Centaurul Chiron, și la vîrsta de 16 ani, împlini ușor acea poruncă și de atunci începu viața sa de erou.

In calea-ăi spre Atena, Theseu săvîrși un sir de isprăvi, obicinuit în număr de săse.

La Epidaur, dete peste un fiu al lui Hephestos, PERIPHETE, uriaș înarmat cu o măciucă de fier cu care strivia pe trecători: Theseu se luă la luptă cu dînsul, îl ucise și și însuși arma uriașului (de acum înainte atributul distinctiv al eroului).

La istmul de Corint, ucise pe un alt tâlhar monstruos anume SINIS, poreclit Frânge-lemn (*Pityocamptes*), fiind că era în stare să încovăie până la pămînt pinii cei mari. Dînsul legă pe drumeți de vîrful pinilor încovo-

iați și nefiind în stare să-ă reție, erau ridicăți în aer și cădeau jos sdrobiți.

Maî departe, răpuse mistrețul din Crommyon (ca Heracle pe cel din Erymant).

La Megarida, omorî pe un al treilea tălhar Sciron, care despoia pe drumeți și-i prăvălia de pe o stâncă în mare.

La Eleusis, dovedi pe uriașul Cercyon, care (ca și Anteu) silia pe drumeți să se lupte pieptî cu dinsul.

In fine, la malurile Cephisulu, Theseu să se lupte cu cumplitul uriaș Damastes, maî cunoscut prin poreclă-î Prokrustes («Intindetorul»), care supunea ómenii la o pedepsă gróznică: îi silia să se întină pe un pat prea scurt și le ciuntia picioarele dacă erau prea lungi, sau le lungia cu scripeti dacă erau prea scurte (de unde locuționea proverbială «patul lui Procuste» pentru o situație jignitoare și periculösă). Theseu osîndi pe uriaș la aceiași pedepsă.

Scăpând din tôte aceste primejdii, Theseu ajunse în sfîrșit la Atena. Acolo se înfătișă străvestit înaintea tată-lui seu Egeu, care luase de soție pe vrăjitorea Medea și dînsa, din gelosie, vru să-l răpuie cu o cupă otrăvită. Dar Egeu recunoscîndu-și fiul după sabia și sandalele sale, sparse cupa, alungâ pe Medea și împărți tronul cu Theseu.

Minotaurel. — Cea maî însemnată din isprăvile eroului fu cea asupra Minotaurelui din Creta. Minos, regele Cretei, ca să-și răsbune pe Atenieni, cari ucisese mișelesce pe fiul seu Androgeu (fiind că eșise învingător la serbările Panathenee), porni cu războiu împotriva lor, îi învinse și le împuse un tribut crunt: să trimîtă pe fiecare an la Creta 7 fete și 7 flăcări, trași la sorți. Acolo erau închiși în Labirint și mâncăți de MINOTAUR, monstru jumătate om și jumătate taur, ce se nutria cu carne de om. In două rînduri, Atenieni plătiră acest tribut și puțin după sosirea lui Theseu la Atena, trebuia să pornească a treia expediție. Eroul ceru să facă parte dintr'insa, hotărît să răpuie monstrul și să puie capăt jertfei complete. Însoțit de maî mulți tovarăși și ajutat de Aphrodita, eroul porni la Creta. Acolo fu îndrăgit de Ariana (sau maî bine Ariadna), fiica lui Minos, care îi dete un ghem de fir conducător spre a nu rătaci în Labirint: el pătrunse într'insul, răpuse pe Minotaur și porni însoțit de

Ariana pe care însă o părăsi la Naxos, unde deveni apoī soția lui Dionysos (p. 95). La întorcere, fu causa involuntară a morții tatălui seū: ei se înțeleseră la plecare, că dacă se va întorce învingător, cārmaciul să înalte pe corabie o pânză albă, iar în cas de mōrte o pânză negră; eroul uitase de acēsta și Egeu, vădēnd pânza negră și credēnd pe fiu-seū mort, se aruncă în mare ce-i pōrtă numele (Marea Egee). Theseu, după ce dovedi în luptă pe veri seū Pallantiđ (cei 50 de fiu ai lui Pallas, frate cu Egeu), rēmase singur rege în Atena. El introduce atunci mai multe reforme politice și religiose, între cari Panatheneele sau marile serbări ale Athenei.

Alte isprăvī.—Dintre celealte isprăvī ale eroului, pe care le săvîrși cu credinciosul seū prieten Pirithoos, merită să fie pomenite următoarele: lupta cu Centauri, răpirea Helenei, coborîrea în Infern și expedițiunea în contra Amazonelor.

Theseu ajută mai întâi pe Pirithoos, regele Lapiților, în contra sēlbaticilor Centauri din muntele Pelion și dovedi pe acești monștri.

Apoī răpi din Sparta cu ajutorul prietenului seū pe Helena, încă fecioră, și o duse în cetatea Aphidna, de unde o reluară în lipsa eroului frații ei, Dioscurii.

Insoțit de Pirithoos și spre a-ī face pe voie, Theseu se coborî în Hades spre a răpi pentru tovarășul seū pe Persephona. Dar Pluton trimise pe Erinye să-l încătușeze, aşeđându-l cu de-a sila pe un bolovan ce avea însușirea să reție pe cei aşedați odată pe dinsul. Mai târđiu, fu scăpat de Heracle.

Impreună cu Heracle, Theseu făcu expedițiunea în contra Amazonelor și, ca rēsplată a victoriei sale, dobîndi pe împărătesa lor Antiopa. Amazonele, ca să-șî rēsbune și să-șî ia înapoi pe împărătésă, năvăliră în Atica și pătrunseră în Atena. Bătălia se dete în mijlocul orașului și Amazonele fură învinse și alungate. De la Antiopa, Teseu avu un fiu HIPPOLIT, famos prin raporturile sale cu Artemis (p. 31) și cu Phedra, a doua soție a lui Theseu. Acēsta îndrăgi cu patimă pe frumosul tînăr, care o respinse cu dispreț. De rușine, Phedra îl învinui lui Theseu, că el ar fi căutat s'o amăgescă și Theseu, înfuriat, se rugă părintelui seū Posidon să-l rēsbune: un taur sēl-

batic, trimis de țeū, speriat și turbă caii de la carul lui Hippolyt, care fu tărit, rănit și ucis.

Mórtea sa.—Sfîrșitul lui Theseu fu tot aşa de tragic ca și al lui Heracle. Părăsind Atena din cauza desbinărilor, se duse în insula Skyros unde ceru ospitalitatea regelui Lycomede. Acesta, sub cuvînt că-ă arată întinderea coprinsurilor sale, îl duse pe piscul unuî munte, de unde îl prăvăli. Mai târziu, osemintele eroului fură transportate, din ordinul oracolului, la Atena, unde îi se ridică un templu, *Theseion*, construit la nordul Areopagului.

Reprezentări artistice.—Statuaria reprezinta pe Theseu ca pe un Heracle, dar cu corpul mai svelt și cu infățișarea mai viorie. Pe multe monumente publice era sculptată figura eroului: aşa pe templul consacrat lui Theseu la Atena, metopele reprezentau în relief isprăvă de ale sale; pe Parthenon se infățișa pe de o parte lupta-ă cu Centaurii, iar pe de alta bătălia cu Amazonete, care figurăză și pe scutul Athenei Parthenos.

CAP. XXXII

CECROPS—ERICHTHONIOS—PANDION

Cecrops. — Locuitorii Aticei, ca și ceilalți Greci, se considerau ca *autochtoni*, adică născuți chiar din pământul țării lor. Primul rege mitic al Aticei fu CECROPS, despre care se povestia mai târziu, că ar fi venit din Egipt. Ca autohton, era reprezentat sub o îndoită figură: om în partea de sus și șerpe în cea de jos. Sub acest erou s'ar fi întîmplat cărtă Athenei cu Posidon (p. 22) pentru posesiunea Aticei. Cecrops fu primul legislator atenian și întemeietor al cetății, numită mai întâi *Cecropia* și mai târziu Acropole.

Erichthonios. Ion. — Unul din urmași luî Cecrops, ERICHTHONIOS sau ERECHTHEU, avea încă făptura jumătate de șerpe, ca om scos din pămînt de mamă-sa Gea (p. 87). Deița Athena (spune legenda), crescend copilul în taină, îl închise într-o ladă și o încreștință uneia din fiicele lui Cecrops cu sfatul să n'o deschișă. Dar ea nu ascultă, deschise lada și zărinde pe copil încolăcit de un balaur, fugi spăimîntată și se prăvăli din vîrful stâncei Acropole. Erechtheu introduce cultul Athenei în cetatea ce-î portă numele și ar fi fost înmormînat în *Erechteion*, vechiul sanctuar al deiței pe Acropole.

Tradițunea povestia despre fiică-sa Orithyia, cea răpită de Boreas (p. 68), că devine mama gemenilor Calais și Zetes, faimoși Argonauți. Despre fiica cea mai tinere a lui Erechtheu, Creusa, legenda spunea că s'ar fi unit cu Apollo și ar fi născut în taină un copil anume Ion, străbunul mitic al Ionienilor. Expus de mamă-sa într-o peșteră, copilul fu dus de Hermes la Delphi și crescut în sanctuarul tatălui său. În vremea aceea, Creusa luă de

sot pe XUTHOS, fiul unu rege din Pelopones, dar cu dinsul n'au copii. Mâhniți pentru acesta, soții se duseră să consulte oracolul lui Apollo, care le răspunse, că prima ființă, ce va întlni Xuthos la eșirea din templu, va fi fiul se; și întlnind pe Ion, il recunoscu de fiu al se. Creusa, bănuindu-l copil nelegitim al lui Xuthos, căută să-l otrăvească și Ion descoperindu-i gândul, era s'oucigă, dacă Pythia nu intervenia să explice taina între mamă și fiu, cari astfel se recunoscuseră.

Pandion.—Fiul și urmașul lui Erechteu, PANDION avu ca fiice pe Procris, Philomela și Procne, câteși trele fai-moșe prin întimplările nenorocite ale vieții lor.

PROCRIS era soția iubită a frumosului CEPHALOS. El trăiră mult timp ferici, până ce într-o zi Cephalos, du-cându-se la vinătore, fu zărit de Eos, care îl îndrăgi și-l răpi cu dinsa. Deia, vădându-l statornic în credință că-tre Procris, ii propuse să se încredințeze mai întâi de fidelitatea soției sale. Străvestit ca străin, Cephalos izbuti s'o amăgescă cu daruri scumpe; dar și dinsul fu amăgit apoî de Procris cu o suliță infailibilă căpătată de la Artemis: amîndoî soții se recunoscuseră și se împăcară. Dar într-o diminetă când Procris, gelosă, se ascunse într'un tufiș, ca să pândescă pe Cephalos și pe Eos, acesta, vă-dând că frunzișul se clatină și credând c'ar fi o fiară, asvîrli sulița minunată și omori pe Procris. Desperat, Cephalos se aruncă apoî în mare de pe capul Leucas.

Povestea despre Procne și Philomela e și mai tristă.

PROCNE se căsătorise cu Tereus, regele Traciei, și trăia cu el de mai mulți ani, având și un băiat Itys. Venindu-i dorul să revadă pe soră-sa PHILOMELA, ea se rugă de bărbatul ei să se ducă la Atena și să înduplece pe bătrânu Pandion, să-i trimiță sora pentru cât-va timp. Tereus primi, dar când vădu pe Philomela, o îndrăgi cu patimă. Pe drum o necinsti, tăia limba nenorocitei și o năpusti într-o casă din mijlocul paduri, sub paza cător-va róbe; iar dinsul se întorse și spuse Procnei, că soră-sa a murit pe drum. În vremea aceea, nenorocita Philomela, nepuțind vorbi, și cusu totă povestea pe o sangulie și o trimise în dar Procnei cu una din róbele cari o păzia. Dinsa, cum află nelegiuirea, se gândi la o răsbunare cumplită. Folosindu-se de serbările lui Bachus,

eși din cetate, aduse pe Philomela și amîndouă, turbate de ură, apucără pe micul Itys, îl tăiară în bucăți și de teră lui Tereus să mânânce membrele fierte ale propriului seu copil. Dînsul invocă cu strigăte fioroșe deitățile infernale: «Când ar vrea (cântă Ovidiu) să-și smulgă din pieptu-i deschis bucatele afurisite, cară ascundeaă măruntaiele fiului seu; când plânge numindu-se mormântul fiului seu și urmăresce cu sabia gălă pe fiicele lui Pandion. Ați fi putut crede, că corporile lor atîrnău în aer și în realitate ele aveau aripă: una își luă sborul spre păduri, iar cea-laltă se avință pe acoperiș. Urmele crimei nu s-au sters încă de pe sînul lor și penele le sunt pătate de sânge.»

Intr'adevăr, Procne se schimbă în rîndunică și Philomela în priveghetore, iar Tereus în pupăză.

EROI TEBANI

CAP. XXXIII

CADMOS — AMPHION și ZETHOS

Cadmos.—Ca întemeietor al orașului Teba se consideră CADMOS. Dar pe când, în Atica, Cecrops era un eroș indigen; în Beotia, Cadmos era de origine feniciană și Homer nu-l cunoște încă. Cadmos era fiul lui Agenor, rege fenician, și frate cu Europa. Când soră-sa fu răpită de Zeus în chip de taur, Agenor desprapat trimise pe Cadmos în căutarea surorii, amenințându-l să nu se întorcă fără dinsa. După ce cuntrerasese lumea în zadar, Cadmos se duse să întrebe pe oracolul de la Delphi și primi răspuns: să nu-și mai caute sora, ci să se ia pe urmele unei vaci și unde se va opri ea, să întemeieze o cetate. Așa și făcu, întemeiând acolo cetatea *Cadmea*, numită mai târziu Teba. El vră apoi să jertfescă lui Zeus vaca și trimise să-îi aducă apă de la o fintină a lui Ares din vecinătate. Dar acea fintină era păzită de un balaur, care ucise pe omeniul lui Cadmos. Acesta se luă la luptă cu monstrul, îl repuse și, după sfatul Athenei, semănă în pămînt dinții balaurului. Atunci se pomeni răsărit din acea semință o dróie de uriașă înarmați (așa numiți *Sparti* sau *semeneați*), cari se încăerară cu învierșunare și se uciseră unii pe alții, afară de cinci cari supraviețuiră și devină străbuni Tebanilor. După ce sluji lui Ares câțiva timp (ca expiare că omorise balaurul consacrat deului), dobîndi de la Athena domnia Tebei și luă de soție pe HARMONIA, fiica lui Ares, cu care avu într'alți copii pe Ino și pe Semela. Nunta lor fu serbată de toții de ei și

Harmonia primi ca dar de nuntă un colan de aur fabricat de Hephestos, care deveni apoī fatal posesorilor sei.

Amphion și Zethos. — Acești frați gemeni, întemeitorii naționali ai Tebei, se născură din unirea lui Zeus cu Antiopa, fiica lui Nycteus. Când rămase insărcinată, ca să scape de amenințările tatălui ei, ea fugise la Sicyona, unde regele Epopeus o luâ de soție. Nycteus desperat se ucise și murind lăsâ fratelui seu Lycos sarcina să-l răsbune. Acesta porni asupra lui Epopeus, îl ucise și luâ cu sine captivă pe Antiopa, care în cale de te nascere celor doi gemeni AMPHION și ZETHOS. Mama îi expuse pe muntele Citeron, unde fură luați și crescuți de un păstor. În vremea aceea, Antiopa trăia cărăbă în casa unchiului ei și îndura cele mai rele tratari, mai ales de la soția lui Dirce. În urmă izbuti să fugă și, norocosă, să-și regăsească feciorii în bordeiul paselorului din Citeron. Când se recunoscuse, dinsa le povesti tōte necazurile suferite și-i împinse la răsbunare. Tinerii gemeni purceseră la Teba, uciseră pe Lycos, legară pe Dirce de cōrnele unui taur sălbatic și-i aruncăapoī trupul într-o fintină de lângă Teba, ce-i purtăapoī numele. Stăpână pe Beotia, frații inconjurără capitala cu ziduri mari, ca să apere de atacurile dușmanilor: pe când voinicul Zethos aducea bolovanii din munți învecinați, Amphion cântă din liră și la vîrsul seu minunat pietrele se puseră în mișcare și se aşedără una peste alta, întemeându-se astfel cetatea Tebei.

Răsbunarea Antiopei și pedepsa cumplită a Dircei le reprezentă în marmură grandiosul grup, numit *Taurul Farnese*, așa în Museul din Neapole. Scena se petrece pe piscurile stânciose ale Citeronului: cei doi frați (Amphion se recunoște după lira sa) cătă să domesticescă animalul; femeia dinainte, care cere îndurare, e Dirce; cea dinapoi, radiosă, e Antiopa. Intregul monument e admirabil prin armonia liniilor și prin gruparea figurilor.

Aeson. — Dintre cei doi frați, Zethos luâ de soție pe AEDON, fiica lui Pandareu, cu care avu un fiu Itys. Gelosă de Antiopa care avea mai mulți copii, nenorocita și puse în gând să omore năoptea pe fiul cel mare al Antiopei; dar, la intuneric, se înselase și ucise în locu-i pe Itys. De atunci, ea jelă într'una pe fiul pierdut, până

ce, schimbată de Zeus în priveghetore, și plângere mereu tristează.

Niobe.—Al doilea frate, Amphion, luă de soție pe NIOBE, fiica lui Tantal, regele Frigieř, și sora lui Pelops. Marea ei nenorocire a devenit proverbială în anticitate.

Niobe era mama fericită a unei numerose familii de fiř și fiice. Bucuria ei pentru mândriș seř copiř o făcu trufašă, credîndu-se mai presus de Leto, soția lui Zeus. Qina și răsbună cumplit, săgetând într'o singură di în jurul Niobeř pe toți copiř seř. Grozava nenorocire făcu pe nenorocita mamă să incremenescă de durere și deîl o prefăcură într'o stană de piatră, aşedată pe înăltimile singuratice ale muntelui Sipylos, unde pare a se recunoșce imaginea ei în figura străveche a unei femei jelite. «Niobe, cea cu frumusele plete (cântă Homer), pierdu doi-spre-dece copiř în casa-ř, şese fete drăgălaše și şese fiř voinică. Pe dinșiř iř răpuse Apollo cu arcu-ř argintiř, întărtat pe Niobe; iar pe ele Artemis, svîrlitorea de săgeți. Căci ea se potrivi cu Leto, cea cu frumoșii obrajii, dicend: qina născuse numai doi, iar dînsa atâtia copiř; de aceea ei doi iř prăpădiră pe toți. Nouă dile zăcură dar dînșiř în sânge și nu era cine să-ř îngrópe, căci Cronion impietrise poporele; a decea di apoi iř îngropară deîl nemuritoră... Si acum colea în stâncă, în munțiř din Sipylos, unde cică odihnesc fecioare divine, când saltă în jurul lui Acheloiros, colea, de și stană de piatră, ea simte a deîlor urgie.»

Reprezentări artistice. — O asemenea scenă grandiosă a trebuit negreșit să inspire pe sculptoriř greci. În anul 1583 s'a găsit într'o vie, nu departe de Lateran în Roma, faimosul *grup al Niobidelor*, datorit lui Scopas sau Praxitele, și astăđi el împodobesce o sală specială a Uffiziilor din Florența. Grupul, care reprezentă momentul decisiv al jaluicei drame, se compunea din mai multe statue în picioare sau culcate, cele mai multe admirabile prin expresiunea durerii. Partea de mijloc e formată de Niobe și de două din fiicele sale: una din ele, încă copilă, s'a adăpostit între genuchiř mamei, care se pléca către dînsa și o acopere cu haina ei (fig. 24); cealaltă ridică cu mâna dréptă mantia spre a se înveli, iar mâna-ř stângă, pe jumătate deschisă, exprimă forte natural

încremenirea causată de o priveliște aşa de fiorosă, de o

Fig. 24.

primejdie aşa de neașteptată. Dar cea mai mare compăti-

mire o însuflă figura sublimă a Niobei, a mamei nenorocite copleșită de durere. Frumusețea și grația operei artistice idealisază scena fiorosă și însuflă compătimire și duioșie. Nicăi un strigăt nu ese din buzele mamei: eroic și tăcut sucombă cu toții sub puterea covîrșitoră a țeilor.

CAP. XXXIV

E D I P

Crima fatală. — Labdacos, nepotul lui Cadmos, avea un fiu Laios, care se făcu rege al Tebeī și luâ de soție pe Iocasta (la Homer, *Epicasta*). Neavând copii, se duseră să întrebe pe oracolul de la Delphi și li se răspunse: fiul ce se va naște, va ucide pe tată-seu și va lăua de soție pe mamă-sa. Puțin după aceea, Iocasta naștu un băiat și Laios, temându-se de spusa oracolului, îl expuse pe muntele Citeron. Acolo fu găsit de un păstor, care îl numi Edip (Oidipus) adică «copilul cu picioarele umflate», căci tată-seu îi străpunse picioarele când îl expuse. Păstorul duse copilul găsit la palatul lui Polybos, rege al Corintului, unde fu crescut de regele și de regina Meropa ca propriul lor fiu. Când se făcu mari, aflâ despre expunerea sa și se duse la Delphi să întrebe oracolul despre taina nașterii sale. El primi răspuns: să nu se întorcă în patrie, că va ucide pe tată-seu și va lăua de soție pe mamă-sa. Dar fiind încredințat că Polybos și Meropa sunt părinții sei și împins de o ră fatalitate, nu mai vră să reentre în Corint, și apucă calea spre Teba. La o răspântie a drumului, întâlni, fără să scie, pe adeveratul său tată Laios și conducătorul carului regesc căutând certă cu drumețul, Edip ucise pe Laios și pe omeni lui. Așa se adeveri întâia parte a oracolului.

Sfinxul. — Urmându-și calea spre Teba, Edip detepeste faimosul SFINX: monstru cu față de femeie, cu aripi de pasare, cu corpul și cu coada de leu (spre deosebire de sfinxul egiptean care era nearipat și cu față de bărbat). Stând pe un munte din împrejurimile Tebeī, femeia-pasare punea drumeților diferite enigme și devora pe

cei ce nu puteau să le deslege. După ce mulți se prăpădiseră, Creon, rege din Teba, deține de scire, că va da domnia și pe soră-sa Iocasta de soție vitezului, care va scăpa țara de acel monstru. Edip cercă și dinsul și Sfinxul îi puse următoarea întrebare: Care e ființa cu două picioare, care are patru, apoi trei și o singură voce? Edip răspunse: Omul, care în copilarie umblă d'abușile, apoi merge cu două picioare și la bătrânețe își mai ia ca sprijin un toiag. Atunci monstrul se prăvăli însuși din virful stâncii, iar eroul se făcu stăpân peste Teba și se căsători, fără să scie, cu mamă-sa Iocasta.

Pedepsa divină. — Această îndoită crimă fatală trase în curind asupra lui Edip urgia șefilor. El trimisera asupra Tebei o ciumă grozavă și o fomete cumplită. Ora colul întrebat răspunse, că singurul mijloc de scăpare era să se alunge din cetate ucigașul lui Laios. Edip blestemă gróznic pe omoritor, dar când se puse să-l caute, nenorocitul află îngrozitorea taină: că dinsul era ucigașul și că dinsul se însurase cu mamă-sa. Iocasta desperată și făcu séma, iar Edip și scose ochii. Alungat din Teba, nenorocitul orb, călăuzit de draga lui fiică Antigona, rătăcia din loc în loc fără s'affle pace, până ce ajunse la Colona, în Atica, în dumbrava Eumenidelor, unde peri într'un chip minunat.

Cei șepți în contra Tebei. — Eteocle și Polynice, fiul lui Edip pe cari îi blestemase înaintea morții, moștenind tronul părintesc, se învăjbiră în curind și Polynice fugi la Adrast, rege din Argos, a cărui fiică o luă de soție. Ajutat de socrul seu, Polynice porni cu războiu asupra fratelu lui Eteocle, rămas singur rege în Teba. Acest războiu fu numit *Cei șepți în contra Tebei*, fiindcă, afară de Adrast, de Polynice și de cumnatul seu Tydeu, fiul regelui din Calydon, mai luară parte alți patru eroi: cei doi frați ai lui Adrast, uriașul *Hippomedon* și delicatul *Parthenopeus*, abia copilandru dar deja oșten cu inima semetă, trufașul *Capaneus* «care nu se temea de fulgerul și de trăsnetul lui Zeus» și a cărui soție devotată Evadna se aruncă de vie pe rugul bărbatului ei; în sfîrșit *Amphiaraos*, faimosul ghicitor din némul lui Melampus și cumnat cu Adrast. Acesta, ce-i drept, prevăduse, că vor peri cu toții în acest războiu, dar fu nevoit

să ia parte de soția sa Eriphyla, pe care Polynice o amăgise dăruindu-ă mândrul dar fatalul colan al Harmoniei și dînsa descoperi locul unde se ascunseșe soțul ei. Înainte de a pleca, Amphiros, însărcină pe fiul său Alcmeon să-l răsbune și acesta ucise mai târziu pe mamă-sa. Războiul avu, într'adecăvă, un sfîrșit rău. Cei șepte pornind asupra Tebei, împresurără cele 7 porți ale cetății. Capaneus, care se urcase pe ziduri, peri fulgerat de Zeus; frații Eteocle și Polynice se uciseră în duel; ceilalți eroi muriră sau o luară la fugă, între cari și Amphiaraos: pe când fugia, pămîntul se despici și-l înghițe de viu, împreună cu vizitiul său. El deveni un șeuh-prophet, venerat la Teba și aiurea. Singurul care scăpă din acest războiu fatal fu Adrast, mulțumită sprintenului său fugar Arion.

Epigonii.— Dece anii mai târziu, fiile și urmașii eroilor căduți, aşa numiți Epigoni, se uniră spre a răsbuna pe părinții lor. Favorisați de astă dată de șeuh, porniră asupra Tebei, o coprinseră și o dărămară. Cea mai mare parte a prădiilor fu trimisă la Delphi, ca prinos lui Apollo.

LEGENDE DIN ETOLIA

CAP. XXXV

M E L E A G R U

Nascerea-ă minunată. — Eroul Etolienilor, MELEAGRU, era fiul lui Eneus, rege din Calydon, și al Altheei, fiica regelui din Pleuron. Șepte ăile după nascerea copilului, veniră cele trei Moire să-ă predică sîrta viitoră, o viață gloriösă dar scurtă. Clotho meni copilului să aibă un suflet nobil, Lachesis să fie vîtăz, iar Atropos, aruncând un tăciune în focul de pe vatră, rosti aceste cuvinte fatale: Meleagru va trăi atâtă, cât va arde și tăciunele de pe vatră! Mama, speriată la aușul acestei meniri, sări din pat, luă tăciunele din foc și-l ascunse într-o lăda spre a păstra viața copilului său. Așa trăi și crescă Meleagru.

Mistrețul din Calydon. — Eneus, uitând într-un an să ofere deieți Artemis prinosele recoltei, ea trimise un mistreț năprănic cu colții grozavi să pustiească împrejurimile Calydonulu. Meleagru și propuse să repuiе fiara cumplită și pentru acăsta se întovărăși cu mai mulți războinici vitejî din orașele învecinate: Castor și Pollux, Theseu și Pritoos, Lynceus și Idas, Admet și Iason, Iphicles și Iolaos, Peleu și Telamon, Anceus și Amphiaraos, precum și frumosă vînătoare Atalanta. După cîteva ăile de serbări în onorea ășpeștilor, se întreprinse vînătoarea. Se întinseră lațurile, se împerechiară în sgardă câini și se luară cu toții pe urmele fiarei. Mistrețul atunci se repezi, sparse haita câinilor, dar tinerii voinici se atinură după dînsul și fie-care căuta să-l izbescă: săgețile lor cădură în sec, numai darda Atalantei se infipse tăpări sub urechea fiarei. Atunci lupta se încreștă și mai tare și An-

ceus cădu mort, sfâșiat de colții mistrețului. Dar brațul voinic al lui Meleagru răni de mórte fiara, care se rostogoli în pulberea roșită de sâangele ei. Răsplata biruinței, capul și pielea mistrețului, se dete firesce lui Meleagru; el însă, răpit de frumusețea Atalantei, o cedâ ei, dicând că se cuvîne cu rânse mai întâi fiara.

Mórtea eroului. — Acéstă împărțelă a prădiilor provocă certă mare într-o vînătoare și Meleagru ucise pe frații mamei sale, cari mișelesce răpiră Atalantei darul. Mórtea lor împinse pe supuși lor, Cureții din Pleuron, să pornescă cu războiu asupra Etolienilor. La început, Cureții fură bătuți, dar la urmă, Meleagru retrăgându-se din luptă, fiind că mamă-sa îl blestemase pentru mórtea fraților ei, Cureții respinseră pe Etolieni și împresurără porțile Calydonulu. În acéstă nenorocire, bătrâni și preoții veniră să-l róge pe Meleagru să apuce iar armele și să-ř apere, dar în zadar; atunci veniră să-l róge tatăl seu, surorile sale și chiar mama sa, dar eroul rămase neîndupăcat; în fine, soția sa Cleopatra izbuti să-l îndupăce. El apucă armele și, în fruntea a lor se, sdobi pe dușmană. Dar eroul însuși nu se mai înt rse de la câmpul de bătaie: Erinia cumplită, care ascultase blestemul mamei sale, îl înh t  și-l dete morții.

După legenda mai sus raportată, relativă la nascerea eroului, mamă-sa Althea, indignată de mórtea fraților se, și aduse aminte de menirea Moirei și aruncă în foc tăciunele fatal, ce-l păstra cu sfîntenie. Astfel muri Meleagru odată cu mistuirea tăciunelu, de a căru fiin  era tainic legată via a sa. Althea se căi prea t rdiu și și făcu séma, iar surorile lui Meleagru îl jeliră pe morm ntul seu, până ce Artemis le schimbă în bibilice (*meleagrid *) și le transportă în insula Leros.

Atalanta. — Feci ra războinică care luase parte la v n t rea de la Calydon și fusese cau a indirectă a mor ii lui Meleagru, ATALANTA, era fiica Arcadianulu Iasos. Când se născu, tatăl ei, care doria s aib  b ie , o expuse pe un munte, unde fu alăptat  de o urs c  și crescută de nisce v n t ri. Ea ucise pe Centauri, cari o prigoniau și trăia ca o feci ra departe de ómeni, îndeletnicindu-se cu v n t rea. La urmă ’  regăsi p rin ti, cari o recunoscură de fiica lor. Tatăl ei vr nd s o m rite, o f -

gădui de soție celuī ce va fi în stare să intréacă în alergare pe sprintena fecioră, iar cel învins să fie ucis. Mai mulți voini cī pătiseră deja mórtea, când unul dintre petitorī (numit Melanion sau Hippomenes) o putu dovedi prin viclenie: căpătând de la Aphrodita 3 mere de aur din grădina Hesperidelor, el le aruncă în drum pe când alergau, și feciora, atrasă de māndretea lor, se opri spre a le culege. Ea fu întrecută astfel de şiretul ei potrivnic și Hippomenes se însură cu Atalanta. Mai tărđiu (spune legenda) amîndoî fură schimbați în lei.

Reprezentări artistice.— O frumosă reproducere plastică a vinătoriei din Calydon o admiraă cei vechi pe frontonul oriental al templului Athenei din Tegeia, în Arcadia, opera marelui sculptor grec Scopas: grupul de mijloc era format de mistreț și de figurile lui Meleagru, Theseu și Atalantei. Din acest templu s'aă păstrat numai puține fragmente.— Un grup de marmură, conservat aqă în Vatican, reprezentă același episod însemnat din viața eroului: Meleagru, întovărășit de cāinele seu, a răpus mistrețul și a depus capul fiarei ca un trofeu destinat Atalantei. Părțile superioare ale acestei opere plastice sunt admirabile și atitudinea figurilor plină de grație.

LEGENDE DIN TESALIA

CAP. XXXVI

CENTAURIİ și LAPITII

Lupta lor faimósă.—Lapitii și Centaurii erau triburi sălbaticice și războinice, cari locuiau în munții Tessaliei, cei dintâi la pările meridionale ale Olimpului, iar ceilalți în pădurile muntoase din Pelion. Centaurii, fiind Ixion și ai Nephelel, sunt pomeniți de Homer ca nisce omeni păroși, cu căma săbirlită, dărj și aprig. Mai târziu imaginea greacă le dă o formă monstruoasă: jumătate omeni și jumătate căi (fig. 25). Ei își petreceau timpul vînând cu lancea (uneori călări și atunci numiți *Hippocentauri*) taurii sălbatici, cari rătăciau prin acele păduri. Lupta între Centaur și Lapit, care devine în urmă simbolul luptei între civilizația greacă și barbaria pelasgică, se îscăcează cu prilejul următor. Când Pirithoos, regele Lapitilor, și serbă nunta cu Hippodamia, el invită și pe câțiva din fruntașii Centauri. Unul din ei, Eurytion, amețit de vin, vră să răpescă cu de-a sila pe soția regelui. Eroi de față, revoltăți de atâtă semetie, alungă pe Centauri, dar ei se întorseră mai numeroși și, înarmați cu bolovani și cu copaci năprasniți, deteră navală în sala ospătelui. Acolo o luptă crâncenă se încinse între dinșii și Lapitii. Aceștia, conduși de Pirithoos ajutat de neinvinsul Theseu, îi înfrinseră cu desăvîrșire și-i alungă până la pările Pindului.

Chiron.—În legendele de mai târziu, Centaurii par a-și mai fi îmblânzit firea și, ca genii ai pădurilor, ei urmău împreună cu Satyrii și Sileni carul lui Dionysos, cântând din corn și din liră. Pe povîrnișurile mun-

telui Pelion crescând buruienă de lăc, îi se atribuia și arta medicală. Această însușire vindecătoare se detine mai ales u-nuia din Centauri, luî CHIRON, fiul lui Cronos și al oceana-nidei Philyra. El era vinător ca și frații săi, dar mai cu semă medic și chirurg. În această calitate, Chiron de-veni educatorul lui Asclepios, Iason, Achile și al altor eroi. El locuia mai întâi într-o peșteră din muntele Pe-lion, dar după alungarea Centaurilor de Lapiți, și mută locuința pe capul Maleia. Chiron muri rănit din întim-plare de una din săgețile înveninate ale lui Heracle.

Reprezentări artistice.— Centauromachia sau lupta Centaurilor cu Lapiți a devenit subiectul favorit al poetilor și mai ales al ar-tiștilor greci. Alcamene, cel mai bun elev al lui Phidias, a reprezentat-o mai întâi pe frontonul occidental al tem-plulu-i lui Zeus din Olympia, din care s'a-ă descoperit în timpul din urmă fragmente însemnate. Apoi aceiași luptă figurată pe frisa lui Theseion din Atena și mai ales pe metopele meridionale ale Par-thenonului. O bună parte din aceste din urmă există încă și se conservă în British Mu-seum din Londra. Feluritele scene reprezentă când pe un Centaur ducând în brațe o fe-mee răpită, când pe un altul călăritind asupra cadavrelor dușmanilor uciși și când iarăși unele episodice ale luptei.

Dar niciodată un artist pare a nu fi reușit să reprezinte mai bine pe Centauri ca celebrul pictor grec Zeuxis, despre al căruia tablo-u—*Centaurésă alăptând doi prunci Centauri*—Lucian ne-a lăsat o frumoasă descriere :

Pe iarbă stufoasă e reprezentată Centauresa, cu totă partea ei de cal aşedată pe jos și cu picioarele din apoi întinse; partea ei superioară, care este de femeie, stă rezemată pe cot; picioarele ei dinainte nu sunt lungite ca ale unui animal ce ar sta culcat pe sold, ci unul din picioare, afectând pozițunea încovoiată a unei persoane ce se pune în ge-

Fig. 25.

nuchă, are copita sucită în lăuntru; celălalt e drept și proptit în pămînt, de pre cum fac caii, când vor să se ridice de jos. Ea ține în brațe unul din copii și îi dă să sugă la săn, ca o femeie; iar celălalt suge la ugerul mumei sale, întocină ca un mînz. În partea de sus a tabloului stă, ca la pândă, un Centaur, carele se vede a fi soțul celei ce dă să sugă pruncilor; el se uită în jos zîmbind și din trupul lui apare numai jumătate a părții sale de cal; cu mâna drăptă arată un puiu de leu și ține în sus, parcă ar voi să glumescă, sperând cu dînsul pe copii.

Totăceea frumuseți ale acestuia tabloiu însușesc totă perfectiunile picturii, adică corecțiunea desăvîrșită a desenului, norocita îmbinare a colorilor, potrivirea meșteșugită a efectelor de proeminență și de umbre, drăptea cumpăñire a părților în raport cu totul, armonia generală... Zeuxis a scut, într'un singur subiect, să desvolte comorile variate ale geniului său, dând Centaurului o înfățișare aspră și sălbatică, o cămă asvîrlită cu mândrie, un trup săbălit de păr, nu numai în porțiunea sa de cal, dar chiar în cea omenescă. De pe largile lui spete, de pe privirea lui zîmbitorie și ferosă, se cunoște o ființă sălbatică, crescută în munți și care nu s-ar putea domestici.

Astfel este dînsul; dar femeia sămănă cu acele măndre cavale, cari trăiesc în Tesalia, nesupuse la friu și la zăbale. Partea ei de sus e trupul unei frumose femei, afară numai de urechile, cari se ascund la vîrf ca ale Satyrilor; dar amestecul, îmbinarea ambelor firii este de delicatesă lucrată, mai ales la locul unde trupul calului se prezintă în trup de femeie, în cât prefacerea nici că se poate simți și ochiul în zadar cată a deosebi punctul de despărțire. Cât despre copii, în fețele lor, de și sunt încă prunci, se vede ceva sălbatic amestecat cu blândețea prunciei. Si de pe părerea mea, un lucru foarte minunat este că ochii lor copilăroși sunt îndreptați către puiul de leu, fără ca ei să lase ugerul de la gură, și fără ca să se deslipescă cătuși de puțin de muma lor (trad. ODOBESCU).

CAP. XXXVII

ALCESTA — PELEU

Devotamentul Alcestei.—ALCESTA se făcu faimósă prin devotamentul către soțul ei Admet, rege din Phere, în Tesalia. Acesta era un Domn puternic și bogat și avuse norocul săibă ca păstor al mândrelor sale turme pe însuși Apollo, alungat din cer ca expiare pentru uciderea Cyclopilor. Deul, împrietenindu-se cu stăpânul seū müritor, îl ajută să ia de soție pe frumósa Alcesta, fiica lui Pelias, rege din Iolcos, împlinind condițiunea impusă: să vie s'o vađă într'un car tras de leă și de urși. Apollo îmblândi aceste fiare și le înjugă. Tot el dobîndi de la Moire promisiunea că, apropiându-se lui Admet césul morții, să fie lăsat încă în viață, dacă cine-va (tată, mamă ori soție) ar consimți să móră în locu-ă. Când veni momentul fatal, nică tatăl, nică mama nu voră să móră pentru fiul lor. Soția lui însă nu stete în cumpenă, ci voiósă primi mórtea, numai să prelungescă viața soțului ei. Persephona, înduioșată de atâtă iubire, o trimise înapoi lui Admet. După altă legendă, Heracle, primit în casa amicului seū Admet tocmai în momentul jertfiriș soției, se luă la luptă cu Mórtea și, după o crân cenă încăerare, ii smulse prada.

Viața lui Peleu.—Intre faimoși eroi tesalieni figura și PELEU, regele Myrmidonilor (pitici născuți din furnicile unui stejar). El și fratele seū Telamon, geloși de un al treilea frate, Phocos, îl uciseră în jocul discului și pentru acest omor fură alungați de tatăl lor. Peleu găsi un adăpost la Eurytion, rege din Phtia, care îi dete pe fie-sa Antigona de soție și împărți domnia cu dinsul. Dar, la vînatorea de la Calydon, Peleu lovise cu

lancea de mórte din greșală pe socru-seu și fu nevoit să fugă la Acastos, rege din Iolcos. Aci, nevrînd să asculte cuvintele amăgitore ale reginei Astydameia, dînsa îl calomniâ Antigonei, că Peleu ar vrea să ia de soție pe fata ei și Antigona, desesperată, se spînzură; apoï îl învinui la soțul ei, că ar fi vrut s'o amăgescă. Acastos, ca să-și răsbune, îl luâ cu dînsul să vineze pe muntele Pelion, credînd că fiarele îl vor omori. Dar Peleu era un vinător semet și dibaciu, răpuse o drôie de fiare, le tăiâ limbile, le băgâ în torba sa și dovedi în urmă cu ele tovarășilor, că n'a vînat rău (cum Acastos dicea în bătaie de joc). Apoï, obosit de muncă, adormi pe munte și atunci Acastos îi furâ paloșul minunat, făurit de Hephestos, și-l ascunse într'un băligar. Deșteptându-se, căutâ în zadar arma și era să cađă pradă Centaurilor, dacă nu-l scăpa Chiron, care îi dete înapoï paloșul. Peleu se duse atunci la Iolcos, ucise pe Acastos și pe Astydameia, și se făcu Domn peste țara lor.

Căsătoria sa cu Thetis.— Tot atunci Peleu luâ de soție pe frumosa nereidă THETIS, care fuse îndrăgită înainte de Zeus și de Posidon. Cei doi deei, aflând de la Themis că fiul născut din Thetis va fi mai puternic de cât părintele seu, o părăsiră și hotărîră, ca Thetis să ia de bărbat pe un muritor. Deița însă nu vru să cedeze de cât cu de a sila. Ca să scape de urmăririle lui Peleu, ea lua (ca și Proteus) fel de fel de forme: de apă, de foc, de șerpe, de leu. Dar eroul, sfătuit de Centaurul Chiron, trecu peste tôte piedicile și o dovedi în cele din urmă. La nunta lor, serbată pe muntele Pelion și adesea cântată de poetii antici, asistăra toți deei coborî din Olymp și fie-care dintr-înșii le aduseră mândre daruri: Posidon le dăruí doi caî năsdrăvanî (Balios și Xanthos), alți deei le oferiră arme neînvinse, iar Chiron o sulită de frasin cu care Achile săvîrși minunî; Apollon și Mușele cântau din chitară, iar Moirele pređiseră, că copilul ce se va nasce va fi cel mai glorioș dintre ómeni. Totuși, două pieze rele aduseră întristare în mijlocul acestei veseliî: una, că fiul născut va fi răpit de o mórte timpurie; apoï, în toiul ospătului la care fusese chemați toți deei, se pomeniră cu mérul fatal, aruncat de

deița Eris sauă Discordia (care fusese uitată) și care era menit să provoce războiul troian prin judecata lui Paris. Peleu trăi de aci înainte fericit cu Thetis, domnind peste Myrmidonii. Despre unicul lor fiu Achile, ilustrul erou al războiului troian, se va vorbi aiurea.

CAP. XXXVIII

EXPEDIȚIUNEA ARGONAUTILOR

Phrixos și Helle.—Athamas, regele Minienilor din Orchomen în Beotia, avuse de la soția sa, șeica Nephela, un băiat PHRIXOS și o fată HELLE. Peste câțiva timp, Athamas își părăsi soția și se uni cu Ino, fiica lui Cadmos. Copiii Nephelei fură în curind oropsiți de mama lor vitregă, care căuta un prilej să-i prăpădească. Nephela, părăsind pământul, trimise ca pedepsă în țara lui Athamas o secetă, ce detine nascere unei fômete cumplite. Regele trimise să întrebe oracolul de la Delphi și răspunsul șeului fu la întorcere răstălmăcit de Ino: seceta va înceta, dacă Phrixos va fi jertfit lui Zeus. Atunci Nephela veni întrajutor copiilor ei și scăpându-î de la morte, le dăruie un berbece năsdrăvan cu lâna de aur, ce-i fusese dat de Hermes. Ea puse pe cei doi copii în spinarea berbecelui, care sbură cu dinșii în slava cerulu. Dar în acea călătorie aeriană, Helle cădu în mare ce se numi apo după dinșa (Hellespont); iar Phrixos ajunse în țara Eia, numită mai târziu Colchida, la răsărit de Marea Negră. Acolo jertfi berbecele lui Zeus, Protectorul fugarilor, și dăruie lâna de aur regelui din Eia, Eetes, fiul lui Helios, care puse s-o atîrne de un stejar în dumbrava lui Arès, unde era păzită de un balaur cu ochi neadormiți. Apoi luă de soție pe Chalciope, fiica regelui.

Iason.—In orașul Iolcos din Tesalia, domnia Pelias, un nepot al lui Athamas, care răpise violențe tronul fratelui său Eson. Ca să scape pe fiul său IASON de prigonia lui Pelias, Eson îl detine pe mâna Centaurului Chiron să-l crească în taină. Dar Pelias, îngrijat, întrebă

oracolul: cât îi va dura domnia? și șeul îi răspunse: să se ferescă de omul cu o singură opincă (monosandalos). În vremea aceea, Iason crescea în peștera lui Chiron, care îl instruia în toate măiestriile eroilor din acel timp. Când fu de 20 de ani, tinerul purcește la Iolcos, cu gândul să silescă pe unchiu-seu a-î reda tronul. Pe drum, trecând peste o apă, pierde un pantof și aşa se înfățișă înaintea lui Pelias încălțat cu un singur pantof. Cum îl vede Pelias, prinse bănuială pe dinsul după spusa oracolului și șî puse în gând să-l răpuie, trimitește-l la o vr'o ispravă primejdiósă. El promise dar să-î lase tronul lui Iason, dacă-î va aduce din Colchida lâna de aur a berbecelui năsdrăvan.

Argonauți.—Iason se învoi să purcădă și începu să se pregătescă. El puse să-î se facă o corabie măiastră cu 50 de visle, numită *Argo* (după numele constructorului ei Argos) și trimise ómeni în toate părțile, să cheme pe vitejii, cari ar vrea să ia parte la acea grea ispravă. Vr'o 50 de eroi veniră să-l întovărașescă: între cari Heracle, Dioscurii, Orpheu, cei doi fiți înaripați ai lui Boreas (Calais și Zetes), Theseu și alții. Printre eroii înzestrăți cu daruri supraumane era și *Lynceus*, cel ager la vedere, ai cărui ochi, pătrundetori ca ai rîsului, răsbătea pretutindenea și descoperiau stâncile printre valuri. Toți aceștia, în frunte cu Iason, porniră pe corabia vorbitore Argo, apucând drumul răsăritului. În cale la Misia, Heracle pierdu pe dragul seu Hylas, răpit de na-iade (p. 76) și eroul rămasă acolo să-l caute. Apoi în Tracia călătorii deteră peste orbul rege PHINEUS, care și orbise nevinovați copii după pîra mamei lor vitregi și de aceea fu orbit de deî și chinuit de Harpii, cari îi răpiau ori-ce hrana. Ele fură alungate de Boreadă, și Phineus, din recunoșință, spuse Argonauților, cum să se ferescă de primejdiile drumului. Intr'adevăr, la intrarea în Pontul Euxin, Argonauți deteră peste grozavele stânci mișcătoare, *Symplegadele*, mai repede de cât vîntul, cari se întrecio-niau și sfărămau corăbiile. Ei scăpară de ele cu ajutorul lui Posidon și de atunci acele stânci vii rămăseră înțepen-nite locului. După mari primejdi, ajunseră în sfîrșit la Colchida, în țara regelui Eetes.

Medea.—Iason ceru lui Eetes comóra, după care ve-

nise, acea lână de aur strănic păzită de balaur. Regele i-o promise după împlinirea unor grele isprăvi. Eroul n'ar fi fost în stare să le săvîrșescă fără ajutorul fiicei regelui, tînăra și măiastra MEDEA, care îndrăgi cu informare pe Iason și-l povătui cum să facă. Regele îi poruncise să înhame la un plug doî tauri cu picioarele de aramă și cu nările de foc, să are cu ei un câmp consacrat lui Ares și să semene în brazde dinții balaurului. Marea vrăjitore unse trupul voinicului cu o alifie din buruienă vrăjite, care-l făcu nevătămat și-l feri de suflarea veninósă a dihaniei. Apoi semănând dinții balaurului, ei produseră ființe nove și acești frați, născuți din pămînt, se exterminară între dinșii. Dar regele neînduplecându-se a-î da comóra, Medea fermecă și adormi balaurul păzitor al lânei de aur, eroul îl omorî și, luând comóra, se întorse la Argos, însotit de măntuitorea sa. Eetes se luâ grabnic după fugari și Medea, ca să-l zăbovăscă în drum, tăiâ în bucăți pe fratele ei Absyrt și-i imprăștiâ membrele în mare.

Iason, întorcîndu-se la Iolcos, consacrâ corabia lui Posidon și predete lâna berbecelui lui Pelias, care însă nu vru să se ție de cuvînt. Atunci Medea și puse în gînd să-l repui. Ea convinse pe fiicele lui Pelias, că ar putea întineri pe părintele lor (cum întinerise dînsa pe Eson), tăindu-l în bucăți și fierbîndu-le cu nisce sururi vrăjite de dînsa. În acest chip și fără voie, ele omorîră pe tatăl lor. Alungați pentru acéstă crimă din Iolcos, Iason și Medea se duseră la Corint, unde trăiră fericiti cîțva timp. Dar apoi Iason părăsi pe Medea spre a se căsători cu Glauce, fiica regelui Creon. În furia ei, Medea trimise în dar Glacei o tunică otrăvită, care mistui pe nenorocita (ca tunica lui Nessos pe Heracle); și după ce omorî copilașii ce avuse cu Iason, fugi la Atene pe un car tras de balauri înaripați. Acolo luâ de bărbat pe regele locului Egeu. Dobîndind nemurirea după mórte, Medea fu venerată ca o șeită și în câmpiiile Elysee deveni soția lui Achile.

LEGENDE-DIN TRACIA

CAP. XXXIX

ORPHEU și POETII MITICI

Orpheu și Eurydice. — Născut în Tracia, ORPHEU, fiul Musei Calliopa, era considerat ca poetul străvechiu al Greciei, pe care însă nu-l cunoște încă nici Homer, nici Hesiod. Când făcea să vibreze cordele armoniose sale lire, natura întregă se punea în mișcare. La auful aceluia vîrs melodios, apele și opriau cursul, pietrele s'apropiau și asculte, fiarele și arborii începeau să salte. Soția lui iubită era EURYDICE, care muri de mușcătura unui șerpe veninos. El o plânse cu nespusă duioșie și neputind trăi fără dînsa, se duse să caute în locașul morții. Se coborî dar în Hades și înduioșâ acolo cu dulcea-i cântare până și pe neîmblânđitul Domn al umbrelor. Pluton se încovoia să-î înapoieze soția cu condițiunea: să nu-și arunce ochii înapoi spre a vedea pe Eurydice, înainte de a fi intrat în lumea albă; căci facând din potrivă, o va pierde pentru totdeauna. Dar tocmai când fu să ajungă la hotarul între cele două lumî, Orpheu nu se mai putu ținea și se înturnă să se uite la draga lui soție: în aceiași clipă, ea peri dinaintea sa. De atunci, nenorocitul cântăreț cutreera munți Traciei, făcîndu-i să răsune de imensa lui durere, până ce fu sfâșiat de o drôie de Bachante.¹⁾

¹⁾ Filosofii orphici atribuiră lui Orpheu un sir de imnuri și formule de inițiere, compuse mult mai tarziu de o sectă teologică ce tindea la o reformă, dogmatică și morală, a religiunii populare.

Şepte luni d'a rîndul (cântă Virgiliu), subt o stâncă stîrpă pe malul pustiului al Strymonului, el plânse, făcând să răsune înghețatele peșteri, imblânđind tigrii și mișcând chiar și stejarii prin cântările sale. Precum filomela, ia umbra plopilor, suspină văietându-se după pușorii ei, pe cari cruntul plugar, zăriind cuibul, i-a răpit până ce nu aveau încă tuleie; iar dinșa plânge năptea și, stând pe o ramură, își spune mereu cântecul de durere și umple până în depărtare locul de ale sale durerose plângerii; tot așa nici plăcerile iubirii, nici ale însoțirii nu mai înduplecă sufletul lui Orpheu. Singur, el cutreera gheturile hyperboree și zăpeďile Tanaisulu și câmpile Riphee, unde în veci nu se topesc poleiul și bruma, și pretutindeni el cere pe a sa Eurydice răpită și acele daruri cu cari deii l-au amăgit. Până în sfîrșit însă, femeile trace, desprețuite de dinșul, în timpul serbătorilor deului și în orgiile nocturne ale lui Bachus, risipiră pe câmpuri membrele sfâșiate ale junelui amant. Dar și atunci, pe când capul lui, rupt de pe albu-i grumaz, se prăvălia în mijlocul prăpăstilor Hebrului infernal, glasul lui încă și limba-i înghețată: «Eurydice!» striga și atunci, lipsite de suflet,—«Ah! nenorocită Eurydice!» Si «Eurydice!» respundeau de pretutindeni cîstele rîpise ale rîului (trad. ODOBESCU).

Poetă și ghicitor. — Tracia se consideră ca patria cătorva poetă legendari: THAMYRIS, orbit de Muse cu cari se luase la întrecere; EUMOLPOS, cântărețul melodios și reformator al misterelor din Eleusis; LINOS, fiul Musei Urania, celebru mai ales la Argos și la Teba; în fine, MUSEOS, căruia se atribuia (ca și lui Orpheu) oracole, formule de purificare și imnuri.

Dintre ghicitorii epocei mitice, menționăm pe Melampus și pe Tiresias. MELAMPUS scăpase din foc doி șerpi și ei din recunoșință, când crescă mară, și linseră urechile, împărtășindu-i astfel darul de a înțelege limba animalelor și de a predice viitorul. Din nemul lui se trase apoi famosul ghicitor Amphiaraos. Ca și Melampus, TIRESIAS pricepea asemenea graiul paserilor și cunoșcea tainele cele mai adînci ale naturei. El fusese orbit de Athena, pe care o zărise scăldându-se, dar care și dete în schimb darul de a putea predice viitorul.

LEGENDE DIN CORINT

CAP. XL

SISYPH și GLAUCOS — BELLEROPHON

Sisyp. — Frate cu Athamas, SISYPH, eroul fundator al Corintului, e numit de Homer cel mai viclen dintr-oameni. Aşa, când Zeus răpi pe Egina, fiica fluviului Asopos, el descoperi pe divinul răpitor. Şi când Zeus, ca să-l pedepsescă, îi trimise pe Thanatos, şiretul sciul să păcălescă pe deul morţii şi să-l lege aşa de tăpĕn, în cât rămase loculu şi nimeni nu mai muria. D'abia Ares îl putu scăpa din lanţuri şi Thanatos, cum se vădu liber, îl tirî pe Sisyph în Hades. Dar şi de astă dată viclenul izbuti să scape: înainte de a muri, se rugase de soţia sa să nu-l înmormînteze; ajuns în Infern, Sisyph se plânse lui Pluton şi Persephonei de neglijenţa soţiei sale (sfîretul celui rămas neînmormintat rătăcia sute de ani împrejurul Styxului) şi vorbi atâta, până îi deteră voie să se întoarcă în viaţă numai spre a pedepsi pe soţia sa. Dar odată în lumea celor vii, nu mai vră să se cobore în locaşul morţii, până ce fu luat cu de-a sila de Hermes. Pentru toate aceste viclenii, Sisyph fu osindit în Infern (p. 113) la o muncă de veci.

Sora lui Sisyph, ALCYON, luase de bărbat pe Ceyx, amicul lui Heracle. El trăiau deplin fericiţi şi, în deşertăciunea lor, se încumetară să se asemene cu Zeus şi cu Hera. Dei pedepsiră atâta semetie: Ceyx, surprins de o furtună, se înnecă în mare şi Alcyon îl plânse cu atâta amar, în cât înduioşă pe dei, cari îi prefăcură pe amândoi în paseră de mare (*alcioni*).

Glaucos. — Fiul lui Sisyph, GLAUCOS, s'afla în raporturi intime cu Posidon, șeul mării. El poseda multe și mândre iepe, pe cari, ca să le facă mai aprigi, le hrâni odată cu carne de om. Acăstă nelegiuire trase asupră-i urgia șeilor și, la jocurile funebre celebrate la Iolcos în onoarea lui Pelias, caii se și luară vînt, sfârmără carul și ucisera pe Glaucos.

Viața lui Bellerophon. — Un alt eroș național al Corintului era BELLEROPHON, fiul lui Glaucos, ale cărui isprăvi se asemănă cu ale lui Heracle și Theseu. Părăsindu-și patria în urma omorului unuia frate, se duse la Tirint, unde fu bine primit de regele Pretos. Dar soția regelui, Anteia ori Stheneboia, îndrăgi cu patimă pe eroș, «căruia șeii îi dăruiră frumusețe și bărbătie». El însă nu vrut să cedeze stăruințelor rușinose ale reginei și dinsă, ca să-și răsbune, îl pîrî lui Pretos, că ar fi căutat s-o necinstescă. Regele, temendu-se să-l omore pe față, îl trimise cu o scrisoare secretă la socrul seu, regele Liciei, ca să-l dea morți. Bellerophon purcese într'acolo pe calul seu înaripat PEGAS, pe care eroul, ajutat de Athena, reușit să-l îmblânđescă și să-l facă tovarășul seu nedespărțit.

Chimera. — Bellerophon ajunse în Licia și fu mai întâi măreț ospătat de regele loculu, Iobate. Când luă apoii cunoștință de perfida înciințare a lui Pretos, el trimise pe eroș să săvîrșescă trei isprăvi grele, credînd astfel să-l răpuie. Întâia ispravă fu să se lupte cu CHIMERA: «monstru de soi dumneesc, cu capul de leu, cu corpul de capră, cu coda de șerpe și care suflă din nărî foc și pară». Eroul, stând în aer pe calu-i înaripat, putu din depărtare să săgeteze fiara și s'o răpuie. După ce dovedi în luptă pe Solymî, un popor sălbatic din munții învecinați, și înfrâns pe vitezele Amazone, Bellerophon fu surprins la întorcere de nisce ucigași puși la pîndă de Iobate. Eroul îi ucise până la unul și regele, uimit de viația lui semetă, îi dete pe fie-sa de soție și împărți domnia cu dînsul.

Mórtea eroului. — Bellerophon nu se bucură mult timp de fericirea căștigată după atâta muncă. Sfîrșitul seu fu tragic ca și al lui Heracle. Urgisit de șe, el rătăcia

singuratic, departe de ómení, până ce ticăitul peri. Vrênd să se urce în Olymp pe calul seū Pegas, trase asupră-șíurgia lui Zeus, care îl prăvăli din cer. Acéstă mórte ti-călósă, care amintesce pe a semetuluī Phaeton, forméză un adevérat contrast cu viața gloriósă a eroului.

LEGENDE DIN ARGOS

CAP. XLI

IO — DANAIDELE și PRETIDELE

Io. — Inachos, fluviul personificat al Argolidei, avu de fiu cu oceanida Melia pe PHORONEUS, bine-făcătorul țării, care (ca și Prometeu) ar fi dăruit omenilor focul. Sorăsa Io, preotesa Herei, îndrăgită de Zeus, trase asupră-i gelosia Herei, care o schimbă în vacă și o dete în paza a-tot-vădătorului ARGUS. Nenorocita, fără să-și fi pierdut conștiința, se tot aprobia de părintele ei Inachos, cerându-i zadarnic îndurare. Zeus însuși, înduioșat de atâtă jale, trimise pe Hermes s'o scape din ghiarele paznicului ei cu o sută de ochi. Eroul izbuti să-și adormă ochii și să-și taie capul. Dar răsbunătorea Hera trimise vacă o streche: turbată de mușcăturile ei, începu să alerge capiu, străbătând Europa și Asia, până ce se opri în Egipt. Acolo Zeus, mândgaiând vaca cu mâna, îi dete iarăși făptura dinainte. Ea născu atunci un fiu Epaphos, care devine rege al Egiptului și întemeia Memphis.

Ficele lui Danaos. — Ca descedenți ai lui Epaphos se consideră EGYPTOS și DANAOS, străbuni mitici ai Egiptenilor și ai Argienilor. Egyptos avea 50 de fiu, iar Danaos 50 de fice. Vrajba ivindu-se între cei doi frați, Danaos cu ficele sale, DANAIDELE, fugi la Argos, unde se făcu rege. Acolo veniră în curind și fiile lui Egyptos și siliră pe unchiul lor să le dea pe ficele sale de soții. Danaos se învoi, dar cugetă în același timp la o cumplită răsbunare. El dete, după nuntă, fie cării fice un paloș, îndatorând-o cu jurămînt să-și ucigă soțul în noptea nuntii. Tote făcură aşa, afară de Hypermnestra, care de milă

cruță viața soțului ei Lynceus și fugi cu dînsul. Danaidele expiară după mórte acéstă fără-de-legă, osindite fiind în Infern (p. 113) la o muncă vecinică.

Fiicele lui Pretos. — Pretos și Acrisios, fiu lui Lynceus, erau frați gemeni, cari se certau încă fiind în sinul mamei lor. Dușmănia între dinșii cresc cu vîrsta lor și amîndoî se războiră în urmă pentru domnia Tirintului. Pretos, alungat de fratele seu, fugi în Licia, la Iobate, care îi dete de soție pe fie-sa Anteia. Cu ajutorul soerulu lui, el cucerî iarăși Corintul, lăsând lui Acri-sios tronul din Argos. Acest Pretos avu 3 fiice, PRETIDELE, cari, trufașe de frumusetea lor și de puterea tatălu lui lor, desprețuiră pe dei. Ca pedepsă, deiile le înnebuniră și le făcură să rătăcescă, pe jumătate góle, prin munți și vale Argolidei și Arcadiei. În cele din urmă, ele fură vin-decate de ghicitorul Melampus, care luă de soție pe una dintr-insele.

CAP. XLII

P E R S E Ü

Nascerea și tinerețele eroului. — Acrisios, rege din Argos, avu o fiică DANAЕ, pe care o îndrăgise Zeus. Regele fuse însciințat de un oracol, că fie-sa va nasce un fiu menit să ucigă pe moșul seu (ca și Edip pe Laios). Speriat de spusa oracolului, Acrisios închise pe Danae într'un beciu de aramă. Dar șeul cerulu, schimbându-se într'o plorie de aur, se furișă în temniță și născu cu Danae pe PERSEÜ. Când Acrisios află acesta, cătrănit de mânie, puse pe mama cu copilul ei într'un sicriu și le dete drumul pe mare, creșând astfel să scape de profetia fatală. Sicriul, purtat de talazurile apei, ajunse la insula Seriphos, una din Ciclade, unde domniau doi frați, Dictys și Polydectes. Dictys măntui pe Danae cu copilul ei și le dete ospitalitate. Polydectes, fermecat de frumusețea Danaei, vru s'o ia de soție, dar căută mai întâi să se scape de Perseu, de care începu să se temă.

Medusa. — Ca să prăpădescă pe tinerul ero, Polydectes îl trimise, să-i aducă capul gróznicei fecioare, Gorgona MEDUSA, care locuia la marginea lumii, dincolo de Ocean, unde s'afla și grădina Hesperidelor. Perseu, călăuzit de Hermes și de Athena, ajunse mai întâi în țara celor trei GREE, fiice ale lui Phorkys și surori cu Gorgonele, cari se născură cu chipul de babe sbîrcite, câteși trele având numai un ochiu și un dintre de care se serviau pe rind. După ce sili pe aceste fecioare pocite să-i arate drumul la surorile lor Gorgone, Perseu iși însuși lucrurile lor minunate: nisce sandale înaripate cu cari se sbura ca gândul, o dăsagă vrăjită și un coif întunecat (asemenea coifului lui Hades) care făcea nevăduț. Pe lângă a-

ceste talismane, eroul mai căpătă de la Athena o oglindă vrăjită și de la Hermes un paloș năsdrăvan care omora pe oră cine atingea. Inarmat cu dinsul și încălțat cu sandalele vrăjite, Perseu sbură peste Ocean și ajunse la GORGONE, pe cără le găsi adormite. Aceste Gorgone erau 3 surori, pocite ca și Greele, cu capetele împrejururate de șerpă, cu nisice dinți lungi ca colții mistrețuluși, cu măiniile de aramă și cu aripă daurite ce le ridicau în văzduh; ele împetriau cu ochii pe oră-cine se uita la dinsele: două din ele, *Stheno* și *Euryala*, erau nemuritore, iar cea d'a treia, *Medusa*, era singura muritore și din fecioră frumosă¹⁾, îndrăgită de Posidon, fu schimbată de Athena în monstru (p. 20). Eroul, cum le zări de de parte, s'apropiă umblând de-a'ndaratele și cu oglinda dată de Athena evită privirea ucigașă a Medusei, căreia îi tăia capul cu paloșul dăruit de Hermes. Din trunchiul Medusei ar fi răsărit calul înaripat Pegas și Chrysaor, tatăl lui Geryon. Perseu puse capul Medusei în desaga-în minunată și scăpă de urmărirea celorlalte două Gorgone prin coiful ce'l făcea nevădut. Purtat apoără în sbor de sandalele sale, eroul impetri în cale cu capul Medusei pe uriașul Atlas care îl respinse, apoără la Seriphos pe dușmanul său Polydectes și redete domnia fratelui său Dictys. După aceea se întorsee la Argos, unde dărui Athenei capul Medusei și dinsa îl întăperi în mijlocul egidei sale.

Andromeda. — Pe când Perseu se întorcea cu capul Medusei, ajunse mai întâi în Etiopia, unde domnia Cepheus. Soția lui, Cassiopeia, se încumetase să se compare în frumusețe cu Nereidele și acestea se rugă de Posidon să le răsbune. Deul trimise mai întâi asupra țării o mare inundație, apoără un monstru de mare care devora oameni și turme. Oracolul, întrebăt, răspunse Etiopianilor, că vor scăpa de acea dihanie, dacă îi se va oferi ca pradă fiica regelui, pe frumoasa ANDROMEDA. Părinții cu durere fură nevoiți să consimtă: Andromeda fu legată de o stâncă și lăsată pe marginea mării, unde nenorocita «tre-

¹⁾ Arta grăecă urmă o cale inversă cu tradițiunea; pe când artiștii cei mai vechi căuta să dea capului Medusei o expresiune fiorosă: privirea cruntă, capul încolăcit de șerpă, limba și dinții scoși afară; de la Praxitele încocă, Medusa se reprezenta cu trăsuri forte frumoase dar întăperite de morte.

buia să expieze cuvintele trufașe ale mamei sale.» Acolo vădu Perseu pe frumosa fecioră și o îndrăgi. El se oferi regelui să scape țara și pe Andromeda, dacă îi va fi dată de soție, și Cepheus consimți. Eroul neînvins răpuse monstrul, mânțui pe domnița și o luă de soție.

Mórtea lui Acrisios.— După ce Perseu redete lui Dictys tronul din Seriphos, se întorse la Argos cu mama sa Danae și cu soția sa Andromeda. Auind de venirea lui și temându-se de împlinirea oracolului, bătrânul rege Acrisios fugi la Pelasgia din Tesalia. Dar nică acolo nu putu scăpa de hotărîrea fatală. La nisce jocuri celebrate acolo, Acrisios se pomeni, fără s'o scie, în fața lui Perseu, care, fără de voie, aruncâ discul în capul moșulu lui și-l ucise. Așa se împlini spusa oracolului. Eroului fiindu-ă rușine să moștenească domnia celu lui ucis, nu mai vru să se întorcă la Argos. El se duse la Tirint și schimbă cu regele de acolo țara lui Argos, rămânând el Domn al Tirintului și devenind străbunul nemului din care s'a nașcut Heracle.

CAP. XLIII

PELOPS și PELOPIDII

Pelops.—Un alt ném puternic odinióră în Argos fu al lui TANTAL, care locuia în același timp și la pólele muntelui Sipylos, în Asia-Mică. Acesta era un Domn puternic, noroceș și putred de bogat ca și Midas. El era primit în Olymp, unde lua parte la ospețele deilor. Atâta fericire îl făcu afară din cale semet. Chemând și el odată pe deî la un ospet, cuteză să le ofere membrele fierte ale propriului seu copil de curind născut, anume PELOPS. Dei îngroziți de atâta neleguire, prăvăliră pe de o parte pe Tantal în Hades (p. 112), unde suferia o pedepsă cumplită; iar pe de alta, Zeus ordonâ lui Hermes să stringă tóte părțile corpului lui Pelops și să-î însufle iarăși viață (numai umărul lipsia, înghiit fiind în grabă de Demetra, și deul îl înlocui cu unul de fildeș). Pelops, după care s'ar fi numit Peloponesul («Insula lui Pelops»), se duse apoî la Olympia, unde domnia regele ENOMAOS, care avea o singură fiică, Hippodamia («Imblânđitorea de căi»), pețită de numeroși tineri. Dar fiind-că se pređisese, că regele are să móră de mâna bărbatului fiicei sale, el dete de scire, că o va da de soție celuī ce îl va putea întrece în alergarea carelor. Avênd nisce iepe intraripate cari sburaū mař repede ca vîntul, Enomaos ucisese deja cu lancea-î pe 13 pețitori, când veni și rindul lui Pelops. Aceasta putu învinge pe rege numai cu ajutorul lui Posidon, care-î dăruí un car de aur și că întraripați; și prin perfidia Hippodamiei, care, îndrăgostind pe eroū, păcăli pe Mytilos, vizitiul tatăluī seu: acesta scose pironul din butucul uneia din rótele carului și regele fu răsturnat și muri în cădere. Pelops porni atunci cu noua sa soție și

cu sluga necredințiosă, care primi plata cuvenită trădării sale: căutând în cale să amâgescă pe soția lui Pelops, acesta îl aruncă în mare. Dar Myrtoles fiind deu, înainte de a muri, se rugă de părintele său Hermes să-l răsbune și urgia lui Hermes va cădea asupra urmașilor lui Pelops. După o domnie gloriösă, Pelops muri și fu onorat după mórte ca un deu.

Pelopiidi.—Dintre copiii lui Pelops, dintre Pelopiidi, cel mai faimos prin neleguiurile sale fu ATREU: viața lui și a fratelu lui Thyste fu un lanț de crime ne mai audite. După ce amindoi omorîră mișelesce pe un al treilea frate, pe frumosul Chrysip, fugiră la Micena, unde domnia nepotul lor Eurystheu. Acesta fiind ucis în Atica, Atreu se făcu rege în locu-î. Thyeste, care căutase să amâgescă pe Aeropa, soția lui Atreu, fu alungat de fratele său și gândul unei răsbunări cumplite prinse rădăcină în sufletul său. El trimise pe un fiu al lui Atreu să ucigă pe tatăl său și Atreu îl omori cu mâna sa, fără ca să scie că e fiu-său. Ca să-și răsbune, Atreu se prefăcu că se împacă cu Thyeste și-l chemă la un ospăt: el tăiașe în bucăți pe cei doi fiu ai fratelu lui și le dete să mânânce lui Thyeste, dar măinile și picioarele fură aduse la sfîrșitul mesei. Când Thyeste, care se ospătase fără să scie din trupurile copiilor săi, află adevărul, fugi apucat de grăză, blestemând pe Atreu și tot nămul său. Acest blestem fu ascultat și adus la indeplinire de Eri-nile răsbunătoare. Ele aduseră ucideri peste ucideri în nămul Atrișilor: Agamemnon jertfi pe fiică-sa Iphigenia, Clytemnestra o răsbună ucigând pe Agamemnon, iar fiul său Oreste îl răsbună la rîndul său omorînd pe mamă-sa Clytemnestra.

LEGENDE DIN LACONIA

CAP. XLIV

DIOSCURII (CASTOR și POLLUX)

Nascerea lor minunată. — Un rege din Sparta, TYNDAREU, avu cu soția sa LEDA două fiice, pe Helena și Clytemnestra și doi gemenii, pe CASTOR și POLLUX. După altă legendă, acești gemenii n'ar fi Tyndarii adică născuți din Tyndareu, ci fiind luși Zeus și de aceea numiți *Dioscuri*. Deul Olympului ademeni pe frumosă Leda în chip de lebădă, după care ea născu un ou, care cloci după nouă luni doi gemenii, pe Castor și Pollux (sau două ouă, din unul eșind Helena și din celălalt Dioscurii). După o a treia legendă, numai Pollux s'ar fi născut din Zeus și de aceea era nemuritor, pe când Castor, ca fiu al lui Tyndareu, era supus bătrânețelor și morții. Dioscurii răpiră pe fiicele lui Leucip, Phebe și Hilaira, cu cări apoiau se căsătoriră.

Isprăvile Dioscurilor. — Amândoi gemenii erau vestiți călăreți, în special Castor era dibaciș îmblânșitor de cai, iar Pollux neîntrecut la pugilat. El liberăramai întâi pe sora lor Helena, abia copilă de dece ani, din mâinile lui Theseu, care o răpise; apoi luară parte la vînătorea dela Calydon și la expedițiunea Argonauților, în care căstigără mare faimă. Ultima lor ispravă fu lupta în contra verilor lor, fiind luși Aphareu, gemenii Idas și Lynceus «care dintre toți muritori avea privirea cea mai pătrundetore». Această luptă între eroii Laconiei și ai Meseniei, iscată din neînțelegere pentru împărțela prădiilor unei turme de boi, fu fatală și unora și altora.

Devotamentul lui Pollux. — În lupta Dioscuri-

lor cu cei doi frați protivniță, Lynceus și Idas, Pollux ucise pe Lynceus, dar Castor fu rănit de moarte de către Idas. Pollux aflat pe fratele său dându-și sufletul său, în nemărginita sa durere, se rugă de Zeus să mără și din nou. Dar el era fără de moarte și Părintele celor doi puse să alergă: sau să trăiască în veci tiner în Olymp, sau, dacă vrea să împărtășească sortă frateluș, să trăiască jumătate pe pămînt și jumătate în locașurile aurite ale ceruluș. Pollux primi să-și împără nemurirea cu iubitul său frate și astfel frații nedespărțiți continuă să trăi, unul dinu și celălalt năptea. Zeus, mișcat de un așa mare devotament, îi transportă apoi printre stele, unde sub numele de *Gemenii*, formeză două constelații, una apunând când cealaltă răsare, pe care Horațiu le numește «zodiile luminioase, frații Helenei».

Cultul lor. — Dioscurii fură venerați în totă Grecia și mai târziu în Italia. Ei devenină de ei binefăcători ai mărișilor, care ajutau pe corăbierii în momente critice. Când marinarii, amenințați de furtuna, invocaau pe fiul lui Zeuș, ei se arătau deodată și potoliau suflarea aprigă a vînturilor. Ei se iviau și în toiul bătăliilor spre a ocroti pe favoriții lor. În Sparta, unde erau considerați ca protectori ai Statului, îi se ridică altare, iar la Atena erau venerați (sub numele de *Anakes* sau Domnii) și serbarea lor era celebrată cu alergări de cai, care erau puse sub protecția lor.

LEGENDE DIN CRETA

CAP. XLV

M I N O S

Europa. — Fiica lui Agenor, primul rege fenician, EUROPA, sora lui Cadmos, se juca odată (ca și Persephona) cu sătelele ei pe o pajiște înflorită de la tîrmul mării și împletia la mândre cununii. Zeus o zări și, îndrăgind-o, se schimbă într'un taur, frumos fără sémen, alb ca zăpada și cu față blajină. Europa se apropiâ de blândul animal, îl resfăță și-i împodobi cörnele cu floră; apoi se puse să sădă pe spinarea lui. Dar deodată deul se ridică, se repezi la tîrm, porni cu prada-ă de-a lungul valurilor mării și se opri la insula Creta.

Minos. — În acea insulă, Europa născu pe Minos, pe Rhadamant și pe Sarpedon, cari crescueră sub protecțiu-nea regelui cretan Asterion, devenit apoi soțul Europei. Cel mai famos dintr-înșiř fu Minos, pe care legenda îl numește cel mai înțelept și cel mai drept dintre muri-ori, aşa că după mórte ajunse în Hades (odata cu fra-tele seu Rhadamant) unul din judecătorii tribunalului in-fernal. Remănenđ singur Domn peste Creta, Minos se căsători cu PASIPHAE, fiica lui Helios, și avu ca fiice pe Ariadna și pe Phedra; iar ca fiți pe Deucalion, părintele eroului troian Idomeneu, pe Androgeu, cel ucis de Ateneieni, și pe Glaukos, care fu inviat într'un chip minu-nat de ghicitorul Polyidos din Argos. Alungat de un șo-rece, Glaukos cădu într'o putină cu miere, unde se în necă. Acolo îl descoperi agera privire a lui Polyidos și Minos, pretindend să-l învieze, îl închise în aceiași cameră cu cadavrul fiului seu. Acolo Polyidos vădu un șerpe, care

ucise pe altul, și un al treilea aduse o buruiană și înviâ pe cel mort. Atunci luâ și el acea buruiană și înviâ cu dînsa pe Glaucos.

Minotarul.—Minos făcîndu-se rege al Cretei, vrusăducă o jertfă lui Posidon și pentru acesta se rugă de deu să-î trimîtă un taur. Atunci ești din valuri un taur mândru, puternic și alb ca zăpada. Frumusetea minunată a animalului îl făcu pe Minos să nu se ție de cuvînt și să jertfescă șeulu un alt taur în locu-î. Deul îl resbună, însuflând soție sale Pasiphae o patimă nebună după acel taur: din unirea lor se născu o ființă monstruosă, MINOTAURUL, avînd cap de taur și corp de om. Minos îl închise în Labirintul construit de meșterul Dedal și care era compus dintr'un mare număr de galerii întortochiate și întrecrucișate, din care cu anevoie se putea ești. Acolo îi se da ca hrana robi osindîți la mórte, mai ales flăcăi și fete ce erau îndatorate să-î trimîtă ca tribut poporele învinse. Intr'acestea s'aflau și Atenienii, cari plătiră tributul săngeros, până ce eroul lor Theseu răpuse monstrul cu ajutorul Medeei, cum s'a povestit mai sus.

Minos și Scylla.—Minos venise să împresore Megasa, ca să răsbune mórtea fiulu seu Androgeu. Acolo fu îndrăgit de SCYLLA, fiica regelui Nisos, și dînsa îl ajută să învingă pe tatăl ei. Acesta avea în mijlocul capulu un fir de purpură, de care era legată viața sa și a țării sale. Scylla smulse tatălu ei, pe când dormia, acel fir de păr și-l duse lui Minos, care pedepsi pe fiica trădătoare: o legă de picioare la unul din căpetâiele corabiei, de unde cădu în mare. Dar înainte de a se scufunda, deîi o prefacură într'o pasere de mare (*ciris*), purrea alungată de tatăl ei, schimbăt în vultur.

Dedal și Icar.—DEDAL era artistul legendar, căruia se atribuia totă lucrările primitive de arhitectură și de sculptură. El fuse alungat din Atena, în urma unui omor, și căută un adăpost în Creta, unde Minos îl înșarcină să-î construiască pentru Minotaur *Labirintul*, una din cele șepte minuni ale lumii antice. Dar peste câțiva timp, Dedal trase asupră-și urgia regelui, care îl închise chiar în Labirint, împreună cu fiul seu ICAR. Marele meșter și puse atunci în gând să fugă prin văzduh: el și făcu din pene nisce aripi, ce le lipi cu céră de corpul

seu și de al fiuluī seu, și aşa amîndoī se ridicară în aer și sburără din Creta. Dedal ajunse tîfăr în Sicilia, dar fiul seu Icar, neascultând sfatul părinteluī seu, sbură prea sus și acolo aripile-î de céră topindu-se de rađele sórelui, ne-socotitul cădu în marea ce-î pôrtă numele (marea Icariană era o parte din marea Egee).

Mórtea lui Minos.—Regele Cretei, ca să-șî răs-bune pe Dedal, porni și dînsul în Sicilia. Acolo fu întâi bine primit de regele țării, Cocalos, dar în urmă îl făcu să péră viclenesce. El poruncise fiicelor sale să-î gătescă lui Minos o baie de apă fierbinte și muri acolo năbu-șit. După o legendă mai târzie, Minos deveni, cu fra-tele seu Rhadamanth și cu Eacos, judecător în Infern.

CICLUL TROIAN

Cetatea Ilion, numită mai târziu Troia, era aşedată pe țîrmul Helespontului și pe cîsta apusenă a muntelui Ida. Ea era apărătă de cetățuia Pergam, de pe care se vedea serpuiind apele Simoisului și Scamandrului, și avea nisice porți trainice, din cari cele mai vestite fură porțile Skee situate în partea stângă a orașului. Sub domnia lui PRIAM (dîs și Podarkes), fiul lui Laomedon, Troia a junse o cetate avută și puternică și supuse alte opt sau nouă orașe de prin prejur. Priam avu cu soția sa HE-CUBA (Hecabe) o familie numerosă: fiul cel mai mare era faimosul Hector, marele luptător al Troienilor, ca Achile al Grecilor; al doilea fiu Paris fu causa însăși a războiului; al treilea, Helenos, profetul Troienilor; și cel mai tînăr, Troilus, fu ucis de Achile. Apoi ficele: Creusa, soția lui Enea; Polixena, jertfită pe mormîntul lui Achile, și Casandra, profetesa de nenorocii.

Să povestit mai sus, cum mîrul fatal al Discordinii și judecata părtinitore a lui Paris (p. 48) aă devenit punctul de plecare al acestuia războiu faimos între tîte. Ca răsplata judecății sale, Aphrodita promise lui Paris pe cea mai frumosă femeie din lume. Eroul, dorind să ia de soție pe o femeie grăcă, purceșe la Sparta și acolo fu bine primit la curtea regelui Menelaos, care se căsătorise cu HELENA, fiica lui Zeus și a Ledei, femeia cea mai frumosă din acel timp. Aphrodita, însuflă Helenei o iubire încocată pentru frumosul ei ospete și acesta, folosindu-se de lipsa vremelniciă a soțului ei și a fraților ei Dioscuri, o răpi pe Helena și fugi cu dînsa la Troia. Acăstă răpire fu pricina vrajbeî între Europa și Asia.

Menelaos, la întorcere, și ceru zadarnic înapoî ne-

vasta și atuncă, ajutat de cei mai însemnați Domnii greci se hotărî să pornescă cu războiu asupra Troiei și să nu-i dea răgaz, până nu-și va recăpăta soția din mâinile răpitorului ei. În curând o flotă mare greacă se strînse la Aulis, port al Beotiei, și în fruntea ei se alese Agamemnon, rege din Argos și frate cu Menelaos. Impresurarea Troiei ar fi durat, după tradițiune, dece ani. Pe lângă un mare număr de eroi, greci și troieni, luară parte și dei la acest războiu famos: unii (ca Ares, Apollo și Aphrodita) pentru Troieni, iar alții (ca Posidon, Hera și Athena) pentru Greci, pe când marele Zeus ținu când cu Grecii și când cu Troienii.

CAP. XLVI

EROI GRECI

Principalii eroi greci, din diferite némuri și din diferite ținuturi ale Greciei, cără luară parte la războiul troian, fură : Agamemnon și Menelaos, Achile, cei doi Ajax, Diomede, Idomeneu, Nestor și Ulysse.

Agamemnon și **Menelaos**.— Acești doi eroi erau din némul Pelopișilor, fiu propriu-đișă a lui Atreu, asupra căror plană blestemul fatal al lui Thyeste (p. 172). După ce fiul său Egist îl răsbună, ucigând pe Atreu, și se făcuse domn peste Micena, alungând pe veri săi AGAMEMNON și MENELAOS, cără se duseră la curtea regelui spartan Tyndareu și se căsătoriră cu fiicele sale, Clytemnestra și Helena. Apoi, cu ajutorul socrului său, Agamemnon și recăpătă domnia părintescă, ucigând pe Thyeste și alungând pe Egist; iar Menelaos rămase, după mórtea lui Tyndareu, rege al Spartei, până ce răpirea Helenei de Paris aprinse războiul troian. Agamemnon fuse numit căpetenia oștirii grecesci. Dar când era să plece flota din Aulis, fu împediată de nisce vînturi contrare, trimise de Artemis (Agamemnon ucisese o cerbăică consacrată deaței) și ghicitorul CALCHAS, «care sciea ce a fost, ce este și ce are să fie», întrebă, răspunse: deața se va îmblândi, dacă Agamemnon îi va jertfi pe fiica-sa IPHIGENIA. Când nevinovata fecioră era să fie junghiată, Artemis o răpi de la altar, punând în locu-ă o cerbăică, și o transportă în templul ei din Tauris (Crimea de astă-dă). Acum flota putu să pornescă și după ce Grecii părăsiră în insula Lemnos pe arcașul tesalian PHILOCTET, care poseda săgețile și arcul lui Heracle și care fusese mușcat de un șerpe, primul Grec care cădu victimă la desbar-

care pe cōsta troiană fu Protesilaos: soția sa LAODAMIA obținu de la Zeus întorcerea provisorie a bărbatului ei în viață, dar neputēnd suporta să-l piardă a doua óră, se ucise, ca să-l urmeze în Hades.

La asediul Troiei, Agamemnon se distinse mai mult prin firea-î trufașă de cât prin bărbăția sa (insultând pe preotul Chryses și răpind lui Achile pe sclava-î Briseis). În vremea asta, soția sa Clytemnestra se lăsă a fi amăgită de Egist și amîndoî uciseră mișelesce pe Agamemnon, când se întorse de la cucerirea Troiei. Tot atunci peri și profetesa troiană CASANDRA, frumosa dar nenorocita fiică a lui Priam, ajunsă sclavă a lui Agamemnon: ea avea darul de a predice viitorul și nenorocirea de a nu fi crezută, aşa că de căte ori predîsese la aî seî căderea Troiei, era luată în bătaie de joc.

Electra, fiica cea mare a lui Agamemnon, scăpă la uciderea eroului pe tînerul ei frate, ORESTE, și-l duse la curtea lui Strophius, rege din Phocida, unde legă o strînsă și statornică prietenie (devenită proverbială) cu PYLADE, fiul Regelui. Când crescă mare, se întorse la Micena, ca să răsbune uciderea tatălui. El străpunse cu sabia mai întâi pe mamă-sa Clytemnestra și apoî pe complicele ei Egist. Dar abia vîrsase sâangele mamei și Eriniile se luară în góna-î și nu-î mai deferă pace. Nenorocitul rătăcia fără încetare, până ce oracolul din Delphi îl sfătuî să se ducă la Tauris și să răpescă de acolo imaginea deitei Artemis, transportând-o în Atica. Acolo, surprins asupra faptului, era să fie jertfit deitei, când fu recunoscut de preotesa ei, care nu era de cât soră-sa Iphigenia. Dînsa îl ajută să scape, ducând cu el pe soră-sa și statua deitei. Pylade, care îl însotise pretutindenea, se căsători atunci cu Electra, iar Oreste luă de soție pe frumosa Hermiona, fiica lui Menelaos și a Helenei. Menelaos, după ce se luptase vitejesce la Troia, se împăcase cu Helena după mórtea lui Paris și amîndoî se întîrseră apoî la Sparta, unde tră iră în liniște. După o tradițiune posterioră, Helena ar fi devenit după mórte soția lui Achile, cu care avu un fiu înaripat EUPHORION. În Laconia, culțul ei era forte răspândit.

Achile. — Din unirea lui Peleu cu nereida Thetis se născuse ACHILE, cel mai mare și mai puternic dintre e-

roi greci. Nascerea sa, ca a tuturor eroilor, fu împodobită cu minună de tradițiunile posterioare lui Homer. Thetis, vrând să-și facă copilul nemuritor (ca Demetra pe Demophon), îl ascundea năptea în foc, fără scirea soțului ei muritor, iar dimineața îi parfuma corpul cu ambrosie. Peleu, vădând odată copilul deasupra focului, scosé un tipet de spaimă și în aceiași clipă Thetis peri dinainte-î, dispărând în mare la surorile ei, Nereidele. După o altă tradiție, Achile fu scufundat la nascere în apa Styxului, care îi făcu tot corpul nevătămat, afară de călcăiul de care îl ținea mamă-sa. El fu crescut apoi de Centaurul Chiron, care, spre a-l face puternic, îl hrănia cu măduva fiarelor. La şese ani era deja un mare vînător, iar la nouă ani Calchas îi pređise, că fără dinsul Troia nu va putea fi cucerită. Mamă-sa, care din fundul mării nu înceta de a veghea asupra-î, prevădând că Achile are să moră în acel războiu, vrea să-l îndepărteze de primejdие: ea îl îmbrăcă muieresce și, aşa străvestit, îl trimise la Lycomede, rege din Skyros. Greci, aflând de locul retragerii, trimisera pe Ulysse să descopere pe Achile printre celelalte fiice ale regelui: acesta sciu cu un mijloc vicin să-l facă pe erou să se trădeze. Provădut cu diferite mărfuri, între cari scule și podobe femeiesc și arme strălucite, și retul intră în cameră unde sta închis eroul și-i oferi marfă de vîndare. Achile îndată puse mâna pe o lance, învîrtind-o, și aşa se dovedi firea-î eroică sub haina femeiască. Achile promise atunci Grecilor ajutorul seu și porni cu Ulysse la Troia, după ce mamă-sa îi dăruise un scut, făcut de Hephestos, și patru caii năsdrăvană (ei lacrimară la mórtea lui Patroclu și prediseră eroului apropiata sa peire).

Puternic afară din cale și chibzuit, dar iritabil la culme și violent, Achile înfruntă pe Agamemnon și se retrase mărios în cortul seu. Rugămintile mamei sale și mórtea dragului seu Patroclu îl făcă să apuce din nou armele. După ce răsbună pe amicul cu care trăise nedespărțit, ucigând pe Hector, cădu rănit de mórte la călcăiu de o săgătă a lui Paris.—Fiul seu Neoptolem (numit și Pyrrhos) se arătă la Troia vrednic de tatăl seu: el sugrumă pe Priam înaintea altarului lui Zeus și îmblânqii umbra ta-

tăluī seū cu săngele Polyxeniei, fiica lui Priam și a doua soție a lui Achile.

Ceř doi Ajax.—Unul, era fiul lui Oileu, regele Locrénilor, și era bun arcaș; iar celă-lalt, fiul lui Telamon, era privit ca cel mai vîtěz dintre Greci, după Achile. În două rînduri se măsură el cu Hector, covîrșind pe cei-lalți eroi prin vitejia și statura sa. După mărtea lui Achile, el se luptă cu Ulysse, spre a pune mâna pe armele eroului, dar neizbutind fu apucat de nebunie și se făcu de rîsun Grecilor prin poznele sale (măcelărind nisice turme ce le credea căpeteniile oștirii). Când și veni în fire, și făcu séma străpungêndu-se cu sabia sa. Fratele seū, TEUCER, faimos arcaș, întorcêndu-se singur în patrie, fu alungat de tatăl seū Telamon. El purceșe atunci și în temeiâ o colonie în insula Cipru.

Diomede.—DIOMEDE era fiul lui Tydeu, regele Etolienilor, care fusese unul din cei săpta în contra Tebei și murise în acel războiu. Ocrotit de Athena, Diomede se distinse la Troia prin vitejia sa. În două rînduri răsturnă pe Hector și răni chiar pe Aphrodita și pe Ares, cari venise într'ajutor, una lui Enea iar celălalt Troienilor. Între faptele sale vitejesci se numera (după o tradițiune posterioară) și răpirea Paladiulu din Troia. La întorcerea-î din războiu, fu aruncat de o furtună pe côtele italice, unde în temeiâ mai multe orașe. De aceea fu deopotrivă venerat în Italia ca și în Grecia.

Idomeneu.—IDOMENEU era fiul lui Deucalion și nepotul lui Minos, rege al Cretei. El avu mai multe izbânduî înaintea Troiei și, la întorcere (spune o tradițiune romană), fu apucat de o furtună aprigă. Idomeneu, ca să scape de naufragiu, jurui atunci lui Posidon pe întâia ființă ce va întîlni, ajungênd în țara sa Creta. El fu întîmpinat acolo de propriul seū fiu Idamant și nenorocitul părinte fu nevoie să aducă la îndeplinire cumplita juruință.

Nestor.—Cel mai tînér din cei 12 fiî ai lui Neleus, rege din Pylos, o cetate în Mesenia, NESTOR luase deja parte la vînătorea de la Calydon și la expedițiunea Argonautilor. Era dar forte bîtrân, vîduse până atunci trei generațiuni de ómeni, când purceșe la Troia, și acolo ajută pe Greci cu înțelepciunea și cu sfaturile sale chibzuite

căci «din gura lui (dice Homer) cuvintele curgeau mai dulce de cât mierea»¹⁾.

Ulysse.—ULYSSE (numit de Greci *Odyssseus*) era fiul lui Laerte, rege din Itaca, una din insulele ionice, și al Anticleei, fiica lui Autolycos (violen și hoț ca și tatăl său Hermes). Soția sa fu piōsa PENELOPA, fiica lui Icarios. El personifică geniul grec cu toate calitățile și defectele sale: prefăcut și violen dar ager și eloquent, Ulysse aduse în războiul troian marți servicii Grecilor prin dibacia-în negociaři și prin curagiul său în momente critice. La întorcere, în lunga-în rătăcire pe mare, el trecu prin un řir de păteli minunate, cari lău făcut nemuritor.

Acele întimplări s'află povestite cu de-amăruntul în Odyssea și le enumărăm pe scurt mai la vale.

CICONII și LOTOPHAGII. — Ulysse, «bărbatul cel forte ișcusit, care rătaci mult timp pe mare și care vădu nușoare cetăři și cunoșcu datini de felurite popore», plecând cu mai mulți tovarăși și cu cele douăspredece ale sale năvî de la ţîrmul Troieř, fu aruncat pe cîstele Tracieř. Acolo, la cetatea Ismaros, dete peste poporul vit z al *Cicconilor*, cu care se luă la luptă și pierdu 72 din tovarăšii lui.—Pornind de acolo, o nouă furtună îl făcu să rătăcescă pe mare timp de nouă dile, mereu expus vînturilor, până ajunse în Libia, în  ara *Lotophagilor* sau mânăcătorilor de *lotos*: un fruct de culoare roșie, dulce ca mierea, și cine îl mânca, uita de întorcere în patrie. Trei din tovarăšii lui Ulysse, trimiši să cerceteze  ara, «m ncară și ei dulcele lotos și nu mai vrură să aducă veste înapoi și nică să se întorcă, ci să r m ie acolo mâncând lotos cu *Lotophagi*».

POLYPHEM.—Din  ara *Lotophagilor* Ulysse ajunse în Sicilia, în  ara *Cyclopilor*, popor de păstor  antropofagi, cu forme uriașe și resping tore (aveau un singur ochi u în

¹⁾ Ca și Nestor, mai mulți alți eroi din ciclul troian au ajuns fișuri proverbiale: *Automedon*, conducătorul carului lui Achile; *Stentor*, a cărui voce, mai r sunătore de cât arama, covîrșea ea singură glasul a cinci-deci de  steni voinici; în fine *Thersite*, cel mai urit și mai mișel dintre Greci veni  la Troia: «necunpetat la vorbă (il descrie Homer), iscoditor de obrăznicii, el, mereu și fără rușine, ocăra pe regi, ca să facă gl ta să r d ; era  a iu și șchiop, umerii sei  ncovora i  i str ngeau pieptul, iar pe v rful capului  i flutura  c te-va fire de păr».

mijlocul frunții), de o fire sălbatică și cruntă. Acești Cyclopăi homerică difer cu totul de Cyclopii lui Hesiod, cei trei fiți ai lui Uranos și ai Geei, fauri fulgerelor și calfele lui Hephestos; precum și de Cyclopii constructori cărora tradițiunea le atribuia zidurile aşa-numite cyclopice, durate din bolovană mari îngrămădiți fără nici un ciment (cum se mai vede și astăzi prin Argolida, Arcadia și Lațiu). Cyclopăi homerică desprețină agricultura, se hrăniau cu grâu, orz și struguri, trăiau singuratici fiecare în peștera sa și înfruntau puterea lui Zeus. Tipul acestor Cyclopăi homerică e *Polyphem*, fiul lui Poseidon, care locuia într-o peșteră de lângă Etna, unde și păscea oile și mânca pe omeni ce-i cadeau în mână. El îndrăgise pe nimfa Galathea (subiectul unei idile de Thœocrit), sdrobind de stâncă pe rivalul său Acis, și înghițise pe doi din tovarăși lui Ulysse, a căruia aventură în peștera uriașului e admirabil povestită în Odyssea.

In colindările sale pe mare, Ulysse ajunse în țara Cyclopilor negiuță, cării nici nu semănau, nici nu arătau și, lipsiți de adunări sfătuitore și de legi, locuiau în creștelele munților celor înalte sau în peșteri adincă. Umblând să cerceteze pe omeni locului, datoră peste o peșteră înaltă umbrită de dafini. Acolo dormiau multe vite mărunte, oi și capre, iar împrejur era făcut un ocol înalt cu pietre îngropate în pămînt, cu brați și cu ștejari înalți; acolo dormia și un uriaș, care își păscea singur turmele la o parte: era o minune de uriaș și nici nu semăna a om mânător de pâine, ci ca un pisc păduros de munte înalte. Alegând 12 tovarăși din cei mai voinici și luanând cu sine merinde și un fole cu vin dulce, Ulysse porni într'acolo. La peșteră nu găsiră pe uriaș, că era la pășune cu grasele-i turme: înăuntru erau coșuri încărcate de brânzeturi, ocările gemeau de miei și ieși fie-care închis deosebit, iar vasele și găleșile de muls înnotau în zer. Neascultând pe tovarășii sei, cării îl sfătuiră să ia din brânzeturi și din miei și să se întoarcă la corăbii, Ulysse vrut să aștepte pe urias.

El sosi aducând o sarcină uriașă de lemn pentru cină și, făcând mare gălăgie, drumeții de spaimă se retraseră în fundul peșterei. După ce mulse vitele mărunte și lăsă la intrare afară din ocol pe cele de soiul bărbătesc, puse la usă o piatră ce n-ar putea fi mișcată din loc 22 de care săravene cu patru rôte. Apoi, zărind pe drumeți, îi întrebă: «Cine sunteți și de unde plutiți pe căile umede?» Ei se speriau de glasul-i de uriaș, dar Ulysse îi răspunse că sunt Achei din Troia rătaciți pe mare și-l rugă să le dea vr'un dar de ospeție, cinstind pe deii și pe Zeus, Ocrotitorul străinilor.—«Ești copil, străine, răspunse uriașul cu inima nemilosă, sau vii de departe, că mă îndemni să mă tem sau să mă păzesc de deii? Cyclopilor nu le pasă de Zeus Purtătorul-de-egidă, nici de deii cei fericiți; pentru că sun-

tem cu mult mai tarî. Când m'aș păzi de dușmânia lui Zeus, eū nu te-aș cruța nică pe tine, nici pe tovarășii tei». Intrebat unde oprise corabia, Ulysse îi răspunse violencesc, că a fost sfârmată de stânci, iar el cu tovarășii sei scăpară de peire. Astfel disei, iar el nimica nu-mi răspunse cu nemilosă-i inimă, ci repeleindu-se puse mâinile pe tovarași și răpind doி de o dată, îi lovia de pămînt ca pe nisce cătei; și creerii se surgeau jos și mânjau pămîntul; apoi rupându-i în bucați, își pregăti cina și mânca ca un leu hrănit în munți, fără să lase nică meruntauie, nici cărnuri, nici óse. Iar noi plângînd ridi carăm mâinile la Zeus, vîdînd lucruri grozave și nu sciam ce să facem. Cyclopul, după ce se sătură cu carne de om și bău lapte, se culcă lungit între oî. Ulysse ar fi putut atunci să-i străpungă pieptul cu sabia, dar gândul, că n'ar fi putut să dea la o parte piatra uriașă de la ușa peșterei și ar fi perit acolo cu toții, îl ținu în loc.

El așteptă dar până dimineață, când uriașul mînă spre munte grăsele-i turme și-i lăsă pe drumeți închiși în peșteră. Chibzuind cum să-și reșbune, Ulysse tăia dintr-o cață a Cyclopului, mare cât catarul unei corăbi cu 20 de visle, o bucătă cât un braț de lungă, o netedă, îi ascuți vîrful, o căli în foc și o ascunse. Apoi traseră la sorți, cine trebuia să vîre cu dînsul pîrghia în ochiul uriașului dormit și esiră patru din iubitii sei tovarăși. Venind săra uriașul cu vitele, le băgă pe tóte în peșteră, le mulse pe rînd și apoî, răpind iarăși doி dintre tovarăși, își făcu cina. Ulysse îi dete atunci să bea din dulcele-i vin și, el mai cerînd, îi dete în 3 rînduri, de-l bău tot prostesce. După ce vinul îi se sui la cap, uriașul îl întrebă de nume, iar şiretul, cerînd un dar de ospetie, îi răspunse: *Nimene* este numele meu și *Nimene* mă chiamă mama și tata și toți ceilalți tovarăși ai mei. Astfel disei și el iarăși îmi răspundea cu inimă nemilosă: Pe *Nimene* eū îl voiț manca cel din urmă după tovarășii sei, iar pe ceilalți mai înainte și acesta îți va fi darul de ospetie. Dîse și, îngreunat de vin, îl coprinse somnul. Atunci tovarășii vîriră pîrghia înfierbîntată în ochiul uriașului și Ulysse o învîrtia, cum un om ar sfredeli o grindă de corabie, în cât țîșni sânge cald și-i se arseră genele și sprîncenele. Peștera vui de grozavu-i gémêt, el își scosé pîrghia mânjătă cu sânge și, zăpăcit de durere, strigă tare pe Cyclopii de prin prejur.

La strigătul seu, ei se adunară în prejurul peșterei și-l întrebă: «Ce aï pațit, Polypheme, de strigătă de tare în dumneedescă năpte și ne faci să nu putem dormi? Nu cum-va vr'un muritor îți gonesce oile fără voia ta? sau chiar pe tine te omoră cineva cu violenie sau cu silă?» Iar lor le răspunse din peșteră puternicul Polyphem: «O prietenă, *Nimenea* mă omoră cu violenie, nu cu silă». Si ei, răspunându-i, îi diceau: «Dacă dar, singur fiind, nimene nu-ți face silă, apoi de bôla marelui Zeus nici de cum nu-i eu putință să se păzescă cineva. Dar tu rögă-te tatălui teu, stăpânului Posidon.» Dicînd astfel, plecară; iar lui Ulysse îi rîse inima de bucurie, că a nemerit așa de bine cu iscusita-i violenie. Cyclopul, gemînd de durere, pipai cu mâinile împrejur, luă piatra de la ușă și se aşează la intrare, dör va prinde pe vr'unul mergînd afară printre oî. Dar iscusitul găsi o nouă violenie: legă cu nuiele împreună căte trei berbeci mari, cel de mijloc purta omul, pe când cei doi mărginași îl ascundeau;

iar el însuși se ascunse sub pântecele celuī mai bun berbece și se ținea cu mâinile de mițele lui. Când se iviră zorile, eșiră astfel încărcați la păscut și stăpânul lor le pipăia spatele tuturor, dar nu înțelese violența. Când pipăi pe cel din urmă berbece, care purta pe Ulysse, puternicul Cyclop îi șise: «Dragă berbece, pe tine te dore pentru ochiul stăpânului teu, pe care un om rêu mă orbi împreună cu ticăloșii sei tovarăși, zăpăcindu-mă mintile cu vin, *Nimenea*, care cred că nu este încă scăpat de peire. Dacă acum ai avea minte, precum am eu, și te-ai face vorbitor, să-mi spui în ce loc se păzește el de mânia mea; atunci, izbindu-l de peșteră, creerii lui s-ar surge pe pămînt și iuima mi s-ar ușura de relele, ce mi-a făcut ti-călosul de *Nimene*.»

Și șicenă acestea, îi dete drumul; iar Ulysse, vădându-se puțin departe de peșteră și de ocol, se desfăcu el mai întâi și apoi desfăcu pe tovarăși. Minară vitele până la corabie, unde tovarășii se bucurară vădându-i în viață și plânsere pe cei morți. Porniră cu corabia înainte și fiind la o depărtare cât se aude strigând, Ulysse șise Cyclopului vorbe cărtitore; iar uriașul, rupând virful unui munte mare, îl asvîrli spre corabie, în cât era p'aci să se înnece. Desprețuit de Ulysse, uriașul se rugă atunci de părintele seu Posidon să zăbovescă întorcerea lui Ulysse în țara părintescă, să ajungă pe o corabie străină după ce va pierde pe toți tovarășii și la întorcere să găsească nenorocirii în casa sa.

EOLOS și LESTRYGONII. — Din țara Cyclopilor, Ulysse ajunse în insula Eolia, înconjurată cu un zid de aramă. Acolo s'aflau palaturile lui *Eolus*, Domnul vînturilor, și ale celor doișpredece copiilor ai săi, și se feciori și se fete. El ținea vînturile inchise într'o peșteră, de unde le slobozia după ordinul deilor. Eolos primi bine pe Ulysse și la plecare îi dăruí un burduf, în care închisese totă vînturile aprigii, și legă acest burduf de corabie cu un lanț de argint, nelăsând să adie de cât Zephyrul. Cu ajutorul seu mult pățitul erou ar fi putut să ajungă lesne în patria sa. Dar tovarășii lui, tocmai când erau deja aproape de Itaca și pe când Ulysse era cufundat în somn, desfăcăru de curiositate lanțul, vrând să scie ce conține burduful, și aşa vînturile scăpară din închisórea lor. O furtună strănică se iscă atunci și Ulysse cu ai săi se pomeniră iarăși în mijlocul mării, departe de pămîntul patriei. — Atunci ajunse în țara *Lestrygonilor*, nisice uriași mânători de ómeni. Acolo noptile erau luminouse ca diua și un om care n'ar fi dormit, putea căstiga o îndoiță simbrie dilnică. D'abia putu Ulysse să scape din acea țară cu o singură corabie, căci celealte îi se sfârmăra de stânci.

CIRCE.—De acolo ajunse în insula Eia, unde locuia fiica lui Helios, faimosa vrăjitore *Circe*, sora lui Eetes, părintele Medeei. Dîna cea cu frumosete cosite și cu multe vrăji locuia în nisce mândre palaturi, încunjurate de fiare sălbaticice și cari nu erau de cât ómeni vrăjiți de dinsa și schimbați în porci, lupi sau leii, ca să-i păzescă mândrul palat. Apoi imblândia acele fiare cu vrăji, dându-le buruieni rele. Vrăjitorea uimi cu cântecul ei fermecător pe nenorociții tovarăși ai lui Ulysse, și pofti înăuntru și-i ospetă: «iar în pâne amestecă buruieni triste, ca să uite de țara lor părintescă; și după ce le dete de băut, îndată apoi, lovindu-i cu o vargă, și închise în cotețul de porci; căci ei aveau capete și glas și perii și trup de porci, mintea lor însă era neschimbată ca și mai înainte.» Ulysse, însăcintat de sîrta tovarășilor sei, porni însuși la locuința faimosei vrăjitor. În drum îl întîlni Hermes, cel cu varga de aur, asemenea unui tînăr cu barba abia încolțită, și-i dete o buruiană «la rădăcină négră, iar flórea-i asemenea laptelui, pe care deie o numesc *moly*», care să-l apere de vrăjile dînei. Uimită că farmecele ei n'aveau nicăi o putere asupra eroului, Circe se înduplecă să-i scape pe prea iubiți tovarăși: «Ea ești din palat, țiind varga în mâna, deschise ușile cotețului de porci mânându-i afară; și ei semenau cu vierii de nouă ani; apoi stătură înaintea-i și dinsa umblând printre ei, ungea pe fie-care cu o altă doftorie; atunci începură să cađă de pe mădularele lor peri și iarăși din nou se făcură ómeni, mai tineri de cum erau înainte și cu mult mai frumoși și mai mari la vedere.»

UMBRELE DIN HADES. — Ulysse rămase un an încheiat în insula Circei, petrec ndu- i via a în veseli  și ospe e. Apoi, înduplec at de tovarășii lui, se hotări să pornescă și Circe îl sfătuia să plutescă mereu spre Apus, dincolo de Ocean, ca să p t ă întreba, în dumbrava Persephonei la intrarea Infernului, sufletul orbului proroc Tiresias despre s rta-i viitor . El ajunse la marginile Oceanului, în  ara Cimerienilor unde «o n pte rea este întinsă peste bie ii muritori» și acolo săpă o gr p , făcând jertfe și rugăciuni. Atunci se pomeni cu poporele de morți băutori de sânge: «începură să se adune de sub Erebos sufletele morților r poa ti, neveste și fl c ai, b tr n  mult p ti i și

feciore cu inima de curind în jale și mulți răniți cu lânci potrivite cu aramă, bărbați omoriți în războiu, cu armele mânjite de sânge, cari mulți se îngămădiau în prejurul grópei, venind mereu unul dintr'o parte și altul dintr'alta, cu un mare vuet.» Acolo întinși, printre alte umbre de eroi și de eroine, pe mamă-sa Anticleia, care îi dete scire despre părintele seu Laerte, despre soția sa Penelopa și despre fiul seu Telemach:

•Copilul meu, cum aï venit viu sub întunericul cel neguros? căci e greu pentru cei vii să vadă aceste lucruri. La mijloc sunt mari rîuri și grozave ape curgătoare, întâi Oceanul, pe care nu-i clip să-l trăcă cine va pe jos, dacă nu va avea o corabie bine făcută. Póte că acumă în sfîrșit vii aicea din Troia, după ce ai rătăcit multă vreme cu corabia și cu tovarășii tăi? N'ai fost încă în Itaca și nu îi-aï văduț încă nevasta în palaturile tale?»

Astfel vorbi, iar eu respundându-î, și ăisei: «Mamă, nevoia mă scoborât în locașurile lui Hades, ca să întreb sufletul Tebanului Tire-sias. N'am venit încă aprópe de Achaia nici n'am pus încă piciorul în țara mea, ci rătăcesc mereu suferind nenorocir, de când pentru întâia dată urmaî divinului Agamemnon la Ilion cel cu frumoșii cai, ca să mă lupt cu Troienii. Dar spune-mi ce ursită de mórté te-a doborât? Ore vre-o bólă lungă sau ucișu-te-a Artemis, lovindu-te cu strălucitele ei săgeți? Spune-mi apoi despre tatăl meu și despre fiul meu, pe care îl lăsai, dacă moștenirea mea mai este încă în mâinile lor, sau o are acum vreun altul și ómenii dic că eu n'am să mă mai întorc. Spune-mi și despre draga mea nevastă, gândul și mintea ei, dacă stă la fiul meu și păstrăză tóte neatinse, sau a luat-o pótă acum de soție vreun fruntaș dintre Achei?»

Astfel ăisei, iar mama venerată îndată mă răspunse: «Fórte mult stă nevastă-tă în palaturile tale cu inima răbdătoare; dar trist îi se sfîrșesc noptile și dilele, vîrsând lacrimi neconitenit; iar frumósă ta moștenire nu o are nimeni pâna acum, ci Telemach stăpănesce nesupărat locurile domnesci... Tatăl teu trăiesce la țară și nici nu vine în oraș: n'are asternuturi și velini și cergi moi, ci iarna se culcă în casă cu slugile în praf lângă foc și e îmbrăcat cu haine proste; iar când vine vara și tómna cea înverditore, pretutindeni prin colțul viii, care dă vin, îi sunt întinse jos asternuturi din frunzele cădute. Acolo el zace oftând și pörtă în inimă mare măhnire, fiindu-î dor de întorcerea ta; l'aú ajuns grele bătrânețî. Așa am perit și eu și mi-am urmat sôrta. Nici ăieta cea isteță la țintă nu m'a uciș în palaturi lovindu-mă cu stâlucitele ei săgeți, nici iarăși vre-o bólă n'a venit asupra mea, care să-mi fi scos sufletul din mădulare cu o durere cumplită, ei dorul teu și grijile tale, strălucite Odysseu, și blândețea ta îmi răpiră sufletul cel dulce ca mierea »

Astfel ăisei; iar eu mă gândii în mintea mea și vru să îmbrățișez sufletul reposatei mele mame. De trei ori mă repetă și inima meă îndemna s'ò îmbrățișez, și de trei ori ca o umbră sau ca un vis îmi sbură ea din mâini. Atunci simfii și mai mult în inimă o durere sfâ-

șietore, și vorbindu-îi îi diceam vorbe sburătore: «Mamă, de ce nu stați să te îmbrătișez când doresc atâta, ca și în locașurile lui Hades luându-ne în iubitele brațe, să ne săturăm amîndoî de plânsul cel fioros? Ori pôte mândra Persephona mi-a trimis vre-o nălucă, ca plângînd să gem încă și mai mult?»

Astfel ăisei, iar mama venerată îndată mî răspunse: «Vai de mine, copilul meu, cel mai nenorocit dintre ómeni, nici de cum nu te amăgesce Persephona, fiica lui Zeus, ci acesta este sórta muritorilor, când mor: vinele nu mai au cîrnuri și óse, ci pe acestea le potoleșce vîrtósa putere a focului ardețor, când odată viața părăsesce albele óse și sufletul sbîră perind ca un vis. Dar caută căt mai iute să ești la lumină.»

Umbra lui Tiresias îi descoperi urgia lui Posidon în contra sa (fiindcă orbise pe Polyphem, fiul deulu), dar îl asigură, că va ajunge în patrie, numai să nu se atingă de vacile lui Helios.

SIRENE. — Intorcîndu-se de acolo, Ulysse se duse iarăși la Circe și deîta îl sfătuî, cum să scape de primejdiiile viitóre. Plecând de acolo, ajunse pe cîsta apusénă a Italiei, la insula celor două Sirene. Aceste femei-paseri, măestre ale mării, culcate pe o lîvede înflorită de la tîrm, fermecaü pe navigatori cu duiósa lor cîntare și-î prăpădiaü, cum ajungeau în puterea lor: de aceea împrejurul lor se afla o mare movilă de óse de ómeni putredîți. Ulysse după sfatul Circei, astupă cu céră topită urechile tovarășilor sei, ca să n'audă acel viers ademenitor; iar din sul se legă tîpén de catart. Sirenele, vîdîndu-l aprópe de tîrm, începură să-î cânte un dulce cântec: «Vino la noi, famosule Odysseu, fala cea mare a Archeilor, oprescetî corabia să ne ascultî. Căci niameni n'a trecut pân'acum p'aicea, fără să fi ascultat glasul cel dulce ca mierea ce curge de pe buzele nóstre. Cel ce ne face pe voie, se întorce încântat în țara sa, sciind și mai multe. Noi scim tóte căte au suferit, cu voia șeilor, Argieni și Troieni, în cetatea cea mare a Troiei; scim tóte ce se se întîmplă pe pămîntul cel mânos». Dar Ulysse și tovarășii sei rămaseră surdî la acele glasuri duióse și astfel putură cu toți și să scape de primejdii.

STÂNCI RĂTACITORE. SCYLLA și CHARYBDA. — Scăpat de Sirene, Ulysse cu aî seî deteră peste nisce Stânci vii, pe unde nu putea trece nici o corabie, căci ele, cioenindu-se în capete și de aceea numite Symplegade), se mișcau

val-vîrtej și răpiau sfărămând ómeni și corăbi. Nică chiar paserile nu puteau satura printr'însele și stânca apuca din când în când pe vr'una din porumbitele ce Părintele Zeus le trimetea într'acolo să-i aducă ambrosie. Dintre corăbi, numai Argo putu să tréca neizbită de acele stâci, căci Hera însăși o petrecu pe dinaintea lor.— De acolo, ajunseră la o peșteră negurósă unde locuia o dihanie lătrătore, *Scylla*, care avea 12 picioare scurte și 6 gâturi forte lungi: pe fie care gât avea câte un cap îngrozitor și înăuntru 3 rînduri de dinți as-cuți și dătători de mórte. Pe jumătate vîrâtă în peșteră și cu capetele afară din prăpastie, monstrul răpia lacom cu fie-care din ele pe ómeni din corăbiile ce treceau p'acolo. Ulysse cu aî seă trecu nevătămat prin acăstă stâncă, dar nu și prin alta, *Charybda*, care, nevădută și revîrsa de 3 ori pe di apa și apoii o înghiția împreună cu cei ce plutiau asupră-î: astfel ea înghițî pe săse din tovarășii lui Ulysse.

VACILE LUİ HELIOS. — Scăpând și de acolo, Ulysse ajunse în insula Trinacia (Sicilia), unde se opri fără voie și numai după dorința tovarășilor sei. Acolo păscea u vacile lui Helios: «șépte cireqî de vaci și alte atâtea frumose turme de oî, câte cinci-decî de capete în fie-care turmă; ele însă nică nu fată nică nu se împuținéză vre-o dată; iar păstorii lor sint deie, nimfe cu mândre plete, Phae-tusa și Lampetia, pe care le născu Sôrelui Hyperion divina Neera.» Reținuți acolo de vînturi contrare, tovarășii lui Ulysse, împinși de fóme, răpiră câteva vite din turma lui Helios, cu tóte că Ulysse îi oprise strășnic să nu se atingă de ele. Grozavă fu răsbunarea deulu, «care vede tóte și aude tóte»: d'abia se îmbarcară și un fulger al lui Zeus le făcu corabia țandări și o scufundă în mare; toți se înnecară afară de Ulysse, care, agățându-se de o grindă, pluti nouă dile bătut de valuri, până ajunse în insula Ogygia.

CALYPSO. — În acea insulă singuratică locuia *Calypso*, o fiică a lui Atlas. Deie cu mândrele cosițe primi cu multă bunătate pe naufragiat, prinse dragoste de dinisul și vră să-l facă nemuritor, luându-l de bărbat, ca să râmâie totdeauna cu dinisa. Ulysse se înduplecă mai întâi și rămase săptă ani în acea insulă. Dar în curind se redeschepță într'însul dorul de a-și revedea iubita Itaca, țara sa

părintescă. În fie-care dî se aşeda la tîrm și de acolo suspinând și lăcrimând, se uita cu duioșie în spre partea Itacei. În cele din urmă, deși însiși fură înduioșați de atâtă dor și Zeus, prin mijlocirea lui Hermes, ordonâ deștei să lase pe eroū să plece. Fericit atunci să-și revađă pe ai seăi, el însuși 'și făcu o plută și se încrădu a doua óră valurilor mării.

NAUSICAA ȘI ALKINOOS.—De șaispredece dile plutia el deja pe mare, când zări în depărtare albind insula Skeria. Dar tocmai pe când se opintia s'ajungă într'acolo, Posidon fi sfărâmă pluta și-l părăsi în voia valurilor. El se prăpădia negreșit, dacă îndurătorea Ino Leucothea nu-l ajuta și nu-i da putere să scape înnot. După două dile și două nopți ajunse în sfîrșit la tîrmul Skeriei, unde fu întîmpinat de *Nausicaa*, fiica lui *Alkinoos*, regele Pheaciilor. Tânără și grațioasa fecioră se juca tocmai cu sătele ei la tîrm, când zări adormit pe Ulysse și, compătimindu-î starea ticălosă, fi arătă calea spre palatul tatăluî ei. Eroul rămase înmărmurit la vederea acelei mândre locuințe: «era un luciu ca de sôre sau de lună prin palatul cel cu înaltul acoperiș al mărinimosuluî Alkinoos; ziduri de aramă se întindeau pe de o parte și pe de alta de la prag până în fund, iar împrejur ciardacul era vînăt și porții de aur închideau înăuntru palatul cel trainic; ușiori de argint erau aşeați pe pragul de aramă; de argint era și pragul de sus al ușei și belciugul era de aur; de amindouă părțile păziau palatul nisce caini de aur și de argint, pe cari fi făcuse Hephestos cu prișputa sa minte, și ei erau pururea fără de mórte și fără de bêtăranețe». Ulysse, fără să fie cunoscut, fu bine permis și ospetăt de rege, iar la sfîrșitul ospetului, divinul cântăret Demodocos cântă isprăvile lui Ulysse și ale lui Achile la Troia, dragostea lui Ares cu Aphrodita și Calul de lemn care aduse ruina Troei. Lacrimile năpădiră pe înduioșatul Ulysse și atunci regele îl puse să-î povestescă ce pătise până atunci pe mare. Mișcat de atâtea minunate nenorociri, regele dărui bine pe eroū și porunci Pheaciilor, cari ei însiși erau nisce corăbieri năsdrăvanî (căci sburau în văzduh și împetriau corăbiile), să-l ducă înapoî în țara sa. El îl transportară în insula mult dorită și-l lăsară adormit pe tîrmul ei.

UCIDEREA PEȚITORILOR. — Trecuse două-șecă de ani, de când Ulysse și părăsise țara și multe necazuri cădura în ultimii ani asupra casei sale. Părintele seu Laerte, pierdând speranța de a-i se mai întorce fiul, trăia cufundat în măhnire; Penelopa era necăjită de mulți pețitori, cari, tot așteptând să se hotărască, veniau în palatul seu și petrecea că acolo benzettuind și risipindu-i averile. Penelopa sciă mult timp să se scape de pețitorii, spunând că se va căsători cu unul dintr-înșii, când va isprăvi de țesut giulgiul pentru bătrânu lui socru: dar ea desfăcea năpte ce lucrase ținuta (de unde locuțiunea proverbială *pânza Penelopei* spre a exprima o lucrare ce nu se mai sfîrșescă). În cele din urmă pețitorii se adună să siliră pe Penelopa să sfîrșescă giulgiul. Ne mai având încotro, ea fu nevoită să le promiță o ținută și o luptă de întrecere: va alege de bărbat pe acela din pețitorii, care va putea să intindă mai bine arcul lui Ulysse și va izbuti să arunce o săgătă prin cele 12 topore aședate în rînd ca nisice pari. Aci erau lucrurile, când Ulysse ajunse la Itaca și fuse lăsat adormit pe țîrmul insulei.

Când Ulysse se trezi din somn, fu înscințat de Athena despre cele ce se petrecea că în palatul lui. Imbrăcat ca cerșetor, el se duse mai întâi la porcarul seu Eumeos și acolo întâlni pe fiu-seu Telemach, cu care se înțelese, cum să omore pe pețitorii. La ținută hotărâtă pentru luptă de întrecere, Ulysse se înfațisă și el ca cerșetor să ia parte la luptă: nimeni nu-l recunoșcu afară de câinele seu Argos și de doica sa Eurycleia. În zadar se încercă pe rînd pețitorii să intindă arcul, numai Ulysse o putu face lesne, petrecând și săgețile prin cele 12 topore. Apoi, cu ajutorul lui Telemach și al Athenei, el ucise pe toți pețitorii, după care se făcu cunoscut și Penelopei. Ulysse și petrecu fericit în țara sa cei din urmă ani ai vieții cu soția sa și cu tatăl seu Laerte.

CAP. XLVII

EROI TROIENI

Vom însira acum și pe câțiva din eroii cari comandați armata troiană, de dece oră mai puțin numerosă de cât cea grăecă. Căpeteniile cele mai însemnante ale Troienilor au fost: Paris, Hector și Enea.

Paris.—PARIS (numit și *Alexandros*) era al doilea fiu al lui Priam. Mamă-sa Hecuba visând că fiul ce va naște va fi «făclia menită a stinge pămîntul Troiei», expuse pruncul pe cōsta muntelui Ida, unde fu alăptat de o ursoică și apoī crescut de un păstor. Crescend mare, Paris descoperi originea sa regescă, fu recunoscut de Priam și luâ de soție pe nimfa ENONA. După judecata cu mărul fatal, se duse la Sparta și răpi de acolo pe Helena, provocând astfel războiul troian. În acest războiu fu ajutat de Aphrodita, dar muri rănit de Philoctet cu una din săgețile inveninate ale lui Heracle și soția sa Enona se prăpădi de mâhnire.

Hector.—Cel mai glorios dintre fiii lui Priam, HECTOR, răniște de mōrte pe Patroclu și trase astfel asupra-și mânia lui Achile, care îl ucise. Cadavrul seū, mai întâi insultat de învingător, fu apoī răscumpărat de părintele seū. Hector a fost deopotrivă de nobil ca fiu, ca soț și ca tată. Soția sa, ANDROMACHA, era asemenea tipul soției fidele și resignate. Ea era menită să sorbă cupa amăraciuni până la fund: pe rînd văduse murind înainte-î pe tatăl ei și pe șepte frați, uciși de Achile; apoī pe mamă-sa, lovită de săgețile Artemidei; apoī pe iubitul ei Hector, străpuns de Achile, și în fine pe fiul ei cel mai mic, pe Astyanax, prăvălit de Ulysse din înălțimea unui turn. Înainte de mōrtea bărbatului ei, coprinsă de o tristă

presimtire, ea căutase zadarnic să-l reție de la furia bătăliei și duiosa lor scenă de despărțire e una din cele mai frumosе ale poesiei antice.

«Dragul meu Hector, vitejia te va pierde; nu ţi-e milă de pruncul teu, nici de mine, nenorocita, pe care mă vei lăsa văduvă. Grecii te vor omori, năvălind cu toții asupră-ți. Ah! ar fi mai bine ca lipsită de tine, să mă cobor și eu în pămînt; căci nu va mai fi măngâiere pentru mine, când vei fi mort, ci numai necazuri! Nu mai am nici tată, nici mamă venerată: pe părintele meu Ection l'a ucis divinul Achile... „în casa noastră erau șepte frați și toți într-o singură zi porniră în Hades, repuși de Achile cel sprinten la picioare; iar pe mama, Artemis o lovi cu săgețile ei în casa părintescă. Așa că tu, Hector, mi ești acum tată și mamă venerată, frate și soț în flóarea tinerețelor. Fie-ți milă de mine, rămâi pe acest turn, nu-ți face pruncul orfan și soția văduvă. Intocmește-ți ostirea lângă smochin, unde e ușor să te apropiș de cetate și unde alergând poți ajunge la zid...»

Mărinimosul Hector îi răspunse astfel:

«Sotie dragă, tôte păsurile tale sunt și ale mele; dar mi-ar fi rușine de Troieni și de Troiencele cu lungul vîl, dacă, ca un trăitor, aș sta departe de luptă. Firea nu mă lasă, căci am învețat să fiu totdeauna curagios și să mă lupt în primul rînd printre Troieni, ca să apăr gloria cea mare a părintelui meu și pe a mea. O sciul bine în minte și în sufletul meu: va veni odată jina, când se va prăpădi sfîntul Ilion și Priam și poporul vitezului Priam. Dar nu mă îngrijesc atât de viitoră triste a Troienilor, nici chiar de a Hecubei sau de a regelui Priam și nici de a fraților, cari, mulți și voiniici, vor cădea în pulsere de mâna dușmanilor, căt mă îngrijesc de tine, când unul dintre împlătoșații Greci te va duce de aici plină de lacrimi și 'ti va răpi libertatea. Atunci, în Argos, tu vei țese pânza pentru o străină, cu inima amărîtă vei aduce apă din fintină și o grea nevoie te va copleși. Si atunci cineva, vădându-te înnecată în lacrimi, va dice: iată soția lui Hector, cel mai fruntaș luptător intre Troieni, când se bătea împrejurul lui Ilion! Si vorbele lor 'ti vor împrospeță dorul după un asemenea bărbat, care să te scape din robie. Dar mai bine să m'acopere pămîntul înainte de a audî șipetele tale în măinile răpititorului teu!»

Dicând acestea, faimosul Hector și întorse măinile după copilul seu; dar pruncul se aplecă strigând la sinul doicei sale cea cu cingătorea frumosă: se speriașe de infățișarea iubitului seu tată și privia cu spaimă la coiful seu de aramă și la crăsta de pene ce filfiaia în vîrful seu. Rîse atunci iubitul tată și mama venerată Indată eroul își scôte din cap coiful stălucitor și-l pune jos, sărută pe dragul seu fiu, îl lărgă în brațele sale și rostesce acăstă rugăciune către Zeus și ceilalți dei: Zeus și ceilalți dei, îngăduiți ca acest fiu al meu să a-junga, ca și mine, faimos intre Troieni; s'aibă corpul vîrtos și să domnescă puternic peste Ilion! Ca să se dică odată, când se va întorce din bătălie: acesta e cu mult mai vîțez de căt tatăl seu! să

se înapoieze cu despoierile crunte ale vrăjmașului ucis și sufletul mamei sale să se umple de bucurie!

Rugându-se aşa, depuse copilul în brațele soției iubite, care îl primi pe sinul ei parfumat, rîgând cu lacrimi. Eroul, adinc înduioșat, mângea cu mâna pe Andromacha și dicea:

«Draga mea, nu-ți prea încrucișește sufletul. Numai Moira, iar nu vr'un oșten, mă va prăvăli în Hades. Credem-mă, nimeni printre omeni, mișel sau viteză, dacă s'a nașcut odată, nu poate scăpa de Moira. Înțorce-te în palat și vezi-ți de pânză, de furcă; dă de lucru răbelor tale. Iar bărbații nașeauți în Ilion, și eu mai ales, să ne vedem de ale războiului».

Mamă-sa, Hecuba, nu fu mai puțin nenorocită: ea văduse murind înainte-ăi pe soțul ei Priam și pe copiii sei. În urmă, ajungând răba lui Ulysse, fu dusă în Tracia și acolo regele Polymestor ucise pe fiul ei Polydor. Nenorocita scosă ochi ucigașulu, apoia, alungată de popor, mușcă pietrele ce-i se arunca și fu în cele din urmă prefăcută într-o cătea (sau ucisă de Greci, iritați de bles-temele ei).

Enea. — Anchise, rege troian din Dardanus, era asemenea în frumusețe deiilor nemuritori și de aceea fu îndrăgit de Aphrodita, cu care avu pe ENEA. Eroul și pascea turmele pe muntele Ida, când fu atacat de Achile. De atunci luă parte și dinsul la războiul troian, ajutând pe Priam cu falnice isprăvă. El era protejat de Aphrodita (ca Achile de Thetis) și după dărămarea Troiei, domni peste Troieni. După tradițunea italică (admisă de Virgiliu), Enea, vădând cetatea în flacări și totul pierdut, luă pe umeri și pe bătrânelul său tată Anchise și pe deie Troiei cu Paladiul și porni să și caute o nouă patrie. Dar până să ajungă în Italia, unde întemeia apoi în Lațiu o nouă cetate, păti pe mare un șir de întâmplări (simple reproduceri ale aventurilor lui Ulysse): ca oprirea sa pe côtea africană la feniciana Dido și coborârea-i în Infern la întorcerea sa în Italia. Acolo fu primit de regele Latinus, care îi detinea soție pe fie-sa Lavinia; apoi îi urmă pe tron și după moarte piosul rege fu venerat ca un deu.

CAP. XLVIII

INCIDENTELE RĂZBOIULUI TROIAN

Mânia lui Achile.—Războiul troian ținea deja de nouă ană, când izbucni faimosa rivalitate între Achile și Agamemnon. Grecii răpiseră lui Chryses, preotul lui Apollo, pe fiică-sa Chryseis și o deteră generalului lor Agamemnon. Bătrânul preot veni în tabără să-și răscumpere copila, dar fu ocărît de Agamemnon. Atunci Chryses se rugă de Apollo să-l răsrbune și deul trimise asupra oștenilor o ciumă cumplită. Ea bântuia de nouă dile tabăra grăecă, când Achile adună poporul și ghicitorul Calchas descoperi pricina urgiei divine. Agamemnon, înfuriat, înapoiă pe Chryseis tatălu-i eî, dar se despăgubi răpind lui Achile pe róba sa Briseis. Așa începu cărta între cele două căpetenii și Achile. mâniat, se retrase din bătălie și și rodea inima în singurătate. El înduplecă pe mamă-sa să se róge de Zeus, ca să dea Troienilor biruința, până i se va da deplină satisfacțiune. Atunci Agamemnon căută să puie capăt războiului, învoindu-se la o luptă singuratică între Menelaos și Paris, răpitorul Helenei. Paris, învins, fu însă scăpat de Aphrodita și învoiala călcată prin perfidia troianului Pandaros.

Urmă un sir de lupte, în care cădură răniți cei mai vîtejî dintre Greci: Diomede, Agamemnon, Machaon, fiul lui Esculap, și Ulysse; Ajax, singur, se mai împotrivia dușmanului. Vîdend primejdia, Achile dete voie lui Patroclu, «prietenul cel mai drag sufletului seû», să vie în ajutor Grecilor, investit cu armele eroului și în fruntea Myrmidonilor sei. Troienii luându-l drept Achile, fură coprinși de spaimă și Grecii se îmbărbătară. El răpuse pe curagiosul SARPEDON, fiul lui Zeus și rege al Licieni-

lor (Zeus poruncise lui Apollon să redea cadavrului său mutilat vechea-și frumusețe); dar la urmă, nesocotitul cu teză să se ia la luptă cu însuși Hector, care îl răni de mórte și cadavrul său d'abia putu fi scăpat după o luptă sângerösă.

Mórtea lui Hector. — Când Achile aflâ despre mórtea dragulu său Patroclu, fu coprins de o neagră desperare și făcu jurămînt să nu-și înmormînteze prietenul înainte de a fi răpus pe Hector, ucigașul său. După ce se împăcă cu Agamemnon, Achile se repedi ca un leu la luptă cu Troienii și semena mórtea sub pașiile săi, până ce zări pe Hector, care fugi spăimîntat la vederea eroului. Dar Achile îl ajunse, îl străpunse cu sabia și porunci să-și se tărască cadavrul împrejurul mormîntului lui Patroclu: la acéstă jalnică priveliște, nenorocita Hecuba și smulgea părul, Priam plângcea cu hohot și totuști ostenii scoteau tipete de desperare. Cadavrul eroului ar fi rămas pradă cainilor și paserilor răpitore, dacă de ei, coprinși de milă, n-ar fi îmblânđit inima lui Achile și n-ar fi însuflat lui Priam gândul să se ducă în tabera Grecilor, în cortul lui Achile, și să-și cără cadavrul fiului său.

Marele Priam intră, fără să fie văzut Se opresce lângă Achile. Îi coprind genunchii și-i sărută mâinile grozave și ucigașe, cari au răpus pe atâtia fii ai săi. Precum un om, care a făptuit o crimă în țara sa și, ca să nu fie urmărit de răsbunare, cauță un adăpost într-un oraș străin, în casa vrănuii bogătaș, și atunci sosirea lui încremenescă pe cei de față; tot așa înmărmurește Achile la vederea divinului Priam. Tovarașii săi rămân asemenea înlemniți și se uită unii la alții. Iar Priam se rögă așa lui Achile:

«Adu-ți aminte de tatăl teu, Achile, asemenea deilor, de tatăl teu, împovărat de ani și ca mine ajuns pe pragul tristelor bătrânețe. Póte că și dînsul e copleșit de armele vecinilor săi și nu-în cine să-l apere de mórte și de primejdie. Dar cel puțin, auind că trăiesci, sufletul-îi se bucură și în toate dilele speră să revadă pe iubitul seu fiu, întors din Troia. Dar eu, vai! sănătatea cel mai nenorocit: am născut în larga Troia atâtia fii viteji și nici-unul cred n'a mai rămas în viață. Aveam cinci deci de feciori, când veniră Grecii: nouăspredece se născuse din aceiași mamă, iar ceilalți de femeile palatului meu. Mai toți au murit de loviturile aprigului Ares. Dar singurul ce mi rămăsese, care ne apără cetatea și pe noi toți, iată-l acum ucis de tine, luptându-se pentru țara lui: Hector.. Pentru el vin acuma la năvile Grecilor, să-l rescumpăr, aducându-ți averi nesfîrșite. Respectă pe deî, Achile, și fie-ți milă de mine, aducându-ți aminte de tatăl teu. Mai mult de cât

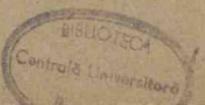
dînsul săntău de compătimiț, căci am făcut ceea ce n'a mai făcut vr'un om pe pămînt: mi-am apropiat gura de mâna ucigașului fiilor mei».

Așa vorbi; și lui Achile îi veni să plângă, de dorul tatălui său. El luă de mâna pe moșneg și-l înlătură binișor; apoi amîndoi se lăsără în voia amintirilor: Priam, îngenuchiat la picioarele lui Achile, plângea cu amar pe vîțezul Hector, iar Achile plângea când pe tatăl său și când uneori pe Patroclu. Gemetele lor rezunau prin locuințe.

Achile, înduioșat, înapoia lui Priam cadavrul fiului său, care, după ce fu bocit pe rînd de Andromacha, Hecuba și Helena, fu ars de Troieni pe rug.

Dar nicăi Achile nu supravețuia mult lui Hector, care, murind, îi pređisește mórtea fatală. El mai învinse pe Amazone, ucigend pe frumósa și vîțeza lor regină PENTHESILEA, și pe Etiopianii conduși de regele lor MEMNON, fiul deieței Eos, care ucise pe Antilochos, fiul lui Nestor și amicul lui Achile. Apoi, într'un asalt la porțile Skee, Achile fu lovit de o săgătă a lui Paris și Greci, conduși de Ajax și de Ulysse, nu putură lăua cadavrul său de cât după o luptă înverșunată. Thetis și cu Nereidele plânseră pe eroi 17 dile și 17 nopti și apoi Greci, ardându-i trupul, depuseră cenușa-îi pe capul Sigeu.

Laocoön.—Dintre toți eroii greci, nu mai rămăseseră în viață de cât Ulysse, care izbuti să puie capăt războiului mai mult prin iștețimea de cât prin curagiul său. El sugeră architectului grec Epeios să construiască faimosul cai de lemn menit să causeze, mai mult de cât totale luptele, ruina Troiei. EPEIOS clădi din lemn de brad un cal enorm, în cîstele căruia se ascunseră trei deci din cei mai vîțeji războinici greci. Cei-lalți se prefăcură că se lasă de războiu, și pornind cu flota, se ascunseră într'un port din mica insulă Tenedos. Troienii, voioși de plecarea Grecilor, se uitau cu mirare la acea namilă de cal. Un spion grec, anume Sinon, prins de Troieni, îi înșelă, spunându-le că calul ar fi o ofrandă făcută de Greci spre a expia răpirea Paladiulu (pe care Ulysse și Diomedea îl furase înainte din Troia) și că introducerea sa în cetate va fi ocrotirea ei. În zadar LAOCOON, unul din preoții lui Neptun, îi sfătuie pe Troieni să nu se încredească Grecilor vicleni și, ca să-i convingă și mai bine, și infipse lancea în pantecele calului. Un vînet surd de armă răspunse la acea amenintare, dar poporul nu vrut să

întelégă și preotul plăti cu o gróznică mórte dreptele sale presimtiri.

Laocoön (cântă Virgiliu), adus de sărtă a fi preot lui Neptun, înjunghia cu solemnitate un taur uriaș, pe altarele lui. Dar iată că din Tenedos, pe liniștilele valuri se astern doi șerpi pe d'asupra mării (mi-e gróză a spune!) și formând cercuri nemărginite, se apropie împreună de țăruri. Grumazurile lor se înalță printre valuri și creștelelor lor săngerose răsar d'asupra undelor; la spate, trupurile lor se trăsesc înapoi prin mare, iar spinările lor se încovoie în arcuri colosale. Ei trec cu sgomot prin apa spumegătă; dar iată-i că ajung la mal. Ochii lor învăpăiați scapăra numai sânge și foc, iar din fălcile lor șuerărând es limbii răsunătoare. Noi fugim toți cu fețele pălite. Dar ei, cu mers hotărît, pornesc către Laocoön. Mai întâi șerpii coprind, în verigele lor, trupurile mai plăpânde ale ambilor sei fi și mușcându-le se satură din ticálósele lor membre. Apoi, viind chiar el în ajutorul lor și asvirlind săgeți, îl coprind și pe dînsul și îl lăntuesc în încolăcirea uriașe; de două ori s'a sucit împrejurul mijlocului seu, de două ori spinările lor cu soldi i s'a înfășurat împrejurul gâtului și creștetele lor înalte se ridică d'asupra capului seu. Dar el, întindând când o mână, când pe cealaltă, cată a se desfășura din noduri și pe cordele de pre fruntea lui pică săngele și negrul venin. Totdeauna el înalță către cer gróznicie strigări, precum muge un taur, când de la altar fuge rănit și lépădă de pe grumaz securea rău îndreptată. În fine gemenii monștri își apucă calea către altarul înalțat al templului și se duc în locuința asprei Pallas, ca să și ascundă trupurile lor sub picioarele și sub scutul boltit al deiței (trad. Odobescu).

Acéstă infiorătore nenorocire le păru Troienilor o pedepsă dumneedească și fără zăbavă deschiseră porțile cetății și băgară înăuntru calul de lemn. Nóptea următoare, flota gréacă, înschiințată, se apropiă în tăcere de țărul Troiei și oștenii greci, eșind din pântecele calului, deschiseră la aï lor una din porțile cetății. Astfel Troienii se pomeniră pe neașteptate cu oștirea dușmană în lăuntrul cetății lor și atunci începu un măcel și un jaf cumplit. Bětrânul Priam, care se refugiase lângă altarul lui Zeus cu Hecuba și cu fiicele sale, fu înjunghiat de Neoptolem, fiul lui Achile; ceilalți războinici troieni muriră luptându-se și forte puțini scăpară, ca Enea; iar femeile și copiii cădură în robie. Hecuba cădu prin sorti róba lui Ulysse, Casandra lui Agammenon, iar nobila Andromacha lui Neoptolem, după ce tinérul ei fiu Astyanax murise aruncat jos de pe un turn.

Imitațiuni literare și artistice. — Legendele

războiului troian aflără cea mai largă răspândire printre Greci și ele deveniră un izvor de inspirație pentru poeti și artiști lor. Afară de cele două mari epopei, Iliada și Odyssea (imitate de Virgiliu în să Eneida), un poet grec, Quintus din Smirna (sec. IV d. Cr.) povestea în poemă să epică în XIV cărti, sfîrșitul războiului Trojan ca o continuare a Iliadei. Poesia lirică, mai ales Stesichor și Pindar, celebră la rîndul ei cucerirea Troiei, legendele lui Oreste și ale Eacidilor (Peleu, Achile, Neoptolem). În sfîrșit, tragedia greacă, în mai multe din dramele lui Eschyl, Sophocle și Euripide trase în sfera ei diferențele momente ale ciclului troian, de la sacrificiul Iphigeniei în Aulis până la trista sortă rezervată Andromachei, Hecubei și lui Ulysses, și mai ales întimplările tragicе și fatale ale Pelopidiilor și ale Atriidilor. — În literatura română, afară de opera magistrală a lui Virgiliu, ultimele cărti din Metamorfosele lui Ovidiu, care cântă asemenea căderea Troiei. Dar tradițiunile din ciclul troian nu s-au stins odată cu anticitatea clasice, ci ele reînviară în evul-mediu sub o formă modificată și deteră nascere la o sumă de compunerii epice potrivite cu spiritul aceluia timp.

Nenumărate sunt operele de pictură și de sculptură, inspirate de același ciclu legendar și reprodate pe vase, pe monumente sepulcrale și pe statui. Din acea bogătie artistică, ne vom mărgini a menționa celebrul *grup al lui Laocoön*. Descoperit la Roma în 1506, într-o vie aprópe de termele lui Titus, acest grup plastic, «cel mai frumos din anticitate», împodobescă astăzi o sală specială a Vaticanului. El se crede a fi opera a trei sculptori din Rhodos, Agesandru, Polydor și Athenodor, de la finele primului secol al erei noastre.

Seninătatea supremă a fisionomiilor (fig. 26) trădează totuși suferințele lor cumplite și capul preotului întors spre cer cu o durerosă resignare contrasteză cu atitudinea corpului sdrobit de grozave dureri: tocmai acest contrast dă grupului o frumusețe incomparabilă. «Ce senină și cu tôte acestea ce pătrundătore e durerea, care să răspândită pe fețele lui Laocoön și ale fiilor sei, în admirabilul grup de marmoră! Doi șerpi lungi și mlădișoși i-au încolăcit de tôte părțile; unul, strivind sub vîr-

tose împleticiră un picior și un brăț al copilului din

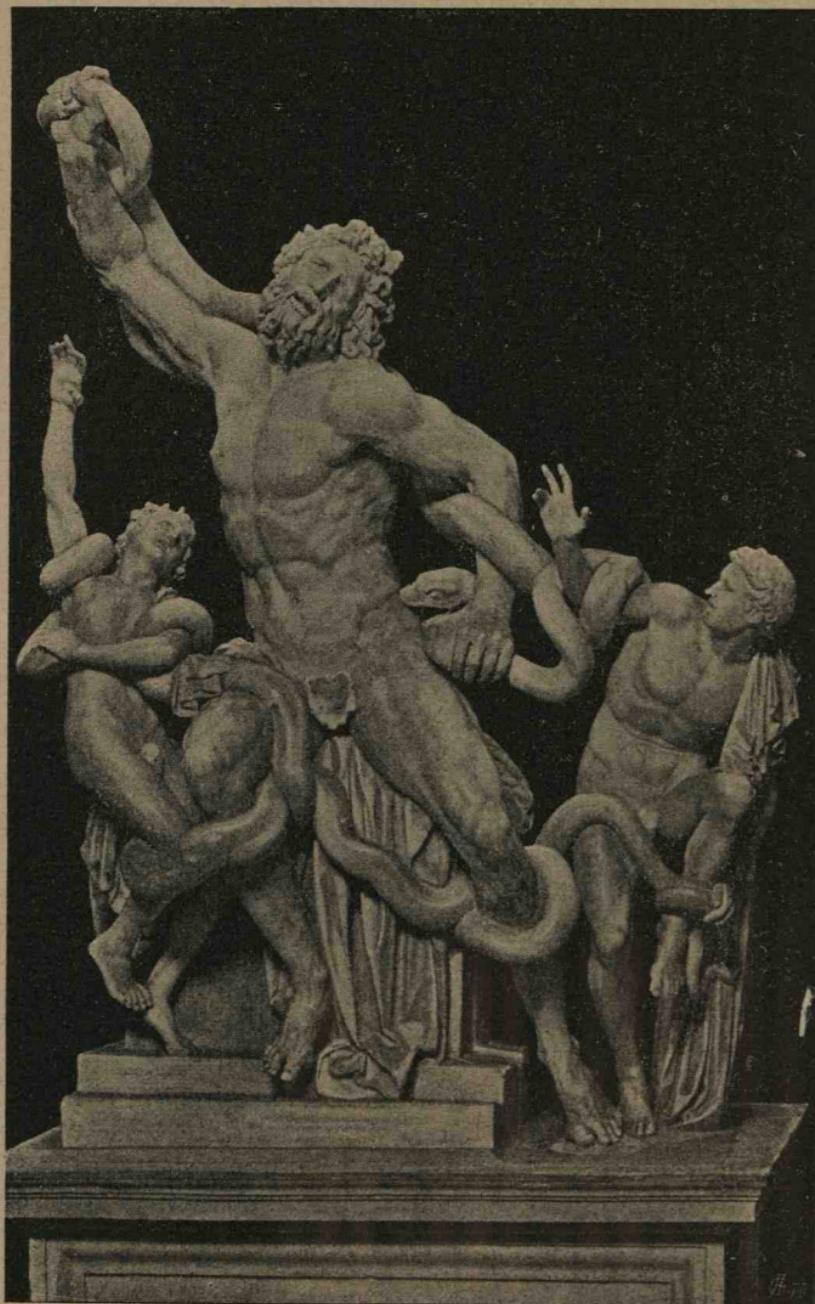

fig. 26.

stânga, carele cărcă spăimîntat a se desprinde, și-a înfip-

colții în soldul bătrânuș, al cărui pântece se sumete, formând un deșert spasmodic până sub côte. Copilul din drépta, mușcat sub braț de celălalt șerpe, pare a cădea sleit de puteri pe altarul de piatră, unde se rezemă și muncitul seu părinte. Totul formeză o piramidă, în care musculatura cumpătată a trupurilor gôle și expresiunea de adincă durere a frumoselor chipuri răsare cu un efect armonios și împunător din pletele și năclăiosele încolăcirii ale fiarelor tîrâtore. Firea omenescă se vede suferind strășnic, dar suferința n'o face să pierdă nimic din frumusețea formelor ei. Laocoон și fiul lui, cu amarnică jale rabdă pedepsa cerescă ce i-a ajuns (DOBESCU)».

A D A O S

I

INTERPRETAREA MITURILOR

Dela primii cugetători greci până la începutul secolului nostru, interpretarea miturilor a trecut prin fazele cele mai opuse. Ele au fost considerate când ca plăsmuirii artificiale, ca invențiuni de poeti și de preoți interesați; când iarăși ca depositarele unor adevăruri înalte, conținând în germele scînteile; când, în fine, ca izvor de informații istorice pentru epoca primitivă a omenirii.

Alegoria și realitatea, ca elemente de exegesă mitică, revin astfel mereu sub forme noue, totdeauna însă altoite pe vechia temelie.

Simbolismul antic, după care miturile ar ascunde sub o haină alegorică cele mai profunde idei filosofice, astronomic și religiose, împrospătat în timpurile moderne de Boccaccio, Bacon (1634), și mai ales prin «Originea tuturor cultelor» de Dupuis (1795), reapără în primul deceniu al secolului nostru, sub forma unui corp de doctrină, în «Simbolica» lui Creuzer (1810).

Sistema de a reduce fantasticul mitologiei la simplă prosă istorică, inaugurată în anticitate de Evhemer (sec. III a. Cr.), după care zeii și eroi n'ar fi de căt omeni mari divinizati, și reluată în secolul XVIII-lea de către abatele Banier («Mitologia și fabulele explicate prin Istorie»), a fost în dilele noastre împrospătată în teoria despre cultul străbunilor divinizati a lui Herbert Spencer.

Adversarul cel mai de frunte al misticismului lui Creuzer a fost genialul elenist Ottfried Müller, care, în ale sale «Prolegomene la o Mitologie sciințifică» (1825), expuse ve-

derile cele mai largi și mai temeinice, ce au fost vreodata emise în domeniul fabulei. Miturile sunt rezultatul unui act inconscient, consecvența incapacității de abstracție a umanității primitive. Spiritul omului de rînd nu poate concepe adevărurile de ordine religiosă și morală decât sub o formă concretă și vie. În loc de alegorii și simboluri, Ottfried Müller vede în mituri producțiunile spontane ale unei imaginații naive și copilărescă. El cerea, ca istoricul mitologiei să nu se mărginăsească la orizontul lumii elenice și nicăi în sfera indo-europeană, ci el să se adapte la izvoarele cele mai diverse: religiunile orientale, pantheonul nordic, legendele cavaleresci medievale etc., ca astfel să dobândească o concepție mai largă despre spiritul tradițiunii populare și un sentiment mai just despre puterea creatoare a miturilor, ale căror procederii instinctive sunt pretutindenea aceleași.

Partea cea mai interesantă a miturilor antice e aşa numitul element anormal, crime și viță imputate zeilor: Cronos mutilăză pe părintele său Uranos și îngheță pe propriul său copiș, Apollon jupoie din invidie pe rivalul său Marsyas, etc. Deja Xenofane (sec. VI-lea a. Cr.) acusa pe Homer și pe Hesiod de a fi atribuit zeilor totă infamia, ceea ce face pe Platon sălunge din Republica sa poemele homerice și ceea ce a provocat exegesa alegorică a miturilor, atât de familiară în toate timpurile, dar atât de exagerată în presupunerile și în deducțiunile sale. Aceste «păcatose povești de poeti», cum le numește Euripide, nu sunt de sigur plăsmuite de Homer sau de Hesiod, cără le au impodobit și sistematizat pote, dar nicăi de cum inventat, afară de casul unei speculații filosofice ce reiese de la sine. Aceste mituri, dacă nu sunt reminiscențe dintr-o perioadă primordială a culturii umane, apoi originea lor se dătoresce de sigur fantasiei creatoare, care a pus în circulație sute și miile de plăsmuirii analoge în toate timpurile și în toate zonele.

Sistema alegorică de interpretare mitică, atât de familiară anticității, a fost împrospătată acum vre-o 30 de ani de lingvistul englez Max Müller, care reduse mitologia la un pur verbalism, la simple equații lingvistice. Mitologia, ni se spune, e o boliță a limbii: înțelesul

vorbeī odată uitat, mitul e gata; epitetul se transformă în substantiv și devine deū sau deită. Divinităile nu sînt dar de cît nume și nimic alt ceva.

Creațiunea miturilor ar fi provenit de la doī factori esențiali. Pe de o parte, termini la început analog fură apoī diferențiați, aşa numita *polionomie*: sôrele, de pildă, putea fi designat prin maī multe nume, după aspectele sale diferite, și când aceste epitete nu maī fură înțelese, ele deteră nascere la tot atâtea ființe speciale: Apollo, Helios, Hyperion, Phoibos... Pe de altă parte aceste epitete erau de natură vagă și se puteau aplica obiectelor celor maī diverse, aşa numita *omonimie*. Certearea etimologică a numelor divine ar da astfel cheia problemei mitologice. Dar maī tôte aceste nume primitive fiind refractare unei asemenea scrutări, studiul lor a devenit un izvor de erori și resultatele absolut sigure se pot număra pe degete, ba tótă erudițiunea mitologică greco-sanscrită se reduce la un singur paralelism incontestabil: *Zeus* în raportul cu sanscritul *Dyaus*, care nică el nu spune mare lucru, de óre-ce atât grecesce cât și latinesce numele a conservat și sensul primitiv de «cer sauă lumină». Dar erórea fundamentală a întregei aceste teoriî este că admite, în formațiunea miturilor, o cale diametral opusă imaginațiunii populare: reflecțiunea în locul spontaneității.

Multiplele forme ale miturilor ar simboliza tot atâtea aspecte ale principiului luminos: sôrele și aurora jocă rolul capital și unic în acéstă teorie. Fantasia spontană și naivă a omului primitiv, precum și accidentele istorice, carî transformă neîncetat materialele mitologice, sînt a priori excluse. Totul se reduce la metafore și la erori de limbă.

Astfel mitul despre *Daphne*, transformat în arborele omonim «dafin», ca să scape de urmărirea deuluī solar, se explică de Max Müller ca rezultatul unei simple uitări. *Daphne* n'ar fi alt ceva de cât *Dahana*, numele sanscrit al aurorei (ceea ce se contestă), aşa că frumosa Auroră fugă dinaintea Sôreluī răsărind și mōre îndată ce Sôrele o îmbrătișeză cu rađele sale. Greci, uitând semnificațiunea primitivă a vorbeī *Daphne* (adecă «auroră»), o confundă cu omonimul ei *daphne*, numele dafinului.

Pe când tôte apar luř Max Müller și școleř sale în plină lumină, ca fenomene ale sórelui și aurorei, orizontul mitologic se posomoresce și se întunecă în teoria meteorologică a luř Kuhn: furtuna se substitue aurorei și plóia ia locul sórelui. Legendele mitice personifică de astă-dată fenomene atmosferice, precum ele reprezentař înainte victoria sórelui asupra întunerecului.

Kuhn este, în realitate, creatorul însuř al aşa-numiteř mitologiř comparativă, al cării manifest a fost scrierea sa despre «Miturile focului și běuturei ceresci» (1859). Intr'însa explică pentru întâia óră raportul între grecul *Prometheu* și sanscritul *pramanthas*, numele běuluř cu care vechii Indieni obțineau focul prin frecare, aşa că Prometheu n'ar fi, cum îl explicau Greciř «omul prevěđtor», ci producětorul focului cu ajutorul acestuř *pramanthas*. Acest paralelism se tot repetă de atunci ca cea mai ingenióšă achiziřiune în domeniul comparařiunilor mitologice greco-sanscrite. Dar abstracriune făcend că raportul între cei doi termeni este etimologicesc contestabil (cum a dovedit'o din capul locului Pott), ce rezultă din acésta comparařiune? Că Promelheu ar fi personificarea focului, iar mitul seu mitul etementului însuř. În realitate, răpirea focului nu este de cât un simplu incident în viařa Titanuluř, ca și plăsmuirea ómenilor primiví și, în imaginařiunea Grecilor, Prometheu era un geniuř binefăcětor al omenirii (un *philanthropos*, cum diceau ei), pe care a iniat'o în cunoștină tuturor artelor.

Teoria solară și cea atmosferică sint parțiale și nu ating de cât suprafařa: ele nu explică nicăi nascerea miturilor, nicăi asemănările lor surprindětore la némuri deosebite prin origine și graiř. Apoř ele lasă cu totul de o parte aşa-numitul element absurd și irařional, incidentele obscure și monstruoře. Ele sint incapabile de a explica metamorfosele, intima legătură între om și restul creařiunii, precum și tendenă de personificare universală.

In studiul mitologiei elenice, în special, mai trebuie ținut sămă de factorul istoric și geografic: influenă asiatică sau feniciană se resimte în miturile despre Aphrodita, Heracle și Dionysos; dar mai ales influenă locală

a diferitelor semință elenice a contribuit la sporirea persónelor divine și la acumularea materialelor mitice, una și aceiași divinitate fiind adorată în diversele regiuni ale Greciei sub nume diferite și cu legende variate: marea număr de femei muritore ale lui Zeus se prezintă astfel ca un amalgam de legende locale, adesea simple variante ale unei teme unice. Tot așa s'ar explica asemănarea cea mare între viața legendară a eroilor: a lui Heracle din Teba, a lui Theseu din Atena, a lui Perseu din Argos. Tot situațiunea geografică ar explica pe de o parte marea număr de divinități maritime în Panteonul elenic, iar pe de alta caracterul eminentemente agricol al țării.

Mannhardt, fundatorul mitologiei vegetale, după ce a adoptat mai întâi părerile lui Kuhn, nu se sfiese a le condamna formal: «Cea mai mare parte a rezultatelor dobândite în domeniul mitologiei indo-europene sunt defectuoase, premature și incomplete.»

Cauza acestei sterilități, în rezultate positive și temeinice, provine în primul rînd din cauza cercului îngust, în care se mișcau mai totuși acești mitografi. În studiile lor ei nu îmbrățișau în mare parte de cât grupul etnic indo-europen. Vastele publicațiuni asupra popoarelor sălbatici, întreprinse de Bastian și Waitz, și mai apoi admirabilele cercetări ale lui Tylor asupra civilizațiunii primitive, au deschis orizonturi noi și studiilor comparative asupra miturilor. Pe baza lor Andrew Lang a formulat teoria antropologică, după care explicațiunea originii, a formațiunii, a universalității și a elementului anormal al miturilor trebuie căutată nu în reminiscențe, în simbole sau erori logice, ci în condiția mentală, în psihologia umanității primitive. Elementul absurd și irațional e în genere o remășiță din perioada de sălbăticie sau un împrumut făcut din acea stare sufletească, inferioră și anterioră civilizațiunii. Ceea ce pote părea acum absurd și monstruos provine dintr-o ordine de idei considerată și adăugată de sălbatici ca forte rățională. Așa, de pildă, miturile, în cari se vorbesc de antropofagie, datează dintr-o epocă, când acăstă datină era o realitate sau cel puțin când amintirea obiceiului era încă vie.

Este incontestabil, că în concepțiunile mitice ale poporelor fenomenele solare și atmosferice, ca și ale vegetațiunii, au jucat un rol óre-care; că într'însele residă un substrat psichologic comun întregel omenirí, ceea ce explică analogia creațiunilor fantasieí, a căror infinită fecunditate ascunde în realitate un numér fórte restrins de idei fundamentale, fie acele mituri, povești sau credințe.

Există, într'adevér, o intimă legătură între miturile Grecilor și poveștile populare, și multe din legendele lor sună la audul nostru întocmai ca nisce basme. Astfel sînt de pildă: isprăvile unuï Heracle sau Bellerophon, ale unuï Theseu sau Perseu, povestea Danaei și a Nio-bei, a Circei și a Medeei, sau tradițiunea despre Phrixos și Helle etc.

Deosebirea principală între mituri și poveștile poporului e caracterul general al celor din urmă: mitul e un basm individualizat; el cunoscé persoane anumite și locuri anumite, pe când basmul se învîrtescă într'o regiune ideală, căreia îi sînt strâine noțiunile de individ, de timp și de spațiu. De altminterea, ideile principale, cari formeză substratul acelor legende mitice — nascere fatală, expunere, scăpare, isprăvă, prefacere în arbore sau stâncă, operațiuni magice, mamă vitregă, etc.—se regăsesc în poveștile tuturor poporelor. Si acesta cu drept cuvînt, căci mitologia e în cea mai mare parte opera poporului, plăsmuirea unor ómeni cu mintea de copii, cari, ca și sălbatici de astădă, au găsit în același timp în domeniul fabulei un izvor de desfătare și o explicare naivă a problemelor vieții și ale lumii. Cu un cuvînt, miturile, legendele și basmele s'aú adăpat din unul și același isvor: fantasia omenescă.

II

NOTE PARALELE

Conexiunea între legendele mitice și între basme odată admisă în principiu, am creduț mai instructiv, în loc de a reproduce etimologii contestabile sau interpretați cu totul subjective, de a cita o serie de trăsuri analoge între mituri și poveștile populare, spre a scăde astfel în relief profunda asemănare a unora și a altora, cel puțin întru cât privesce incidentele lor. Observațiile de mai la vale sănt luate aproape exclusiv din sfera literaturiei noastre populare.

P. 6: Hyperion are 3 copii: Helios, Selena și Eos... p. 7: Zeus împărți domnia cu frații seii Posidon și Hades... În mitologie, ca și în basme, numărul *trei* are o valoare tipică și ore-cum sacramentală: persoanele, lucrurile și incidentele se prezintă mereu în povești sub o formă triplă.

P. 6: numai Cronos, *cel mai tiner* dintre Titanii și cel mai vitez, avu curagiul să... *cel din urmă născut* din fiil lui Cronos, Zeus, începu lupta grozavă... Tot așa și în basme: fiul cel mai mic din cei 3 fii de împărat e totdeauna mai vitez și moștenește singur tronul împăratesc, după ce a luat de soție pe cea mai mică dintre cele 3 fete de împărat; de asemenea, fratele cel mai mic («că-i mai mic, e mai voinic») triumfă totdeauna asupra celor-lalți doi frați prin iștețimea și bărbăția lui, însușiri rămase mult timp ascunse. Această preferență a poporului pentru fiul sau fratele mai mic, pentru Prăslea sau copilul cel din urmă născut, e o particularitate a psihologiei populare: poporul înclină a releva și a înzestra cu calități extraordinare tot ce-i mic, neînsemnat și chiar

defectuos (Hephestos e șchiop dar fără ișteț ca și piticii în raport cu uriașii), căutând a compensa de o parte ceea ce nascerea sau întimplarea a făcut să lipsescă eroului său imaginar.

P. 8: Vîrsta de aur se născu cea dintâi... Omul din popor, ca și poetul, idealiză trecutul: a fost odată ca nișiodată...

P. 13: Zeus, coborîndu-se printre muritori, răsplătia... Călătoria divinității pe pămînt e un motiv de o potrivă familiar mitologiei ca și legendelor populare: D-țeul, străvestit în unchiaș, se ivesce în mijlocul ómenilor, pedepsind sauă răsplătind cu implinirea dorințelor exprimate.

P. 13: Zeus a prefăcut în lup pe Lycaon, regele Arcadiei...
p. 18: Hera schimbă pe Io în vacă... p. 21: Athena schimbă pe Arachne în păiajin... 27: Apollo pe Daphne în dafin etc. Aceste metamorfoze, atât de dese în mitologie, sunt și un element fundamental al basmelor, reprezentând totuște domeniile naturei într-o continuă mobilitate. Numai că în povești asemenea transformări, suferite sauă voluntare, sunt mai totdeauna provisori și eroul sauă eroina revin apoia la forma lor anterioară.

P. 14: Cornul caprei deveni apoia Cornul îmbelșugării... Acest corn, care oferia cu îndestulare nimfelor tot ce ele doriau ca mâncare și băutură, revine și în basme: un băiat de unchiaș, argățind săpte ani, își alege ca plată un boiu năsdrăvan, anume Tăleruș, în al căruia corn drept găsesce mâncare și băutură, iar din cel stângie cireșii și turme...

P. 14: Ambrosia adusă de porumbițe de dincolo de Ocean... (și anume din periculosele stânci numite Symplegade adică între-ciocnitore: cf. p. 191)... În basme, *ambrosia*, adică hrana fără de morte, e înlocuită cu *apa rie*, care redă eroului viață și puterile; acăstă apă nemuritoră e adusă, ca și ambrosia, de paserii (șoimii sauă vulturii) de la fintina ce curge prin *muntii care se bat în capete* și numai cu mare primejdie o pot căpăta.

P. 14: la vîrsta de *un an*, Zeus veni în ajutorul părintelui său... p. 27: Apollo, de copil (*patru dile după nascere*), răpuse șerpele uriaș Python... p. 37: Hermes, născut *dimineață*, ești la *prânz* din *légan* și spre *séră fură* vacile lui Apollo... Acăstă crescere extraordinar de re-

pede a copiilor e o trăsură caracteristică a basmelor: «cât ar fi crescut altiș intr'un *an*, Făt-frumos crescea într'o singură *di*... Acest copil crescea în 3 *diile* cât cresc altiș copii în 13 *ani*».

P. 26: Apollo avu să se lupte cu sărpele uriaș Python... Acăstă luptă a eroului cu un monstru, care îmbracă în mitologie forme aşa de variate (Heracle și Hydra, Bellerophon și Chimera, Perseu și Medusa, Theseu și Minotaurel, Edip și Sfinxul), constituie și izbînda cea mai gloriosă a lui Făt-frumos: după o sforțare supra-umană, eroul izbutesc să răpuie balaurul, sărpele monstruos.

P. 26: Apollo servise ca păstor la Admet... Tot aşa Heracle fu sclavul lui Eurystheu, Perseu stete în serviciul regelui Polydectes, iar Bellerophon în al regelui Liciei. În basme revine aceiași servitute obligatorie în viața eroului: Făt-frumos e adesea în slujba unuia inferior muncind pentru altiș și, ca în legendele grecescă, străvestirea e numai provisorie și cu atât mai luminos ese apoia la ivelă originea superioară a eroului.

P. 30: Artemis stropi pe Acteon cu apă din fintină și-l prefăcu în cerb... În basme, nenorocitul, care bea dintr-o urmă de cerb, se preface asemenea în acest animal.

P. 34: Hephestos a făurit nisce *câini* de aur înzestrăți cu mișcare și viață, *tauri* de aramă ce vărsau foc și nisce *fete de aur* înzestrăte cu pricopere, glas și mișcare... Asemenea ființe minunate portă în basme epitetul de *năsdrăvane* sau *măiestre* și însușirile lor extraordinare se atribue numai ómenilor (în special lui Făt-frumos) și animalelor (boiu, câine, cal, sărpe), ci chiar și lucrurilor neinsuflețite (ca mărul măiestru).

P. 39: Hermes cu *sandale înaripate* străbatea într-o clipă mări și țări... Aceste sandale minunate ale deoului, ca bagheta-ă magica (*caduceus* sau *kerykion*) și pălăria-ă vrăjită (*petasus*) care îl facea nevăduț, întocmai ca coiful întunecat (*kyanee*) a lui Pluton, fac parte din talismanele sau darurile minunate, ce deie împărtășesc eroilor, ca în legenda lui Perseu (p. 169: desagă și oglindă vrăjită, paloș năsdrăvan). În basme, talismanele revin la tot pasul și Făt-frumos ajunge adesea în posesiunea lor păcălind pe stăpânul lor (obicinuit necuratul); de acăstă

categorie săntă: opincile cu cari eroii trece marea ca pe uscat și căciula care îl face nevăzut.

P. 50: Amor și Psyche e un basm în totă puterea cuvintului... Acest caracter popular al narăiunii lui Apuleius resultă deja din formula inițială: a fost odată un împărat și o împărătesă... Începutul tipic al poveștilor; apoi expunerea eroinei unui monstru, palatul vrăjit, bărbatul cu chipul de șerpe, interdicerea de a-i vedea figura sub pedepsa dispariției — toate aceste incidente se regăsesc și în basme. De asemenea sarcinile impuse Psychei și ajutorul ce capătă de la animale, până și coborîrea-i în Infern sănt motive familiare poveștilor (în cari descenderea e înlocuită cu porunca de a se duce pe lumea cealaltă spre a aduce inelul de logodnă al măsesei).

P. 57: Zeus trimise vulturul să răpescă în cer pe Ganymed... În basme, vulturul împlinesc uneori același rol: el răpesce fete, crescându-le în cuibul său, și transportă din recunoșință pe Feti-frumos.

P. 60: Grecii îl închipuiau pe Helios ca un flăcău... În basme, Sorele e un uriaș antropofag, care are o mamă, fete și surori. Sora Sorelui portă numele de Iléna Cosinzéna.

P. 61: un măret palat al lui Helios... Ispirescu (Porcul cel fermecat): «Sîrmana fată de împărat, în cele mai de pe urmă, ajunse la nisice palaturi: acolo sedea Sorele. Muma Sorelui o primi... și o ascunse în pivniță, ca să n-o simfă Sorele, când o veni acasă».

P. 62: carul cel mindru și caii de foc ai Sorelui, nutriți cu ambrosie... Si în cântecele noastre populare, Sorele umblă pe nouă ca și «cari noptea pasc în raiu» (carul lui Helios trecu asupra sfîntului Ilie, care, ca și Zeus, portă tunetele și trăsnetele). Caii în povești sănt adăpați cu lapte și hrăniți cu rouă.

P. 63: cele două fiice ale lui Helios... Intr-o poveste din Bucovina, Voinicul-florilor, schimbă în pasere, săbăra cu băiatul până la fetele Sorelui, cari îi dăruiesc la plecare o cunună mindră împodobită cu stele.

P. 64: Selena, sora lui Helios, străbatea bolta cerescă într-un car tras de doi cai albi... În cântecele noastre populare, Sorele și Luna apar ca ființe omenesci, ca flăcău și fată, ca soră și frate, care se iubesc, dar rămân

deapururea despărțiti: Dî și năpte plină de dor, Vecinic să vă alungați, Cerul să cutreerați... În basme, revin uneori caii Lunei ca și aici Sorelui.

P. 64: Endymion fu cufundat într-un *somn fără de sfîrșit*... Noțiunea de timp fiind necunoscută mitului și basmelor (cf. nota a treia de la p. 14), ele pomenesc adesea de un somn letargic și de adormiții, pentru cări un secol este o singură zi.

P. 64: Eos, soră a lui Helios... În basme, zorile apar ca 3 surori, cări gonesc întunericul nopții și aduc pământului lumina dilei.

P. 66: Phosphorus și Hesperos, ființe divine considerate ca frați... În basme, cei doi luceferi portă numele de Zorilă și Murgilă, și când voinicul se duce să caute foc, îi legă pe amândoi spre a zăbovi cu revărsarea luminei. El sunt frați și de origine umană ca și Dioscurii (Vezi nota de la p. 174).

P. 66: Nascerea minunată a lui Orion... p. 173: Leda naște un ou, care cloci după nouă lună pe Castor și Polux... Tot așa Juno, atingând o floră, concepu pe Mars (Ovid. Fasti V, 255)... Asemenea nasceri miraculose fac parte din domeniul basmului, unde eroul este uneori de origine vegetală sau animală: el se naște dintr-o buruiană sau floră, din gustarea unui măr sau pesce, este copil din tei sau fiu de oie, se trage dintr-un grăunte de piper (ca Neghiniță, precum Myrmidonii pitici se nașcuseră din furnicile unui stejar) sau și dintr-o bucată de lemn, însuflareată într-un mod supranatural.

P. 68: Cele patru vînturi se consideră ca fiind... și în basme vînturile sunt frați: Vîntul de primăvară, Vîntul turbat, Austrul, Crivățul; tus-patră așa mame, se căsătoresc și așa copii. Mama Crivățulu și e o babă săbirecă, dar fetele sale dîne ale căror haine le fură Fete-frumos; Austrul are un fiu, pe care voinicul îl scapă de un balaur și Austrul, drept recunoșință, îi dăruiesce calul său din tinerețe...

P. 68: Arta reprezenta pe *Boreas ca un bărbat voinic*... Iată și portretul Vîntului de primăvară (Ispirescu): «Un flăcău frumos, cu perul lung de aur, cu aripă de argint și cu un băț în mâna, împletit cu tot felul de ierburi și

floră. Cum intrâ în casă, ăse săi: Mamă, mie 'mă miróse a om de pe tărîmul celălalt.»

P. 70: Asclepios aflâ de la un șerpe *buruiana vieții*, cu care învia morți... p. 79: acei pesci mai morți, atingând o *buruiană*, se insuflețiau... p. 176: Polyidos luâ *buruiana șerpelui* și învia pe Glaukos... Același rol îl are și în basme acea *buruiană* minunată, cu care șerpele 'și înviează puiul mort, ungându-l cu dînsa și pe care o culege apoi mama eroului: ea poate vindeca oră-ce rană, însdrăvenesce pe cei nevoiași și redă chiar viață.

P. 72: Trei Moire (cf. p. 149)... După credințele poporului nostru, Ursitorele vin a treia și după nascere și menesc copilului ursita viitoră, bună sau rea, fericită sau nefericită. Si la noi, Ursitorele sunt trei la număr: cea mare, *Ursitorea*, törce firul vieții; cea mijlocie, *Sórta*, rostesce părțirile nouului născut, iar cea de a treia, *Mórttea*, rupe ata...

P. 72: Nimic nu putea schimba decretelor Moirei, nici chiar Zeus... Si poporul nostru crede, că rostirea Ursitorei se scrie în cartea vieții și scrisa ei rămâne neclintită: nici sfintii, nici chiar D-dea n'o poate schimba... Avem incontestabil aci o rămășiță a credinței pagâne în Destin, ca o putere orbă înaintea căreia se pleca chiar și Părintele deilor. Greci moderni (și Români din Macedonia) au conservat chiar numele originar Moire sau *Mire* ca apelativ pentru Ursitore, pe când popoarele române din occident au păstrat corespondentul latin *Fata* (ital. fata, fr. fée) pentru dînele de nascere.

P. 73: Norocul era personificat... Si în basme Norocul apare astfel: «Arăpóica duse fata în curtea unuia palat cu mii de cămări; într-o cămară erau doi ómeni: unul, tiner și gras, sedea într'un pat de aur... altul, moșnég, umbla de colo până colo... era treneros, slab și pipernic... Pasă-mi-te, tinerul era Norocul fetei, iar bătrânul Norocul Arăpóicei» (Ispirescu).

P. 74: poporul minunat al *Pygmeilor*... Acești Pygmei erau ómeni mari cât pumnul, trăiau în luptă cu cocorii și umbrai călare pe potîrnichî. În basme se vorbesc asemenea de pitici cât cotul, cât o neghină sau cât o palmă: cel din urmă, Statu-palmă, merge călare pe un iepure șchiop.

P. 74: Clytia, adoratorea Sórelui... Dîna îndrăgise pe Sóre și, părăsită de dinsul, fu mistuită de durere: tot privind la fața deului, se alipi de pămînt și se schimbă într'o flóre asemenea viorelii (*eliotrop*, care se întorce către sóre, numită de popor și *flórea-Sórelui*). O mare analogie cu acéstă tradițiune o are legenda nôstră despre Cicóre: Flórea zorilor, peștă de sf. Sóre, răspunse cu vorbe semețe, iar Sórele se aprinse de necaz și o prefăcu în «frageda flóre cu ochii după sóre».

P. 75: Nimfele erau dîne... Dînele jocă un rol însemnat în basmele nôstre, ca *feele* în poveștile occidentale... Ele sunt totdeauna tinere și fără de mórte, trăiesc în palaturi mărețe și portă nume diferite, după cum locuesc în arbori (*Fata din dafin*) sau în ape (*Dîna dînelor*), pe munți și pe câmpii (*Arăpușca*); dar cea mai vestică dintr'insele e *Iléna Cosinzena*, dîna cu pérul de aur. Căsătoria într'o dînă și un om pămîntén, un Fêt-frumos, e o temă fórte familiară basmelor.

P. 76: un asemenea nenorocit se numia la Greci «apucat de Nimfe»... Si la noi, dînele se identifică cu Ie-lele sau Frumósele (cară paraliséză) și cel ce cade în puterea dînelor este un «luat de Iele» sau un «dînatic» (corespondând latinului *lymphaticus*).

P. 76: Dîne a căror viață era *legată cu a arborelui*... Dîna-arbore din poveștile nôstre portă numele de *Fata din dafin*, care aduce aminte de nimfa Daphne schimbată în dafin, dar petrecerea ei în sinul arborelui e involuntară și temporară, și acéstă particularitate o distinge de dryadele antice: nu arborele e legat de dînsa, ci invers; arborele subsistă, câtă vreme fata rămâne curată și pieră, odată ce ea îndrăgesce pe feciorul împératului.

P. 79: Proteus era deul cu miș de forme... Tipul clasic al metamorfoselor, ca Vertumnus la Romanî. În basme, transformările succesive tind pe de o parte a evita sau a zăbovi urmărirea din partea unei ființe demoniac (zmeu sau vrăjitor), iar pe de alta, a resista repetițiilor încercări de nimicire din partea surorilor invidiose. În primul cas, flăcăul, ca să scape de urmăririle necuratului, se preface succesiv (el învățase măiestria chiar în școala diabolică) în pesce și inel de aur, în grăunte și nagăt și, sub acéstă ultimă formă, mușcă de mórte pe demon schimbat în co-

coș. În al doilea cas, copii de aur uciși se prefac succesiiv în doi arbori (din cari se fac scânduri de pat), apoi în două animale, renăscând din măruntaiele lor spre a mărturisi crima.

P. 85: Sirenele aveau capul de femei iar corpul de pasere... Asemenea *fecioare-paseri* revin adesea în mitologie (cf. Harpii, Sfinx) și ele constituiesc un tip familiar basmelor: țina, în chip de lebedă sau de porumbiță, se scaldă într-un lac și voinicul îi fură hainele, în cari stă puterea ținei; o fată-pasere e și Arăpușca, țina sburătoare, a cării putere sta într-un paloș.

P. 86: pe pajiștile Sirenelor se înălțau mormane de oseminte... Tot așa Fata din dafin e înconjurată de o câmpie plină de osse omenesci: erau ossele feciorilor de împărați, cari au încercat zadarnic s'o răpescă.

P. 89: Răpirea Persephonei... Legenda conține tōte elementele unui basm: Demetra, pornind în căutarea fiicei, trece pe la Lună (Hecate) și pe la Sōre (Helios), care îi spune adevărul... Intr'un șir de povești, femeia colindând în căutarea soțului dispărut, se opresce în drum pe la Lună, Sōre și Vînt, de la ale căror mame capătă diferite scule, cu ajutorul cărora și regăsesce bărbatul, după ce aflase de la Sōre ori de la Vînt locuința-ă depărtată. Apoi răpitorul copilei, Hades, e înlocuit în basme cu zmeul, care răpesce fetele de împărat, ducându-le în locuința-ă sub-pămîntenă, unde vine Făt-frumos și le măntuesce.

P. 90: carul de aur al lui Hades tras de *cat năsdrăvană*, ei aveau aripă și erau înzestrăți cu pricepere și graiū... Făt-frumos pornește totdeauna în lume pe un asemenea cal năsdrăvan, care convorbesce cu dinsul și-l povetuesce în tōte faptele sale.

P. 90: Demetra ascundea năpteau pe Demophon în foc și-l făcea nemuritor... p. 182: Thetis, vrînd să facă pe Achile nemuritor, îl ascundea năpteau în foc... În basme, țina, căsătorită cu un muritor, îi încercă răbdarea aruncând copilul în mijlocul focului (spre a-ă dăruia prin această purificare o viață fără de moarte) și la strigătul de spaimă al soțului pierde dinaintea lui... Apoi aruncarea de către părinti a propriului lor copil în foc ca trăsură de perfect devotament sau de resignare absolută față cu

divinitatea: copilul ese neatins din acăstă încercare și părinții îl găsesc jucându-se, în mijlocul văpăii, cu două mere de aur. Nu altceva este jertfirea voluntară a Iphigeniei (p. 180), pe care divinitatea nu o primesce ca și sacrificiul benevol al lui Isac, din legenda biblică.

P. 93: Semela peri victimă cutezării sale... În basme, soția, îndemnată de mamă sau de surori, caută să surprindă adevăratul chip al bărbatului ei și dinsul pieră în aceiași clipă.

P. 102: Bachus făgădui lui Midas să-i împlină orice dorință... În basme revine adesea motivul dorințelor: D-dea, străvestit în unchias, împlinesc dorințele exprimate de frații, cari l-au ospătat. Aceste dorințe sunt uneori o dréptă răspplată pentru merite reale, pe când cei nevredniți le pierd prin lăcomia sau nerecunoșința lor; alteori, dorințele, ridicule sau absurde, merg crescând până la impietate...

P. 105: Circe prefăcu pe Picus în *gheonóie*... În basme, femeia, blestemată de părinți, se preface în gheonóie și moșia ei se învecină cu a surorii sale schimbată în scorpie.

P. 106: Flora, deita florilor... și în basme revine o dină a florilor sub numele de Cicórea sau Iléna.

P. 109: Hades era închipuit ca un spațiu, deșert și întunecos, unde morții locuiau în formă de umbre... După concepțunea creștină, Iadul (derivat din vorba Hades) e o peșteră întunecosă în pămînt, în cari locuesc sufletele păcatose și duhurile necurate; iar intrarea în acea peșteră e gârliciul pămîntului.

P. 109: Fie care ținut al Greciei și avea câte o intrare în lumea infernală... Acăstă lume negră pără în basme numele de *tărîmul celălalt* și Făt-frumos, ca să pătrundă întrînsa (ca Heracle sau Theseu), se coboră prin gaura unei prăpăsti, răsuflatoreea între cele două lumuri: acea lume suterană și întunecosă (numită de aceea lumea negră în opoziție cu cea pămîntescă sau albă) e locuită de zmei și de ființe dușmane omului.

P. 110: Rîul de foc... În basme, un rîu mare și lat desparte moșia ómenilor de moșia zmeilor; iar împrejurul ostrovului, unde se află palaturile zmeilor, curge în

loc de apă un *riu de foc*, ce nu se poate trece de căt plesnind dintr'un biciu fermecat.

P. 110: la pórta Infernului sta Cerber, câinele cu 3 capete... În basme revine un câine cu 2 capete ce păzește intrarea raiului; aiurea, voinicul, trecând o apă mare, ajunge în iad și acolo se pomenește ocolit de 3 caini albi...

P. 110: Descinderi în Infern... În povestiri, eroul e trimis pe lumea cealaltă, pe tărîmul celălalt, să readucă domnițele răpite sau să descopere pe hoțul merelor de aur, ori să céră lămurirea unor tainice visiuni.

P. 110: Obolul ce Grecii puneau în gura fiecărui mort... Si după credințele poporului nostru, sufletul morțului, după ce-i s'a pus un bănuț în mână, trebuie să trăească podurile a 24 de ape (asa-numitele «vâmbă ale văzduhului») spre a ajunge purificat înaintea lui D-dea. — Grecii moderni au făcut din luntrașul Charon (necunoscut lui Homer și Hesiod) geniul morții, un fel de Arhanghel care umblă călare cu sabia în mână.

P. 111: Suflete în prag, de copii, plâng jalnice plânsuri... În povestiri, eroul, ajuns pe tărîmul celălalt, audeniește păsările (sufletele copiilor nebotezați) vătându-se: vaî de noi și de părinții noștri!

P. 114: Un deu al morții era Thanatos... Si în basme mórtea apare personificată ca o babă fórte bêtrenă și adesea de o înfațișare lugubră. După credințele creștine, geniul morții e Arhanghelul Mihail cel cu sabia în mână, care împlinesc și rolul unuî Hermes psychopompos, luând sufletul în brațe și conducându-l la locul destinației sale.

P. 120: Pandora, curioasă, deschise cutia fatală... Astfel, după tradițunea gréacă, ca și după legenda biblică, întâia femeie fu cauza tuturor relelor, ce bântue de atunci omenirea și în primul rînd a morții.

P. 124: Heracle, ca rob al lui Eurystheu... Si feti-frumoși noștri sunt uneori urși să-să risipescă puterile totă viața în slujba unor stăpâni slabii și vicleni, cari însărcină să repreze monștri sau să săvîrșescă isprăvî supraumane.

P. 124: Pielea leului era *vrăjitoră* și nici o armă nu-l putea vătăma... Un asemenea leu paraleu e înlocuit în

basme cu un cerb *solomonit* și Harap-Alb e însărcinat să aducă pielea-ă, ce nu putea fi atinsă de nică o armă.

P. 124: *Hydra de la Lerna...* *Hydrole din mitologia clasică corespund balaurilor* din poveștile noastre: monștri cu mai multe capete, pripășiți mai ales pe lângă ființini și neîngăduind să se ia apă de cât, dacă li se oferiau nevinovate fecioare.

P. 125: Mistrețul din Erymant... Tot așa Meleagru reăpune mistrețul din Calydon și Theseuș mistrețul din Crommyon... Si în basme revine un porc-mistret, pe al căruia nimeni nu calcă: voinicul însă se încumete într'acolo, se ia la luptă cu porcul-mistret, il reăpune și îngrăpă stîrvul.

P. 125: Cerbobică cu cörne de aur... Paseră având ciocul de fier... În basme revine asemenea un cerb cu cörnele aurite și paseră cu clonțul de fier, având într'însul o piatră scumpă.

P. 126: Un taur turbat bântuia locurile... Iepele lui Diomedea... Cingătorea Hippolitei... În povești, voinicul omoră pe un taur sălbatic, care strică bucatele ómenilor... Aducerea iepelor sirepe din ostrovul mării e una din isprăvile lui Făt-frumos... În basme revine un briu de trecut apă ca pe uscat, ce Sf. Dumineca îl dăruiesce voinicului.

P. 127: *Merele de aur ale Hesperidelor...* Episodul merelor de aur e fără familiar basmelor și el se reduce la aceste peripeți: o ființă misteriosă (obișnuit zmeu sau balaur) fură pomele de aur dintr'o grădină împărătescă; cel mai mic fecior de împărat se coboră pe tărīmul celălalt și omoră pe fur.

P. 128: Prinderea lui Cerber... Între isprăvile menite să puie în evidență bărbăția lui Făt-frumos figurază și aducerea unor ființe supraumane.

P. 129: Eurytos făgăduise pe fiica-ă Iola de soție celuī ce l'ar dovedi în arta de a trage cu arcul... p. 150: Iasos făgădnii pe Atalanta de soție celuī ce o va întrece în alergare... p. 171: Enomaos va da pe Hippodamia de soție celuī ce-l va putea întrece în alergarea carelor... Asemenea condițiunī de pețire sunt deopotrivă familiare miturilor și basmelor.

P. 131: Dejanira îi trimise lui Heracles cămașa lui Nessos.... p. 160: Medea trimise Glaucei o tunică otră-

vită... In basme, Dómna Chiralina, îmbrăcând nisce că-măși otrăvite, se îmbolnăvesce de mórtle.

P. 134: Sinis, poreclit Strimbă-lemn... nume de uriaș năsdrăvan în basme, care servă ca agent auxiliar lui Făt-frumos.

P. 136: un bolovan ce avea insușirea să reție pe cei aşedați odată pe dînsul... In basme figuréză un scaun blagoslovit, de pe care cineva odată aşedat nu se mai pote ridica (chiar Mórtea, păcălită să se aşeze pe dînsul, rămâne înțepenită loculu).

P. 136: Phedra învinui pe Hippolit, că ar fi căutat s'o amăgescă... p. 164: Anteia pără pe Bellerophon... Falsa acusare a femeii seducătoare (ca soția lui Putifar în legenda biblică) e o temă răspândită și în basme.

P. 138: cu sfatul să nu deschiidă lada... p. 52: nu care cumva Psyche să deschiidă cutia Proserpinei... p. 120: Pandora, curiosă, deschisă cutia fatală... Asemenea interdiceri jocă un rol însemnat în basme: la tot pasul, răbdarea eroului e pusă la cercare și mai totdeauna, curiositatea neputind resista îspitei, el are să sufere urmările neascultării sale. Cea mai curiosă din aceste interdiceri e aceea de a nu se uita înapoi (p. 161: Pluton se invoi să-î înapoieze lui Orpheu pe Eurydice cu condițiea să nu-și arunce ochii înapoi...) În legenda biblică, aceiași interdicere e impusă nevestei lui Lot; iar în basme, qîna bine-făcătoare, povătuind pe eroi în isprăvile cu cari îl însărcină mama perfidă, nu uită mereu să adaoje: *să nu te uiți înapoi!* căci altminterea se va prăpădi.

P. 140: Procne se schimbă în rîndunică... Originea umană a rîndunelii revine într'un sir de legende zoologice (legenda rîndunichiilor de Alexandri).

P. 142: la vîersul lirei lui Amphion, pietrele se aşează una peste alta... p. 161: la vîersul lirei lui Orpheu, pietrele se apropiă să asculte... Această efect miraculos al musiciei e familiar tradițiunilor populare (în Biblia, zidurile Ierichonulu cad la sunetul trimbițelor): fluerul vrăjit al lui Păcală face să jocă toți arborii și tôte tufișurile pădurii.

P. 146: Sfînxul punea drumeților enigme... In basme,

enigmele sănt un mijloc imediat de peșire sau de scăpare din mâinile necurătului: rezolvându-i-se întrebările enigmatice sub formă numerică, demonul renunță la victimele sale.

P. 147: Edip se căsători, fără să scie, cu mamă-sa... Concepțiunea incestuosulu: innocent revine și în basme, unde îmbracă forme diferite, tôte menite a scôte în relief caracterul inevitabil al fatalității.

P. 150: tăciunile de a căru ființă era legată viața lui Meleagru... În povești, puterea și viața eroului (zmeu sau uriaș) residă într'un obiect anumit, a căru existență, odată revelată, trage după sine peirea-î fatală.

P. 155: Devotamentul Alcestei... Intr'un basm, D-deu se înduplecă să prelungescă viața mirelui, dacă părinții îi vor dări din ani lor; dar părinții nu primesc și mirere sa îl scapă sacrificându-se.

P. 156: Peleu tăiâ limbile fiarelor și dovedi cu ele... Adevărul dovedit cu limbile monstrului răpus revine adesea în basme: cu ele dovedesce Făt-frumos trădarea țiganului, care îi se substitue în lipsă.

P. 158: Expedițiunea Argonauților... Acesta e un adeverat basm compus din elemente diferite.

Punctul de plecare, legenda despre Phrixos și Helle, revine în basme sub următoarea formă: Băiatul și fata, prigoniți de mama vitregă, fug din casa părintescă și, în cale, băiatul se prefăce într'un cerb (eroul și animalul formând una și aceiași persoană prin metamorfoză), iar fata se căsătoresc cu un fecior de împărat. Cerbul cu lăganul de mătase reprezentă acolo pe berbecele năsdrăvan cu lâna de aur.

Al doilea moment al legendei e predicerea fatală făcută lui Pelias și pornirea lui Iason după lâna de aur: corabie vorbitore (Argo), eroi și tovarăși cu o putere supranaturală (Lynceus aduce aminte de Ochilă, care cu singurul seu ochiu închis vedea până și în măruntaiele pământului), Stâncile cari se bat în capete etc.

Al treilea și ultim moment al legendei îl formează episodul grelelor isprăvă impuse lui Iason și ajutorul dat de Medea (p. 135: la Creta, Theseu fu îndrăgit de Ariadna...): arare cu tauri cu picioare de aramă și semănare cu dinți de balaur, apoi fuga ambilor alungați de Eetes și tăierea

luī Absyrt. În basme, acelaī episod se prezintă astfel: un tîner ajunge în puterea unui demon sau vrăjitor, a căruī fată îndrăgesce pe voinic și-l ajută să săvîrșească sarcinī grele impuse de pârintele ei; apoi amîndoî tinerii fug și scapă de prigonire prin metamorfoze sau prin aruncare de obiecte menite a îngreuna prigonirea.

P. 160: Medea întinerise pe Eson... Întinerirea revine și în basme și se obține fie prin o apă minunată («dacă se spăla omul cu apa Dómnei Sticlișore, se făcea ca copil de 12 ani»), fie prin gustarea unor pome, mere sau pere.

P. 162: limba animalelor... graiul paserilor... Ambele elemente familiare basmelor.

P. 163: Sisyph sciù să păcălăsească pe deul morții și să-l lege tépân... Mórtea ridiculizată și redusă la nepuțință e o temă familiară basmelor: un om de rînd, căpătând 3 daruri de la D-deu (un scaun, un pom și un sac minunat), păcălesce Mórtea să se aşeze pe scaun, să se urce în pom și să intre în sacu-ī, din care nu poate ești fără voia sa.

P. 164: Legenda luī Bellerophon e un curat basm: accusare falsă, scrisore perfidă (ca în legenda biblică despre Uria), tradiōnalele 3 ispravî (între cari răpunerea Chimerei, monstru corespundîtor balaurului din povestî) și după ce scapă din toate primejdiiile, regele îi dă pe fie-sa de soție și jumătate din împăraītie.

P. 168: Acrisios puse pe Andromeda cu Perseu într'un sicriu și le dete drumul pe mare... p. 138: Ion expus de Creusa într'o peșteră... p. 142: Antiopa expuse pe Amphion și Zetes pe muntele Citeron... p. 146: Laios expuse pe Edip pe muntele Citeron... Motivul expunerilor este unul din cele mai familiare în tradiōnile diferitelor popore: pruncia bărbătilor iluștri din toate timpurile prezintă acest caracter al miraculosuluī. În legenda biblică, Moise este expus de mamă-sa pe Nil, unde îl găsesce fiica împăratului, care îngrijescă apoi de crescerea lui; în tradiōnarea persană, Ciru, expus pe munți, e alăptat de o cătea și crescut apoi de un păstor; în tradiōnarea romană, Amulius, rege din Alba, expune pe Tiberiu într'un sicriu pe gemenii Romulus și Remus, născuți din Rhea cu Mars: alăptați întâi de o lupăică, ei

sînt apoă crescuți de nisce păstoră. În legendele grecesci, copiii sînt expuși de propria lor mamă spre a ascunde fructul unui amor nelegitim (cf. mai sus Creusa), sau eî sînt expuși din cauza unor preâncerî fatale (cf. Perseu, Edip, Paris; iar la Romană, Romulus și Remus). Orî-cum să fi fost expuși, pe uscat sau pe mare, copiii sînt totdeauna scăpați, alăptați de animale și crescuți de păstoră. Apoă eî devin, conscient sau inconscient, instrumentul fatalității: Perseu ucide pe Acrisios, Edip pe Laios, Romulus pe Amulius și Priam aduce ruina Troiei. — În basme, acest motiv are aceste peripeții: o fecioră nevinovată este expusă pe apă cu copilul eî, dar ea scapă și se mărită după un fecior de împărat.

P. 169: Privirea ucigașă a Medusei... În basme capul Scorpiei, adus de vîțez într'un burduf, ucide pe toți cățăi privesc.

P. 169: Andromeda oferită monstrului de mare... p. 129: Laomedon oferise balaurului pe Hesiona... Expunerea fecioarei nevinovate e un motiv fără răspândit în basme: scăparea fecioarei expuse prin răpunerea monstrului constituie izbînda cea mai gloriósă a lui Făt-frumos, care ia apoă de soție pe domnița măntuită.

P. 174: Zeus transportă pe Diosecuri printre stele sub numele de *Gemeni*... În basme, luciferul de diuă a fost odinióră Busuioc, fiul împăratului, și luciferul de nopte Siminoc, fiul róbei, a căror nascere minunată (ambi se nasc din gustarea unor buruieni de către mamele lor) se făcu în același timp și cât fură în viață, trăiră în cea mai strînsă frăție; dar nicăi după mórte, eî nu vrură să se despartă, ci se schimbară unul în luciferul de di și celălalt în luciferul de nopte.

P. 176: Scylla, fiica trădătoră... Motivul femeiei perfide revine adesea în povești și se resfringe asupra mamei ori surorii eroului, asupra soției ori iubitei sale. Ca și Scylla, filistena Dalila din legenda biblică vine pentru o sumă de bani pe iubitul eî Samson, descoperind dușmanilor sei, că puterea voinicului sta în *pĕru-i* din cap.

P. 176: Dedal și făcu aripă lui și fiulu său Icar și amîndoî sburară din Creta... Vedî legenda meșterului Manole («Mânăstirea Argesulu»).

P. 182: Thetis peri dinaintea lui Peleu dispărînd în

mare... Și în basme revelarea misterului dînei metamorfozate aduce după sine disparițiunea ei și bărbatul murtitor pornescă în căutarea divinei sale soții.

P. 182: așa se dovedi firea eroică a lui Achile sub haina-ă femeiască... Străvestirea și trădarea sexulu lui prin alegerea armelor său a sculelor figuréză și în povești.

P. 182: Achile fu scufundat la nascere în apa Styxului, care îl făcu tot corpul nevătămat... În basme, Gheorghe cel Vitez, răpunând Scorpia și scăldându-se în sângele fiarei, rămâne nevătămat.

P. 182: caii lui Achile lăcrimări la mórtea lui Patroclu... În basme, calul năsdrăvan al lui Tugulea lăcriméză de bucurie la vederea stăpânului seu.

P. 183: Idomeneu jurui lui Posidon pe întâia ființă ce va întilni... În legenda biblică, judecătorul Iephta făgădui Domnului, de-înăuntru să da biruința asupra Amoniilor, să-ăi jertfescă la întorcere pe cineva întilni mai întâi înaintea casei sale și fu întîmpinat de unica sa fiică... În basme, asemenea juruințe sunt forte comune: tatăl juriesce (adesea inconscient) copilul seu unu demon și, la timpul hotărît, el caută să se sustragă necuratalui prin diferite mijloce, ajungându-și scopul în cele din urmă.

P. 184: Pățelile minunate ale lui Ulysse... Întîmplările minunate ale mult-pățitului eroi nu sunt de cât simple basme și înainte de tóte, povestea despre Polyphem. În basmele noastre, voinicul, umblând după foc, dă într-o peșteră de nisecă omeni uriași, cari aveau numai câte un ochiu în frunte (înlocuiți în unele variante cu monstrul înrudit Jumătate-de-om); ei se pregătesc să-l mănânce, dar voinicul pune mâna pe un tăciune și-l asvîrle drept în ochiul celu lui mai bătrân uriaș, scăpând apoi sub folele unuibarbece. Episodul numelui («Nimeni») revine și în basmele noastre, ba el a nemerit chiar și prin năsdrăvăniile lui Păcală («Eș-singur mi așa scos ochiul»). Uriașul Polyphem, dovedit de iștețul Ulysse (ca uriașul biblic Goliat răpus de micul David) e o trăsură caracteristică a psihologiei populare: poporul caută pretutindenea să scotă în relief superioritatea elementului moral asupra forței brutale, caracterizând pe uriași (ca pe zmei și pe draci) drept proști și imbecili și facându-i să fie mereu

învinși de pitici și de ómeni. Puterile lor colosale nu le ajuta întru nimic și, față cu istețimea omenescă, ei cad victimă încriderii lor órbe și presuștióse. Imaginea populară se desfășură în povestirea acestor lupte i-negale, a acestor gigantomachi, în cari inteligența triumfă totdeauna definitiv asupra materiei brute.

Tot un basm e și episodul Circei. Dîna-vrăjitore face prin erburile-î fermecate pe tovarășii lui Ulysse să uite de patrie (ca și *lotosul* din țara Lotophagilor) și cu varga-î magică î schimbă în porci și apoii iar în ómeni. Palatul ei e încunjurat de fiare sâlbaticice ca și ale dînerelor din povești, e măiastră fără sémén ca și sora ei Medea, ale cărui buruieni vrăjite fac pe Iason nevătămat și adorm monștri îngrozitori (Hermes cu varga-î adórme ochii lui Argus și dăruiesce lui Ulysse planta *moly*, să-l apere de fermecele Circei).

Apoii Calypso, dîna cea cu frumósele coșite (cum o numesce Homer), aduce aminte de Iléna Cosinzéna cu părul de aur: ca și acesta, Calypso îndrăgesce pe un muritor și-l reține mult timp la dînsa în țara nemuririi. După ce Făt-frumos petrece câtva timp cu dîna, îl apucă dor de părinti și, intorcându-se, găsesce alte locuri și alți ómeni. Palatul strălucit al lui Alkinoos séménă cu palaturile vrăjite din basme (ca și cainii năsdrăvanii cărui îl păziau). În fine, nestrămutata fidelitate a soției și întorcerea eroului după o lungă pribegire străvestit în cersetor sănt motive familiare povestilor.

III

MITOLOGIA ȘI LIMBA

Influența mitologiei nu s'a mărginit numai asupra operelor literare și artistice, antice sau moderne, ci ea a lăsat urme numerouse în toate limbile culte. Aceste urme sunt de diferite categorii: ele provin sau prin generalizarea în limbă a unor termini mitologici ori a unor personajii mitice rămase ca tipuri; sau ele se resfring în locuțiuni proverbiale din sfera mitologiei; sau, în fine, ele sunt simple aluziuni la fapte mitice ori legendare. Aci ne vom mărgini la câteva indicații sumare, lăsând la o parte nomenclatura pur științifică. Observăm că aceste diferite categorii de împrumuturi din domeniul mitologiei au intrat în limbă sub forma lor latină, mai sonoră și mai familiară porporelor române.

Chaos, noțiune primitiv mitologică ce exprima confuziunea generală a elementelor înaintea creațiunii (asemenea biblicului *tohu-bohu*), s'a generalizat pentru ori ce mare confuziune sau desordine (adj. *chaotic*, *confus*).

Titan, cu sinonimele sale Cyclop și Gigant, numele unor ființe mitice cu proporții supra-umane cari au preces pe deîi olympici și cari fură apoî infundați în sânul pământului, fiindcă vrură să ia cerul cu asalt,—câtești trei termini exprimă așî în limbă noțiunea generală de «uriaș», sub raportul fizic sau moral: de aci adjectivele *titanic*, *gigantic* și *cyclopic*. De aceiași ordine de idei este și terminul generalizat *colos*, aplicat primitiv statuiei uriașe a lui Helios la intrarea portulu din Rhodos (p. 64) și exprimând apoî un ce de o mărime extraordinară, ca statură, ca putere, ca întindere (adj. *colosal*, sinonim cu *gigantic*).

Noțiunea opusă de «mic sau pitic» o exprimă la figurat alți doi termini din sfera mitologiei: pygmeu și myrmidon, ambele designând la început popore mitice de o micime extraordinară.

Domnia lui Saturn sau *epoca de aur* a devenit proverbială pentru un timp de pace și de fericire ideală. Serbările deului, *Saturnaliile* sale, denotă o vreme de destrăbălare și de grave desordini. Contemporanul lui Saturn, Janus, a lăsat numele său lunei *Ianuarie*, ca deul Mars lui *Martie* și deita Maia lui *Maiu*.

Numele lui Jupiter sau Joie (de la genitivul latin *Jo-vis*) a rămas unei dile a săptămânei (*Joii*), ca numele deiilor Mars și Mercuriu (*Marți și Miercuri*) și al deitelor Venus și Luna (*Vineri și Luni*). Scutul său, *egida*, a devenit simbolul ori-cării protecționi, ca *Cornul imbelșugării* al abundanței în genere. Locuința deiilor, *Olympul*, a devenit un sinonim al cerului (adj. *olympic* maiestos); pe când hrana și băutura lor, *ambrosia* și *nectarul*, denotă în limba literară o mâncare delicioasă și o băutură fără plăcută. Până și duiosa legendă despre Philemon și Baucis a devenit simbolul amorului conjugal. Soția lui Jupiter, Juno sau Junona, reprezentă o frumusețe impunătoare și unul din epitetele deitei, *Moneta* (p. 19), a devenit numele însăși al metalului bătut.

Paladiul Minervei are aceiași însemnare figurată ca și *egida* lui Zeus. Templul consacrat deitei Athena în cetatea ce-i pără numele, *Atheneul*, a devenit numele ori-cărui centru de cultură intelectuală.

Apollo a lăsat urme în limbă ca deu al divinațiunii și al poesiei: *oracolul* sau răspunsul său exprimă ceva infailibil, iar preotesa deului, *Pythia* sau *pitonisă* (ca și Sibyla) designază o ghicitore sau vrăjitoră în genere; tovarășele sale, Musele, personificați poesia și artele frumoase: de aci *musică*, arta Muselor, și *museu*, templu consacrat Muselor pe Acropole, apoi loc unde s'află adunate obiecte de artă sau de știință. După statua sa din Belvedere, Apollo devine și tipul frumuseții plastice.

Mars sau Marte trăiesce în numele dilei *Marți* și în al lunei *Martie* (adj. *marzial*, războinic); Mercuriu în numele dilei *Miercuri* și în al metalului (sprinten ca și

deul), numit obicinuit argint.viū; iar Vulcan a lăsat numele său *vulcanilor* sau munților de foc.

Din cultul Vestei derivă locuțiunile consacrate: *focul sacru*, vocațiune sau geniu, și *altarul patriei*, binele comun; precum preotesa deitei, *Vestala*, a devenit tipul femeii virtuoșe și al fecioarei caste. Tot așa spiritele tutelare ale casei, *Demonii* la Greci și *Genii* la Romani, au intrat în limbă cu sensuri multiple, pe când deii domestici, *Penati*, au devenit simbolul insuși al casei părintescă.

Aphrodita, sau Venus, reprezentă idealul frumuseții feminine, precum fiul ei, Amor, și iubitul deitei, Adonis, au devenit (odată cu Endymion, Ganymed, Narcis, Paris) tipul tinerilor de o frumusețe răpitore. Se mai face aluziune la cingătorea plină de nuri a deitei și la Grațiile cărăi o inconjurați. Apoi Hermaphrodit, care era totdeauna fiul lui Hermes și al Aphroditei, a devenit sinonim cu «famen».

Phaeton, ca și Icar, caracterizează victimă unor planuri prea ambițiose și cutezătoare (*faeton*, trăsură înaltă și ușoră).

Vinturile personificate au dat naștere la unele derivațiuni: *boreal* de la Boreas (ca *arctic* de la Arctos), în opoziție cu *austral* de la Austru; Zefirul (Zephyros) s-a generalizat pentru orice vînt dulce și placut, iar Eolus mai trăiesc în harpa *eoliană*, ale cării corde se pun în vibrare de vînt.

Trecând peste Esculap, care a devenit tipul mediculuiabil (*discipol al lui Esculap*, medic în genere), ajungem la divinitatea mitologică Destinul cu sentința-înfaibilă sau Fatum; de unde expresiunile obicinuite *fatal*, *fatalism*, *fatalitate* și *fatidic*. Locuțiunea «rōta Norocului» e luată din sfera simbolică a Fortunei.

Fecioarele divine numite Nymfe (nimfe) au devenit un apelativ al fetelor frumoase, ca Naiadele și Nereidele; iar nimfa romană Egeria al femeii inspirătoare. Din contra, Harpia designeză o muiere rea și Sirena o femeie ademenitoare, iar Proteu pe un om de un caracter schimbător.

Din sfera deitei Ceres: *cereale*, rōdele pământului; *Fauna*, totalitatea animalelor unei țări, și *Flora*, totalitatea plantelor ce cresc într'un loc.

Cultul lui Dionysos sau Bachus a procurat limbei o

nomenclatură variată: pe de o parte, ditirambul (p. 93), comedia și tragedia (p. 98) și cântecul băhic; iar pe de alta, serbările șeului, *Bachanalii*, aștăzi să însemneze, ca și *Saturnaliile*, o petrecere sgomotosă și destrăbălată (cum erau *orgiile* cultului seū); preoțele șeului, *bachantele* sau *menadele*, aștăzi devenit tipul femeilor destrăbălate și furișoare din fanaticism, ca *satyrii* al bărbătașilor desfrînați. Numele lui Pan se perpetuă în fluerul seū și în spaima ce o însuflă (p. 103). Cât privesce pe Midas se face uneori alusiune la dorințele sale, la urechile-ăi de măgar și la fluviul Pactol, care designează la figurat un izvor de mari bogății.

Hades supraviețuiește în numele *iadului* și Tartarul în vorba populară *tartor*, căpetenia demonilor, precum Orcus a devenit la Italieni *orco* și la Francesi *ogre*, numele uriașului antropofag în poveștile acestor popore. Alusiune se face la *riul Lethe*, ca simbol al uitării, și la *luntrea lui Charon*; dar mai ales la câinele *Cerber*, tipul paznicului nemilos ca și *Argus* cel cu o sută de ochi («ochi de Argus», forte ageri); în special la pedepsele din Infern: *butoiul Danaidelor*, muncă ce nu se mai sfîrșesc, întreprindere imposibilă; *stâncă lui Sisyph*, sarcină grea ce reclamă opintiri continue; *supliciul lui Tantal*, tortura celuia ce se crede ajuns la țelul dorit fără însă de a-l putea atinge.

Apoi *Furiile* și mai cu seamă *Megera*, cea mai afurisită dintr-insele, aștăzi devenit (ca și Harpiile) tipul femeiei rele și arțăgăsoare. În fine, Morpheus, simbolizând somnul: locuțunea «în brațele lui Morpheu» și terminul *morfina*, băutură adormitoare.

Eroul, ca și Semideul, a devenit un apelativ al celor ce se disting prin o vitezie afară din cale sau prin sentimente nobile și înalte. Numele lui Prometeu designează pe un mare binefăcător al omenirii, iar locuțunea *cutia Pandorei*, un izvor de multe reale.

Numele lui Hercule, tipul însușii al eroului, se dă ori căruia om forte robust (adj. *herculean*, voinicesc). Adesea se face alusiune la apologul lui Prodigos, la furia eroului și la unele din isprăvile sale, ca: *grajdurile lui Augias*, trăbă anevoiosă; *Colonele lui Hercule*, limite extreme (la propriu și la figurat); *grădina Hesperidelor*, locaș des-

fătător ; *Hydra* simbolisează ori-ce flagel ce bântue omenirea, ca *Anteu* o înviorare a puterilor cui-va când se adapă la izvorul primitiv; în fine, *tunica lui Nessus*, pentru un dar perfid.

Numele lui *Atlas* se perpetuă în colecțiunea de hărți (care părtă obicinuit figura Titanului), în munții *Atlas* de la nordul Africei și în Oceanul Atlantic (după numele acelor munți uriași).

Din sfera isprăvilor lui *Theseu*: terminii generalizați *labirint*, sinonim cu *dedal* (după numele architectului său), ambele caracterizând un drum încălcit și o mare încurătură din care cu greu se poate ieși; și *Minotaur*, sinonim cu *Hydra*, ce se aplică unui flagel destructor. Centaur e porecla celuia ce umblă într-o călare, iar *Amazonă* denotă pe femeia călărăță, cu infățișarea bărbătescă și războinică; apoi locuțiunile: *patul lui Procuste* (p. 135) și *firul Ariadnei*, cea din urmă caracterizând mijlocul ce ne călăuzesce prin greutățile unei întreprinderi sau făcia ce ne lumină prin întunecimile unei doctrine.

Philomela devine numele poetic al privilegiilor, iar *Niobe* personificarea durerii materne. *Edip* reprezentă pe ghicitorul de enigme și victimă fatalității, iar fiica-sa *Antigona* tipul pietății filiale; *sfinxul* denotă un ce misterios și *Epigonii* urmașii unor părinți iluștri, posteritatea unei epoci glorioase.

Iason caracterizează pe un aventurier îndrăzneț și norocos, iar *Argonautii* spirite reformatore, cutezătoare și aventurose, care caută să croiască un drum nou sau urmăresc un scop greu de ajuns.

Din sfera isprăvilor lui *Bellerophon*: *scrisoarea lui Bellerophon* pentru o scrisoare perfidă și fatală aducătorului ei; *Pegas*, calul înaripat al eroului, simbolisează avântul geniului poetic (p. 82), de unde locuțiunea «a încăleca pe Pegas», a face versuri; și *Chimera*, monstrul fantastic răpus de erou, a devenit simbolul ori-cării ilusiuni sau fantasiilor. Din sfera isprăvilor lui *Perseu*: *cap de Medusă*, infățișare fiorosă, instrument de nimicire.

Atriții denotă o familie vinovată de crimele cele mai cumplite; *Castor* și *Pollux* au devenit simbolul amiciei, ca *Oreste* și *Pylade*.

Din ciclul troian: *Helena* și *Paris*, una tipul frumuse-

ti femeesci, iar celălalt al frumuseții bărbătesci; Casandra, profetesa luată în rîs și Andromacha, tipul amorului conjugal. Dintre Greci: Achile, tipul vitezului semet (alusiune la călcâiul seu, singura parte a corpului ce se putea vătăma); Nestor tipul bătrânușii experimentat și respectabil; Ulysse, tipul omului isteș și viclen; Penelopa, simbolul fidelității conjugale (p. 193); Mentor, amicul lui Ulysse care călăuzi pe Telemach în căutarea tatălui seu, personifică pe sfetnicul luminat, pe conducătorul sigur; apoi Automedon, vizitier abil, *voce de Stentor*, și Thersite, tipul mișeluluș insolent (p. 184).

IV

IZVÓRE ȘI IMITATIUNI POETICE

Datele cele mai autentice pentru cunoșcerea miturilor elenice se află în poesia epică: la HOMER, în *Iliada* și *Odyssea*, și la HESIOD, pe lângă *Muncile și Dilele*, în special în *Theogonia* sa; apoi în poetii ciclici și în imnurile aşa-dise homerice. Poetii lirici, în primul rînd PIN-DAR (mort 442 a. Cr.), și poetii tragică, în primul rînd ESCHYL (m. 456 a. Cr.), modifică legendele mitice și le dau un caracter adesea tendențios.

Dintre poetii romani merită o deosebită atenție VIRGINIUL (m. 70 a. Cr.) prin *Eneida* sa, și mai ales OVIDIU (m. 17 d. Cr.), ale căruia *Metamorfoze*, pe lângă *Fasti*, conțin cea mai bogată colecționare de fapte mitologice.

Și mai prețiose pentru studiul miturilor sunt informațiunile transmise în prosă: de gramaticul APOLLODOR (140 a. Cr.), a căruia *Bibliotecă mitică* e o compilațion din izvóre mai vechi (ca și *Argonauticele* poetului alexandrin APOLLONIOS din Rhodos); de geograful PAUSANIAS (sec. II d. Cr.), în a căruia *Călătorie* s'află înregistrate o sumă de legende locale; și, în fine, de gramaticul roman HYGINUS, contemporan cu Cesar și cu August, presupusul autor al unei colecționări de *Fabule*, scurte naratiuni mitologice extrase din izvóre mai vechi.

Notițele de mai la vale nu au de scop să da izvórele complete ale legendelor divine și eroice, ci numai să indice pe cele mai cunoscute dintr'însele, în special cele aflate în operele lui Homer, Hesiod, Virgiliu și Ovidiu, cele mai multe din aceste citări fiind reproduse fragmentar în corpul cărții¹⁾.

¹⁾ Abreviaționi: Il.=Iliada, Odys.= Odyssea, Theog.= Theogonia, Ene.= Eneida, Metam.=Metamorfoze.

Cât privesce imitațiunile poetice române, poesia năstră artistică a tras încă până acumă fără puțin în sferă ei frumosenele plăsmuiră ale fantasiei elenice. Singurul dintre poetii noștri, Eminescu s'a adăpat la acest izvor al adeveratei poesiilor și de aceea puținele năstre indicațiuni sunt mai tôtate luate din volumul său de versuri.

Chaos: Theog. 116-336 (conține și o cosmogonie).—URANOS: Theog. 154-176.—TITANI: Theog. 207 urm.; II. XIV, 278; VIII, 478.—CYCLOP și HECATONCHIRI: Teog. 140 urm.; II. I, 402 (nu cunoscă de cât pe Briareu, numit și Aegeon).—CRONOS: Theog. 137; II. passim.—TITANOMACHIA: Theog. 617-720.—GIGANTOMACHIA (confundată de poetii români cu titanomachia): Theog. 185; Metam. I, 152 urm.—TYPHOEUS: Theog. 820—868; II. II, 782 urm.; Metam. V, 325 urm.—SATURNUS: En. VII, 180; VIII, 319, 357; Metam. I, 113 urm. («cele patru epoche» după Muncile, 108-201, lui Hesiod, care mai admite și o epocă eroică afară de cele patru tradiționale).

Zeus: II. I, 528 (palid imitat de Horațiu Ode III, 1, 7 «care cu sprîncenă-ř pune lumea în mișcare»); VIII, 18; XIV, 203; XXIV, 525 («două butoie...») — JUPITER: En. VII, 219; Metam. I, 113.—DIONE: II. V, 381 («fruntașă între deite»).—LYCAON: Metam. I, 198 urm.—PHILEMON și BAUCIS: Metam. VIII, 650 urm.

Hera: Theog. 454; II. I.—JUNO: En. I; Metam. III.

Pallas Athena: Theog. 93 («din al său cap născu pe Athena cea cu ochii azuriř»); II. II, 157; Pausan. I, 24, 3 (dispută între Athena și Posidon).—NIKE: Theog. 382 urm.—MINERVA: En. V, 704; Fasti, III (quinquatus).—ARACHNE: Metam. VI, 5 urm.

Apollo: II. I, 9, 14 («al Letei și al lui Zeus fiu, de parte-săgetătorul Apollo»); Hymn. homer. la Apollo (conține elementul legendar): En. IV, 376; Metam. II, 24.—LETO (LATONA): II. XXI, 489 urm.; Metam. VI, 160.—PYTHON: Metam. I, 438 urm.—SIBYLLA: En. VI, 98, 176; Metam. XIV, 104, 154.—HYACINTHUS: Metam. X, 185 urm.—DAPHNE: Metam. I, 8.—MARSYAS: Metam. VI, 4.

Emin. 90: Cu glas adînc, cu graiul de *Sibyle*...

Artemis: II. VI, 205; Odys. XI, 172.—DIANA: En.

XI, 582; Metam. III, 180 urm.—HECATE: Æn. IV, 609; Metam. XIV, 405.—ACTÆON: Metam. III, 174 urm.—ORION (V. PHOSPHOROS).

Ares: II. V, 890 («dintre toți de ei...»); Odys. VIII și Metam. IV, 170 urm. (Ares suprins cu Aphrodita).—MARS: Æn. X, 542; Fasti II, 861; III, 169.—ENYO (BELLONA): Æn. VIII, 703; Metam. V, 155.—CYCNUS: Metam. II, 2.—ALOAPĂ: Apollodor I, 7, 4.

Hermes: Hymn. homer. la Hermes; Theog. 938; II. I; Odys. XXIV, 1-10 (psychopompos). — MERCURIUS: Æn. IV, 222, 558; Fasti V, 673 urm.; Horațiū, Ode I, 10 (resumă atributele deului).

Hephæstos: Theog. 927; II. I, 590 (cădereea-în Lemnos); XVIII, 370 urm. (făuriștea deului). — VULCANUS: Æn. VIII, 370 urm.—CYCLOPĂ: Odys. VI, VIII, IX; Æn. III, 569; XI, 263; Metam. XIII, XIV.

Hestia: Theog. 454; Hymn. homer. XXIV și XXIX.—VESTA: Æn. II, 296, 567; Metam. XV, 864; Fasti VI, 613 urm.

Emin. 19: Cu focul albei *Veste* aprinde al meu sîn...

Aphrodita: Theog. 886 urm.; Hymn. homer. la Aphrodita; II. III; XIV, 214-217 (cingătorea deitei). — VENUS: Æn. I; Metam. IV, 171 urm.—ADONIS: Metam. X, 532.—EROS: Theog. 116.—CUPIDO: Æn. I, 658, 695.—HERMAPRODITUS: Metam. IV, 285 urm.—PRIAPUS: Fasti I, 415 urm. (Horațiū, Sat. I, 8; Catul XVIII, XIX, XX).

Emin. 27: *Venere*, marmură caldă, ochiū de piatră ce scântee,
Braț molatic ca gândirea unui împărat-poet...

201: Ti-ar părea mai mândră de căt Venus *Anadyomene*...

16: Ca și fluturii de ușor, saltă *Eros* nebunesce...

77: Pajul *Cupidon*, viclénul, mult e rău și alintat...

Themis: II. XV, 86; XX, 4; Odys. II, 68.—HORE: Theog. 135, 901; II. V, 749; VIII, 393.—IRENE: Pausan. I, 8, 3; IX, 16, 1.—CHARITE: Theog. 907.—IRIS: II. IV, 144, 170; Æn. IX, 803; Metam. I, 271.—HEBE: Theog. 929; II. IV, 2; V, 722; Odys. XI, 603; Metam. IV, 400.—GANYMED: Æn. I, 28; Metam. X, 155; XI, 756.—MUSE: Theog. 1—115; II. II, 484.

Emin. 19: Ruga-măș la *Erato* să cânt ca tine, barde...

Naum, 148: *Clio*, eloquenta *Clio*, qîna atot-sciutore,
Omenirii suferinde darnică mângeietore...

Thalia, cu a ei mască și ironică privire,
Biciuia, rîdend, moravuri fără de milostivire;
Melpomene, cu pumnarul răsbunare meditând
Și prin o terore sfîntă sufletul eurășind,
Lova crimenul sperjur.

Euterpe și *Erato*, cu accentele ușore,
Polymnia până ceriuri înălță a ei cântare,
Urania 'mî ducea ochiul prin a lumii armonii,
Terpsichora 'ncingea danțul vecinieilor bucurii
Sub a stelelor azur!

Helios (Hyperion): Theog. 134, 371; II. VII, 422;
Odys. III, 1; XI, 16; XII, 260 urm.—**SOL (PHOEBUS)**: Metam. II, 1-18 (palatul Sôrelui), 22-30 (portretul Sôrelui).
— **PHAETON**: Metam. II, 34 urm.

Emin. 156: *Hyperion*, ce din genui răsai c' o întrégă lumé...

Selene (Luna): Theog. 371.—**ENDYMION**: Apollod. I, 7, 5.

Emin. 11: Când pe bolta brună tremură *Selene*...

144 («Diana»): S'a desprimăverat pădurea,
E-o nouă viață 'n ori-ce svoi,
Și numai tu gândescă aiurea
La tinérul *Endymion*?

Eos: Theog. 372; II. II, 48.—**AURORA**: *Æn.* IV, 585
(«Aurora lăsându-și în pat de șofran pe Tithonus»); Metam. II, 149. — **TITHONUS**: Hymn. homer. la Aprodita 218-238; Fasti IV, 473.—**MEMNON**: Metam. XIII, 3.

Phosphoros: Theog. 381; II. XXIII, 226; Odys. XIII, 93.—**ORION**: Odys. V, 121; XI, 572; *Æn.* I, 535; Hygin. 192 (nascerea-î minunată).—**PLEIADE**: II. XVIII, 486; Odys. V, 272.—**HYADE**: *Æn.* I, 744; Fasti IV, 678; V, 164.—**CALLISTO**: Metam. II, 502 urm.

Boreas: Theog. 379; *Æn.* XII, 365.—**ORYTHYIA**: Metam. VI, 7.—**ZEPHYROS**: II. II, 147.—**EOLUS**: Odys. X, 1 urm.; *Æn.* I, 50-101.

Emin. 20: Ca *Zephiri* ce adie cânturi dulci ca un fior...

12: *Eol* pe-a sa harpă blând răsunătore
Cânt'a nopti dulce, mistică cântare...

Asclepios (Esculapius): II. IV, 194; Metam. II,

535 urm.—ILITHYIA: Theog. 922; II. XI, 270.—LUCINA: Fasti II, 449.

Moire: Theog. 217, 904; II. XX, 127; Odys. III, 236. — PARCÆ: Virgil. Eclog. IV, 46.—NEMESIS: Theog. 223 (necunoscută lui Homer).—TYCHE: Pindar, Olynt. XII, 1 urm.—FORTUNA: Æn. VIII, 334.

Okeanos: Theog. 337 urm.; II. XIV, 246; XXI, 196.—TETHYS: II. XIV, 202; Metam. IX, 499.—ACHELOUS: Metam. VIII, 547 urm.—ALPHEUS: Æn. III, 694; Metam. V, 599 urm.—NYMPHE: II. XX, 8; Odys. XIII, 102 urm.—NAIADE: Odys. X, 350 urm.; Æn. I; Metam. I.—HYLAS: Theocrit, idila XIII, 45; Argonautice I, 1207-1240.—ECHO (NARCIS): Metam. III, 346 urm.—DRYADE: Hymn. homer. IV, 257.—EGERIA: Fasti III, 258 urm.

Emin. 90: *Okeanos* se plângе pe canaluri,

El numă 'n veci e 'n floră tinereții.

8: Iar *Echo* și ride de blândele plângeri...

127: Și *Narcis*, vedîndu-și față în oglinda sa, izvorul,

Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul..

Pontos: Theog. 233-336. — NEREUS: Æn. II, 419.—NEREIDE: Theog. 250-259; II. XVIII, 36 urm.; Metam. II, 12-14; XI, 361. — THETIS: II. I, 351; XVIII, 35 urm.; Metam. XI, 221 urm.—ARETHUSA: Metam. V, 573 urm.—THAUMAS: Theog. 235. — HARPYE: Theog. 267; Æn. III, 212, 245.—PROTEUS: Odys. IV, 365, 385 urm. (imitat de Virgil. Georg. IV, 429 urm.); Metam. VIII, 730 urm.—GLAUCUS: Metam. XIV, 904-968.—SCYLLA (CHARYBDA): Odys. XII, 104 urm.; Apollodor III, 15, 81; Æn. I, 200; III, 420; Metam. XIII, 730 urm.

Posidon: Theog. 15; II. XIII, 10-38 (călătoria-ă pe mare); XX, 56 urm. (puterea-ă impetuósă).—NEPTUNUS: Æn. I, 125 urm. (potolesce furtuna scornită de Juno în contra Troienilor).—ARION: Herodot I, 24.

Amphitrita: Theog. 243; Metam. I, 14.—TRITON: Theog. 931; Æn. I, 144; X, 209; Metam. II, 8; V, 335 urm.—INO (LEUCOTHEA): Theog. 976; Odys. V, 333; Metam. IV, 481 urm. — MELIKERTE (PALÆMON): Metam. IV, 533 urm.—SIRENE: Odys. XII, 39 urm.; 158 urm.; Metam. V, 555 urm.

Gæa: Theog. 138 urm.; Hymn. homer. XXX.—TEL-

LUS: *Aen.* IV, 166; *Metam.* I, 80.—RHEA: *Theog.* 453; *Fasti* IV, 201.—CYBELE: II. XV, 186; *Aen.* III, 111; XI, 768.—ATTIS: *Metam.* X, 2.

Demeter: *Odys.* V, 152.—CERES: *Virgil. Georg.* I, 7, 96; *Metam.* X, 431; *Fasti* IV, 393 urm.—PERSEPHONE: *Theog.* 914; *Hymn. homer.* la Demeter (răpirea deitei).—PROSERPINA: *Metam.* V, 385 urm.; *Fasti* IV, 417—618.

Dionysos: *Hymn. homer.* la Dionysos (răpirea-î de pirați); cf. Aristophane, Brósce 324 (urm. și Euripide, Bachante (despre cultul deului). — BACCHUS: *Aen.* I, 474; *Metam.* III, 317; IV, 2 urm. — SEMELE: II. XIV, 323; *Metam.* III, 260 urm.—LYCURGOS: II. VI, 130—140.—PENTHEUS: *Aen.* IV, 469; *Metam.* III, 513.—MINYEIDES: *Metam.* IV, 32 urm.—ERIGONA: *Apollodor* III, 14, 7. — ARIADNA: *Pausan.* I, 2, 2; *Hygin.* XLII.

Satyri: *Virgil. Eclog.* V, 73; *Fasti* III, 737.—SILENİ: *Pausan.* I, 23, 5.—MIDAS: *Metam.* XI, 3 și 4. — PAN: *Hymn. homer.* XIX; *Metam.* I, 699 urm.—SYRINX: *Metam.* I, 9.—ARISTÆEUS: *Virgil. Georg.* IV, 317 urm.; *Fasti* I, 363 urm.

Silvanus: *Virgil. Eclog.* X, 24; *Metam.* XIV, 639.—PICUS: *Metam.* XIV, 3.—FAUNUS: Horațiu, *Ode* III, 18.—VERTUMNUS: *Metam.* XIV, 642 urm.—POMONA: *Metam.* XIV, 623 urm.—FLORA (CHLORIS): *Fasti* V, 195.—PALES: *Fasti* IV, 722 urm. — TERMINUS: *Fasti*, II

Emin. 6: *Și Chloris din rose și pune la salbe,
Pe fruntea-î de crip.*

Hades: *Theog.* 914; II. passim.—PLUTO: *Virgil. Georg.* IV, 467.—DIS: *Aen.* VI.—INFERNUL (HADES): *Theog.* 767—774; II. XV, 188, 191; *Odys.* X, 508 urm.; *Aen.* VI, 268—664 (după trad. Coșbuc); *METAM.* IV, 432 urm.—COYCUTUS: *Aen.* VI, 297, 323.—PYRIPHLEGETHON: *Aen.* VI, 551; *Metam.* V, 544.—ACHERON: *Odys.* X, 513; *Aen.* VI, 295. — STYX: *Theog.* 785 urm.; II. XIV, 271; *Odys.* X, 513; *Metam.* III, 76.—LÈTHE: *Aen.* VI, 705, 714.—CHARON: *Aen.* VI, 298 («Luntrașul sbîrlit în vestminte murdare»).—CERBER: *Theog.* 311, 769 urm.; *Metam.* IV, 449; IX, 185. — ELYSIUM: Muncile și Dilele, 170; *Odys.* IV, 561; *Aen.* VI, 637 urm. — TARTARUS: *Theog.* 721-745;

Odys. XI; Æn. VI, 577.—MINOS : II. XIII, 450; Æn. VI, 432; Metam. VIII, 6 urm.—RHADAMANT : Odys. IV, 563 («blondul Rhadamant»). — ÆACOS : II. XXI, 189; Metam. VII, 471 urm.—TITYOS : Odys. XI, 575.—TANTAL : Odys. XI, 582.—SISYPH : II. VI, 153; Odys. XI, 593 urm.; Metam. IV, 460.—IXION : Pindar, Pyth. II.—DANAIDE : Apollodor II, 1, 5; Hygin. 168—170.—ERINYE : Theog. 185; II. IX, 569 urm. (Eschyl, Eumenide 72, 409).—FURIE : Æn. II, 337, 573; IV, 469; VII, 447; Metam. I, 241; IV, 490; XI, 14.—THANATOS (HYPNOS) : Theog. 785 urm.; II. XVI, 671.—VISE : II. I (Onyros trimis de Zeus luř Agamemnon); Odys. XIX, 560-568 (portile viselor); Metam. XI, 635 urm. (palatul Somnului).

Eroi : Theog. 964-1022; Muncile 156 urm.; II. II, 110; Odys. IV, 561 urm.—NASCEREA OMULUř : II. VII, 99 (din pǎmint); Æn. VIII, 315 (din arbori).—DILUVIU : Apollodor III, 8, 12; Metam. I, 260-415. — PROMETEU (ne-cunoscut luř Homer) : Theog. 521 urm.; Muncile, 47 urm. (Pr. pyrophoros sau aducetor-de-foc); Apollodor I, 7, 1 și Metam. I, 82 urm. (Pr. creator de ființe).—PANDORA : Theog. 535-612; Muncile, 59-104.

Heracle : II. XIX, 103 urm.; Odys. XI, 601 urm.; Scutul lui Heracle (lupta-ř cu Cycnos); Apollodor II, 5, 1-12 (muncile eroului); cf. Xenophon, Memorabil. II, 1, 21 (apologul lui Prodicos); Sophocle, Trachiniile (morte eroului).—HERCULES : Æn. VI, 801 urm.; Metam. IX, 1—4 (Achelous, Nessus, Apoteosa). — HYDRA : Æn. VI, 287; Metam. IX, 69 urm.—GERYON : Theog. 287 urm. Æn. VI, 662; VIII, 202. — HESPERIDE : Æn. IV, 483 urm.; Metam. IV, 637 urm.; Argonautice IV, 1396. — ATLAS : Theog. 215, 275, 746 urm.; Odys. I, 52; Æn. IV, 481; Metam. IV, 632 urm. (schimbat în munte).—ANTAEUS : Metam. IX, 183.—OMPHALA : Fasti II, 305 urm.

Emin. 162 : Jalnic ard de viu chinuit ca *Nessus*,

Oră ca *Hercul* inveniat de haina-ř...

104 : Precum *Atlas* în vechime sprijinia cerul pe umăr...

Theseu : Apollod. III, 16, 1; Hygin. 38; Metam. VII, 404 urm. — MINOTAUR : Æn. VI, 25; Metam. VIII, 152 urm.—AMAZONE : Æn. I, 490; V, 311; XI, 648 urm.—HIPPOLYT : Æn. VII, 761 urm. (Euripide, Hippolyt).

Cecrops: Metam. II, 555. — ERECHTHEUS: Virgil. Georg. III, 113.—**PROCRIS**: Apollodor III, 15, 1; Metam. VII, 8. — **PROCNE (PHILOMELA)**: Apollodor III, 4, 8; Metam. VI, 6.

Cadmus: Metam. III, 1, 2 (Sparti); IV, 3 (Cadmus, și Harmonia schimbați în leă). — **AMPHION (ZETES)**: Apollodor III, 5, 5; Metam. VI, 271. — **DIRCE**: Hygin. VII. — **AEDON**: Odys. XIX, 518 urm. — **NIOBE**: II. XXIV, 602—617; Apollodor III, 5, 6; Metam. VI, 155 urm.

Edip (Oidipus): Odys. XI, 271 (Sophocle, Edip Regele, Edip la Colon, Antigona). — **Ceř řepte**: Hygin. 67-73 (Eschyl, Ceř řepte ī contra Tebeř).

Meleagru: II. IX, 543 urm.; Metam. VIII, 270 urm. — **ALTHAEA**: Metam. VIII, 446 urm.—**ATALANTA**: Metam. X, 565 urm.

Centauri: Scutul lui Heracle, 178 urm.; **Æn.** X, 195 urm.; Metam. XII, 210 urm.—**LAPITI**: Metam. XII, 250 urm.—**PIRITHOOS**: II. I, 263; XIV, 317; Metam. XII, 218.—**HIPPODAMIA**: Metam. XII, 210 urm.—**CHIRON**: Apollodor I, 2, 3.

Alcesta (Admet): Apollod. I, 9, 15; Hygin L-LI (Euripide, Alcesta). — **PELEUS**: Apollodor III, 13, 1; Metam. XI, 6 (Catul, Epithalam).

Phrixos (Helle): Argonautice IV, 120-128; Fasti III, 852 urm.—**ÆETES**: Metam. VII, 9; Hygin. X, XII.—**IASON**: Apollodor I, 9, 16; Metam. VII, 5 urm.—**PELIAS**: Metam. VII, 298 urm.—**ARGO (ARGONAUTI)**: Argonautice; Hygin. XIV-XXI.—**PHINEUS**: Metam. V, 8 urm.; Hygin. XIX.—**SYMPLEGADE**: Odys. XII; Apollodor I, 9, 22; Argonautice II, 310, 616; Metam. XV, 36.—**MEDEA**: Argonautice III, IV; Apollod. I, 9; Metam. VII, 11 urm.; Hygin. 35-37 (Euripide, Medea). — **ÆSON**: Metam. VII, 162 urm.;

Orpheus (Eurydice): Virgil. Georg. IV, 454; Metam. X, 3 urm. XI, 22 urm.

Sisyphus: Pindar, Olymp. I, 97 (Eschyl, dramă satirică). — **ALCYON (CEYX)**: Metam. XI, 411 urm. — **BELEROPHON**: II. VI, 150-211. — **PEGASUS**: Metam. IV, 786. — **CHIMERA**: II. VI, 179; **Æn.** VI, 288; Metam. IX, 647.

Io (Argus): Apollodor II, 1, 3; **Æn.** VII, 791; Metam. I, 582-750.—**EPAPHUS**: Metam. I, 748. — **DANAUS**:

Apollodor II, 1, 5; Hygin. 168-170. — PRETOS: Apollodor II, 2, 2.

Perseu: Theog. 270 urm.; Scutul lui Heracle, 216 urm.; II. XIV, 319; Metam. IV, 610 urm.; V, 16 urm.—**DANAE**: Apollodor II, 4; Æn. VII, 410; Metam. IV, 611.—**GREE**: Theog. 270.—**GORGONE**: Æn. VI, 289; Metam. IV, 618.—**MEDUSA**: Apollodor II, 4, 2.—**ANDROMEDA**: Apollod. II, 4, 3. Metam. IV, 757 urm.; Hygin. 64.

Pelops: Metam. VI, 403 urm.; Hygin. 83, 86-88.—**OENOMAUS (HIPPODAMIA)**: Hygin. 84.—**THYESTE**: Hygin. 86.

Dioscuri (Castor și Pollux): Odys. XI, 298-305; Hymn. homer XXXIV; Fasti V, 709 urm.—**LEDA**: Metam. VI, 109; Hygin. 77.—**IDAS**: II. IX, 558.

Europa: Metam. II, 843 urm.—**MINOS** (V. HADES).—**MINOTAUR** (V. THESEU).—**POLHIDOS**: Apollodor III, 3, 1.—**NISOS**: Virgil. Georg. I, 404-409; Metam. VIII, 1-151.—**DEDAL (ICAR)**: Metam. VIII, 183-230.

Agamemnon: II. XI (isprăvile sale); Metam. XV, 855 (Eschyl, Agamemnon; Sophocle, Electra).—**MENELAO**: II. passim; Æn. VI, 525.—**IPHIGENIA**: Metam. XII, 31 (Euripide, Iphigenia in Tauris, Iphigenia în Aulis).—**ORESTE**: Hygin. 119 (Euripide, Oreste).—**HERMIONE**: Odys. IV, 14.—**PHILOCTET**: Metam. XIII, 329 (Sophocle, Philoctet).

Achile: II. passim (în special XVII—XXIV); Apollodor III, 13, 6 (nascerea sa); III, 13, 7 (străvestirea la Skyros); Statius, Achilleis.—**DIOMEDE**: II. IV și V; Metam. XIII, 100 urm.—**PATROCLU**: II. XV, 419-691 (lupta-ă cu Sarpedon); XVI.—**AIAK** (fiul lui Pelamon): II. II; Metam. XIII, 2 (Sophocle, Ajax).—**NESTOR**: II. I și passim; Odys. III, passim; Metam. XIII, 63.

Paris: II. passim; Æn. I, 27.—**HELENA**: II. passim; Odys. IV, passim (Euripide, Helena).—**HECTOR**: II. I, VI (Hector și Andromacha); XXII (mórtea sa); Metam. XII, XIII; Æn. I, II (Euripide, Andromacha).—**PRIAM**: II. XXII; XXIV (răscumpărarea cadavrului); Æn. I, II; Metam. XIII, 470 urm.—**ÆNEAS**: II. II; Æn. I; Metam. XIII, 665.—**LAOCOON**: Æn. II, 199 urm.

Ulysse: II. II; Odys. passim; XXI, 57 urm. 343 urm.; Æn. II; Metam. XIII, 124 urm. — **PENELOPE**: Odys. I, 328-367 (în mijlocul peșilor).—**TELEMACH**: Odys. I-IV; XVI. — **LOTOPHAGI**: Odys. IX.—**POLYPHEM**: Odys. I, 69

urm. IX, 177-566; *AEn.* III, 588 urm.; *Metam.* XIII, 765 urm. (Acis și Galathea). — *CIRCE*: *Odys.* X, 136 urm.; *AEn.* VII, 20, 282; *Metam.* XIV, 10 urm. — *HADES* (Nekyia sau sacrificiul morților): *Odys.* XI, 152-224 (întrevederea cu mama sa); 564—626 (pedepeșele în Hades). — *SIRENE* (V. *AMPHITRITA*). — *SCYLLA* (V. *GLAUCOS*). — *CALYPSO*: *Odys.* I, 14; V, 77 urm.; VII, 245. — *ALKINOOS*: *Odys.* VI, 12; VII (Pheacieni); VIII, 62—95 (Demodocos). — *EUMEOS*: *Odys.* XIV. — *LAERTE*: *Odys.* I, 430; XXIV; *Metam.* XIII, 144.

Adăogăm aici și lista operelor mitologice moderne, de cărți ne am folosit în elaborarea acestei cărți.

Müller (Karl Ottfried), *Prolegomena zu einer wissenschaftlichen Mythologie*. Göttingen, 1825.

Preller, *Griechische Mythologie*, 4 ed. Berlin, 1887.

Preller, *Römische Mythologie*, 3 ed. Berlin, 1881.

Decharme, *Mythologie de la Grèce antique*, 1886.

Sub raportul artistic și literar:

Overbeck, *Griechische Kunstmythologie*. Leipzig, 1871.

Ménard, *La sculpture antique et moderne*, 1882.

Ramorino, *Mitologia classica illustrata*. Milano, 1897.

Sub raportul comparativ:

Müller (Max), *Essais sur la Mythologie comparée*, 1859.

Tylor (Edw.), *Civilisation primitive*, 2 vol. Paris, 1876-78.

Lang (Andrew), *La Mythologie*. Paris, 1886.

Şăineanu (L.), *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice....* Bucurescî, 1895.

Sub raportul izvórelor:

Roscher, *Ausführliches Lexicon der griechischen und römischen Mythologie*. Leipzig, 1884 urm.

Harrington și Tolman, *Greek and roman Mythology*. New-York, 1897.

INDEX

Cifra compactă indică pasajul principal, cea cursivă se referă la Izvōre.

Abstracțiuni personificate 3, 73, 78. Absyrt, fratele Medeei 160, 223. Acastos, rege din Iolcos 156. Acheloos, fluviu divinizat 75, 130, 143, 237, 239. Acheron, fluviu în Infern 110, 238. Achile, eroū grec 21, 42, 65, 75, 153, 156, 157, 160, 181 urm., 184, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 225, 232, 241. Acis, păstor din Sicilia 185, 242. Acerisos, tatăl Danaei 167, 168, 170. Acteon, vinător 30, 34, 104, 212, 235. Admet, soțul Alcestei 26, 149, 155, 240. Admeta, fiica lui Eurystheu 126. Adonis, îndrăgit de Aphrodita 48, 88, 229, 235. Adrast, rege din Argos 147, 148. Adrastea, nimfă (confundată cu Nemesis) 14. Aedon, fiica lui Pandareu 142, 240. Aello, Harpie 79. Æetes, V. Eetes. Ægeon, V. Egeon. Ægla, fiica lui Asclepios 70. Æneas, V. Eneas. Aer, V. Aether. Aeropa, soția lui Atreū 172. Aesculapius, V. Asclepios. Eson, V. Eson. Äther, aerul infocat 5. Agamemnon, fiul lui Atreū 32, 40, 47, 172, 179, 180, 181, 182, 197, 198, 200, 241. <i>agathodemon</i>, geniu bun 73.	Agava, mama lui Pentheus 95. Agenor, rege fenician 141. Agesandru, sculptor 201. Aglaia, una din Charite 43, 56. Ajax, fiul lui Oileu 183; fiul lui Telamon 183, 197, 199, 241. Aides, saū Aidoneus, V. Hades. Aisa, V. Moira. Albunea, oracol din 106. Alcamene, sculptor 153. Alcesta, soția lui Admet 155, 221, 240. Alceu, străbunul lui Heracle 121. Aleid, supranumele lui Heracle 121. <i>aleionă</i>, paserii de mare 163. Alcithoe, fiica lui Minyas 95. Alcmena, mama lui Heracle 14, 121. Alemeon, fiul lui Amphiaroas 148. Alcyon, soția lui Ceyx 163, 240. Alcyoneus, uriaș învins de Heracle 129. Alecto, una din Erini 113. Alegoria în explicarea miturilor 204, 205. Alexandros, V. Paris. Alkinos, regele Pheaciilor 43, 192, 226, 242. Aloađi, uriași 36, 235. Alpheios, deū-fluviu 75, 78, 237. <i>altarul patriei</i> 229. Althea, mama lui Meleagru 189, 150, 240. Amalthea, capra 12, 14. Amathunt, cetatea 52. <i>amazonă</i> 231. Amazonе, femei războinice 23, 24, 126, 136, 137, 164, 199, 240.

- ambrosie, hrana deiilor 14, 57, 62, 65, 90, 104, 182, 211, 228.
Amor, fiul Venerei 38, **50**, 213, 229; V. Cupido și Eros.
Amor și Psyche **50**, 213.
Amphiaraoș, ghicitor 147, 148, 149, 162.
Amphion, rege din Teba **142**, 143, 240.
Amphitrita, soția lui Posidon 78, **84**, 237.
Amphitryon, soțul Alcemenei 14, 121, 122.
Anadyomene (Venus) 47, 54.
Anakes, Dioscurii 174.
Ananghe, necesitatea personificată 72.
Anceus, ero 149, 150.
Anchise, tatăl lui Eneas 49, 73, 196.
Androgeu, fiul lui Minos 135, 175, 176.
Andromacha, soția lui Hector 194, 199, 200, 201, 232, 241.
Andromeda, mărturită de Perseu **169**, 170, 241.
Anteia, soția lui Pretos 164, 167.
Anteros, Amorul reciproc 50.
Anteu, uriaș 81, 129, 135, 231, 239.
Anthesterii, serbări dionisiace 97.
antropomorfism 2; V. abstracționiști personificațiuni
Anticleia, mama lui Ulysse 184, **188**.
Antigona, fiica lui Edip 147, 231, 240; fiica lui Eurytion 155, 156.
Autilochos, fiul lui Nestor 199.
Antiopa, mama lui Amphion 142; regina Amazonelor 136.
Anul, personificat 60.
Ape, dei de ape 6, **74**; V. fluvii; nimfe de 76.
Apelles, pictor 54.
Aphareu, fratele lui Tyndareu 173.
Aphrodita, deită frumuseții 27, 35, 43, 47 urm., 56, 60, 66, 75, 76, 85, 93, 95, 120, 135, 151, 178, 179, 183, 192, 194, 196, 197, 207, 229, 235.
Apolinare, jocuri 28.
Apollo, deușorul 26 urm. 31, 39, 56, 58, 63, 70, 76, 77, 93, 102, 103, 104, 121, 138, 143, 148, 155, 156, 179, 197, 198, 205, 206, 212, 228, 234.
Apollodor, gramatic grec 233.
Apollonios din Rhodos, poet grec 233.
Apuleius, scriitor roman 50.
aquila, V. vultur.
Aquila, V. Boreas.
Arachne, schimbăță în păiajăin 21, 234.
Ara Maxima 132.
arbori, cultul lor 77; nimfe de 76.
Arcadia 30, 31, 39, 103.
Arctos, Ursă mare 67, 229.
Areopag 21, 36.
Ares, deușor războiului 3, 21, 35 urm., 48, 60, 141, 160, 163, 179, 183, 192, 198, 235.
Arethusa, îndrăgită de Alpheios 78, 237.
Arges, Cyclop 5.
Argiphonte (Hermes) 39.
Argo, corabie **159**, 191, 222, 240.
Argonauți, expediționea lor 159 urm., 173, 183, **221**, 231, 240.
Argos, câinele lui Ulysse 193.
Argus, paznicul nimfei Io 18, 39, 40, **166**, 230, 241.
Ariana, fiica lui Minos **95**, 99, **135**, 175, 222, 238.
Arion, cântărețul 81, 237; calul lui Adrast 147.
Aristeos, păstor divinizat 76, **104**, 238.
Aristophane, poet comic grec 96.
Artemis, deită lunei 30 urm., 64, 67, 70, 75, 139, 143, 149, 150, 180, 181, 188, 194, 195, 234.
Asclepios, deușor sănătății **70**, 153, 236.
ascoli, joc pe burdușe 97.
Asopos, deușor-fluviu 75, 163.
asphodel (livedea de) 40, **110**
Astarte, deită feniciană 48.
Asterios, rege din Creta 175.
Astre, personificate 66 urm.
Astrea, justiția personificată 9, **55**.
Astreos, soțul deitei Eos 66, 68.
Astyanax, fiul lui Hector 194, 200.
Astydameia, soția lui Acastos 156.
Atalanta, vînatore din Arcadia 149, **150**, 151, 240.
Athamas, rege din Teba 85, **158**, 163.
Atheneu, templul Athenei 228.

Athena (Pallas), deita înțelepciunii
4, 20 urm., 35, 43, 49, 81, 82,
83, 87, 118, 120, 125, 138, 141,
162, 164, 168, 169, 179, 183, 193,
224.

Athenodor, sculptor grec 201.

Atlantide 67; V. Plejade.

Atlas, fratele lui Prometeu 39, 40,
66, **127**, 169, 191, 231, 239.

Atreū, fiul lui Pelops 172, 180.

Atriđi, fiii lui Atreū (Agamemnon
și Menelaos) 172, 201, 231.

Atropos, una din Moire 72, 149.

Attis, îndrăgit de Cybela 88, 238.

Augias, rege din Elida 125.

Aulis, port în Beotia 32, 180.

Aurora, zorile personificate 62, **65**,
236.

Austru, vînt de miadă-đi 68, 229.

autochtoni 118, 138.

Autolyeos, fiul lui Hermes 129, 184.

Automedon, vizitîul lui Achile 184,
232.

Autonoe, fiica lui Cadmos 104.

Avernus, lacul 110.

Bachanalii, misterele lui Bachus 98,
230.

Bachante, preotese ale lui Bachus
95, 96, 99, 100, 161, 230, 238.

Bachos (Dionysos) 96, 97.

Bachus, șeul vinului 59, 75, **98**,
102, 110, 139, 162, 238.

Balaourul, lui Ares 140; Hesperidelor
127; Lânei de aur 158.

Balios, cal năsdrăvan 156.

bassara, tunica 99.

Baucis, V. Philemon.

Bellerophon, eroi din Corint 164
urm., 209, 223, 231, 241.

Bellona, sora lui Mars 36, 235.

Berbece, cu lâna de aur 158.

Bólele, personificate 111.

Bona Dea (Maia) 106.

Boreadî, fiii lui Boreas 159.

Boreas, vîntul de Nord **68**, 81,
103, 138, 159, 214, 229, 236.

Briareu, uriaș (numișii Egeon) 5, 234.

Briseis, sclava lui Achile 181, 197.

Bromios (Dionysos) 96, 97.

Brontes, Cyclop 5.

buruiana vieții 70, 79, 176, 215.

Busiris, rege egiptean 127.

butoiul Danaidelor 113, 230.

Cabiri, genii ai focului 43.

Cacus, uriaș 132.

Cadmos, eroi teban 85, 141, 175,
240.

caduceul lui Hermes 40, 41, 212.
cai lui Posidon 80, 171; lui Helios
20, 61, 62; lui Hades 90; lui A-
chile 182, 225.

căinii lui Alkinoos 192, 212, 226.

Calais, fiul lui Boreas 138, 159.

Calchas, ghicitor 180, 182, 197.

Calea lactee 122.

Callicrat, architect 23.

Calliope, una din Muse 58, **59**, 161.

Callirhoe, oceanidă 127.

Callisto, fiica lui Lycaon 67, 236.

calul, creat de Posidon 21, 22, 82.

Calul de lemn 192.

Calydon, mistrețul din 34, 149.

Calypso, qînă 39, 74, **191**, 226, 242.

Camene, Muse la Romanî 58.

câmp, șeul de 101 urm.

Câmpii durerii 112.

Câmpiiile Elysee 110, 160.

Câmpul lui Mars 36, 56.

cap de Medusă 231.

Capaneus, unul din cei șepte în contra Tebei 147, 148.

căprioara din Ceryneia 125.

carul lui Posidon 80, 171; Sôrelui
61; 62; Selenei 64; Aurorei 64

Medeei 160.

Carul cu boi, V. Arctos.

Cassandra, fiica lui Priam 178, 181,
200, 232.

Cassiopeia, mama Andromedei 169.

Castalia, fântâna la pôlele Parnasului
lui 58.

Castor și Pollux, frați gemeni 149,
173, 231, 241.

Catul, poet roman 32, 50.

Cecrops, rege din Atica 138, 141,
240.

Cei șepte în contra Tebei 147, 183,
240.

Centauri 23, 84, 85, 128, 136,
137, 150, **152**, 156, 240.

- Centauromachia 153.
Cephalos, soțul nimfei Procris 65, 139.
Cepheus, rege din Etiopia 169.
Cephisodot, sculptor 56.
cerb, Acteon schimbăț în 30.
Cerber, păzitorul Infernului 82, 109, **110**, 111, 128, 219, 220, 230, 238.
cerboica din Ceryneia 125, 220.
Cercyon, uriaș 135.
Cerealia, serbările deieței Ceres 92, 229.
Ceres, deieța rôdelor la Romanii 92, 98, 238.
Cerul, deieții cerului 10; V. Uranos.
Ceryneia, muntele 125.
Ceyx, rege din Trachis 130, 163, 240.
Chalciope, fiica lui Eetes 158.
Chaos 5, 7, 234.
chaos 227, 230.
Chares, architect 64.
Charite, Gratiile 18, 27, 31, 43, 48, 55, **56**, 93, 120, 235.
Charon, luntrâșul Infernului **110**, 111, 219, 238.
Charybda, prăpastie și monstru 79, 190, 191, 237.
chimera 231.
Chimera, monstru răpus de Perseu 82, **164**, 223, 241.
Chiron, Centaur 70, 134, **153**, 156, 158, 182, 240.
Chloris, V. Flora.
Chrysaor, fiul lui Posidon 82, 126, 169.
Chryseis, sclava lui Agamemnon 197.
Chryses, preotul lui Apollo 181, 197.
Chrysip, fratele lui Atreu 172.
Ciconi, popor mitic 184.
Cimerieni, popor mitic 74, 115, 188.
cingătorea, Aphroditei 48, 229; Hippolytei 126, 220.
Cipru, insula 47, 52.
Circe, fiica lui Helios 79, 105, 188, 190, 209, 226, 242.
ciris, pasere de mare 176.
Citaredul (Apollo) 29.
Citeron, munte în Beotia 95, 97, 132, 142, 146.
- Claros, oraș în Ionia 26.
Cleopatra, soția lui Meleagru 150.
Clio, Musa istoriei 58.
Cloșca cu puț, V. Pleiade.
Clotho, una din Moire 72, 149.
Clymena, mama lui Phaeton 61, 74, 127.
Clytemnestra, soția lui Agamemnon 172, 173, 180, 181.
Clytia, adoratoarea lui Helios 74, **216**, coborîrî în Infern, a Psychei 52; a lui Eneas 110; a lui Theseu 136; a lui Orpheu 161; a lui Ulysse 188.
Cocalos, rege din Sicilia 177.
cocos, jertfit lui Asclepios 71.
Cocyt, fluviu în Infern **110**, 111, 238.
Colchida, țără lângă Marea-Negru 158, 159.
Colonele lui Hercule 129, 230.
colos, uriaș 227.
Colosul de la Rhodos 32, 227.
comedia 98, 230.
Concordia, unirea personificată 73.
Consus, deu italic 82.
Cora, V. Persephona.
Cornul îmbelșugării 14, 73, 75, 130, 228.
Coronis, mama lui Asclepios 70.
Corybanți, preoții Cybelei 88.
cosmogonia hesiodică 5, 234.
Creon, rege din Teba 124, 147, 160.
Creusa, fiica lui Erechtheu 138, 178.
Crivățul, personificat 68.
Cromyon, muntele 135.
Cronidi, fiul lui Cronos 6, 7, 87.
Cronion (Zeus) 14, 143.
Cronos, titan 3, **6**, **9**, 118, 153, 205, 234.
cultul apelor, V. fluvii; arborilor, V. dryade.
Cupidon 50, 51, 235; V. Amor.
Curcubeul, V. Iris.
Cureți, preoții Rhei 14, 88; popor din Pleuron 150.
cutia Pandorei 120, 230.
Cybele, mama deilor (confundată cu Rhea) **87**, 238.
Cyclop, uriaș 227.
Cyclopi, fișii lui Uranos, 5, 6, 42, 43, 70, 155, **184**, 234, 235.

- Cycnus, fiul lui Ares 35, 130, 235, 239.
Cyrena, mama lui Aristeos 76, 104.
Cythera, insula 48, 52.
Cytherea (Aphrodita) 47, 48.
- Dafin, Daphne schimbăță în 27.
Damastes, uriaș 135.
Danae, mama lui Perseu 14, **168**, 170, 209, 241.
Danaide, fiicele lui Danaos 112, **113**, 166, 230, 239.
Danaos, rege din Argos 113, **166**, 241.
Daphne, nimfă 26, 206, 234.
daruri minunate, V. talismane.
Dedal, constructorul Labirintului **176**, 177, 224, 243.
dedal 231.
Dejanira, soția lui Heracle 130.
delfin, trimis de Posidon 81, 83, 85.
Delios (Apollo) 26.
Delos, una din Ciclade 26, 31, 89.
Delphi, oracolul de la 26, 28, 31, 45, 124, 130, 138, 141, 146, 158, 181.
Demetra, deită secerișului 14, 60, 87, 89 urm., 171, 182, 217, 238.
Demodocos, cântăreț 192, 242.
Demonii 3, 73, 229.
Demophon, creșut de Demetra 90, 182.
Desfrînarea, personificată 122, 123.
Destin, ursita personificată 12, **72**, 229.
Deucalion și Pyrrha 13, **118**; fiul lui Minos 175, 183.
Diana, deită vînătorii **32**, 234.
Diana din Ephes 32.
Dictys, rege din Seriphos 168, 169, 170.
Dido, regina Cartaginei 196.
Dike, Dreptatea divină 3; una din Hore 56.
Diluiu 13, **118**, 239.
Dimos, fiul lui Ares 35.
Dindym, muntele 88.
Diomede, rege din Tracia 34, 126; fiul lui Tydeu 21, **183**, 197, 199, 241.
Dione, oceanidă 14, 74, 234.
- Dionysiace, serbările lui Dionysos 95, **97**, 98, 101.
Dionysos, deul viței 41, 93 urm., 101, 128, 136, 152, 207, 229, 238.
Dișoșuri (Castor și Pollux) 136, 159, 173 urm., 178, 241.
Dirce, soția lui Lycos 142, 240.
Dis (Pater) **108**, 110, 112, 238.
Discordia, personificată 34, 178.
ditirambo 96, 97, 98, 229.
Dithyrambos (Dionysos) 93.
Diua personificată 60; V. Hemera.
Dius Fidius (Jupiter) 13.
Dodona, oracol din 15.
Dorințe 14, 102, 218.
Doris, mama Nereidelor 61, 75, 78, 84.
Dryas, tatâl lui Lycurgos 95.
Dryade, nimfe de păduri **76**, 118, 216, 237.
Dryopii, popor mitic 130.
Dryops, tatâl nimfei Penelopa 103.

Eaciidi (Peleu, Achile, Neoptolem) 201.
Eacos, judecător în Infern 110, 177, 239.
Echidna, monstru 82.
Echo, nimfă 2, **76**, 237.
Edip, rege din Teba 146 urm., 168, 188, 221, 231, 240.
Eetes, tatâl Medeei 158, 159, 160, 222, 240.
Eeetion, tatâl Andromachei 195.
Egeon 61, 234; V. Briareu.
Egeria, nimfă 58, **77**, 229, 237.
Egeu, tatâl lui Theseu 136, 160.
egida, scutul lui Zeus 12, 42, 228; al Athenei Pallas 20, 21, 24, 169, 228.
Egina, fiica lui Asopos 163.
Egist, fiul lui Thyeste 40, 180, 181.
Egyptos, fiul lui Epaphos 166.
Eia sau Colchida 158, 188.
Electra, oceanidă 75, 78; sora lui Oreste 181, 241.
Electryon, tatâl Alcmenei 121.
Eleusine, misterele 89, 90, **91**.
Eleusis, templul din 90, 92.
elotrop, Clytia schimbăță în 216.
Elysiu **109**, 110, 112, 116, 238.
Endymion, îndrăgit de Selena 64, 114, 229, 236.

Eneas, fiul lui Anchise 40, 49, 53, 73, 106, 110, 111, 183, 196, 200, 241.
Eneida 49, 53, 132, 194, 201, 233.
Eneus, tatăl Dejanirei 130; tatăl lui Meleagru 149.
enigme 146.
Enomaos, rege din Elida **171**, 241.
Enona, soția lui Paris 194.
Enyo, sora lui Ares 35, 36, 235.
Eolia, insulă 68, 187.
Eolus, deul vînturilor 68, **187**, 229, 236.
Eos, Aurora 6, 60, **64**, 68, 139, 199, 214, 236.
Eous, calul Sôrelui 62.
Epaphos, fiul nimfei Io 166, 241.
Epeios, constructorul Calului de lemn 199.
Ephes, templul din 32.
Epicasta, nume homeric al Locastei 146.
Epictet, filosoful 17.
Epidaur, oracolul din 70, 71, 134.
Epigonă 148, 231.
Epimetheu, fratele lui Prometheu 120.
Epoca de aur 8, 55, 228.
Epoce, cele patru 8, 118, 234.
Epopeus, rege din Sicyon 142.
epopt, în misterele eleusine 91.
Erato, Musa poesiei lirice 58, **59**.
Erebos, Intunericul 5; parte a Infernului 188.
Erechtheion, templul 23, 138.
Erechtheus, rege din Atica 138, 240.
Ergane (Athena) 21.
Erichthonios, rege din Atica 138.
Eridan, fluviu 61, 63, 75, 127.
Erigona, fiica lui Icarios 95, 238.
Erinie, deitele răsbunării **113**, 114, 136, 150, 172, 181, 239.
Eriphyla, soția lui Amphiarao 148.
Eris, Discordia 35, 48, 157.
Erisichton, rege din Tesalia 89.
Erix, tâlhar 129.
Erymant, muntele 125, 128, 135.
Erythia, insulă 127.
Eroi 11, 75, **116**, 239.
Eros, deul iubirii 5, **40**, 114, 235.
Eschyl, tragic grec 113, 119, 201, 223.

Esculap 54, 229; V. Asclepios.
Eson, tatăl lui Iason 158, 160, 240.
Eteocle, fiul lui Edip 147, 148.
Ethon, calul Sôrelui 62.
Ethra, mama lui Theseu 134.
Etiopeieni, popor mitic 65.
Etna, muntele 7, 42, 43, 74, 199.
Eumenide, Furiile 113, **114**, 147, 239.
Eumeos, servitorul lui Ulyssse 193, 242.
Eumolpos, cântăreț mitic 162.
Eunomia, una din Hore 56.
Euphorion, fiul Helenei 181.
Euphrosina, una din Charite 56.
Euripide, tragic grec 101, 201, 205.
Europa, răpită de Zeus 14, 141, **175**, 241.
Euros, vîntul de răsărit 67, **81**.
Euryala, una din Gorgone 169.
Eurykleia, dăica lui Ulyssse 193.
Eurydice, soția lui Orpheu **161**, 162, 240.
Eurynome, mama Charitelor 56.
Euryphaesa, titanidă 60.
Eurystheu, rege din Micen 121, 124 urm., 172.
Eurytion, păstor uriaș 127; Centaur 152; rege din Phtia 155.
Eurytos, rege din Echalia 129, 130.
Euterpe, Musa musicii 58, **59**.
Evadna, soția lui Capaneus 147.
Evandru, rege din Roma 132.
Evhemer, scriitor grec 204.
Erios (Dionysos) 96, 97.
Expunere de fecioare 129, 169, 224; de copii 138, 142, 146, 168, 223.
Fa... V. Pha.
Fata, Ursitóre 72.
Fatalitate, V. Moira.
Fatua, deită profetescă 106.
Fatum, Destinul 72, 229.
Fauna, deită vitelor 106, 229.
Fauni 106.
Faunus, deul vitelor **105**, 238.
Favonius, V. Zephyros.
Fe... V. Phe...
Fericirea, personificată 123.
Fețiali, pristavi romani 41.
firul Ariadnei 135, 231.
Fluvii, cultul lor 74, **75**.

- Flora (Chloris), deită florilor 106, 148, 229, 238.
Floralia, serbatōrea florilor 106.
Foc, dei de; V. Hephestos și Hestia.
foc sacru 46, 229.
Fortuna, deită norōcelor 73, 237.
Fulger, atributul lui Zeus 10, 17.
Frica, personificată 35.
Furi 111, 114, 230, 239; V. Erinie.
Galathea, nimfă 78, 185, 242.
Ganymed, paharnicul deiilor 55, 57, 129, 229, 235.
Gea, soția lui Uranos 5, 6, 87, 103, 127, 138, 237.
Gemeni, constelațiune 174, 224.
Genii, dei tutelari 73, 229.
Genitrix (Venus) 53.
Geryon, uriaș 126, 132, 169, 239.
gheonōie, Picus schimbat în 105, 218.
ghiocel, Narcis schimbat în 76.
gigant, uriaș 227.
Giganți 9.
Gigantomachia 7, 9, 24, 65, 234.
Glauce, a doua soție a lui Iason 160.
Glaukos, deul marinilor 79, 164, 237; tatăl lui Sisyph 175.
Glycon, sculptor 132.
Gorgona Medusa 168.
Gorgone, fecioare monstruoase 79.
Grădina Hesperidelor 127, 230.
Gradivus (Mars) 36.
Grajdurile lui Augias 125, 169, 241.
Grății, cele trei 56, 229.
Gree, Babele mării 79, 168, 241.
greere, Tithonus schimbat în 65.
Grijă, personificată 52, 110.
Gyes, Hecatonchir 5.
Hades, deul Infernului 7, 39, 80, 89, 90, 91, 108 urm., 168, 217, 238; locașul morților 7, 48, 74, 109, 114, 128, 134, 136, 161, 163, 175, 188, 194, 218, 230, 238, 242.
Hamadryade, nimfe de păduri 76, 77.
Harmonia, soția lui Cadmos 27, 141, 148.
Harpie, nimfe de vîrtejuri 78, 159, 217, 229, 230, 237.
Hebe, deită tinerețelor 27, 55, 57, 131, 235.
Hecate, deită lunei 31, 64, 90, 217, 235.
Hecatonchiri, fiii lui Uranos 5, 6, 234.
Hector, fiul lui Priam 178, 182, 183, 194, 198, 241.
Hecuba, soția lui Priam 178, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201.
Helena, fiica Ledei 49, 72, 136, 173, 174, 178, 180, 181, 194, 199, 231, 241.
Helenus, fiul lui Priam 178.
Heliade, fiicele lui Helios 61, 63.
Helicon, munte consacrat Muselor 58.
Helios, deul sōrelui 2, 6, 42, 56, 60 urm., 65, 74, 90, 158, 175, 188, 190, 191, 206, 213, 217, 236.
Helle, fiica lui Athamas 158, 209, 240.
Hemera, diuă personificată 5.
Hephestos, deul focului 35, 42 urm., 48, 60, 87, 119, 134, 142, 156, 182, 185, 192, 235.
Hera, soția lui Zeus 14, 18 urm., 42, 49, 57, 70, 84, 93, 97, 113, 121, 126, 127, 131, 163, 166, 179, 191, 234.
Heracle, eroū divinizat 35, 36, 42, 57, 75, 76, 81, 109, 110, 116, 117, 119, 134, 136, 137, 153, 155, 159, 160, 163, 164, 170, 180, 194, 207, 209, 218, 219, 220, 239.
Heracee, serbările lui Heracle 121 urm.
Hercule 59, 129, 132, 230, 239.
Hermaphrodit, fiul lui Hermes și al Aphroditei 229, 235.
herme, statuile lui Hermes 40.
Hermes, vestitorul deiilor 13, 18, 36, 39 urm., 57, 66, 67, 91, 93, 103, 108, 120, 130, 138, 154, 163, 166, 168, 169, 171, 172, 184, 188, 192, 226, 235.
Hermiona, fiica lui Menelaos 181, 241.
Herodot, istoric grec 73.
Hesiod, poet grec 2, 5, 6, 7, 8, 45, 49, 56, 58, 61, 89, 109, 116, 122, 161, 185, 205, 219, 233.
Hesiona, fiica lui Laomedon 129.
Hesperia, nimfă 63.

- Hesperide, nimfe 66, 79, **127**, 151, 168, 239.
Hesperos, tatăl Hesperidelor **65**, 127.
Hestia, deită vatrei 45 urm., 235.
hiacint, V. zambilă.
Hilaira, fiica lui Leucip 173.
Hippia (Athena) 20.
Hippocentauri, centauri călări 152.
Hippocrena, fintină sacră 78, 82.
Hippodamia, fiica lui Peneios 152, 240; fiica lui Enomaos 171, 241.
Hippolyt, fiul lui Theseu **31**, 81, 136, 240.
Hippolyta, regina Amazonelor 126.
Hippomedon, unul din cei săpte în contra Tebei 147.
Hippomenes, soțul Atalantei 151.
Homer, poet grec 2, 15, 40, 45, 47, 52, 60, 72, 80, 84, 89, 114, 116, 141, 143, 146, 152, 161, 163, 182, 184, 205, 219, 226, 233.
Horațiū, poet roman 174, 234.
Hore, 18, 27, 47, 48, **55**, 60, 62, 72, 120, 235.
Hyacinthus, iubit de Apollo 26, 234.
Hyade, nimfe și constelațiune **67**, 236.
Hyas, fratele Hyadelor 67.
Hydra de la Lerna 124, 220, 231, 239.
Hygieia, fiica lui Asclepios 70, 71.
Hylas, tovarășul lui Heracle **76**, 159, 237.
Hyllos, fiul lui Heracle 130.
Hymenaeus, deul căsătoriei 50.
Hyperion, Titan 6, 20, 60, 191, 206, 236.
Hypermnestra, una din Danaide 166.
Hypnos, Somnul personificat **114**, 239.
Hyrieus, tatăl lui Orion 66.
- Iachos** (Dionysos) 96.
Iadul **230**; V. Infern.
Ianuarie, luna 8, 228.
Iapetus, Titan **119**, 127.
Iarna, personificată 61.
Iason, căpetenia Argonauților 149, 153, 158, 160, 222, 240.
Iasos, tatăl Atalantei 150.
- Icar, fiul lui Dedal 176, 177, 224, 229, 241.
Icarios, tatăl Erigonei 95; tatăl Penelopei 184.
Icelon, fiul Somnului 115.
Ictinos, architect 23.
Ida, muntele 26, 87, 178, 194, 196.
Idamant, fiul lui Idomeneu 183.
Idas, frate gêmei cu Lynceus 149, 173, 174, 241.
Idomeneu, rege din Creta 175, 225, 109, 110, **183**, 201, 233.
Iepele, lui Diomede 126, 164, 220; lui Enomaos 171.
ierofant, în misterele eleusine 91.
Iliada 21, 61, 70, 75, 109, 110, **183**, 201, 233.
Ilion, V. Troia.
Ilithyia, deită nascerilor **18**, **70**, 237.
Inachos, deu-fluviu 166.
incubațiune 71.
Infern, deu din 108 urm.; descrierea Infernului **109**, 188, 196, 238.
Ino (Leucothea), fiica lui Cadmos **85**, 93, 141, 158, 192, 237.
Insula fericitorilor, locașul eroilor după moarte **108**, 116.
Interdicere de a deschide cutia 52, 120, 121; lada 138, 221; de a se uita înapoi 161, 211.
Intinerire 160, 223.
Intunericul, V. Erebos.
Inviere, V. buruiana vieții.
Io, fiica lui Inachos 18, 39, 120, **166**, 241.
Iobate, rege din Licia 167.
Locasta, mama lui Edip 146, 147.
Iola, sclava lui Heracle 129, 131.
Iolaos, nepotul lui Heracle 124, 149.
Jon, fiul Creusei 138.
Iphicles, frate gêmei cu Heracle 121, 149.
Iphigenia, fiica lui Agamemnon **32**, 172, 180, 181, 201, 218, 241.
Iphitos, fiul lui Eurytos 129.
Irene, una din Hore 3, 56, 235.
Iris, vestitoarea deiilor 55, **56**, 78, 91, 235.
istmice, Jocuri 82.
Itaca, insula 184, 191.

- Itys, fiul Procnei 139, 140; fiul Aedonei 142.
Ixion, pedepsa-i în Infern 40, **113**, 152, 239.
- Janus, rege divinizat **8**, 32, 228.
Jocuri, olympice 15; istmice 82: pythice 28.
Joi, diua 228
Joie, V. Jupiter.
Judecata, sufletelor 110; lui Paris 48.
Juno, soția lui Jupiter **18**, 70, 228, 234.
Jupiter, șeul suprem la Romanii 7, 8, 12, **15**, 52, 57, 62, 87, 228, 234.
Justiția, divină: V. Dike; umană, V. Themis; primitivă, V. Astrea; răsbunătore, V. Nemesis.
Juventas, junețea personificată 57.
- Keleno, una din Harpii 79.
Keleos, rege din Eleusis 90, 92.
Kephalos, V. Cephalos.
Kere, deitale morții 114.
Keto, soția lui Phorkys 78, 79.
Klytos, iubital Aurorei 65.
Kottos, Hecatonchir 5.
Kypris (Aphrodita) 52.
- Labdacos, nepotul lui Cadmos **146**.
labyrinth 231.
Labirintul, construit de Dedal 95, 135, **176**.
Lachesis, una din Moire 72, 149.
Ladon, balaur-păzitor al merelor de aur 127.
Laerte, tatăl lui Ulysse 184, 188, 193, 242.
Laios, tatăl lui Edip 146, 168.
Lampetia, fiica lui Helios 63, 191.
Lâna de aur 43, 158, **159**.
Laocoön, preot al lui Neptun 199, 200, 201, 203, 241.
Laodamia, soția lui Protesilaos 181.
Laomedon, rege troian 26, **129**, 178.
Lapiți, popor din Tesalia 23, **152**, 240.
Lari, suflete divinizate 73.
Latmus, rege din Lațiu 106, 196.
Latona, V. Leto.
- Lavinia, fiica lui Latinus 196.
Learchos, fiul lui Athamas 85.
lebădă, Cyenus schimbă în 35.
Leda, mama Dioscurilor și a Helenei 173, 241.
Legea, V. Themis.
lei, Atalante și Hippomenes schimbă în 151.
Lemnos, insulă în marea Egee 40, 42, 43.
Lene, bachante 96.
Lenee, serbări dionysiace 97.
Lerna, smîreul din 124.
Lestrygoni, popor mitic 187.
Lethe, fluviu în Infern **110**, 115, 230, 238.
Leto, mama lui Apollon și a Artemidei 14, 26, 27, 31, 112, 143, 234.
Leucip, tatăl Hilairei 173.
Leucippa, fiica lui Minyas 95.
Leucothea, V. Ino.
Leul din Nemeia 124.
Liber, Bachus la Romanii 98.
Libera, Proserpina la Romanii 98.
Liberalia, serbările lui Liber 98.
Libertas, libertatea personificată 73.
Libitina (Venus) 53.
Lichas, sclavul lui Heracle 131.
lilieci, fiicele lui Minyas schimbă în 95.
Linos, fiul lui Apollo 122, 162.
Lira lui Amphion 142, 221; lui Orpheu 166, 221.
Lotophagi, popor mitic 184, 226, 242.
lotos, plantă 184, 226.
Lucéferul 62; de dimineață 62, 65; de seră 65.
Lucian, scriitor grec 153.
Lucifer, stău dimineții 65.
Lucina, deită facerilor 70, 237.
Lucretius, poet roman 47, 53.
Ludi romani 15.
Luna 63, 236; (de dile) personificată 60.
Luni, diua 228.
Luntrea lui Charon 110, 230.
Lupercaliu, serbările lui Faunus 106.
Lupercus (Faunus) 106.
Lyaeos (Dionysos) 196.
Lycaon, rege schimbă în lup 13, 234.

- Lycomede, rege din Skyros 137.
Lycos, fratele lui Nycteus 142.
Lycurgos, rege din Tracia 95, 238.
Lykios A(pollo) 26.
lymphaticus 76, 216.
Lynceus, Argonaut 149, 159, 173,
174, 222; soțul Hypermnestrei 167.
Lysip, sculptor 132.
- M**achaon, fiu lui Asclepios 197.
Magna Mater 88.
Maia, mama lui Hermes 14, 44, 67,
106, 228.
Maiu, luna 44, 228.
Mană, sufletele morților 3, 73.
Mare, dej de 74 urm.
Marea, V. Pontos.
Mars, deuș războiului 3, **36**, 228,
235.
Marsyas, Satyr **27**, 102, 103, 205.
Marte, V. Mars.
Marți, diua 228.
Martie, luna 228.
măslinul, creat de Athena 21, 22, 23.
Mater Matuta, deită dimineții 65.
Matronalia, serbările Junonei 18.
Medea, vrăjitoare 49, 135, **160**, 176,
188, 222, 240.
Medusa, una din Gorgone 12, 20,
24, 79, 128, **168**, 169, 224, **241**.
Megalesti, serbările Cybelei 88.
Megara, prima soție a lui Heracle
124.
Megeara, una din Erinye 113, 230.
Melampus, ghicator 147, **162**, 167.
Melanion, soțul Atalantei 151.
meleagride, bibilice 150.
Meleagru, erou 34, 130, 149 urm.,
222, 240.
Melia, oceanidă 166.
Meliade, nimfe de frasini 76.
Melikerte, fiu Leucothoei 85, 237.
Melkarth, deuș fenician 85, 131.
Melpomena, Musa tragediei 58, **59**.
Memnon, fiu Aurorei 65, 199, 236.
Memoria 119; V. Mnemosyna.
Menade, Bachante 96, 101, 230.
Menelaos, frate cu Agamemnon 49,
178, 179, **180**, 181, 197, 241.
Mentor, amicul lui Ulysse 232.
Mera, cătea și constelațiune 95.
- mercurii*, metal licid 228.
Mercurius, deuș roman identificat cu
Hermes **41**, 228, 235.
Mere de aur, ale Hesperidelor 127,
151, 220.
Metanira, mama lui Demophon 90.
Meropa, una din Pleiade 67, 146.
metamorfoze 207, 211, 216.
Metis, soția lui Zeus 14, 75.
Midas, rege din Frigia 102, 171,
230, 238.
Miercuri, diuă 228.
Milet, oracol din 51.
Minerva 2, 3, **24**, 234.
minerval 24.
Minos, rege din Creta, **110**, 111,
126, 135, **175**, 239.
Minotaur, monstru 95, **135**, **176**,
231, 239.
Minunii, cele șepte 32, 64, 176.
Minyas, fiicele lui 95, 238.
mist, primul grad de inițiere 91.
mistere 96, 162; V. Eleusine.
Mistrețul, din Calydon 149; din Cro-
myon 135; din Erymant 125,
220.
Mithra, deuș sărelui la Perși 63.
mitologie comparativă 207.
mituri, interpretarea lor 204 urm.;
elementul anomal în 205, 207,
208; onomimie și polionomie în
206.
Mnemosyna, memoria personificată,
mama Muselor 6, 14, 58, 59.
Moira, Fatalitatea **72**, 150, 196.
Moire, Ursitorele 55, **72**, 113, 149,
155, 156, 237.
moyl, plantă 188, 226.
Moneta (Juno) 19, 228.
monetă, metal bătut 228.
Morpheus, deuș viselor 115, 230.
Mórtea, personificată 111, 114, 155,
221, 223; V. Thanatos.
Mulciber (Vulcanus) 44.
Muncile lui Heracle 124 urm.
munți, nimfe de 76.
Musagetul (Apollo) 27, 29.
Muse 27, 31, 55, 58 urm., 85, 156,
162, 228, 235.
Museos, cântăreț mitic 162.
Museu, templul Muselor 228.

- myrmidon*, pitic 228.
Myrmidoni, popor de pitici 155, 157,
197, 214, 228.
Myrtilos, rîndașul lui Enomaos 171,
172.
- Naiade, nimfe de ape **76**, 77, 229,
237.
Narcis, îndrăgit de sine-însuși 3,
76, 229, 237.
narcis, Narcis schimbat în 76.
Nascerea omului 118, 239.
Nausicaa, fiica lui Alkinoos 192.
nebrida, piele de mistreț 99.
nectar, beutura deiilor 57, 90, 228.
Neera, soția lui Hyperion 191.
neygia, sacrificiul morților 242.
Neleus, tatăl lui Nestor 183.
Nemeia, valea 124.
Nemesis, justiția universală 72, 237.
Nemorensis (Diana) 32.
Neoptolem, fiul lui Achile 182, 200.
Nephele, mama lui Phrixos 152,
158.
Neptunus, deul mării **82**, 200, 237.
Nereide, fiicele lui Mereus 75, **78**,
84, 85, 169, 182, 199, 229, 237.
Nereus, deul vechiul al mării **78**,
127, 237.
Nessos, Centaur 130, 131, 160, 231,
239.
Nestor, rege din Pylos **183**, 184,
199, 232, 241.
Nike, victoria personificată 3, **20**,
57, 234.
Nilul, deu-fluviu 75.
Nimeni, numele lui Ulysse 184, 225.
Nimfe 61, 75 urm., 93, 101, 103,
216, 229, 237.
Niobe, fiica lui Tantal 34, **143**, 209,
231, 240.
Niobide, copiii Niobei 143.
Nisos, tatăl Scylei 176, 241.
Nóptea, personificată 114; V. Nyx.
Norocul, personificat 73, 215; V.
Fortuna și Tyche.
Notos, Austrul **68**, 81.
Nycteus, soțul Antiopei 142.
Nymphe, V. Nimfe.
nympholeptos 76.
Nyx, Nóptea personificată 5.
- O**bol mortuar 110, 219.
Ocean 60, 61; V. Okeanos.
Oceanide, nimfe de ocean 6, 61,
74, 78, 119.
Odyssea 109, 184, 185, 201.
Odysseu, nume grec al lui Ulysses
184, 189, 190, 233.
Oenomaos, V. Enomaos.
Ogygia, insulă locuită de Calypso
191.
Oidipus, V. Edip.
Oileu, Argonaut 183.
Okeanos, Titan, părintele fluviilor 6,
72, **74**, 75, 79, 119, 120, 237.
Okypete, Harpie 79.
Olymp, locuința deiilor 7, 12, 20,
21, 27, 35, 43, 47, 56, 58, 89,
103, 116, 131, 156, 165, 169,
174, 228.
Olympia, templul din 15, 16, 153.
olympiadă 15, 23.
olympice, Jocuri 15, 63.
Olimpios (Zeus) 15, 64.
Omphala, regina Lidiei 130, 239.
Oniros, Visul personificat 239.
Ops, soția lui Saturn 88.
Optimus Maximus (Jupiter) 15.
oracole 28, 228.
Orcus, deul morții **114**.
Oreade, nimfe de munți 76.
Oreste, fruțul lui Agamemnon 32, 172,
181, 241.
Oreste și Pylade 201, 234.
orgii, serbarele lui Bacchus 96, 230.
Orion, urias și constelație **30**, 65,
66, 214, 236.
Orithya, nereidă 68, 236.
Orpheu, poet mitic 110, 159, **161**,
240.
Orphici, filosofi 97, 161.
Orthia (Artemis) 31, 32.
Orthros, căine cu două capete 127.
Ossa, muntele 7, 36.
Othrys, muntele 6, 104.
Ovidiu, poet roman 8, 13, 21, 26,
60, 61, 76, 92, 106, 114, 140,
201, 223.
- P**acea, V. Irene.
Pactol, fluviu în Lidia 102, 230.
păiajin, Arachne schimbată în 22.

- paladiu* 24.
Paladiu, Athenei 24, 228; din Troia 183, 196, 199.
Palatul, Sôrelui 61; Somnului 114.
Palemon (Melikerte) 85.
Pales, deieță păstorilor 106, 238.
Palilia, serbătoarea deieței Pales 107.
Pallantiđi, verii lui Theseu 136.
Pallas (Athena) 20, 22, 200, 224.
Pămîntul, deii pămîntului 10, 87 urm.
Panaceia, fiica lui Asclepios 70.
Pan, deul păsunilor 101, 102, **103**, 104, 105, 230, 238.
Panathenee, serbările Athenei 22, 93, 89, 135, 136.
Pandareu, tatăl Aedonei 142, 197.
Pandemos (Aphrodita) 49, 53.
Pandion, rege din Atica 139.
Pandora, prima femeie 24, 43, **120**, 219, 239.
panică (frică) 103.
Paphos, oraș în Cipru 52.
Parce, cele trei 72, 237.
Parerga, isprăvile secundare ale lui Heracle 128.
Paris, fiul lui Priam 40, 45, 157, 178, 180, 182, **194**, 197, 199, 229, 231, 241.
Parnas, muntele 58, 118.
Parthenon, templul 20, 22 urm., 25, 63, 64, 83, 92, 137, 153.
Parthenopeus, unul din cei săptă în contra Tebei 147.
Parthenos (Athena) 22, 24, 137.
paserile din Stymphal 125.
Pasiphae, soția lui Minos 49, **175**, 176.
Patroclu, amicul lui Achile 182, 194, 197, 198, 241.
patul lui Procuste 135, 231.
Pausanias, istoric grec 15, 233.
Pax, Pacea personificată 3, 56.
Pegas, cal înaripat 82, 164, 165, 169, 231, 241.
Peleu, tatăl lui Achile 126, 149, 155, 157, 181, 182, 221, 240.
Pelias, unchiul lui Iason 155, 158, 160, 164, **222**, 240.
Pelion, muntele 70, 136, **152**, 153, 156; V. Ossa
- Pelopiđi, urmașii lui Pelops 172, 201.
Pelops, fiul lui Tantal 113, 143, **171**, 241.
Penați, deii casei 44, **73**, 229.
Peneios, fluviu divinizat 26.
Penelopa, nimfă, mama lui Pan 103; soția lui Ulysse 184, 188, 193, 232, 242.
Pentesilea, regina Amazonelor 199.
Pentheus, rege din Teba 95, 238.
peplos 23.
Periphete, uriaș 134.
Persefonă, fiica Demetrei și soția lui Hades 39, 48, 60, **89**, 97, 208, 128, 155, 163, 175, 188, 190, 217, 238.
Perseu, erou **121**, 168 urm., 208, 209, 231, 241.
personificăriune 2, 6, 207.
pețire, condiționă de 151, 155, 220.
Phaeton, fiul lui Helios **61**, 74, 165, 229, 236.
Phaetusa, fiica lui Helios 63, 191.
Phantatos, fiul Somnului 115.
Pheaciene, popor mitic 192.
Phebe, fiica lui Leucip 173.
Phedra, soția lui Theseu 31, 49, 136, 175, 221.
Phidias, sculptor grec 15, 17, 22, 24, 25, 32, 64, 153.
Philemon și Baucis **13**, 228, 234.
Phileus, fiul lui Augias 126.
Philoctet, amicul lui Heracle 180, 194, 241.
Philomela, sora Procnei 139, 231.
Philyra, oceanidă 153.
Phineus, rege din Bitinia 159, 240.
Phlegeton 112; V. Pyriphlegethon
Phlegias, rege din Tesalia 70.
Phlegon, calul Sôrelui 61.
Phobetor, fiul Somnului 115.
Phobos, sau Spaima, fiul lui Ares 35.
Phocos, fratele lui Peleu 155.
Phoebus (Apollo) 26, 27, 31, 60, 62, 206, 236.
Pholos, Centaur 128.
Phorkys, deu monstruos al mării **78**, 79, 168.
Phoroneus, fiul lui Inachos 166.
Phosphoros, Lucéferul de diminată 65, **66**, 214, 236.

- Phrixos, fiul lui Athamas **158**, 209, 222, 240.
Picus, rege din Lațiu 105, 238.
Pietatea, personificată 9, 73.
pin, Pitys schimbătă în 103.
Pind, munte consacrat Muselor 58.
Pindar, poet grec 56, 201, 233.
Pirithoos, regele Lapișilor și amicul lui Theseu 23, 110, 128, 136, 149, 152, 240.
Pitho, deită înduplecării 48.
Pitheus, rege din Trezen 134.
pitonisă, ghicitore 228.
Pitys, nimfă 103.
Platon, filosof grec 204.
Pleiade, fiicele lui Atlas **67**, 236.
plopă, Heliadele schimbate în 61.
Plutarch, istoric grec 104.
Pluton, deul Infernului 52, **108**, 136, 161, 238.
Plutos, fiul Demetrei 89.
Podarkes, porecla lui Priam 178.
Polias (Athena) 21, 23.
Pollux, V. Castor.
Polybos, rege din Corint 146.
Polyclet, sculptor 18, 19.
Polydekes (Hades) 108.
Polydectes, rege din Seriphos 168, 169.
Polydor, fiul lui Priam 196; sculptor grec 201.
Polyidos, ghicator 175, 241.
Polymestor, rege din Tracia 196.
Polymnia, Musa imnurilor 58, **59**.
Polynice, fiul lui Edip 147, 148.
Polyphem, Cyclopul 78, 81, 185 urm., 190, 225, 242.
Polyxena, fiica lui Priam 178, 183.
Pomona, deită pómelor 106, 238.
Pontos, Marea personificată 5, **78**, 237.
Portunus, deul porturilor 85.
porumbițe, aducând ambrosie 14, 191.
Posidon, deul marii la Greci 7, **21**, 22, 23, 36, 79, 80 urm., 84, 126, 134, 136, 156, 159, 160, 164, 269, 176, 179, 183, 186, 187, 190, 192, 200, 237.
Praxitele 29, 41, 50, 53, 54, 98, 143, 169.
Preteide, fiicele lui Pretos 167.
Pretos, rege din Argos **164**, **167**, 241.
Priam, rege din Troia 49, **178**, 182, 194, 195, 196, 198, 241.
Priapus, deul grădinilor 50, 235.
Primăvara, personificată 60.
Priveghetore, Philomela schimbătă în 140; Aedon schimbătă în 143.
Procne, fiica lui Pandion 139, 140, 240.
Procris, soția lui Cephalos 139, 240.
Procruste, tâlhar ucis de Theseu 135.
Prodicos, apologul lui 122, 230, 239.
Profeție fatală 146, 168, 171.
Promachos (Athena) 20, 24.
Prometheu, fiul lui Iapetos 40, 118, **119**, 127, 166, 207, 230, 239.
Proserpina, numele roman al Persefonei 52, **92**, 238.
Protesilaos, Grec care desbarcă în tâu la Troia 181.
Proteus, deu de mare 61, **79**, 156, 216, 229, 237.
Providența, prevederea deilor 73.
Psyche, soția lui Amor 50 urm., 110, V. Amor.
Psychopompos (Hermes) 40.
pupeză, Tereus schimbat în 140.
Pygmei, popor pitic din Libia 74, 215, 228.
pygmeu, pitic 228.
Pylade, amicul lui Oreste 181.
Pyriphlegeton, riul de foc în Infern 110, 238.
Pyroeis, calul Sôrelui **62**.
pyrophoros epitetul lui Prometheu 239.
Pyrrha, V. Deucalion.
Pyrrhos, V. Neoptolem.
Pythia, preotesa lui Apollo 26, 139, 228.
Pythianul (Apollo) 26.
pythice, Jocuri 28.
Python, șerpele 26, 29, 234.
Ptyiocampes (Sinis) 134.
Quinquatrus 24, 234.
Quintus de Smirna 201.
Quirinalia, serbările lui Quirinus 36.
Quirinus, deu sabin 36.

- Raliță, V. Sirius.
Războiul troian 178 urm.
Religiunea și mitologia 3, 45, 117.
Resărutul, personificat 62, 64.
Reutatea, personificată 122.
Rhadamant, judecător în Infern 110, 122, 175, 176, 239.
Rhea, soția lui Cronos 6, 9, **87**, 238; mama lui Romulus 223.
Rhodos, insula 13, 63; V. Colos.
rindnică, Procure schimbată în 140, 221.
Riphei, munții 68.
rodie 54, 91.
Romulus 36; și Remus 223, 224.
rōtă, simbolul Norocului 73, 229.
- Sabazius, Dionysos trac 97.
Salacia, deită mării 82.
Salii, preotii lui Mars 36.
Salus, sau Sănătatea 70.
sandalele lui Hermes 39, 40, 168, 212.
Sarpedon, fiul Europei 175; erou troian 197, 241.
Saturn, deu roman identificat cu Cronos 3, **7**, 234.
Saturnalii, serbarele lui Saturn 7, 228, 230.
Satyri, genii de păduri 85, 93, 99, **101**, 102, 106, 152, 230, 238.
satyrică (dramă) 98, 101.
Sauroctonul (Apollo) 29.
Seamandru, deu-fluiu 75, 178.
Seiron, tâlhar ucis de Theseu 135.
Scopas, sculptor 100, 143, 151.
Scylla, monstru și prăpastie **79**, 190, 191, 224, 237; fiica lui Nisos 176.
Selena 6, 60, 63, **64**, 213, 236.
Semela, mama lui Dionysos 85, **93**, 141, 218, 238.
semi-dei 116; V. eroi.
Septemtriones 67.
șerpe, atributul lui Asclepios 67.
sphinx 24, 231.
Sfinx, femei-pasere 146, 147, 217, 221.
Sibyla, preotesa lui Apollo 110, 228, 234.
sibylene (oracole) 28.
- Silen, Satyr bêtărân **101**.
Sileni 93, **102**, 152, 238.
Silvanus, deul pădurilor **103**, 238.
simbolismul, în explicarea miturilor 204.
Sinis, tâlhar ucis de Theseu 134, 221.
Sinon, spion grec 199.
Sipylos, muntele 143, 171.
Sirene, femei-paseri **85**, 190, 217, 229, 237.
Sirius, stea 67.
Sisyph, rege din Corint 163; pedepisit în Infern 112, **113**, 230, 239.
Skee, porțile 178, 199.
Skyros, insula 137.
Smintheus (Apollo) 26.
Sol (invictus) 63.
Solymi, popor sălbatic 164.
Somnul, personificat 111, 114, 239; V. Hypnos.
Sophocle, tragic grec 49, 201.
Sórele, personificat 40, 43, 60, 61, 62, 236; V. Helios.
Soter (Asclepios) 71.
Spaima, personificată 35.
Sparti, Semeneajii 141, 240.
stejar, arbore profetic la Dodona, consacrat lui Jupiter 8, 17.
Stele, V. Astre.
Stenoboia, soția lui Pretos 164.
Stentor 184, 232.
Steropes, Cyclop 5.
Stheno, una din Gorgone 169.
Strophius, rege din Phocida 182.
Stymphal, lacul 125.
Styx, fluviu în Infern 9, 52, 57, 75, **110**, 112, 163, 182, 238.
Symplegade, stânci mișcătoare **159**, 190, 240.
Syrinx, nimfă 103, 238.
- Talismane 169, 212.
Tantal, rege asiatic **171**; pedepsa-în Infern 112, **113**, 143, 230, 239.
Tartar 7, 8, 81, **109**, 110, 111, 112, 238.
tartor 230.
Taurul, de la Creta 126; trimis de Posidon 176; lui Minos, V. Minotaur.

- Telamon, amicul lui Heracle 126, 149, 155, 183.
Telchini, genii al focului 43.
Telemach, fiul lui Ulysse 188, 193, 242.
Tellus, deita pamintului 87, 238.
Tenar, capul 81, 110.
Tereus, soțul Procnei 139, 140.
Terminalia, serbatorea lui Terminus 107.
termini, pietre hotarnice 107, 128.
Terminus, deul hotarelor 15, 105, 107, 238.
Terpsychora, Musa danțului 58, 59.
Terra, Pământul personificat 5, 112.
Tethys, soția lui Okeanos 6, 62, 74, 79, 237.
Teucer, fiul lui Telamon 183.
Thalassa, sau Marea, soția lui Pontos 85.
Thalia, Musa comediei 58, 59; una din Charite 56.
Thamyris, poet legendar 162.
Thanatos, Morteau personificată 114, 163, 219, 239; V. Morteau.
Thaumas, fiul lui Pontos 75, 237.
Theia, titanidă 6, 60.
Themis, Legea personificată, justiția umană, 3, 6, 55, 56, 235.
Theocrit, poet grec 185.
Thersite 184, 232.
Theseion, templul lui Theseu 137, 153.
Theseu, ero 23, 81, 95, 110, 126, 128, 134 urm., 149, 151, 152, 159, 164, 173, 176, 208, 209, 218, 231, 239.
Thesmophorii, serbarele Demetrei 89.
Thetis, mama lui Achile 78, 95, 156, 157, 181, 182, 196, 199, 224, 237.
Thrasy mede, sculptor 71.
Thyade, sottele lui Dionysos 96.
thyasus, procesiune dionysiaca 96.
Thyeste, fiul lui Pelops 172, 180, 241.
Tiberinus (Pater) 75.
Tiresias, ghicitor 162, 188, 189, 190.
tirs, cracă cu via și iederă 96, 99.
Tisiphona, una din Erinii 113.
Titan 60, 62, 119.
Titani, fișii lui Uranos 5, 6, 14, 21, 23, 74, 97, 109, 234.
Titanomachie 6, 234.
Tithonus, îndrăgit de Eos 65, 236.
Titu-Livi, istoric roman 82.
Tityos, pedepsit în Infern 112, 239.
Tómna, personificată 60.
tragedie 98, 230.
tridentul lui Posidon 43, 80, 83, 84.
Trinacia, insula 63, 191.
tripedul delphic 28, 130.
Triptolem, preotul Demetrei, 89, 92.
Trismegistos (Hermes) 40.
Triton, fiul lui Posidon 61, 84, 237.
Tritoni, dei de mare 85.
Trivia (Hecate) 31.
Troia 21, 23, 27, 73, 81, 129, 178.
Troilus, fiul lui Priam 178.
Tyche, deita norocelor 73, 237.
Tydeu, unul din cei săptă în contra Tebei 147, 183.
Tyndareu, rege din Sparta 173, 180.
Typhoeus, monstru 7, 82, 234.
Ulysse, rege din Itaca 21, 40, 74, 81, 85, 110, 182, 183, 184 urm., 194, 196, 197, 199, 200, 201, 225, 226, 232, 242.
Urania (Aphrodita) 49, 53.
Urania, Musa astronomiei 58, 59, 162.
Uranidă, fiii lui Uranos 6.
Uranos, deul cerului 5, 6, 185, 234.
Ursa, stea 67.
Ursita V. Destin.
Ursitorea morții 72, 77.
Ursitorele 215; V. Parce.
ursorică, Callisto schimbăta în 67.
Vacă, Io schimbăta în 18.
Vacie, lui Apollo 39; lui Helios 63, 191; lui Geryon 126.
Vara, personificată 61.
rates, profet-poet 28.
Vécul, personificat 69; V. epocă.
Venere, V. Venus
Venus, deita romană confundată cu Aphrodita 2, 47, 50, 53, 66, 229, 235.
Vertumnus, deul anotimpurilor 106, 216, 238.

- Vesper, stéua serií 65.
 Vesta, deită focului 24, **46**, 229, 235.
 Vestale, pretesele Vestei 46, 229.
 Victoria, personificată 3, **15**, **21**, 24.
 Vînătorea din Calydon 149, 151, 155, 173, 183.
 Vineri, șiuva 228.
 Vinturi personificate **68**, 187.
 Virgiliu, poet roman 49, 53, 110, 132, 162, 196, 200, 233.
 Vîrstă, V. epocă.
 Virtutea, personificată 122, 123.
 Vise 40, 74, **114**, 115, 239.
 Voluptatea, personificată 52.
 Vrajba, personificată **111**; V. Discordia
vulcan, munte de foc 229.
Vulcanalia, serbările lui Vulcan 44.
 Vulcanus, deul vulcanilor **44**, 61, 62, 229, 239.
 vultur, pasere consacrată lui Zeus 10, 15, 17, 57.
- Xanthos, calul lui Achile 156.
 Xenios (Zeus) 13.
 Xenophane, filosof grec 205.
xoanon 23.
 Xuthos, soțul Creusei 139.
- Zagreus, Dionysos frigian 96.
 zambilă, Hyacinthus schimbat în 26.
 Zephyros, vîntul de răsărit 47, 51, **68**, 81, 109, 187, 229, 236.
 Zetes, fiul lui Boreas 138, 159, 240.
 Zethos, rege din Teba 142.
 Zeus, părintele deiilor 2, 6, 7, 9, 10, 12 urm., 18, 21, 27, 35, 43, 48, 57, 61, 65, 66, 67, 70, 72, 74, 82, 85, 87, 90, 93, 95, 97, 108, 109, 118, 121, 124, 130, 141, 143, 148, 156, 158, 163, 165, 166, 168, 171, 174, 175, 179, 185, 192, 195, 197, 198, 206, 208, 211, 234,
 Zeus (chthonios) 109
 Zeuxis, pictor 153.

F R A T Ă

Pag.			
13:	citesce	<i>Diuis</i>	in loc de <i>Deus</i> .
22:	>	<i>mâslinul</i>	> > > <i>smochinul</i> .
28:	>	<i>muritorilor</i>	> > > <i>nemuritorilor</i> .
82:	>	<i>cu 3 capete</i>	> > > <i>cu 50 capete</i> .
207:	>	<i>a inițiat'o</i>	> > > <i>a iniat'o</i> .

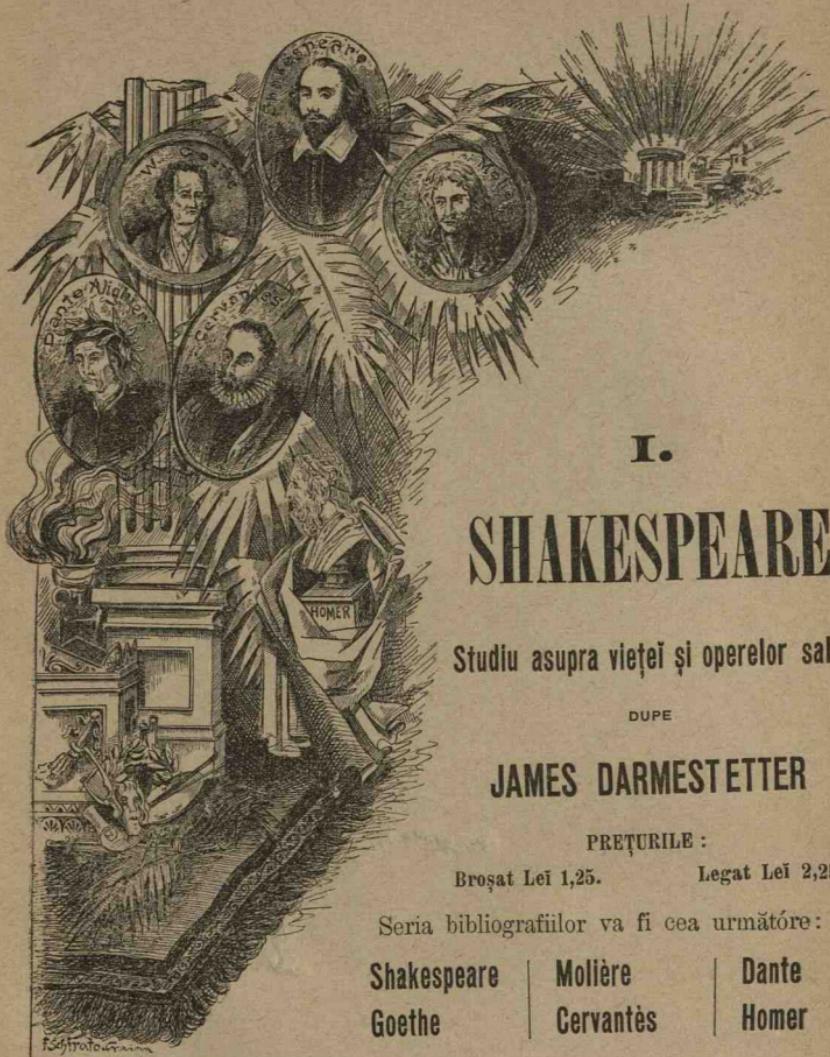
F I N E

VERIFICAT

1987

OAMENII DE GENIU

— Colecția SAMITCA —

I.

SHAKESPEARE

Studiu asupra vieții și operelor sale

DUPE

JAMES DARMESTETTER

PREȚURILE :

Broșat Leî 1,25.

Legat Leî 2,25.

Seria bibliografiilor va fi cea următoare:

Shakespeare

Goethe

Molière

Cervantès

Dante

Homer

Cunoscerea vieții și operelor fiecărui din acești mari scriitori este cea mai bună introducere în literatură însăși și cea mai folositore îndrumare la citirea și gustarea scrierilor lor.

Conduși de această idee, ne am propus a oferi publicului, și în special tinerimii scolare, sub titlul de **Oamenii de geniu**, o serie de biografii ale marilor scriitori, care să conție pe lângă o schiță asupra vieții lor, o analisă amănunțită a activității lor literare cu extragerea pasajelor celor mai frumosé din scrierile lor, pasaje traduse românesce după texte originale. Fie-care din aceste biografii, prelucrate după studiile cele mai recente, va da portretul autorului și la sfîrșit o notiță bibliografică despre traducerile românești (și cele mai bune traduceri străine) ale scrierilor sale.

DICTIONAR ROMÂNO-FRANCES

COPRINDEND:

1. VOCABULARUL COMPLET AL LIMBEI ROMÂNE VORBITE ȘI LITERARE, PRECUM ȘI ARCHAISMELE CULTURALE.
2. NUANTELE CUVINTELOR CLASIFICATE ȘI LĂMURITE PRIN EXEMPLE.
3. EXPRESIUNI IDIOMATICE ȘI PROVERBE.

DE

MARIU ȘAINEANU

DOCTOR IN LITERE

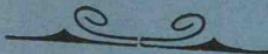
Ortografia Academiei pentru partea românescă

Un volum de peste 550 pagini pe 2 colone

PREȚUL

Broșat Leu 4.50

Legat Leu 5.50

INSTITUTUL DE EDITURĂ

RALIAN și IGNAT SAMITCA
CRAIOVA.

DICTIONAR UNIVERSAL

AL

LIMBEI ROMÂNE

DE

LAZĂR ȘAINEANU

DOCTOR ÎN LITERE

Laureat al Universității și al Academiei Române. Profesor la Școala Normală superioară

Ortografia Academiei Române

Un volum de aproape 1000 de pagini pe 2 colone.

*Aprobat ca operă didactică pentru școalele secundare din țară prin
«Monitorul Oficial» din 13 Septembrie 1896.*

Pretul broșat Leि 6,50.—Legat elegant 7,50.

De vîndare la toate librăriile din țară.

Dr. A. Suluț-Carpenișanu în foiletonul dijarului «Tribuna» din Iulie 1896:

Cu plăcere am văzut apariția Dictionarului Universal al limbii române de Lazar Șaineanu, eminent autor al Semasiologiei limbii române. Acest Dictionar este aproape o completă nomenclatură de cuvinte, care se pot întrebui într-o bună scriere și e urmat de un vocabular terminologic de științe, arte și meserii, de note biografice, istorice și geografice, totul luat din izvore sigure și controlate. În ori-ce cas, această carte va umplea un gol simțitor în biblioteca literaților noștri, până când Academia Română cu competența-i indisputabilă ne va spune ultimul cuvint în acestă materie.

D. Stoicăneșeu în «Converbirile didactice», organ al institutorilor, din 1896:

Acest Dictionar este o lucrare din cele mai meritouse și are o valoare de netăgăduit pentru literatura noastră națională. Cu o știință și aptitudine lăudabilă autorul a concentrat în 881 pagini aproape toate cuvintele adăi în us și pe cele ce după timpuri au fost întrebuiate în trecutul poporului nostru.

Acest Dictionar urmărește de aproape graiul românesc în trecut și în prezent, în toate direcțiunile spiritului ca: datini, credințe, eresuri, sérbători bisericesci, néologisme, nomenatura teologică, militară și științifică, cum și terminologia agricolă, juridică, mercenală. Istoria, Geografia și Biografia română sunt observate cu îngrijire. Toate aceste calități îndreptățesc titlul de *Dictionar Universal*.

Materialul acestei lucrări a fost adunat de autor din viul graiu și din operele poetilor și prosatorilor celor mai distinși ai noștri. Explicarea cuvintelor se face în termeni ușor înțeleși și pe lângă aceste explicații autorul se servește și de citații din scriitori distinși spre a lămu și mai bine sensul.

Acest Dictionar a fost alcătuit pentru usul școalelor. Prin caracterul său encyclopedic însă, el poate fi întrebuiat de ori-ce om de carte: profesor, medic, inginer, comerciant, militar, avocat.

Din parte-ne felicităm pe d-nu Șaineanu pentru buna reușită a acestui op, pe care l recomandăm fără cea mai mică esitare cititorilor Revistei noastre.

Dr. I. U. Jarnik în «Tribuna» din Februarie 1897:

Carteasa cum este făcută ni se pare bine făcută, materialul admis de autor, bine prelucrat și lucrarea fără indoială are să aducă folos mare. Definițiile cuvintelor, atât celor populare cât și celor savante, măduvoase și clare. Dacă vir în cuvint are mai multe sensuri, autorul îngrijesc ca să urmeze unul după celă-lalt conform desvoltării lor logice.